

รายงานผลการดำเนินงาน

โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคอีสาน

(เมษายน – มิถุนายน 2546)

ส่วนสำนักงานภาคอีสาน

ลุ่มน้ำชี

ลุ่มน้ำมูล

ภูสีฐาน

โดย สนั่น ชูสกุล และ คณะ

นำเสนอ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)

กรกฎาคม 2546

รายงานผลการดำเนินงาน

โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคอีสาน

(เมษายน – มิถุนายน 2546)

ส่วนสำนักงานภาคอีสาน

ลุ่มน้ำชี

ลุ่มน้ำมูล

ภูสีฐาน

โดย สนั่น ชูสกุล และ คณะ

นำเสนอ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)

กรกฎาคม 2546

รายละเอียดเอกสาร

ส่วนที่ ๑ สรุปสำหรับผู้บริหาร

ส่วนที่ ๒ รายงานความก้าวหน้าส่วนสำนักงานกลาง ภาคอีสาน

ส่วนที่ ๓ รายงานความก้าวหน้าลุ่มน้ำชี

ส่วนที่ ๔ รายงานความก้าวหน้าลุ่มน้ำมูล

ส่วนที่ ๕ รายงานความก้าวหน้าภูสีฐาน

ส่วนที่ ๑ สรุปสำหรับผู้บริหาร

**รายงานความก้าวหน้า
โครงการสิทธิชุมชนภาคอีสาน
(เมษายน - มิถุนายน 2546)**

สรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคอีสาน ได้วางแผนกิจกรรมในระหว่าง 6 เดือนนี้ (เมษายน - กันยายน 2546) เน้นด้านการพัฒนาความพร้อมของทีมเจ้าหน้าที่และนักวิจัยชาวบ้าน โดยวิธีการประชุมอบรม การพัฒนากรอบการวิจัยการสร้างเวทีการเรียนรู้ในระดับชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหา แสวงหาทางเลือก พร้อม ๆ กับการพัฒนาชุดข้อมูลองค์ความรู้ เช่น การสรุปบทเรียนการปฏิบัติการใช้สิทธิ กรณีราชสีห์ไศล การสนับสนุนเวทีวิเคราะห์ทั้งลุ่มน้ำชี และพื้นที่ภูสีฐานท่ามกลางการแก้ปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ กรณีเล็ก ๆ เพื่อยกระดับการเรียนรู้ต่อไป

โดยในแผนงานหลักของโครงการได้กำหนดไว้ 3 แผนในทุกพื้นที่วิจัย คือ แผนงานสร้างคน แผนงานพัฒนาองค์ความรู้และแผนพัฒนาเครือข่าย โดยจะรายงานตามลำดับพื้นที่ ดังนี้

1.พื้นที่วิจัยลุ่มน้ำมูล

สถานการณ์สำคัญของพื้นที่วิจัยลุ่มน้ำมูล คือ กรณีห้วยนา อยู่ในช่วงดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี 25 กรกฎาคม 2543 ให้ชะลอการปิดเขื่อน และให้มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 2535 และให้มีการตรวจสอบทรัพย์สินราษฎรที่คาดว่าจะเกิดผลกระทบ

1.1) ในพื้นที่วิจัยหลัก คือ บ้านโพนทราย อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ หลังจากได้ทีมวิจัยชาวบ้าน และศึกษาชุมชนได้ข้อมูลพื้นฐานตั้งแต่ระยะที่แล้ว โครงการก็ได้มีการประสานกับชุมชนตลอด และให้อาสาสมัครโครงการ 1 คน ดำเนินการร่วมกับชาวบ้าน ขณะเดียวกัน องค์กรชาวบ้านที่รวมกันเป็นเครือข่ายแก้ปัญหากรณีเขื่อนห้วยนา 45 หมู่บ้าน ใน 4 อำเภอตามสายแม่น้ำมูล จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งรวมตัวกันมาตั้งแต่ปี 2541 ก็ได้ดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ในการร่วมกับทางกรมชลประทานตรวจสอบพื้นที่ผลกระทบและประสานกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อผลักดันการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาผลกระทบ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทีมเจ้าหน้าที่โครงการร่วมกับองค์กรพันธมิตร คือ โครงการทามมูล ได้ร่วมจัดประชุมหมุนเวียนในพื้นที่ เพื่อติดตามสถานการณ์และวางแผนการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ได้ความเห็นร่วมกันในการศึกษาวิจัยโดยทีมชาวบ้านทั้งเครือข่าย ได้วางขั้นตอนในการศึกษาวิจัย ดังนี้

(1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยทีมวิจัยชาวบ้านและเจ้าหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการบันทึก

(2) ศึกษาข้อมูลเฉพาะที่เป็นลักษณะเด่นของแต่ละชุมชน เช่น เรื่องป่าทาม เรื่องปลา เรื่องอาชีพของคนลุ่มน้ำ ทั้งนี้รวมทั้งสองประเด็นในแผนงานหลักของโครงการ คือ การจัดการน้ำ โดยชุมชนที่บ้านหนองแค - สวนสวรรค์ และประเด็นชุมชนเป็นหม้อบ้านโพทราย

ในปัจจุบันกำลังดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 ควบคู่ไปกับการเกาะติดศึกษาชุมชนหนองแค - สวนสวรรค์และโพทราย

แนวทางในอนาคต เครือข่ายชาวบ้านผลักดันให้เกิดบรรทัดฐานใหม่ของการศึกษา ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยภาคประชาชน

ในกระบวนการศึกษาดังกล่าว โครงการได้พัฒนาความพร้อมของทีมวิจัยใน 2 ด้าน คือ การวิจัยควรตอบสนองการค้นคว้าหาทางเลือกการพัฒนาตนเองของชุมชนด้วย จึงจัดให้มีการดูงานด้านการเกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ ธุรกิจชุมชน โรงสีรวมและวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดยโสธร และตำบลทาม อำเภอประสาธน์ - ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในวันที่ 19 - 20 พฤษภาคม 2546 มีผู้เข้าร่วม 23 คน

อีกด้านหนึ่ง คือ การฝึกอบรมนักวิจัยชาวบ้าน ในวันที่ 25 - 26 มีนักวิจัยชาวบ้านในเครือข่าย 45 หมู่บ้าน เข้าร่วม จำนวน 70 คน ได้ทำความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมายที่แท้จริงของการวิจัย การตั้งโจทย์วิจัยและวางแผนการวิจัย (รายละเอียดในภาคผนวก 10 พื้นที่วิจัยลุ่มน้ำมูล)

ปัจจุบันถือได้ว่า ทีมวิจัยชาวบ้านกรณีพื้นที่ห้วยน้ำมีความพร้อมในการดำเนินการวิจัยดังกล่าว แต่ปัญหาสำคัญ คือ ในระยะการศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน 45 หมู่บ้านต้องใช้เวลาในการดำเนินการนานมาก และมีปัญหาด้านกำลังของผู้ช่วยวิจัย ซึ่งคงต้องหาวิธีแก้ไขต่อไป

1.2) ในพื้นที่ราชสีห์ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลสั่งเปิดบานประตูเขื่อน และให้มีการรื้อผลการศึกษาผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำลังศึกษาอยู่ ก่อนที่จะจัดสนใจใช้หรือไม่ใช้เขื่อน ได้เกิดความคิดถึงเครือข่ายองค์กรชาวบ้านในการศึกษารวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ทุ่งทาม เครือข่ายได้ดำเนินการ "วิจัยไทบ้าน" ใน 8 ประเด็น คือ ระบบนิเวศทุ่งทาม , พืชพรรณในป่าทาม , การหาปลาในพื้นที่ทาม , การต้มเกลือ , การเลี้ยงวัวควาย , การจัดการน้ำโดยชุมชน , วิถีชีวิตชุมชนและประเด็นวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนรอบทุ่งทาม ในการศึกษาดังกล่าวได้เริ่มต้นมาตั้งแต่เดือนมีนาคม 2546 การศึกษาทำโดยชาวบ้านจัดเป็นกลุ่มศึกษา กลุ่มละ 6 - 15 คน รวมทุกประเด็นประมาณ 100 คน มีทีมองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นผู้ช่วยวิจัย คือ เครือข่ายแม่น้ำเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ โครงการประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ และโครงการสิทธิชุมชนศึกษา มีการฝึกอบรมและวางแผนในวันที่ 4 เมษายน 2546 และการนำเสนอผลครั้งแรกในวันที่ 14 - 15 มิถุนายน 2546 ในการศึกษาดังกล่าวจะใช้เวลาทั้งสิ้น 1 ปี การดำเนินการยังมีปัญหาอุปสรรคอยู่มาก โดยเฉพาะการติดกรอบการวิจัยให้เกิดภาพรวมที่รอบด้านและทำให้งานวิจัยมีพลังที่เป็นองค์ความรู้สำคัญท่ามกลางบริบทของแนวคิด ประสบการณ์การพัฒนาประเทศและการพัฒนาระดับสากล

การ "วิจัยไทบ้าน" ดังกล่าว ถือเป็นประเด็นการพัฒนาสิทธิชุมชนอีกขั้นหนึ่งของเครือข่ายประชาชนราชสีห์ ซึ่งโครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคอีสาน ได้กำหนดให้เป็นประเด็นย่อยในการสรุปบทเรียนปฏิบัติการใช้สิทธิชุมชนราชสีห์ ตามแผนงานของโครงการ ในระยะที่ผ่านมา โครงการได้

เตรียมความพร้อมโดยการรวบรวมเอกสารมือสองต่าง ๆ และการเตรียมความคิดกับทีมวิจัยชาวบ้านราย
โศลในการสรุปบทเรียนในลำดับต่อไป

1.3) พื้นที่เครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำมูล ซึ่งมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายขององค์กร
ชุมชนตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำใน 6 จังหวัด มาตั้งแต่ปี 2537 และจัดกิจกรรมรณรงค์ร่วมกันมาอย่าง
ต่อเนื่อง ปัจจุบันได้ร่วมกันติดตามนโยบายสำคัญ 4 เรื่อง คือ โครงการพัฒนาแม่น้ำมูล , คณะกรรมการ
ลุ่มน้ำโขงลุ่มน้ำย่อย (มูล) , คณะอนุกรรมการบริหารจัดการลุ่มน้ำมูล และโครงการโขง ชี มูล ซึ่งนโยบาย
ดังกล่าวมีผลกระทบต่อสิทธิชุมชนเป็นอันมาก และมีแนวโน้มจะดำเนินการต่อไปตามนโยบายที่กำหนด
มาจากส่วนกลาง ปัจจุบันเครือข่ายได้รณรงค์ด้วยทาง "สารแม่มูล" วารสารราย 2 เดือน และการจัดเวที
วิเคราะห์อย่างต่อเนื่อง ในระยะที่ผ่านมาได้จัดเวที 2 ครั้ง ในวันที่ 22 เมษายน และ 29 พฤษภาคม เพื่อ
ติดตามนโยบาย และกำหนดแผนรณรงค์เพื่อให้องค์กรชุมชนได้แสดงศักยภาพและองค์ความรู้การ
จัดการการน้ำโดยชุมชนจะสัมมนาใหญ่ร่วมกับองค์กรรัฐในวันที่ 24 - 25 กรกฎาคม 2546 และระยะยาว
จะร่วมศึกษาภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นในประเด็นการจัดการน้ำโดยชุมชน กับโครงการวิจัย "พลังชุมชน
อีสานใต้" ที่ สกว. สนับสนุน (ดร.ปริษา อุตระกุล) ปัจจุบันอยู่ในขั้นทำความเข้าใจร่วมและประสานงาน

2.พื้นที่ลุ่มน้ำชี

สถานการณ์สำคัญของลุ่มน้ำชี คือ 3 ปี ติดต่อกันมาแล้วเกิดภาวะน้ำท่วมจนไร่นาราษฎร
เสียหายอย่างกว้างขวาง เกิดการร้องเรียนกันหลายระดับ ข้อเท็จจริงที่ถูกกล่าวถึง คือ การปล่อยน้ำจาก
เขื่อนอุบลรัตน์และเขื่อนลำปาวจนปริมาณน้ำมากเกินไป และชุมชนสองฝั่งน้ำชี 7 จังหวัด ส่วนใหญ่ลง
ความเห็น ว่า เพราะมีการก่อสร้างเขื่อน 6 เขื่อน ในโครงการโขง ชี มูล กันขวางลำน้ำชีเป็นระยะ ๆ หลาย
ชุมชนเริ่มต้นตัวในการขอมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา กับหน่วยงานภาครัฐ ขณะเดียวกันในหลายพื้นที่มี
โครงการพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชนในการแปรสภาพแหล่งน้ำธรรมชาติและในบริเวณบึงละหานนา พื้นที่
วิจัยของโครงการ

2.1 พื้นที่วิจัยบ้านหนองคู ตำบลละหานนา อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น รอบ
บึงละหานนาซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำองค์ประกอบสำคัญของระบบนิเวศลุ่มน้ำชีตอนต้น ชาวบ้านกำลัง
ตระหนักและกังวลต่อโครงการแก่งราชมัย ซึ่งดำเนินการโดยกรมโยธาธิการ เป็นพืชเศรษฐกิจ พืช
เดียว ไร่ป๊วยและสารเคมีมหาศาล ทั้งยังสร้างเขื่อนยางกันลำน้ำชี และมีโครงการขุดลอกบึงละหานนา เพื่อ
กักน้ำไว้ใช้สำหรับโรงงาน

ชุมชนบ้านหนองคูและบ้านอื่น ๆ บริเวณดังกล่าว ซึ่งใช้ทรัพยากรน้ำ ป่า ประปา
และทำเลเลี้ยงสัตว์ร่วมกันในบริเวณนี้ แม้จะมีโครงการพัฒนาภาครัฐจำนวนมาก นักกลุ่มกิจกรรมบ้าน
หนองคูได้ 15 กลุ่ม แต่กลุ่มกิจกรรมดังกล่าวมิได้มีบทบาทต่อการพิทักษ์ปกป้องทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อมที่กำลังถูกคุกคาม

ในระยะที่ผ่านมาโครงการได้ใช้กระบวนการศึกษาข้อมูลโดยการจัดกลุ่มสนทนา
ย่อย(Focus group) ร่วมกับชาวบ้านในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และการค้นคว้าหาข้อมูลของ
นโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่จะผลกระทบ เมื่อเรียบเรียงข้อมูลดังกล่าวแล้วได้นำมาจัดเวทีระดับชุมชน
เพื่อแลกเปลี่ยนและตรวจสอบข้อมูล 1 ครั้ง ในเวทีดังกล่าวได้ร่วมกันกำหนดแผนหลักๆ คือ ทีมวิจัยของ

โครงการกับทีมชาวบ้านจะร่วมกันศึกษาข้อมูลกลุ่มกิจกรรมทั้ง 15 กลุ่มอย่างเจาะลึก และศึกษาข้อมูลฐานทรัพยากร, สิทธิดั้งเดิมของชุมชนเป็นลำดับต่อไป และยังมีความเห็นร่วมกันว่าชุมชนควรได้เริ่มต้นการใช้สิทธิเบื้องต้น เป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ คือการใช้สิทธิรับรู้ข้อมูลโดยขอทราบแผนการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่จากหน่วยงานราชการ

2.2 พื้นที่วิจัยบ้านพนัส ตำบลชานูวรรณ อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ป่าดงเค็งเป็นป่าโคก อาณาเขตต่อเนื่องกับผืนดินทามอันกว้างใหญ่ริมฝั่งลำน้ำชี ดินทามที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยตะกอนแม่น้ำเป็นดินชั้นดีสำหรับนาข้าวของชาวบ้าน ทั้งยังมีกุศ หนอง ปิงธรรมชาติมากมายเป็นระบบนิเวศของลุ่มน้ำชีตอนกลาง ชาวบ้านพนัสและอีก 9 หมู่บ้านรอบป่าดงเค็งเคยมีประวัติการต่อสู้กรณีป่าดงเค็งซึ่งกรมป่าไม้เกรงไม้ธรรมชาติออก ปลุกยุคลิปลัดและตั้งแต่ปี 2537 จนมีมติกรมให้ตัดไม้ยูคาลิปตัสออกและฟื้นฟูป่าธรรมชาติคืนมา ถึงปัจจุบันป่าดงเค็งได้ถูกจัดตั้งเป็นป่าชุมชนของ 9 หมู่บ้าน รัฐบาลอนุมัติงบประมาณเพื่อฟื้นฟูป่าจำนวน 8 ล้านบาทตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา แต่ชาวบ้านไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เพราะติดระเบียบราชการ ปัจจุบันมีโครงการเชื่อมพนมไพรในโครงการโขงชีมูลมาปิดกันลำน้ำชี และส่งผลกระทบให้เกิดภาวะน้ำท่วมนาข้าว ชุมชนตื่นตัวและกำลังสรุปบทเรียนการใช้สิทธิในอดีตกรณีป่าเพื่อก้าวไปสู่การใช้สิทธิชุมชนแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในลุ่มน้ำชี แต่ก็พบว่ามีประเด็นเร่งด่วนที่ชาวบ้านวิตกกังวลทับซ้อนขึ้นมาคือกรณีเรือตูดทรายในลำน้ำชีเหนือเชื่อมพนมไพร ส่งผลกระทบให้ตลิ่งแม่น้ำซึ่งเป็นที่ปลูกผักฤดูแล้งของชาวบ้านและเป็นทัศนียภาพของท้องถิ่นถูกทำลายจนกระทั่งที่นาในบริเวณทุ่งทามบางแปลงก็ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมตูดทรายเช่นกัน นายทุนเจ้าของท่าทรายจำนวน 7 ท่าเป็นคนอำเภอเมือง จ.ยโสธร คณะอนุกรรมการพิจารณาอนุญาตการตูดทรายกำลังจะพิจารณาอนุมัติให้กิจการตูดทรายทั้ง 7 ต่อสัญญาในวันที่ 5 มิถุนายน 2546 นี้

ระยะ 3 เดือนที่ผ่านมา หลังจากโครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคอีสานได้ร่วมกับชาวบ้านพนัสและหมู่บ้านเครือข่าย ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและวางแผนในการศึกษาฐานทรัพยากรของชุมชนต่อไป การตื่นตัวในปัญหาเรือตูดทราย ทำให้โครงการตัดสินใจประสานการศึกษาวิจัยดังกล่าวให้ตอบสนองการเคลื่อนไหวของชาวบ้านด้วย โดยเริ่มจากการประชุมปรึกษากับแกนนำและชาวบ้านในหลายหมู่บ้านในเขตลุ่มน้ำเดียวกัน ในปลายเดือนพฤษภาคมจึงมีความเห็นร่วมกันของชาวบ้านหลายหมู่บ้านและมีการยื่นหนังสือกับผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธรในวันที่ 4 มิถุนายน ซึ่งมีตัวแทนชาวบ้านประมาณ 70 คน มีข้อเสนอ คือ 1) คัดค้านการให้สัมปทานตูดทราย 2) เสนอให้ทางราชการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตูดทรายในลำน้ำชี และ 3) ให้จัดตั้งคณะกรรมการศึกษาจากหน่วยราชการ จังหวัดยโสธร-ร้อยเอ็ด มี อบต.และตัวแทนชาวบ้านเข้าร่วมด้วย

ทีมแกนนำชาวบ้านได้ประสานงานร่วมกับชาวบ้านอื่นอีก 4 ตำบล คือ ตำบลชานูวรรณ ตำบลแสนสุข จังหวัดร้อยเอ็ด และตำบลค้อเหนือ และตำบลเชียงคำ จังหวัดยโสธร และรวมตัวกันแสดงความเห็นหลายครั้งต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณา ตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งมีการดำเนินงานทั้งเป็นกลุ่มใหญ่ ประมาณ 300 - 400 คน จำนวน 2 ครั้ง และจัดเวทีชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ได้มีการแต่งตั้งชาวบ้านขึ้นเป็นคณะทำงานร่วมกับหน่วยราชการ

เพื่อพิจารณาการอนุญาตชุดทราย ซึ่งอยู่ในช่วงการดำเนินงานของคณะทำงาน และส่งผลให้มีการชะลอการอนุญาตชุดทราย

การดำเนินการของชาวบ้านกรณีเรือชุดทราย ได้เป็นโอกาสในการพัฒนาการใช้สิทธิของชุมชน ทั้งสิทธิการรับรู้ข่าวสาร มีการติดตามข้อมูลความเคลื่อนไหวของทางราชการทุกระยะ การร่วมกันศึกษาตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ และนำมาวิเคราะห์ร่วมกันในเวทีประชุมอย่างต่อเนื่องตลอด 3 เดือนที่ผ่านมา การใช้สิทธิการมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลและตัดสินใจ และการใช้สิทธิของชุมชนในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม

ในขณะเดียวกัน เกิดการพัฒนาการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งเป็นเครือข่ายของคน-องค์กรชุมชนที่มีชะตากรรมอันเดียวกัน เครือข่ายขยายจาก 1 หมู่บ้านไปสู่ระดับตำบล ไปสู่สองตำบลในพาก จ.ร้อยเอ็ด และขยายข้ามเขตจังหวัดไปสู่พื้นที่พากยโสธร ขยายจากกลุ่มประชาชนที่กระตือรือร้นด้วยผู้นำธรรมชาติ ไปสู่สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบต.) ทั้งสองฝั่งลำชี นอกจากนี้ชาวบ้านยังประสานกับนักการเมือง (สส.นิสิต สินธุไพร พรรคไทยรักไทย จังหวัดร้อยเอ็ด) สมาชิกวุฒิสภา (สมบูรณ์ ทองบุราณ จังหวัดยโสธร และเกษม มาลัยศรี จังหวัดร้อยเอ็ด) ทั้งยังใช้กลไกทางรัฐธรรมนูญอื่น เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอีกด้วย

ท่ามกลางการเคลื่อนไหว ชาวบ้านได้ร่วมกับโครงการพัฒนาฐานข้อมูล โดยการศึกษาฐานทรัพยากรในลุ่มน้ำโดยการศึกษาโดยชาวบ้าน ศึกษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในบริเวณเกิดผลกระทบ (เอกสารภาคผนวก 6 ลุ่มน้ำชี) ซึ่งเป็นชุดข้อมูลเดียวกันกับแผนหลักของโครงการสิทธิชุมชนศึกษามาคือसान

การเคลื่อนไหวดังกล่าวจึงนับเป็นปฏิบัติการใช้สิทธิครั้งสำคัญของพื้นที่นี้

2.3 พื้นที่เครือข่ายลุ่มน้ำชี การตื่นตัวต่อปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเนื่องไปลุ่มน้ำ นำพาหลายภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการคลี่คลายปัญหา ส่วนของกลุ่มองค์กรชาวบ้านที่รวมตัวกันร้องเรียนรัฐบาลในปีที่ผ่านมา ยังเป็นการรวมตัวเฉพาะกิจ ไม่มีการดำเนินการต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่โครงการได้เดินทางเยี่ยมพื้นที่เป็นการสำรวจเบื้องต้น ซึ่งจะรายงานผลในระยะต่อไป

ช่วงที่ผ่านมาโครงการจึงได้ประสานงาน-ประสานความร่วมมือกับองค์กรพันธมิตรต่างๆ ที่มีบทบาทดังกล่าว ได้แก่ ทีมนักวิชาการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งทำงานวิจัยหลายประเด็นหลายพื้นที่ในลุ่มน้ำชี, ทีมงาน สปส., สรรส. ในการจัดเวทีสมัชชาสุขภาพ, โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ภูมิโนแควร้อยเอ็ด ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินงานร่วมกันในพื้นที่วิจัยบ้านพนัสและพื้นที่อื่นๆ ในลุ่มน้ำชี, โครงการป่าชุมชนจังหวัดสุรินทร์ซึ่งมีบทบาทสนับสนุนการจัดตั้งป่าชุมชนดงเต็งมาตั้งแต่ปี 2537 จนถึงปัจจุบัน

และในวันที่ 14 พฤษภาคม 2546 โครงการได้ร่วมกับ สรรส. จัดสัมมนาผลกระทบจากโครงการโขงชีมูล ขึ้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ติดตามข้อมูลความเคลื่อนไหวของโครงการโขงชีมูลและโครงการจัดการน้ำอื่นๆ ในภาคอีสาน และจะเป็นแนวทางร่วมกันต่อไปในการรณรงค์ร่วมกันเป็นเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ลุ่มน้ำชีในอนาคต

3. พื้นที่วิจัยภูมิลักษณ์

พื้นที่บ้านโนนป่าก่อและเครือข่ายชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติภูสัฐาน อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร ได้รับการชะลอการอพยพราษฎรตามโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อปี พ.ศ. 2537 บนเนื้อที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 102,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 7 หมู่บ้าน ของตำบลกกชุม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มีคำสั่งของสำนักนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2544 ที่ 50/2544 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหามลพิษจากคนจนกรณีป่าภูสัฐาน และให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการศึกษาวิจัยความเป็นไปได้ของคนอยู่ร่วมกับป่า ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีผลคืบหน้าใดๆ ความคืบหน้าล่าสุดมีความเป็นไปได้ว่ากระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะรับพื้นที่อยู่ในโครงการอุทยานนาร่องที่จะศึกษาคนอยู่ร่วมกับป่า

การดำเนินการของโครงการในพื้นที่นี้อยู่ในภาวะท้าทายสูง ขณะที่ชุมชนยังไม่มั่นใจกับนโยบายรัฐ ที่ปัจจุบันยังมีการผลักดันราษฎรที่อยู่อาศัยในเขตป่าออกจากพื้นที่อยู่ และมีการจับกุมหลายรายในพื้นที่รอบป่าภูสัฐานในระหว่างที่ผ่านมา (ดูภาคผนวก 3 พื้นที่ภูสัฐาน)

ในระหว่างที่ผ่านมา โครงการได้ร่วมกับเครือข่ายองค์กรชาวบ้านภูสัฐานจัดเวทีแลกเปลี่ยนสถานการณ์ชุมชนขึ้นที่บ้านแพ่ง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ได้กระตุ้นให้เกิดความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นขึ้นระหว่างชาวบ้านรอบเขตป่าภูสัฐาน

เวทีการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านยังเป็นแบบแผน เวทีการเรียนรู้หลักของชาวบ้านโนนป่าก่อ ทีมวิจัยชาวบ้านมีปัญหายุ่งยากในช่วงนี้เพราะทีมวิจัยมีปัญหาเศรษฐกิจ ต้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่น แต่ก็มักมีกลุ่มเยาวชนบางส่วนที่เข้ามาเป็นกำลังเสริมในการช่วยจัดทำแผนที่แปลงเกษตรและข้อมูลอื่นๆ เท่าที่จะช่วยได้

เวทีการแลกเปลี่ยนภายในสะท้อนว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านมาโครงการจะจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ทางนโยบาย และผลกระทบจากภายนอกหลายกิจกรรม แต่การจัดการภายในของชุมชนยังไม่สามารถคิดค้นทางเลือกได้อย่างเหมาะสม จึงมีแผนที่จะเน้นการวิจัยเพื่อตอบสนองการทำกินของชาวบ้านมากขึ้น รวมทั้งกิจกรรมที่จะสามารถร่วมมือกับทุกฝ่ายได้เช่นการบวชป่า เป็นต้น

4. สถานะฐานข้อมูลของโครงการ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ถือว่า ไม่เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้หลายส่วนเนื่องจากปัญหาการบริหารโครงการและสถานการณ์พื้นที่ โดยเฉพาะระบบงบประมาณที่ไม่ต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน ระบบฐานข้อมูลสำคัญของโครงการที่จัดทำเรียบร้อยแล้วคือ ข้อมูลพื้นฐานชุมชนพื้นที่วิจัยตามโครงการ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เครือข่าย เช่น พื้นที่ห้วยนา - ลุ่มน้ำมูน

ในกรณีพื้นที่บ้านพนัส ท่ามกลางการปฏิบัติการใช้สิทธิชุมชนก็มีการพัฒนาฐานข้อมูลของโครงการขึ้นอย่างสำคัญ ทั้งด้านข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรและบทเรียนเชิงกระบวนการในการปฏิบัติการใช้สิทธิ ขณะที่พื้นที่ราชโศภการวิจัยไทรบ้านซึ่งถือเป็นผลงานขององค์กรชาวบ้านที่ยกระดับการใช้สิทธิขึ้นอย่างสำคัญ ก็จะเป็นการยกระดับข้อมูลองค์ความรู้เรื่องพื้นที่ป่า - ทาม อย่างสำคัญอีกด้วย

ปัจจุบันโครงการพร้อมที่จะร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่วิจัย ดำเนินการให้เกิดชุดข้อมูลตามกรอบการศึกษาตามแผนที่วางไว้

5. บทเรียนและข้อเสนอแนะ

5.1) จากการดำเนินการในระยะเวลาที่ผ่านมา โครงการได้บทเรียนสำคัญในเชิงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ถือว่า โครงการได้พัฒนาหลักการการวิจัยเชิงปฏิบัติการ อย่างมีส่วนร่วมให้เกิดบูรณาการได้อย่างแท้จริง ให้งานวิจัยเป็นพลังของการปฏิบัติการ และการปฏิบัติการเป็นทั้งเหตุและผลของการวิจัย เช่น กรณีพื้นที่พนัส ทั้งยังค้นพบกรณีเรณูไศล ที่ปฏิบัติการใช้สิทธิของชุมชนถึงระดับชาวบ้านลุกขึ้นมาทำงานวิจัย โครงการได้กำหนดบทบาทเป็นผู้วิจัยการปฏิบัติการใช้สิทธิในครั้งนี้

5.2) การกำหนดแผนงานและกิจกรรมอย่างละเอียด ตามที่ปรากฏในโครงการ มีความแข็งตัวและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่ซับซ้อนซึ่งต้องพลิกแพลงอยู่ตลอดเวลา ควรมีการปรับแผนและงบประมาณให้ยืดหยุ่นมากที่สุด ในทางการบริหารควรมองที่ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์และการตอบโจทย์วิจัยเป็นสำคัญ

5.3) การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจและทักษะของเจ้าหน้าที่ที่มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งในแผนงานปัจจุบันยังไม่เพียงพอ ควรมีแผนร่วมกับส่วนกลางอย่างเป็นระบบขั้นตอน ในการพัฒนาบุคลากรของโครงการ

5.4) โครงการอาจต้องประสานความร่วมมือและประสานทรัพยากรกับหน่วยงานอื่นให้มากขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่ หรืออาจต้องประเมินสรุปบทเรียน เมื่อดำเนินงานไประยะหนึ่ง เพื่อที่จะขยายผลการดำเนินงานให้กว้างขวางมากขึ้น ทั้งประเด็นและเชิงพื้นที่

NE1: ส่วนสำนักงานภาคอีสาน

รายงานความก้าวหน้า

1-5

เอกสารภาคผนวก

1. ผลงานงวดโครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคอีสาน

1-5

2. รายงานสัมมนาการจัดการน้ำอีสาน

6-28

รายงานความก้าวหน้า โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคอีสาน ส่วนประสานงานภาคอีสาน (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๔๖)

ส่วนสำนักงานภาคอีสาน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้แก่ทีมงาน และ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ หรือหมู่บ้าน เป้าหมายของโครงการ ซึ่งกระบวนการทำงานที่ผ่านมาการจัดบทบาทหนุนเสริมอย่างจริงจังยังไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะเจ้าหน้าที่ข้อมูลที่ได้รับผิดชอบตั้งแต่เริ่มโครงการมีการปรับบทบาทในการทำงานในกรณีลุ่มน้ำชีมากขึ้น แต่บทบาทในการหนุนเสริมพื้นที่เป้าหมายก็ยังคงดำเนินการควบคู่กันไป แต่สิ่งที่ต้องเน้นให้มากขึ้น คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เจ้าหน้าที่ให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการทำงานที่ต้องควบคู่ทั้งงานผลักดันเชิงยุทธศาสตร์ของภูมิภาค และการดำเนินงานของโครงการไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถสรุปสถานการณ์ของโครงการภาคอีสานได้ดังนี้

กระบวนการเรียนรู้

ในที่นี้จะเน้นกระบวนการเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่เป็นหลัก ช่วงที่ผ่านมาการดำเนินการในด้านนี้สามารถทำได้เพียง ๒ ลักษณะ คือ การประชุมเจ้าหน้าที่ ซึ่งที่ผ่านมามีการประชุมโครงการ ๑ ครั้ง เป็นการปรึกษาหารือในเรื่องการจัดทำผลงานของแค่โครงการย่อย ซึ่งก็มีการปรับปรุงจนสามารถใช้เป็นผลงานที่เจ้าหน้าที่ต้องทำรายงาน (เอกสารภาคผนวก) การประชุมเจ้าหน้าที่เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจแก่คนทำงาน ซึ่งยังไม่สามารถปรับความเข้าใจหรือหนุนเสริมให้เกิดการทำงานในทิศทางเดียวกันได้ เช่น การกำหนดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน , การประเมินองค์การชุมชน , การเรียนรู้ชุมชน หรือ การวิเคราะห์ชุมชนเพื่อวางแผนงาน ฯลฯ การเรียนรู้จากการประชุมมีระยะเวลาจำกัด แต่ประเด็นการทำความเข้าใจมีมาก ทำให้การพูดคุยที่จะนำไปสู่การปฏิบัติการร่วมกัน หรือ ติดตามงานให้ต่อเนื่องนั้นทำได้ไม่เต็มที่ ซึ่งที่ผ่านมาได้ใช้เวทีประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ชุมชนและวางแผนการทำงานร่วมกัน ติดตามสถานการณ์ปัญหาจากการปฏิบัติงาน ได้ใช้เวทีในการวิเคราะห์สถานการณ์และวางแผนทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ส่วนการติดตามเพื่อสร้างเป็นความรู้ยังไม่ได้ดำเนินการ

ส่วนการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการเกิดขึ้นสม่ำเสมอ ซึ่งบางครั้งกระบวนการเรียนรู้ในเวทีที่มีคนจำนวนมากอาจจะนำไปสู่การทำความเข้าใจร่วมกันทั้งหมดไม่ได้ ฉะนั้นต้องสังเกตว่าเจ้าหน้าที่คนใดมีความเข้าใจระดับไหน เพราะกระบวนการทำงานในระดับพื้นที่แต่ละคนมีทักษะ ความสามารถที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งบางครั้งก็หนุนเสริมกัน บางครั้งก็ทำลายจุดเด่นซึ่งกันและกัน ซึ่งการปรับตัวหรือการทำงานในลักษณะอย่างนี้ก็คือว่าเป็นชุดความรู้ที่เกิดขึ้นด้วย

หากประเมินความเปลี่ยนแปลงของเจ้าหน้าที่ ถือว่ามีความเปลี่ยนแปลงมากที่สุดทีเดียว เช่น มีความเข้าใจในหลักการโครงการ และที่สำคัญสามารถนำมาจัดวางกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนได้ ถึงแม้จะไม่สามารถทำได้ทุกคนก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเริ่มดำเนินโครงการ ก็ถือว่ามีความก้าวหน้ามากขึ้น กระบวนการที่ทำให้เกิดความเข้าใจ คือ การได้ร่วมแสดงความ คิดเห็นในเวทีประชุม ได้ร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ ได้เข้าร่วมกิจกรรมบ่อย ๆ ก็ทำให้เกิดความ เข้าใจมากขึ้นเช่นเดียวกัน สรุปกระบวนการเรียนรู้ที่จะสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติงาน คือ

๑) การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับทีมของโครงการ ส่วนกลาง (กรุงเทพ ฯ) และการประชุมทีมงานภาค

๒) การจัดกิจกรรมร่วมกันของเจ้าหน้าที่ เช่น การจัดสัมมนา หรือ การจัด ประชุมชาวบ้าน โดยมีวิทยากรมาให้ความรู้ชาวบ้าน ซึ่งในส่วนนี้ก็สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ เจ้าหน้าที่ไปพร้อม ๆ กัน

๓) การจัดปรับโครงการ หรือการสร้างเวทีการวิเคราะห์แผนงานโครงการ ซึ่ง ความไม่พร้อมในด้านการกำหนดขอบเขตงาน หรือขอบเขตประเด็นของส่วนกลาง สามารถเป็น เครื่องมือทางอ้อมที่ทำให้เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาคมีความเข้าใจโครงการมากขึ้นด้วย

๔) ประสบการณ์เดิมของเจ้าหน้าที่แต่ละคนเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิด กระบวนการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หรือเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

อัตลักษณ์ของการทำงานของแต่ละองค์กร บุคคลมีความแตกต่างกันไป ซึ่งการ ปรับเปลี่ยนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันถือว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก ซึ่งนี่คือกระบวนการเรียนรู้ที่ ดีที่สุดของการทำงานบริหารบุคคล และการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการที่สามารถเกินเกินกว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์สุดท้ายจะเป็นความรู้ที่ดีที่สุด หากสามารถบันทึกไว้ได้ อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ร่วมกับทางมหาวิทยาลัยมหาสารคามทั้งความร่วมมือ ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในการพัฒนางานข้อมูล เช่น เวทีนำเสนอข้อมูลเชิงข้อมูล (เอกสารภาคผนวก) เวทีสัมภาษณ์สุขภาพ หรือเวทีการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในลุ่มน้ำชี เป็น ต้น

บทเรียนและข้อเสนอแนะ

บทเรียนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานและข้อเสนอแนะในแต่ละประเด็นที่สำคัญ คือ

๑) การกำหนดประเด็นการศึกษา หรือขอบเขตเนื้อหา ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมา มีการเตรียมโครงการช่วงระยะเวลา ๖ เดือน แต่ก็ทำได้ไม่เต็มที่ทำให้การกำหนดประเด็นไม่ ชัดเจน หรือมีความคลาดเคลื่อนจากความจริงในระดับพื้นที่แต่ก็ไม่ถือว่าเป็นปัญหา หาก การศึกษา คือ การค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมา ประเด็นการศึกษาหรือทิศทาง การ

ผลงานงวดโครงการสิทธิชุมชนศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

งวดงาน	กรณีศึกษา	ผลงานงวดส่งสกว.
งวดที่ 1	ส่วนประสานงานกลาง	ลงนามสัญญา
	ลุ่มน้ำชี	ลงนามสัญญา
	ลุ่มน้ำมูล	ลงนามสัญญา
	ป่าภูสีฐาน	ลงนามสัญญา
งวดที่ 2	ส่วนประสานงานกลาง	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1</u> 1. รายงานประเมินผลการดำเนินงาน 4 โครงการย่อย 2. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย (ชุดข้อมูลที่แสดงกระบวนการสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับพื้นที่) 3. ชุดฐานข้อมูลชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 1
	ลุ่มน้ำชี	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชาวบ้าน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิบนฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรของชุมชน การใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการป่าชุมชนและการจัดการน้ำ) 3. ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนา การจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 1
	ลุ่มน้ำมูล	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชาวบ้าน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิบนฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรของชุมชน การใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการน้ำ) 3. ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนา การจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 1
	ป่าภูสีฐาน	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชุมชน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิบนฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการป่าชุมชน) 3. ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนา การจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย

งวดงาน	กรณีศึกษา	ผลงานงวดส่งสกว.
		5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 1
งวดที่ 3	ส่วนประสานงานกลาง	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2</u> 1. รายงานประเมินผลการดำเนินงาน 4 โครงการย่อย 2. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย (ชุดข้อมูลที่แสดงกระบวนการสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับพื้นที่) 3. ชุดฐานข้อมูลชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 2
	คุ่มน้ำชี	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชุมชน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการป่าชุมชนและการจัดการน้ำ) 3. ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 2
	คุ่มน้ำมูล	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชุมชน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการน้ำ) 3. ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 2
	ป่าภูสีฐาน	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชาวบ้าน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการป่าชุมชน) 3. ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 2

งวดงาน	กรณีศึกษา	ผลงานวัดส่งสกว.
งวดที่ 4	ส่วนประสานงานกลาง	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 3</u> 1. รายงานประเมินผลการดำเนินงาน 4 โครงการย่อย 2. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะที่มวิจัย (ชุดข้อมูลที่แสดงกระบวนการสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับพื้นที่) 3. ชุดฐานข้อมูลชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 3
	ศูนย์น้ำชี	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 3</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะที่มวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชาวบ้าน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการป่าชุมชนและการจัดการน้ำ) 3. ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 3
	ศูนย์น้ำมูล	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 3</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะที่มวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชาวบ้าน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการน้ำ) 3. ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 3
	ป่าภูสีฐาน	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 3</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะที่มวิจัย การเสริมสร้าง และประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชาวบ้าน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการป่าชุมชน) 3. ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 3

งวดงาน	กรณีศึกษา	ผลงานวัดส่งสกว.
งวดที่ 5	ส่วนประสานงานกลาง	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 4</u> 1. รายงานประเมินผลการดำเนินงาน 4 โครงการย่อย 2. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย (ชุดข้อมูลที่แสดงกระบวนการสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับพื้นที่) 3. ชุดฐานข้อมูลชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 4
	คุ่มน้ำชี	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 4</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชุมชน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการป่าชุมชนและการจัดการน้ำ) 3. ชุดข้อมูลสหวิทยาการกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 4
	คุ่มน้ำมูล	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 4</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชาวบ้าน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการน้ำ) 3. ชุดข้อมูลสหวิทยาการกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 4
	ป่าภูสีฐาน	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 4</u> 1. รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชาวบ้าน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานทรัพยากร) 2. ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัดการป่าชุมชน) 3. ชุดข้อมูลสหวิทยาการกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน 4. รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5. รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 4

งวดงาน	กรณีศึกษา	ผลงานงวดส่งสกว.
งวดที่ 6	ส่วนประสานงานกลาง	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 5</u> 1.รายงานประเมินผลการดำเนินงาน 4 โครงการย่อย 2.รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย (ชุดข้อมูลที่แสดงกระบวนการสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับพื้นที่) 3.ชุดฐานข้อมูลชุมชน 4.รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 5.รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 5
	คู่มือน้ำชี	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 5</u> 1.รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชุมชน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานทรัพยากร) 2.สรุปรายงานการวิจัยคู่มือน้ำชี - ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน - ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัด การป่าชุมชนและการจัดการน้ำ) 3.รายงานการพัฒนา/การจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 4.รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 5
	คู่มือน้ำมูล	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 5</u> 1.รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชุมชน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานทรัพยากร) 2.สรุปรายงานการวิจัยคู่มือน้ำมูล - ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน - ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัด การน้ำ) 3.รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 4.รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 5
	ป่าภูสีฐาน	<u>รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 5</u> 1.รายงานการอบรม/พัฒนาทักษะทีมวิจัย การเสริมสร้างและประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของชุมชน (ชุดข้อมูลกระบวนการเรียนรู้เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานทรัพยากร) 2.สรุปรายงานการวิจัย กรณีป่าภูสีฐาน - ชุดข้อมูลบทเรียนกระบวนการใช้สิทธิของชุมชน - ชุดข้อมูลฐานทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน (การจัด การป่าชุมชน) 3.รายงานการพัฒนาและการจัดกิจกรรมด้านเครือข่าย 4.รายงานการเงิน 6 เดือน ครั้งที่ 5

รายงาน (ถอดเทป)
เวทีเสวนาสถานการณ์การจัดการน้ำภาคอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
14 พฤษภาคม 2546

สถานการณ์การจัดการน้ำของรัฐที่ส่งผลกระทบและเป็นปัญหาในภูมิภาคอีสานในปัจจุบัน คือ การดำเนินโครงการโขงชีมูล ซึ่งการดำเนินโครงการได้ผ่านมากว่า ๑๐ ปี ปัจจุบันได้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ระบบนิเวศนํ้าอีสานอย่างไร มีวิทยาการที่ทำการศึกษารวบรวมเอกสารและการสำรวจพื้นที่ที่ดำเนินโครงการโขงชีมูลในภาคอีสานจะได้มานำเสนอข้อมูล คือ คุณเลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์ เจ้าหน้าที่โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ

เลิศศักดิ์ :

แนวผันน้ำที่โขง ชี มูล วางแผนไว้ แนวผันน้ำทั้งหมด 13 จุด จากแม่โขงช่วงตั้งแต่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ไปจนถึงอ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี จุดผันน้ำทั้ง 13 แห่ง ได้ทำการวางแผนทางเลือก ผันน้ำออกไปทั้งหมด 34 แนว จากแม่น้ำโขงจะมีจุดหมายปลายทางคลองส่งน้ำอยู่ 2 จุด ที่เขื่อนอุบลรัตน์และเขื่อนลำปาว ผมว่าการเมืองเลือกโขง ชี มูลจะเห็นที่ลำปาว ตรงที่ผมพูดอันนี้มีข้อมูลเกิดขึ้นที่ได้รับข่าวคราว ส่วนใหญ่กรมพัฒนาส่งเสริมพลังงานพยายามที่จะเสนอกรม นักการเมืองให้เลือกที่น้ำเลย เพราะอยู่ต่างระดับ จะส่งน้ำด้วยแรงโน้มถ่วงไปได้เร็วกว่า แต่ถ้าจากห้วยหลวงมาที่ลำปาวจะเป็นแนวระนาบมันจะไม่ถึงเท่าไร ที่บอกว่าการเมืองเลือกโขงชีมูล เพราะว่าแนวนี้เป็นแนวของที่ต้องผ่านจ.อุตรธานีของท่านประจวบ ไชยสาส์น ผ่านหนองหารกุมภวาปี เดียวจะขยายความต่อไป เกี่ยวกับเรื่อง EIA เกี่ยวกับเรื่องของคณะกรรมการชุดทำงาน ได้พิจารณาได้ข้อคิดเห็น เกี่ยวกับโขงชีมูล ได้ 5 ประเด็นใหญ่ๆ คือ

1. เรื่องของการชักข้อโครงการจัดการ
2. การสูบน้ำจากน้ำโขง
3. การแพร่กระจายของดินเค็ม
4. หอยพาหะ
5. โรคพยาธิ

ที่นี้ในสายตาของนักพัฒนาเอกชน ชาวบ้านอาจจะเรียกว่า "ชีวิตวัฒนธรรม" ของคนในลุ่มน้ำ หรือชีวิตวัฒนธรรม ก็มีอยู่ประมาณ 2 - 3 ประเด็นหลักๆ ประเด็นใหญ่ที่สุดคือเรื่อง ป่าบุ่งป่าทาม ที่พี่น้องราษฎรได้เคลื่อนไหว ที่เห็นได้ชัดว่า คอมมันท์ของนักวิชาการในสมัยนั้น ปี 2536 ตั้งแต่ มติกรม.ปี 2532 ถึง 2536 และใน EIA ต่างๆ ได้ตีค่าป่าทามเป็นที่รกร้างว่างเปล่า และเป็นที่ป่าไผ่ริมน้ำ คอมมันท์ 5 ประเด็นไม่มีเกี่ยวกับป่าทาม ในมุมมองของ

นักพัฒนาเอกชนกับชาวบ้านมองเห็นป่าทาม เป็นประเด็นใหญ่ที่สุด สิ่งนี้จะเห็นว่าตรงป่าทาม ไม่ได้ถูกดำเนินการ ทำให้สูญเสียความร่วมมือในภูมิภาคต่างๆ แต่เราก็มีมหาวิทยาลัย มหาสารคามและมหาวิทยาลัยขอนแก่นและชาวบ้าน พยายามผลักดันให้เกิดความร่วมมือ ในการยื่นเสนอขอสมัคร ทำให้ EIA ของข้อมูล ระบุโครงการ ถูกประเมินใหม่ในประเด็นป่า ทาม เพราะว่าน้ำสงครามที่ถูกยกเลิกไปมีประเด็นเรื่องป่าทาม ประเด็นหนึ่งที่ทำให้โครงการนี้ ไม่ถูกก่อสร้างต่อไป ช่วงปีพ.ศ. 2530 เป็นต้นมา สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น (RDI) พยายามศึกษาเรื่องป่าบุ่งป่าทาม การศึกษาป่าบุ่งป่าทามในลุ่มน้ำมูลตอนกลาง ต่อการใช้ ประโยชน์ของชาวบ้าน ในเรื่องการจัดการของ EIA เยอะมาก ประเด็นที่สอง คือเรื่องของคัน ไคย คันดินกันน้ำ อันนี้เป็นตัวอย่างที่คลาสสิกมากของโครงการโขงชีมูล เกี่ยวกับเรื่องของคัน ดินกันน้ำที่หนองหานกุมภวาปี อันนี้ยิ่งกว่าราษีไศล

ราษีไศลก็สุดยอดแล้ว ในการจัดการน้ำ หนองทั้งหนองทุกทิศทางอยู่สูงกว่า หนองทั้งหมด เส้นคันดินทั้งหมด 80 กว่ากิโลเมตร จะปิดทางเข้าน้ำทั้งหมด แม่น้ำนอกสายไม่ สามารถเข้ามาได้ ปิดทางน้ำเก่า 20 กว่าสาย ผมจะขยายเรื่องหนองหานกุมภวาปีอีกนิด ใน เรื่องของแนวคันน้ำของนักการเมือง เป็นการสู้กันระหว่างนายประจวบ ไชยสาธิต กับกรม พัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงานจะเลือกแนวแม่น้ำเลยที่ผมว่าที่มี ความชันอยู่ เขื่อนห้วยหลวงเป็นแนวที่จะต้องใช้ไฟฟ้าสูบน้ำ ขึ้นมาที่สูง ไม่สามารถส่งน้ำทาง ห้วยหลวงมาที่หนองหาน ตรงที่จุดห้วยหลวงต่ำระดับเขตน้ำสูงสุดอยู่ที่ 160 เมตรระดับน้ำทะเล ปานกลาง ท้องน้ำประมาณ 151 เมตรระดับน้ำทะเลปานกลาง แต่ท้องน้ำของกุมภวาปี 168 มรทก. ต้องใช้ไฟฟ้าสูบน้ำสูบน้ำไฟฟ้าเป็นช่วงๆ ซึ่งเป็นการเสียพลังงานไฟฟ้าไปเยอะมาก แล้วต้องเอาค่าราคาสูบน้ำไปบวกที่จะต้องเก็บค่าน้ำกับชาวบ้าน โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเสีย งบประมาณมาก

ประเด็นต่อไปคือเรื่องการแพร่กระจายของไมยราพยักษ์ ที่เห็นชัดที่สุดคือที่ราษีไศล ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ย่างเก็บน้ำในราษีไศลมีไมยราพยักษ์ การดูกลามของไมยรา พยักษ์มาที่พื้นที่ป่าทาม ป้ายเล่าให้ฟังว่า ความที่ราษีไศลตายไปหลายตัวแล้ว คือกินไมยรา พยักษ์ที่มีหนามแหลมคม ทั้งใบ กิ่ง ก้าน ดอก ไมยราพยักษ์เข้ามาในประเทศไทยประมาณปี 2490 เขาเชื่อว่าเป็นเกษตรกรแถวจังหวัดเชียงใหม่ ทำไร่ยาสูบ นำเข้ามาหวังจะเป็นพืชคลุม ดิน เอามา 2 พันธุ์ คือ มีหนามกับไม่มีหนาม เมล็ดทนทานมาก แพร่กระจายเร็วมาก ยึดพื้นที่ ที่เป็นพืชท้องถิ่น 2 ปียังฝังอยู่ใต้ดิน ผมพยายามนึกอยู่ว่า ย่างราษีไศล ที่เปิดน้ำออกไปช่วง 2 ปียังฝังอยู่ใต้ดินผมพยายามนึกอยู่ว่าย่างราษีไศลที่เปิดน้ำออกไปช่วง 2 ปี ตามมติกรม ที่ชาว บ้านเรียกร้องให้เปิดเขื่อน ในทางกลับกัน ถ้าอยากปราบไมยราพยักษ์ต้องปิดราษีไศล 5-10 ปี มันอาจจะเน่าตาย ตอนนี้พื้นที่ไมยราพยักษ์ที่ราษีไศล ประมาณ 20,000 ไร่

ประเด็นความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องป่า ถ้าในฤดูน้ำเป็นฤดูกาลวางไข่ของปลา เพราะ อย่างนั้นฤดูน้ำหลากจึงไม่ปิดเขื่อน เห็นชัดว่าเป็นประเด็นที่ขัดแย้งกัน EIA อาจจะยังไม่เห็น ตรงไหนเปิดตรงไหนปิด เรื่องคำถามต่อความสมบูรณ์เรื่องประมง เปิดเดือนไหนปิดเดือนไหนก็

ยังไม่รู้ แต่เท่าที่รู้คือว่า จะทำการเกษตรทุกฤดูกาล เห็นกว้างๆว่าจะปิดน้ำในช่วงฝนทิ้งช่วง จะปิดน้ำเพื่อจะเอาน้ำมาเสริมทำการเกษตร เรายังไม่รู้ว่าจะปิดน้ำช่วงไหน ผมว่าเป็นประเด็นใหญ่เพราะว่า จะทำให้ระบบแม่น้ำรวน ถ้าว่างโมเดลไว้ดีในการเปิด-ปิดน้ำ ผมก็ไม่รู้ว่าน่าตามันจะออกมาอย่างไร ผมมีข้อเสนอ 4 รูปแบบว่า 1. ปิดเขื่อนแต่ละเขื่อนพร้อมกันหมด 2. ปิดเขื่อนไล่ลงมาจากบนลงล่าง 3. ปิดเขื่อนจากล่างก่อนแล้วไล่ขึ้นมาข้างบน 4. แบบนี้ถ้าวางรูปแบบใน EIA อาจจะตอบปัญหาไม่ได้ ยังไม่เห็นว่าจะเปิด-ปิดยังไง การเปิด-ปิดเขื่อนส่งผลต่อระบบนิเวศอย่างไร รูปแบบของโครงการในปัจจุบันมันมีเพิ่มขึ้นมา มีตัวละครใหม่ๆ เกี่ยวกับโครงการโขงชีมูล อาจจะเปลี่ยนชื่อไปก็ได้ ที่ผ่านมาก็มีการศึกษาเกี่ยวกับการผันน้ำ โครงการส่งน้ำระบบท่อ โครงการเติมน้ำเติวชีวิต จะทำอยู่ 2 อย่างคือ ย้ายน้ำข้ามลุ่มน้ำ อันไหนขาดก็ย้าย ย้ายไปย้ายมา อันนี้คือโครงการใหม่ล่าสุด ในการปรับโฉม จากข้อมูลเดิมของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน ตอนนี้โขงชีมูล เท่าที่ทราบ เขพยายามที่จะผลักดันโขงชีมูลตัวเก่าในแม่น้ำเลยให้ได้มาที่ปากอุบลราชธานี ตอนนี้กำลังผลักดัน

ธีรดา :

ยังมีประเด็นที่น่าแลกเปลี่ยนคือเรื่องดินเค็ม เรื่องป่าทามแล้วให้อีโวน่าเพิ่มเติม อยากให้ท่านอาจารย์บรรยายให้รายละเอียดชนิดหนึ่งเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของคนลุ่มน้ำกับป่า

อาจารย์ยรรยง :

อยากจะเติมประเด็นใหม่เรื่อง สุขภาพองค์รวมสุขภาพสังคมเข้าไปด้วย เช่น คลองทำต่าน ชาวบ้านได้รับเงินชดเชย ภายหลัง ๑ ปี มีคนติดเอดส์ แปรลิมเปอร์เซิน ยุทธศาสตร์เรื่องสุขภาพ เป็นประเด็นเสริมกับข้อมูลที่ทำมาแล้ว ต้องมีการผ่าตัดระบบอีไอเอ ต้องมีการปรับปรุงระบบอีไอเอ ไม่ครอบคลุม ไม่สมบูรณ์ อยากเห็นภาพของอีไอเอ ต้องมีการผนวก SEA SIA EIA เข้าด้วยกัน คชก.กับนโยบายไม่เข้ากัน ในกระบวนการต้องมีชาวบ้าน ประชาชนมีส่วนร่วม พื้นที่ที่มีดินเค็มมาก 80% มี ปัญหาสุขภาพเรื่อง โรคไตและปวดหลังเพิ่มมากขึ้น ทำลายความมั่นคงทางด้านอาหาร ขาดโปรตีน หาปลาไม่ได้ส่งผลต่อร่างกาย

ปี 2546 (นโยบายสาธารณะ) ภาพนโยบายการจัดการน้ำ ต้องมาจากฐานราก มีส่วนร่วม ต้องมีการถอดบทเรียนผลกระทบ จาก โครงการของรัฐ ข้อมูล FAO ทุกเขื่อนขาดทุนและไม่ตอบสนอง ประชาชนเป็นหนี้รับภาระ

การรวบรวมข้อมูลเรื่องประเด็นการจัดการน้ำโดยองค์กรชุมชน นำเสนอเอกสาร ข้อมูลเป็นชุดองค์ความรู้ สู่กับภาครัฐ หาทางเลือกที่สนับสนุนการจัดการน้ำโดยไม่ใช้เขื่อน (มีชุดคำตอบแล้ว) พยายามสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรเพื่อรวบรวมข้อมูล ในกรณีมหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่อง ผลกระทบจากโครงการร่วมมือของไทย ออสเตรเลีย ข้อมูลการศึกษาไม่ตรงกันไม่น่าเชื่อถือ

ประเด็นป่าบุ่งป่าทาม เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นสต็อกปลา แหล่งความมั่นคงทางด้านอาหาร วิถีชีวิต ต้องมีการเคลื่อนไหวทางนิเวศทางวัฒนธรรม ต่อไปอย่างไร หลังจากที่มีนหาบไป

ไพจิต (ราชโกล) :

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบว่า ให้ปรับแผนการดำเนินงานในปี 2537 ข้อเท็จจริง คือว่า มันสร้างเสร็จไปแล้วและเก็บน้ำแล้ว คณะรัฐมนตรีให้ปรับแผนการดำเนินงาน หลังจากเขียนเสร็จเสร็จไปแล้ว แต่ถ้าถามว่า แล้วเงินที่เพิ่มขึ้นมาเอามาจากไหน มันคือการคอร์รัปชัน ผมคิดว่า เป็นเรื่องค่อนข้างชัดเจน ผมค้นหาเรื่องราวหรือมติดังกล่าว ที่เกี่ยวข้องกับราชโกลทุกตัวเลย แล้วไม่มีมติดังกล่าว คือมันจะต้องระบุชัดเจนว่า ขนาดแรกที่จะอนุมัติ 17 ก.ค. 2532 เป็นฝ่ายยาง ขนาด 140.5 มรทก. งบประมาณ 140 ล้านบาท จะต้องมติดอกอีกอันหนึ่งบอกว่า เปลี่ยนจากฝ่ายยางเป็นเขื่อนคอนกรีต ที่ทำไว้ 119 มรทก. เพิ่มขึ้นเป็น 875 ล้านบาท มันต้องมีตัวนี้แต่ที่เราค้นหามันไม่มี ซึ่งผมคิดว่าทุกตัวของโงงซิมูล มีเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับทุกๆตัว นี่คือการคอร์รัปชัน ที่ไม่รู้ว่าจะเงินมาได้อย่างไร ผมคิดว่าประเด็นคอร์รัปชันหรือการฉกฉกของโครงการ เป็นเรื่องที่ต้องเจาะลึกลงไป ข้อมูลเหล่านี้มันจะไม่ถึงชาวบ้าน มันเป็นเรื่องใหญ่ ที่อยากให้ประเด็นที่เราจะหาคำตอบมาคุยกัน

เลิศศักดิ์ :

เกี่ยวกับประเด็นที่ป้าว่า ก็น่าจะร่วมกันปรึกษา ในเรื่องของการฉกฉกโครงการ แต่เรื่องนี้เป็นมติดังกล่าว คือว่าฝ่ายยางในปี 2532 แต่ในการศึกษาความเหมาะสมและ EIA ไม่ได้มองหลายสิ่งหลายอย่าง เพราะฉะนั้น ข้อมูลเดิม SF ข้อมูลเริ่มต้นเป็นแบบคอนกรีต ปี 35-36 มีเอกสารที่เป็นฝ่ายยาง มาจากมติ ครม.เดิม หลังปี 2532 และเป็นโครงการลวกๆและมีมติดังกล่าวที่จังหวัดขอนแก่น ไปศึกษาไปทำข้อมูลให้ หนึ่งหมื่นแปดพันล้านบาท เอาไปศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ก็เลยทำให้มันใหญ่ขึ้น แต่งบประมาณก้อนใหญ่หลังจากนั้นค่อยมาปรับโครงการ

สนั่น :

การทำโครงการเขื่อนขนาดใหญ่ ชาวบ้านมีคำถามว่า การสร้างเขื่อนเพื่ออะไร โครงการ โงงซิมูล ทำเพื่อการเกษตร และไม่ได้แสดงข้อมูล การนำน้ำไปใช้ที่ไหน สร้างเขื่อนอย่างเดียว การแบ่งอำนาจของฝ่ายรัฐ

เขื่อนราชโกล จะมีการสร้างเพื่อพื้นที่การเกษตร 34,400 ไร่ การเปลี่ยนกระทรวงรับผิดชอบ กรมชลประทานอ่างเก็บน้ำ 52,000 ไร่ โครงการโงงซิมูล มีการใช้เงินไปแล้ว หนึ่งหมื่นกว่าล้าน และมีพื้นที่ชลประทาน 5 แสนไร่ ในขณะที่การสำรวจจริง คือ 700-800 ไร่

ประเด็นการเปลี่ยนทุนในการสร้างเขื่อน ไปให้ชาวบ้าน ต้องมีการติดกันต่อ ร่วมมือกัน

นี้เป็นข้อเท็จจริงที่راضيไศล มันเป็นช่องว่างของทุกกรม ใครละครับที่จะพูดถึงเรื่องนี้ นักวิชาการก็ไปทำ EIA รับจ้างกันอ้อมหมีพื้กันไปหมด สำหรับโครงการโขงชีมูล มีแต่ NGOs ที่พูดแล้วไม่น่าเชื่อถือ ก็โวยวายกันไป คำถามของชาว NGOs เมื่อครู่นี้ เราก็เคยสัมภาษณ์มาบ้างเล็กน้อยว่า ถ้าเงิน 800 กว่าล้าน ที่راضيไศล ถ้าสมมติมาถามชาวบ้านแต่แรกว่า จะทำยังไงกับเงิน 800 กว่าล้านนี้ ซึ่งเป็นประโยชน์มหาศาลมาก คิดแค่เฉพาะว่าในน้ำท่วมสูงขึ้นมา ขุดสระเลี้ยงปลา เอาไว้ให้พี่น้องทำโครงการนาร่องฯ 25,000 บาท มันก็จะได้หลายพันราย แต่ขณะนี้คนที่สูบน้ำมีไม่กี่คนและเค็มด้วย เราจะเลือกกันอย่างไรละครับเจ้าของภาษีทั้งหลาย

ฮิรดา :

พื้นที่ก็ได้แลกเปลี่ยนอีกประเด็นหนึ่ง มีอีกประเด็นหนึ่งซึ่งคิดว่า น่าจะพูดถึงความคุ้มค่าหรือประสิทธิภาพของโครงการ คิดว่าเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนกันไปเพราะว่าประเด็นเรื่องการสร้างเขื่อน เรื่องหนึ่งซึ่งคิดว่าจะเป็นจุดอ่อนและเป็นเงื่อนไขที่ดี ภาคอีสานเป็นภาคที่มีความพิเศษ อีโวน่า น่าจะได้เสนอภาพตรงนี้

อีโวน่า

ประเด็นเรื่องดินเค็ม

การนำเสนองานวิจัยที่ทำปีที่แล้ว รายงานวิจัยของภาครัฐที่มีการทำมาแล้วของมหาวิทยาลัยขอนแก่นและกรมที่ดิน การวิจัยกรณีศึกษาในพื้นที่อ.راضيไศลและหนองหารกุมภวาปี พื้นที่ชลประทาน ผลกระทบต่อป่าป้างปาทม ดินเค็ม วิถีชีวิต ภาพธรณีวิทยา มีแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร เป็นพื้นที่ที่มีแอ่งเกลือ แต่ผลกระทบจะไม่เท่ากันแล้วแต่ระดับพื้นที่ เดิมผ่านดินอีสาน เป็นทะเล มีแอ่งเกลือใต้ดิน มีเทือกเขาภูพานกั้นกลางไว้ ทำให้เกิดโดมเกลืออีสานทั่วไป อยู่ตามบริเวณแม่น้ำสายหลักเช่น มูล ชี มีชั้นก่อนโดมเกลือ มีชั้นน้ำเกลือ ความเค็มของเกลือที่จะปรากฏ ถ้าระดับน้ำเกลืออยู่ไม่ถึง 2 เมตร

ลักษณะการเกิดดินเค็ม

1. การตัดไม้ทำลายป่า ในอดีต ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกเพราะมีต้นไม้มาก การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีการใช้น้ำใต้ดินน้อย
2. ระบบชลประทาน ทำให้เป็นการเพิ่มน้ำข้างบน ระดับน้ำใต้ดินเพิ่มขึ้น ทางแก้ไขต้องมาการสร้างคลองชลประทานเพื่อแบ่งน้ำออกเป็น
3. การสร้างเขื่อน ระดับน้ำของแม่น้ำและระดับน้ำใต้ดินมีความสัมพันธ์กัน ในการสร้างเขื่อนทำให้ระดับน้ำสูงขึ้นทำให้ระดับน้ำใต้ดินสูงขึ้นด้วย เกิดการแพร่กระจายของดินเค็มเพิ่มขึ้น

ประสบการณ์จากออสเตรเลีย ในลุ่มน้ำเมอร์เลย์ตาริง ปี 1980 ระดับน้ำใต้ดินไม่ลึกกว่า 2 เมตร 10 ปี มีระดับน้ำใต้ดินที่สูงขึ้น ถ้าใต้ดินของเขื่อนเป็นโคลนเกลือก็จะไปผลักดันที่ใต้ดินให้สูงขึ้น

พื้นที่ราวีไคล เราไปวัดระดับน้ำแล้วไม่มีอันตรายต่อการสร้างเขื่อน วิธีที่จะวัดได้ดีที่สุดคือการขุดบ่อ การทำวิจัยเราจะให้ชาวบ้านวัดตลอดปี บอกถึงอนาคตกับทุกโครงการ คือทำทุกเดือน การมีคันดินมันมีผลกระทบต่อในการไหลของน้ำ ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมมาก พอ น้ำท่วมขังมันก็ดันน้ำใต้ดินให้สูงขึ้นทำให้เกิดปัญหาดินเค็มตามมา พื้นที่หนองหานกุมภวาปี ที่เกิดดินเค็มจะไม่ลึกมาก 2-3 เมตร (ดูแผนที่)

ในรายงานของกรมพัฒนาที่ดิน ที่บอกว่าได้รับผลกระทบ คือมีการทำข้อเสนอออกไป แต่ไม่ได้รับงบประมาณ จึงไม่สามารถทำได้

เลิศศักดิ์ :

การที่คลองชลประทานเป็นคอนกรีต ทำให้เกิดดินเค็ม และมีรูรั่วซึมจึงทำให้ไหลออกมาได้ ผลกระทบที่เกิดที่หนองหาน ทำลายนาข้าวไป 4,000 ไร่ แต่ยังมีผลกระทบต้ออื่นๆอีก ไม่ว่าจะเป็นนาทาม จึงน่าจะมีการทำนาปรังชดเชย ที่เราไปสำรวจน้ำใต้ดิน ที่บ้านเหล่าข้าว ในพื้นที่ราวีไคล จะพบที่ทำให้เกิดดินเค็ม ทุกพื้นที่มีระบบชลประทานแต่ไม่ได้ใช้ ทำให้เกิดปัญหาดินเค็ม ปัญหาถือว่า รัฐจะสร้างเขื่อน แต่ทำไมเคยถามว่าต้องการน้ำหรือไม่ ปัญหาความเค็มที่มีอยู่จะไม่อยู่ลึกมาก ถ้าไปสร้างก็จะเกิดปัญหามา พอถึงการพิจารณาครั้งสุดท้าย 75% ไม่มีความเสี่ยง กรมพัฒนาที่ดินบอกว่าที่จะสร้างต้องมีการสร้างคลองระบายน้ำก่อน แต่เราไม่มีงบประมาณ สรุปแล้วไม่เป็นความจริง ที่รัฐบาลบอกว่าจะทดแทนได้ ว่าให้ทำเกษตรในช่วงหน้าแล้ง แต่ก็ไม่ได้ผลผลิต จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน บอกว่าจากการสร้างเขื่อนน้ำมันสูงขึ้นจริงๆ แต่ถ้าเป็นน้ำจืดจะดีมาก ก่อนจะจบจะพูดถึงงานวิจัยธนาคารโลก เขาจะได้รับการสนับสนุน ผลการศึกษา 21 เขื่อนทำให้เกิดดินเค็ม 4 เขื่อน ทำให้เกิด

ธีรดา :

ในฐานะที่เป็นคนที่อยู่กับพื้นดินตรงนี้เราจะทำยังไง อยากฟังพี่น้องที่มีประสบการณ์เรื่องดินเค็ม พี่น้องที่อยู่กับความเค็ม อยู่กับระบบชลประทานขนาดใหญ่ ฟังแล้วรู้สึกเป็นอย่างไร อยากให้ได้คุยได้รู้จักกันมากขึ้น

พ่อนบุญยัง :

ตามที่ได้คุยกับดร.ปริญญา เขามองว่าถ้าตรงไหนมีโคลนเกลือ ถ้าไปกั้นชลประทานไว้หรือฝายใหญ่ มันจะลึกลงไป 30 เมตร อีก 30 ปีจะขึ้นมาเหมือนเดิม ความเค็มจะขึ้นมากับน้ำที่ขังขึ้นมาเองตามธรรมชาติ แต่ที่อ.บรบือไม่ได้ขึ้นมาเองตามธรรมชาติ มีคนทำขึ้นมา สร้างความเสียหายให้กับชาวไร่ชาวนา ข้าวกล้าในนาตายหมด อันนี้มันเกิดจากน้ำมือคน ถ้าเกิด

จากธรรมชาติมันจะใช้เวลา 30 ปี ที่อยู่ลึกถึง 30 เมตร เช่น อ.บรบือ มีเกลืออยู่ 1,500 ล้านตัน มี
โดมเกลือที่นั่น แต่ที่อุดรธานีที่เข้ามาเอาแร่โปรแตซลัมปทาน 26 ปี ที่มหาสารคาม ได้ยืนยันว่า
จะมีการทำวิจัยผลกระทบ การที่จะรอดจากนักการเมืองหรือไม่ยังไม่รู้

วันที่ 10 เมษายน วันรำลึกน้ำเสีย ปรากฏว่าพี่น้องไม่ไปรวมเยอะเท่าไร เพราะว่า
เคยแก้ไขมาแล้ว บางคนบอกว่าเป็นไปไม่ได้ พอต่อสู้เรื่องน้ำเกลือแล้ว ติดตามเรื่องพรบ.แร่ปี
2500 ก็ทำไม่ได้ออกกฎหมายไม่ได้ เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2545 มีพรบ.แร่ออกมา เขาจะเอา
เกลือทางจังหวัดอุดรธานี อ.คิลบาคม เราไม่ได้ไปรวม ปรากฏว่าเขาซื้อที่ดินได้ 2,600 ไร่
แล้วชาวบ้านจะขายหน้าดินแล้วหนีไปบ้านใหม่ จะหนีไปไหนต้องขายหน้าดินก่อน เพราะไม่มี
เงินทุน เขาจะขุดลงไปใต้ดิน 100 เมตร ถ้า 50 เมตร ผลกระทบจะมีขึ้นจะเสียค่าชดเชย ค่าเสีย
หาย ถ้าขุดลึก 100 เมตรลงไป จะไม่ได้เสียค่าชดเชย เวลาดินทรุด ดินถล่ม ชาวบ้านก็อยาก
ขาย อยากหนีจากบ้าน แต่เขาซื้อเอาแค่นั้น ทางบรบือเขาจะสร้างโรงงานห่างออกไป 2 กม.
เขาจะเอาภูเขาเกลือที่อยู่ใต้ดิน แถวอ.วาปีปทุม อ.บรบือ ชาวบ้านบางคนก็รู้ข่าวก็จะวิตกกังวล
บางคนไม่รู้ก็เฉย แต่เราติดตามมามันก็น่าใจหาย ที่อ.กันทรวิชัยเขาบอกว่าจะมาสร้างทำน้ำ
โพลาริสขาย ผลสุดท้ายก็เอาเกลือขึ้นมา ผลกระทบก็ตามมามากมาย ผมได้ติดตามและรับรู้
เรื่องราวทุกอย่าง ผลสุดท้ายก็ตกอยู่ในอำนาจของนักการเมือง และยังได้ประโยชน์แก่เงินที่
มาพัฒนาประเทศ ส่วนใหญ่ก็มาจากสถาบันการเงินใหญ่ๆทั้งนั้น

ธีรดา :

จากสถานการณ์ที่พอพูดมา ถ้าเอาพ่อโหล่งในฐานะที่เป็นคนมีประสบการณ์ได้รับผล
กระทบจากความเค็ม จากความเค็มที่มากับน้ำจากดิน อาจจะเจอและมองว่า ณ ปัจจุบันนี่นอก
จากพี่น้อง ที่ได้รับผลกระทบอยู่บริเวณน้ำเสีย แล้วก็ยังมียอ.กันทรวิชัยและยังมีที่อื่นๆอีก และ
พ่อยังบอกเองว่าตัวเองรู้มาเยอะมาก แต่ยังมีพี่น้องที่ยังไม่รู้กับเราอีกมาก กับสถานการณ์ที่เรา
กำลังเผชิญมา เราเองก็มีบทเรียนและพี่น้องกำลังจะเจอแบบนั้น เรื่องราวที่เรากำลังจะพูดว่า
จริงๆแล้วอีสานเรามีภูเขาแบบนั้นอยู่ใต้ดินแต่ด้วยความเชื่อว่า ถ้ามีระบบชลประทานขนาดใหญ่
เช่น โขงชีมูล ยิ่งจะทำให้ดินเค็มกระจายมากขึ้น แต่ก่อนมีเฉพาะสำน้ำเสียที่อ.บรบือ ทุกวันนี้
มีที่อ.กันทรวิชัยและที่อื่นๆอีกมากมาย กับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ กับนโยบายรัฐต่างๆ ที่กำลังจะ
ลงมาเป็นปัญหา เราจะทำอย่างไร

พ่อนุญยัง :

อยากให้ชาวบ้านได้รับทราบข้อมูลกันเยอะ ถ้าไม่รู้ก็จะไม่เชื่ออย่างนี้ตลอดไป

ธีรดา :

พ่อโหล่งก็ว่าทำอะไรข้อมูลจะไปถึงพี่น้องให้รู้จักเยอะๆ ใครมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตัวแทนชาวบ้าน :

เราเคยพูดกันแต่ก่อนว่าป่าบุ่งป่าทาม บันได คันดิน เตี้ยวน้ำขาดอย่างหนึ่งคือการเดินทางของปลา แม้ว่าสร้างฝายเล็กหรือใหญ่ก็ตาม ปลาเล็กปลาน้อยมันขึ้นมาไม่ได้ ความสูง 3-4 เมตร ปลาขึ้นไม่ได้ ถึงแม้กรมชลประทาน จะออกแบบหรือชาวบ้านออกแบบ

ปลาก็ขึ้นไม่ได้ กุ้งก็ลดลงขึ้นลำบาก หอยก็พอขึ้นได้ นี่ก็เป็นปัญหาอีกประเด็นหนึ่ง เรื่องน้ำเค็มดินเค็ม ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ของชาวนา อันนี้ก็ได้พูดคุยกันหลายครั้ง ไปไหนก็ได้ขอให้มันขึ้นได้ พูดกันถึงกันกับตอกเตอร์ต่างๆ จนเขาไม่สามารถโต้ตอบได้ คือปัญหาที่นักวิชาการบางคนพยายามเอาเกลือกเป็นทุนไม่เอาข้าวเป็นทุน แต่เราเอาข้าวเป็นทุนมันก็เลยแตกต่างกันระหว่างชาวนากับนักวิชาการ บางคนก็เข้าข้างเรา บางคนก็ไม่เข้าข้างเรา "ข้าวคือ ชีวิต คือ เลือดเนื้อเชื้อไข เกลือกเป็นเพียงส่วนประกอบ" แต่เราก็คิดว่าสำคัญแต่ก็ไม่จำเป็นถึงขนาดนั้น

ธีรดา :

พี่น้องส่วนอื่นๆ อยากซักถามก็ได้ ถ้าฟัง อีโวน่า และ คนอื่นๆ ว่าอยากแลกเปลี่ยนหรือเพิ่มเติม

พ่อบุญยัง :

หลังขุดลอกน้ำเสียว 2 ฝั่ง มันขาดระบบนิเวศวิทยา คัน คู สูง วัควาย ขึ้น-ลง ลำบาก ปลาที่เคยอาศัยตามบึงทามก็ไม่มีอีกแล้ว ความเค็มก็แพร่กระจายไปตามท้องนา ลำน้ำเสียวขึ้นเขินทุกปี เวลาที่เราขุดลอกขึ้นมาส่งเกลือกก็ขึ้นมาด้วย บางคนบอกว่าดี และยังบอกว่าเขาทำไปแล้วทำไมถึงยุ่งยากมาก มันเป็นการต่อเนื่อง กับคนที่อยู่เฉยๆ เราไม่พูดเขาก็ไม่รู้จักราก็เลยต้องพูดต้องวิจารณ์ คนที่เข้าใจกับบอกว่าดี โครงการฟื้นฟูระบบนิเวศ 2 ฝั่ง ลำน้ำเสียวมันสมบูรณ์ มีต้นไม้ ต้นไผ่ และมีพืชสมุนไพร ซึ่งมีประโยชน์มาก ปัจจุบันเวลาน้ำท่วมเยอะมากกว่าเดิม นานเป็น 1-2 อาทิตย์ ข้าวก็ตาย ความต้องการของชาวบ้านในการฟื้นฟูลำน้ำเสียว วันหนึ่งผมไปที่ทุ่งนาผู้ใหญ่บ้านประกาศว่าชลประทานเขาจะมาประชุม ให้ชาวบ้านลงชื่อไว้ก่อน ผมก็ไม่เคยพบเคยเจอ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมทำไมต้องลงชื่อ ผมแปลกใจมาก เดียวนี้ พรบ.น้ำทรัพยากร กำลังสืบคดีเข้ามาผ่านคณะกรรมการสิทธิการไปเหลือแต่ยังไม่เข้าสภา เมื่อเดือนพฤษภาคมนี้ พูดให้พี่น้องฟังเขาบอกว่า จะเป็นไปได้ยังไรธรรมชาติมีมาแต่พ่อแม่ จะมาขายน้ำขายหนองได้อย่างไร นี่แหละครับจะทำอย่างไรให้พี่น้อง ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง

เปรมฤดี :

วันที่ระลึก 10 ปี ลำน้ำเสียว ชาวบ้านมีข้อเสนออะไรหรือไม่

พ่อบุญยัง :

มีครับ คือชาวบ้านเป็นรูปธรรมตั้งแต่อำเภอบรบือถึงราษีไศล ชลประทานจะทำการปักหลัก ผมเลยถามว่า ปักหลักทำไม ใช้สำเนาจากไหน นาตรงนี้มีโฉนด และเวลาที่เขาวางภาษีเอาไปหมด ทั้งลำน้ำเสียวกิน ทั้งดินถม กรมชลประทานเอาไปเป็นของตนเอง ชลประทาน

ตอบว่าพี่น้องบริจาคนแล้ว เขามีการล่าลายเซ็นให้ให้มีการขุดลอกแต่ความเข้าใจของพี่น้อง มันไม่เพียงพอว่าต้องการอยากได้ลำน้ำเสีย ให้มันลึกลงมาให้ น้ำเค็มและให้มีน้ำใช้เหมือนเดิม ผลสุดท้ายเขาบอกว่าพี่น้องบริจาคนแล้ว มาปักเขตโดยไม่บอกผู้ใหญ่บ้านก็ไม่รู้ ชาวบ้านและเจ้าของที่นาก็ไม่รู้ เดียวนี้กรมทรัพยากรลงไปสำรวจแหล่งน้ำแล้ว คือแหล่งน้ำสาธารณะที่ทำเป็นโดนต แหล่งน้ำของชาวบ้าน หนอง สระ ที่ไปขึ้นทะเบียน นี่แหละโดนตเอาไปทำอะไร โดนต ห้วย หนอง คลอง บึง เพื่อว่าเขาจะเอาไปประเมินในตลาดหลักทรัพย์เพื่อเขาจะรับประมูลเป็นเจ้าแม่มาขายน้ำให้เรา ตอนที่พูดคุยกันผมเสนอว่าเขาแบบปูดุงขาวเขาทำไปแล้วก็ไม่ใช่ไร รัฐบาลเขาประกาศว่ากระทรวงอุตสาหกรรมไปช่วยเขาหรือเขา แต่ที่นั่นเป็นที่ รพค. เป็นนิคมสร้างตนเอง ย้ายขึ้นมาจากเขื่อนอุบลรัตน์ พวกน้ำท่วมก็ย้ายมาข้างบนแล้วออก รพค.ให้พื้นที่นั่นเป็นที่สาธารณะประโยชน์ สามารถเลี้ยงวัว ควายได้ เป็นป่าช้า จนรัฐบาลประกาศว่า เป็นนิคมอุตสาหกรรม ชาวบ้านก็ไม่ยอม พวกผมกับ ดร.โกศล ศรีสังข์ พวกกันไปบอกพี่น้องให้ถอนเสาออกอย่าทำหัก ถอนออกแล้วเอาเสาตมาส่งที่อำเภอ แล้วก็เสร็จไป นี่ก็คิดว่าเขาพี่น้องถอนหลักกรรม เสียออกแล้วเอาไปคืนเขา แต่ความพร้อมของพี่น้องยังไม่ดีพอ ยังไม่มาก อยากให้พี่น้องรู้จักให้มากขึ้น

ธีรดา :

ข้อเสนอของพ่อโหล่งมีหลายข้อ คือ 1.อยากให้พี่น้องได้รับรู้ข้อมูลที่เราพูดกัน 2.อยากให้พี่น้องติดตามการแก้ไขปัญหามาของเขาวัวเงิน 800 ล้าน เขาเอามาสร้างมาแก้ไขอย่างไร แก้แล้วเป็นอย่างไรตามที่พ่อโหล่งพูด

ตัวแทนชาวบ้านจากชัยภูมิ :

ผมก็นั่งฟังมาตั้งแต่เช้าแล้ว เรื่องน้ำเสียว่ามีการต่อสู้มาเกือบ 10 ปี ก็ยังดีที่ต่อสู้กับทางนายทุน แต่ทางบ้านผมที่เขื่อนจุฬาภรณ์ อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ อำเภอภูเขียว อำเภอบ้านแท่น ผู้เรื่องน้ำมาแล้ว 30 กว่าปี ปีนี้เมื่อวันที่ เขายังปันน้ำจากน้ำพรหมไปผลิต กระแสไฟฟ้า ชาวบ้านที่เดือดร้อน 3 ปี ติดกันมูลค่าปีละ 76 ล้าน ผลประโยชน์จากน้ำ นักการเมืองเข้าไปพัวพัน มีน้ำขังสภาพสิ่งแวดล้อมของลำน้ำพรหม ถูกนักการเมืองเอาข้อมูล เอาเครื่องจักรกลไปมาขุดลอกออก ต้นไม้ใหญ่ก็ถูกโค่นทิ้ง ปู ปลา นา น้ำ กระรอก กระแต หาย ทุกอย่างหายหมด จะเข้ที่เคยมีเป็นถ้ำเป็นวังก็หาย คือมันมองเห็นผลประโยชน์ แต่ว่าประชาชนตาต่ำๆ อย่างเรา เขามองไม่เห็น เคยไปต่อรองกับการไฟฟ้า จนเขาว่าพวกหนักแผ่นดิน ก็เกิดการก่อตัวขึ้น เรื่อยๆ โดยการนำขององค์กรนักพัฒนาเอกชนเข้าไปผิงก่าลัง ผมตั้งใจที่ว่าคุณเลิศศักดิ์ พูดเมื่อเช้าคือ ย้ายลำน้ำนั้นมาหาลำน้ำนี้ โครงการของกฟผ.เข้ามาพันกว่าล้าน จะเอาจากลำน้ำเขินอยู่ใต้แผ่นดิน ผ่าน อำเภอชุมแพ ผ่านบ้านโนนกระบือ บ้านกุดยม อำเภอภูเขียว ประมาณ 10-20 กม. นี่คือทางออกของราชการ เขาทำไมไม่มาถามว่าชาวบ้านต้องการอะไร เขาก็เป็นคนไทยเหมือนกันอยู่ใต้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน ทำไมต้องแบ่งชนชั้น ทำไมนายทุนจึงมี

อภิสิทธิ์มากกว่าชาวบ้าน เราเป็นเจ้าของประเทศเป็นฝ่ายเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับนายทุนเรา
ทำไมถึงไม่มีสิทธิ์ ทำไมต้องรอคำสั่งจากเบื้องบน เราทำไมไม่ทำจากรากหญ้าขึ้นข้างบน
ขอบคุณครับ

อ.ยรรยง :

ผมก็เห็นด้วยนะครับถ้าผมมองในมุมนักวิชาการ คิดว่าบางทีท่านผู้อาวุโสรับปากว่า คุณ
ค่าของเกลือกกับคุณค่าของข้าว ผมก็จำได้ว่าในกลุ่มอาเซียนสัญลักษณ์ คือ กอข้าวแล้วจึงเป็น
วัฒนธรรมข้าว เปลี่ยนวัฒนธรรมคนมันลำบากลูกโลก จะเห็นว่าประเทศไทยเราตั้งอยู่เขต
มรสุมประเพณี คือว่า ไม่ขาดน้ำแน่นอน คำว่า การสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำอีสานแล้งไม่ใช่ระบบ
นิเวศน์ ซึ่งตรงนี้เป็นประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ผมเชื่อว่าถ้าเราสามารถ กลบเกลื่อนทางปัญญา
และใช้ปัญญากับรัฐบาลในเชิงที่จะผลักดันนโยบายสาธารณะในฐานะรากไม้ได้ อันนี้ไม่มีสิทธิ์ที่จะ
ปรับเปลี่ยนดินเค็มในอะไรต่าง ๆ ทั้งหลายได้ ตรงนี้เราต้องการและต้องการรวบรวมองค์ความรู้
และความคิด เป็นชุดความรู้ ซึ่งผู้มีอำนาจตัดสินใจภาครัฐ คิดว่า เขาให้ค่าแม่น้ำพรมไปเชิงพลัง
งาน เขาไม่ให้ค่ากระรอกกระแต หรือที่น้ำเสียว เหมือนกันเขาไม่รู้ว่ถ้าไม่ชุดลอก หรือไม่ต้อง
สร้างราชีไศล พอสร้างน้ำเอ่อล้นไปที่น้ำเสียว ซึ่ง น้ำท่วมตลอด เขาไม่สนใจ ตรงนั้นเขาสนใจแค่
คุณค่าของการเก็บกักน้ำใครจะทำอย่างไรก็ช่าง ประเด็นคือ ทุกโครงการคงมีวัตถุประสงค์เช่น
เขื่อน ปรีอ เรียกว่า ฝ่ายราชีไศลก็ตาม ลองไปดูสัก 4-5 ข้อว่าโครงการมีวัตถุประสงค์อะไร แล้ว
ดูว่าปัจจุบันมันบรรลุวัตถุประสงค์ หรือไม่ ถ้าบอกว่าไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตรงนั้น เช่น ท่านนั้น
บอกว่า ได้ 100,000 ไร่ แต่ได้ 800 ไร่ แสดงว่าอันนี้เป็นประเด็นว่า โครงการภาครัฐที่ก่อตั้งเป็น
นโยบายสาธารณะที่น่าเสนอโดย ส.ส. ก็จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เราต้องถอดบทเรียนตรงนี้ว่า
ไม่บรรลุ แล้วแต่ที่เสียไป ทั้งไร่นา กับรายตอบแทน หรือ ผลประโยชน์ที่ได้รับมันไม่คุ้มค่ากัน ใน
ยุคแต่ก่อนมาถึงปัจจุบัน 2 นักอาชีพที่กำหนดชะตากรรมของประเทศเรา คือ

1. นักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเขาไม่ได้คุ้มค่างับชีวิตคน หมูเห็ด เปิดไถ เขาตีราคาเป็นเงิน
อย่างเดียวอย่างเก่งก็ให้แค่ต้นมะม่วงต้นละ 500 บาท โดยไม่คิดว่ามะม่วงมีลูกตลอดชาติ

2. นักวิศวกรรมศาสตร์ ที่ออกแบบประเทศไทย เพราะฉะนั้นที่ผมบอกว่า เวลาเราอยาก
ได้ภูมิปัญญาจากพ่อแม่ต่าง ๆ มันต้องซบเพื่อไปวางเป็นกานที่จะสู้กับสองนัก นักวิศวกรรม
ศาสตร์คุณไม่รู้หรือว่า กลไกการดูดน้ำของข้าว มันล้มตายไปยังไม่

และอีกอันหนึ่งเรื่องของความสูญเสียห้วงข้าวชีวิต ทั้งสองนักเป็นลูกน้องของนักการเมือง
เมือง เพราะฉะนั้นตัวที่ไม่ให้นักการเมืองเปลี่ยนคือว่า ต้องไปจับไปว่านโยบายที่ผลิตออกมา แต่
เดิมถึงปัจจุบันผิดพลาด ต้องให้คุณค่าของวัฒนธรรมข้าว ไม่ให้คุณค่าทางเศรษฐศาสตร์หรือ
ทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งเกิดผลคำนวณว่ารายได้หรือผลผลิตเท่าไร ซึ่งข้อมูลจากนักวิชา
การทางออสเตเลียบอกว่า ไม่เป็นจริง เช่น กรณีของทางดง ข้อมูลตรงนี้หายไปในระหว่างทาง
เข้าสู่กรุงเทพ อาจจะไปตกอยู่ระหว่างทาง แถวปากช่องหรือเปล่าไม่รู้ เขาเปลี่ยนข้อมูลเป็น 3
ชุด จากข้อมูลที่บอกว่าไม่เห็นด้วย พอไปถึงปากช่องหรือสระบุรี ชาวบ้านบอกว่าเห็นด้วย
เพราะการล่าลายเซ็นต่าง ๆ นานา เป็นกลไกของผู้มาลงทุน แนนอนการสร้างเขื่อนมันไม่หยุด

ต้องไปเรื่อย ๆ จุดที่น่าสนใจคือว่า เราควรจะมาพูดคุยหรือสรุปองค์ความรู้ เราได้ความรู้แล้ว สกัดออกมาให้เกิดปัญญา ที่จะไปทางองค์ความรู้ฝั่งนั้น ตรงนี้ต้องมีแต่กระบวนการที่จะทำอย่างนั้น ต้องบอกว่าต้องทำอะไร ต้องมีองค์การผลักดัน มีสถาบันไหนบ้าง ซึ่งตรงนี้อาจจะโชคดีหน่อยที่สถาบันชุมชนเรา อย่างคุณแถมเจ้าของสถาบันอะไรผมจำไม่ค่อยได้ จะช่วยได้และอีกหลายคน หลายๆส่วนที่เห็นด้วย ตามแนวทางที่คุณพ่อพูดมา แต่อย่างไรก็ตาม เราได้สรุปบทเรียน ขึ้นต้นว่ามันเป็นเรื่องนโยบายสาธารณะ แต่จะปรับให้ถูกทิศทางอย่างไร

เราได้คุยกันบางส่วน ปัญหาเรื่องน้ำที่เกิดขึ้นในประเทศไทยของเรานั้นเป็นอย่างไร เราพบว่าปัญหาที่เป็นประเด็นใหญ่ๆ คือนโยบายที่เกิดขึ้นมาอย่างไร ผมขอฟันธงว่า โครงการโขงชีมูลที่จะมาเป็นতোมาเลย โดยมีตัวเครื่องสูบน้ำ ไปสูบน้ำหน้าฝ่ายราชินีไศลและใส่ท่อกระจายออกไป เขามองว่าถ้าเป็นลานเปิดอัตราการระเหยสูง ซึ่งมีมูลค่าสองแสนด้านเศษ ใครเป็นคนนำเสนอโครงการนี้ แต่มีคำกล่าวแต่ครั้งหน้าว่าชาวบ้านต้องการขยายพื้นที่เท่านั้นเท่านั้น ไม่ทราบว่ามีการจัดประชุมกลุ่ม แจกเสื้อยืดแล้วบอกว่าเห็นด้วย โดยที่บอกข้อมูลไม่หมด เพราะฉะนั้นในสายพันธุ์ใหม่ที่จะออกมามันคือการมาตามท่อ และการก่อรูปนโยบายสาธารณะ ที่มาแบบนั้น โขงชีมูล ทั้งหมดทั้งต้นอย่างคุณเลิศศักดิ์บอกเป็นการเมือง เสนอโดย ส.ส. อีสานกันทั้งนั้น จี๋เป๋ียงไปเลยครับ เขามองมีพรรคชาติพัฒนากับพรรคชาติไทย อีสานเขตไปเยอะเลย ถ้าสองพรรคนี้เป็นรัฐบาล อีสานคงเต็มไปทั่ว นั่นคือว่าต้องไปเปลี่ยนในขบวนการการเมือง แล้วจี้รัฐและนโยบายสาธารณะ โดยที่การกรันกรองข้อมูลร้อยความลงไป จากข้อเสนอแนะของผู้ที่เดือดร้อนและภาคประชาชน เรามองว่านโยบายสาธารณะมีปัญหา สร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน และจะอย่างไรให้ปรับเปลี่ยนนโยบายได้ ทางสวส.เราจี้อยู่ 3 ทาง

1. ข้อมูลต่างๆวันนี้ต้องเสนอผ่านสมาชิก ซึ่งเป็นเวทีประชาชนเวทีหนึ่ง
2. จี๋ไปถึงนายกรัฐมนตรีเลยคือผู้กำหนดนโยบาย
3. เผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะไว้ ซึ่งสื่อเราเชื่อว่าคนไทยทุกคน เชื่อว่ามีอิทธิพล ซึ่งเป็นความเชื่อของสวส.

ทำอย่างไรเราคิดว่าเรามี 3 ทางในปีที่เราจะสนับสนุนให้ทุกคนทั่วประเทศทำเป็นจุดๆไป

1. เราจะรวบรวมตั้งแต่พ.ศ. 2504 ผู้ใหญ่ลี้ติกลองประชุม เรื่องน้ำเป็นอย่างไรบ้าง นโยบายสาธารณะทั่วประเทศไทย แล้วเจาะเฉพาะจุดที่สำคัญ ถ้าไม่ทบทวนเราจะชี้ทางออกไม่ได้

2. เราจะวิจัยดูว่าอันไหนที่เป็นบทเรียนที่ดีในการจัดการน้ำ ถอดออกมาแล้วนำเสนออย่างเป็นเรื่องเป็นราว และเป็นระบบอย่างเอาจริงเอาจัง เอาทั้งบทเรียนจากต่างประเทศด้วย

3. เราเชื่อว่าความเชื่อของปัจจุบัน นักวิชาการเชื่อว่าภายใต้ ทฤษฎีของรัฐบาลไทยชุดนี้ ที่เอาลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นตัวตั้ง ในการจัดการน้ำทั้งประเทศ คงไม่ถูกต้อง เราคิดว่าแต่ละภูมิภาค มันคงต้องการมีเอกลักษณ์ในการจัดการน้ำของตนเองภายใต้ต้นเอนวิชันธรรมชาติต่างๆ ของแต่ละแห่งคงไม่เหมือนกันจะประกาศโครมครามคงจะไม่ได้เหมือนโครงการลี้เขียวคง

ไม่ใช่ จากต่างที่ว่ามีมาจนร้อยเข้าไปสู่ช่องทางที่ว่าแล้วเราก็คิดว่าเข็มอาจจะกระตึกทิศทางอาจจะ
เลี้ยวยูเทิร์นบ้างอาจจะเลี้ยว ขวา-ซ้าย ในปีนี้เราจะสนับสนุนองค์กร NGOsองค์กรสถาบัน
พัฒนาต่างๆ ที่เป็นของประชาชน อาจจะทำงานวิจัย ต่างๆ เราจะให้งบประมาณในด้านนี้

เรามีบทความเกี่ยวกับการแปรรูปน้ำ การแปรรูปน้ำ มี 3 บริษัทยักษ์ใหญ่
ของโลก คือ ฝรั่งเศส กับ อังกฤษ จุดแรกที่โดนยิง คืออาเจนตินา และพบว่าเศรษฐกิจล้มเหลวมา
ปะละ 3% เขามอบว่ามีเหตุจากการแปรรูปน้ำ คือ ชาวบ้านมีเงินจ่ายค่าน้ำมีการลักขโมยน้ำ และ
ล่าสุดที่ฟิลิปปินส์ มีการยกเลิกสัมปทานไปเลยเรื่องแปรรูปน้ำ การซื้อน้ำกินซื้อน้ำเข้าไร่นา และ
มาที่ประเทศไทย ภาคตะวันออกน้ำทั้งหมดถูกสัมปทานไปหมดแล้ว เช่น ระยอง จันทบุรี ตราด
สระแก้ว ฯลฯ มี อบต. หนึ่งเช่น บ้านนาที่เราไปสำรวจที่มงานคุณตอนที่ทำวิจัย อบต. คัดค้าน
บริษัทนี้ สองด้านบาท จอคอยหอยเคยรับมันมาแล้ว ที่ปทุมธานี เรียบร้อยโดนสัมปทานหมดเลย
ปริมาณลดลงนี้การเดินต่อไป คือ การเดินภาคเกษตร เมื่อวันที่ 11-13 มี.ค. ที่ผ่านมา บริษัท
ยักษ์ใหญ่ เชิญกรรมการต่างๆ เข้าร่วมทั้งหมด เขาจะซื้อน้ำทั้งประเทศไทยหรืออย่างไรผมก็ต้อง
พูดถึงข้าวซึ่งราคาไม่ตกอยู่แล้วยังจะต้องได้ซื้อน้ำดื่มมาใช้ เพราะงั้นการแปรรูปน้ำก็จะเป็นเรื่อง
บริษัท จะแปรรูปได้อย่างไร ซื้ออำนาจ ซื้อการตัดสินใจผ่านกรรมาธิการ ซื้อหมดเลยทั้งเวที
ซื้อเกลี้ยงเลย ก็ผ่านอยู่แล้วพอผ่านปั๊บก็มีผลบังคับใช้ทันที ครบนี้ก็เป็นหลักง่ายๆ เลยมันเป็น
อะไรบางอย่างที่ต้องทำเรื่องสื่อสารสาธารณะและบอกข้อมูลให้หมดเราก็ใช้สื่อเป็นเวทีด้วยในการพูด
ถึงความต้องการของเราว่าเราต้องการให้เป็นอะไรเช่น ลุ่มน้ำเสียวหรือลุ่มน้ำชี เป็นต้น เช่น ผล
หารนำเสนอของนักวิชาการวันนี้เกี่ยวกับเรื่องดินเค็มน้ำเค็ม ตรงนี้ต้องเผยแพร่ ผ่านสื่อสารสาธารณะ
ทาง สวรส.ร่วมกับภาครัฐ ปินดีเป็นสื่อกลางผ่านสาธารณะให้ โดยภาพรวม คือ 1.เป็นเรื่อง
นโยบายสาธารณะที่จะต้องคำนึงถึง โดยที่คนได้รับผลกระทบ คือ นักการเมือง และ นักวิชาชีพ
ที่จัดการประเทศไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 มาจนถึงปัจจุบัน แล้วก็อีกอันหนึ่งที่จะทำได้ คือ
ผ่านกระบวนการ สังเคราะห์ องค์ความรู้ อย่างเป็นเรื่องราวอย่างเป็นระบบบางส่วนที่เราขาดอยู่
เราก็มาดูเข้าใจมัน เสมอ ผ่านสื่อ ผ่านสมัชชาไปตรงๆ เลย และคิดว่าโอกาสอาจจะมีเพราะว่า อ.
ปริญญา เคยเป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีอาจจะรับฟังเราบ้าง หรือทักษิณ ก็ไม่ให้เราก็ด้องทำให้มันผ่าน
สื่อสารสาธารณะให้มันเกิดเป็นคาน หรือเป็นตราซึ่งได้บางส่วน แต่เราต้องเสนอให้ชัดว่าเราต้องการ
อะไรตรงนี้สำคัญมาก ถ้าไม่เอาเขื่อนแล้วจะเอาอะไร เราต้องบอกให้ได้เราต้องเข้าใจผู้บริหาร
ประเทศไทย คือ ถ้าเข้าใจสิ่งใดก็จะชนะใจสิ่งนั้นแล้วรายละเอียดเป็นอย่างไรต้องบอกให้ได้ใช้
เงินเท่าไร มีขบวนการโครงสร้างอย่างไร ภายใต้คุณค่า หรือ ภูมิปัญญาอะไรฐานคิดอย่างไร

ธีรดา :

อาจารย์เสนอเป็นประเด็นเรื่องการศึกษาส่วนใหญ่ ในเรื่องการจะค้นหาภูมิปัญญาในการ
จัดการน้ำของพี่น้อง และ พูดถึงประสิทธิภาพความคุ้มค่าของสิ่งที่มีมันเกิดขึ้นและมูลค่าชีวิตที่มีมัน

หายไป เท่าไหร่ มันมีอะไรมาน้อยแค่ไหนซึ่งเชิงงานการศึกษาที่จะได้ออกมาอธิบาย และนำไปสู่การสื่อสารและด้วยเราอาจจะมีเวลาประมาณสัปดาห์สาม อยากให้นำเสนอน่าจะเป็นประเด็นว่าสถานการณ์ทุกอย่างที่เราฟังมาเราไม่ได้รับรู้แค่เวทีนี้เวทีเดียว เรามีฐานมีต้นทุนเรื่องราวแบบนี้มาเยอะมากวันนี้เป็นแค่ข้อมูลที่เรานำมาคลุกเคล้า

สนั่น :

สวรส. มีแผนการทำงานที่ไหนบ้างแล้วจะหนุนช่วยกันอย่างไร

อ.ยรรยง :

ขออนุญาตตอบนะครับสวรส. ไม่ทำเอง สวรส. มีหน้าที่กระตุ้นให้เครือข่ายทำถ้าเกิดว่าเครือข่ายเห็นด้วยกับทิศทางที่ชี้ไปเมื่อกี้ ซึ่งมันเป็นการจัดกลุ่มคิดและสัมปทานมาได้บางส่วน ตรงไหนบ้างที่ขาดหายไป ตรงที่เราคิดว่าจะกลั่นกรองว่ามันน่าจะมีทิศทางเป็นอย่างไร เราคิดว่ามียุทธศาสตร์หลัก อยู่ 3 เรื่อง อย่างที่ผมเรียนให้ทราบคุณมีความสามารถ อะไร บ้างนั่นแหละครับคือนโยบาย การจัดการน้ำของชาติและการแปรรูปน้ำด้วย เข้าโปรแกรมโกงของเราเลย แล้วงานนี้สร้างนโยบายสาธารณะ คือ เราจะเอาตัวนี้ไปสู้กับระดับชาติ ว่า ประชาชนก็จัดการน้ำได้ในระดับหนึ่งอาจจะน้อยหลักการแต่ละพื้นที่ คงไม่เหมือนกัน และอีกอันหนึ่ง คือการเจาะประเด็นลุ่มน้ำหลาย ๆ ลุ่มน้ำ เช่น ลุ่มน้ำปากพนัง น่าน ป่าสัก โดยแต่ละลุ่มน้ำก็มีปัญหาพื้นฐานแตกต่างกัน งานเหล่านี้เป็นงานที่เรากำลังศึกษา รวมทั้งการจัดเวทีเล็กๆ อย่างนี้ด้วย

มาเรื่องของ โขง ชี มูล ผมสนใจของห้วยสาบ พอมีปากมูลราชินีโคลเราคิดว่าเราจะรวบรวมจัดทำเป็นชุดข้อมูลชุดหนึ่ง แล้วเราอยากได้ชุดข้อมูลข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้วยว่า น่าจะปรับไปอย่างไรโดยถอดจากวงเวียนชุดเก่าตรงนี้เราต้องการมาก เพื่อจะนำเสนอระดับชาติ เช่น พี่น้องพื้นฟูบอกว่าน่าจะมีองค์กรอิสระในการจัดการน้ำซึ่งมีภาคประชาชนเป็นองค์ประกอบทั้งหมด และภาคประชาชนที่ว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง เป็นกรรมการในการจัดการลุ่มน้ำขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีไม่ต้องไปผ่านอธิบดีกรมนี้กรมนี้ไม่ต้องวุ่นวายอะไรแบบนี้เห็นด้วยหรือไม่หรือใช้หรือไม่ถ้าใช้เขียนมาเลย เป็นมติเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่าทางแก้คืออะไรเรื่องนี้มีทางแก้หรือวิธีการจัดการดินเค็มอะไรบ้าง หรือจะมีการยุติการก่อสร้างจุดใดตำแหน่งไหนเพื่ออะไร ภายใต้ฐานคิดมีคุณค่าอะไร นั่น คือ เราจะมีการศึกษาเรื่อง โขง ชี มูล หลัก ส่วนที่ภายใต้ระบบ และที่ปากมูล และ ราชินีโคล อีกส่วนและที่ร้อยเอ็ดพี่น้องที่ถูกน้ำท่วม จุดหนึ่งที่พิเศษเราสนใจแม่น้ำสงคราม โขง ชี มูล อาจจะเป็นประเด็นของเหตุการณ์แล้วร้าย ถอดบทเรียนออกมาว่าเหตุการณ์แล้วร้ายเกิดจากอะไรและจะแก้ไขอย่างไร ส่วนแม่น้ำสงครามเรามองตรงกันข้าม เราเชื่อว่าลุ่มน้ำสงครามเป็นลุ่มน้ำที่เป็นตัวอย่างที่ผู้คนอยู่กับปลา ปู มีความสุขไม่จำเป็นต้องเอาเขื่อนมาเป็นต้น เขาอยู่กันอย่างมีความสุข อยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่ร่มเงาอันนี้ คือ ดี ถอดบทเรียนออกมาด้วยและตอบคำถามว่าไม่เอาเขื่อนแล้วมันดียังไง ซึ่งตรงนี้เราจะมาบุกที่ภาคอีสาน

เราคิดว่าการแปรรูปน้ำก็มีเรื่องแก่ง เรามีโครงการแผนงานใหญ่จะจัดการเรื่องแก่งที่นี้ โดยเฉพาะเรื่องแก่งมาผลักดันให้กฎหมายต้องได้คำตอบสุดท้าย 2 ข้อ คือ ว่าแก่งมาบีบบริษัท น้ำข้ามชาติ มาจับกฎหมายแก่ง มาบีบให้รัฐบาลให้เปิดตลาดน้ำแห่งประเทศไทย

เลิศศักดิ์ :

ผมอยากวกกลับมาประเด็นเดิม เรื่องการแพร่กระจายดินเค็มในภาคอีสานนัดหนึ่ง ผมมี 2 ประเด็น หลังจากแลกเปลี่ยนไปแล้ว อาจจะต้องคลี่คลายในวันนี้ฝากเป็นประเด็นให้ พ่อ แม่ พี่ น้องได้รับทราบเอาไว้ก่อนว่ามันน่าจะมีวิธีการร่วมกันไปด้วย

คืออย่างที่ว่า อ.บรรยง ได้พูดยุคแรกเป็นยุคการทำนาเกลือที่สำน้ำเลี้ยวคงไว้ซึ่งนาเกลือ เช่น โคราข บ้านตุต บ้านม่วง อ.กันทรวิชัย เป็นเขตโซนนิ่ง เป็นเขตที่เขาควบคุมดูแลเอาไว้หลังจากยกเลิกน้ำเค็ม แต่ไม่สามารถยกเลิกได้เกลือเป็นสารตั้งต้นให้เคมีภัณฑ์หมิ่นกว่าชนิดเป็น สารเคมี เป็นแร่ธาตุที่มีประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมของชาติ ก็เลยยกเลิกไม่ได้จึงต้องมีพื้นที่ตรงนี้ไว้ สิ่งที่เราต้องส่งผลแพร่กระจายอยู่ ข้อมูลนี้ไม่กระจายออกมามากเหมือนสมัยที่น้ำเค็มเพราะ มันไม่สามารถผนึกกำลังได้เหมือนเมื่อก่อนเครือข่ายชาวบ้าน นี่คือนักแรก

ยุคที่สอง การเมืองจะมีเรื่องของ โขง ชี มูล โดยตรงที่เราพูดไปเมื่อเช้า

ยุคที่สาม คือ เรื่องของแม่มูล ผมคิดว่าโครงการพัฒนาหรือแนวนโยบายการพัฒนา อีสาน ยุค มีโครงการใหญ่ๆ อย่างน้อย 3 โครงการที่เป็นตลอดระยะเวลาตั้งแต่ยุคแรกไม่ต่ำกว่า 30 ปี มีทำมาตั้งแต่ปี 2512 น้ำเค็มทำมาตั้งแต่ 2510-2514 ประมาณ 30 ปี แผ่นดินอีสานมีการแพร่กระจายดินเค็มในระดับสูงและมันจะคงอยู่และแพร่กระจายมากขึ้นของ โขง ชี มูล ต่อไปก็จะมีไปแตะๆ มันไม่ใช่แค่ โนนสมบูรณ์ แหล่งศักยภาพของเค้า คือ ขอนแก่น สกลนคร สारคาม ไม่แน่ว่าสาคาม อาจจะเป็นแระไปแตะขึ้นต่ำ แต่ยังไม่เกิดมาก แต่ศักยภาพมีได้ อาจจะเกิดหลังๆ มันจะแพร่กระจายเป็นจุดๆ คือ ผมคิดว่าทางหนึ่งปรึกษาหารือเป็นความคิดเริ่มต้น เอาไว้ว่าเราจะทำอะไรกับเรื่องแบบนี้ที่ผมได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่อง 3 ยุค 1.เรื่องขบวนการเคลื่อนไหว 2.เรื่องเกี่ยวกับ EIA ต่างๆ ฝากเอาไว้ คือ ผมคิดว่าเราน่าจะทำอะไรร่วมกันกับองค์กร ภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ กับ 3 เรื่องที่พูดมา

เลิศศักดิ์ :

ของพี่เลิศ ที่มีคำถามน่าจะว่าเราจะเอาอย่างไรการแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้ว แล้วก็จะให้มันเป็นอย่างนี้ต่อไป ยังไง ตามกับพวกเรทุกคนนะ เราไม่ใช่เจ้าของพื้นที่ทั้งหมดแต่เราอยู่ที่นี่ คิดว่าเป็นคำถามที่เราคิดว่าจะได้ช่วยกัน นอกจากข้อเสนอที่ อ.บรรยงที่ต้องดำเนินการ ต้องทำอยู่แล้ว

การทำฝ่าย ทำให้ปลา กุ้งไม่สามารถเดินทางได้ การมองปัญหาของนักวิชาการและชาวนา ชาวนามองว่าข้าวเป็นปัจจัยสำคัญมากกว่า เกลือ (มุนนักวิชาการ)

เปรมฤดี :

จริงๆ ก็ลำบากเหมือนกันรู้สึก ว่า เราก็มีย่อหนึ่งนะคะที่พอจะคุยเห็นรายละเอียด ก็อย่าง ที่หลายคนเขาพูด เราก็มองคล้ายๆ กัน หลังจากที่เกิดปัญหา หรือการขยายปัญหาเดิม อาจจะ คล้ายคนอื่น เพราะฉะนั้นเราอาจจะตั้งคำถามหรือว่าเราจะใช้อะไรอย่างไร องค์ความรู้หรือความ เข้าใจที่เราถืออยู่แล้วในกลุ่มที่กว้างขึ้นหรือกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น ส่วนใหญ่ก็เป็นคำถามต่อพี่ น้อง ชาว อิสาน และ NGOs

ตัวแทนชาวบ้าน :

ขอเล่าให้ฟังตั้งแต่ น้ำเสีย ขยะ หรือ ขยะรีไซเคิล แต่ก่อนมีอยู่ 5 ข้อ คือ

1. ให้ยกเลิกทำนาเกลือโดยเด็ดขาด
2. ไล่ผู้ว่าราชการจังหวัด
3. ฟันฟุตุแลน้ำเสีย
4. ย้ายตำรวจ ผู้ว่าฯ ที่สารคาม
5. ห้ามจับพี่ น้อง ประชาชน ที่มาเรียกร้อง

ข้อเรียกร้องที่เป็นต้นฉบับที่ เคยทำสำเร็จแล้วว่าถ้าเราจะต่อสู้ต่อไปเราต้องมีวิธีอย่างไร เราต้องช่วยกันถอดราก ถอนโคน กันช่วยกันคิด อ.บรรยง บอกว่าให้ช่วยกัน พวกผมสู้ไม่ได้ หรือมันจะร่วงอยู่แล้ว แต่ก็ต้องต่อสู้ต่อไป ผมสนใจประเด็นเรื่องดินเค็ม นอกจากการแพร่ กระจายของดินเค็ม ผมไม่มั่นใจว่าในภาวะ 10-15 ปี ชั้นของดินเกลือมันสามารถเคลื่อนย้ายได้ ผมไม่มั่นใจว่ามันจะเปลี่ยนจากที่หนึ่งไปที่หนึ่งตรงนี้เป็นประเด็นที่หนึ่ง ผมมีประเด็นเรื่องอื่นต่อ

ตัวแทนชาวบ้าน :

ผมมีประเด็นแลกเปลี่ยน เมื่อกี้ฟังดูเหมือนว่าผลกระทบดินเค็มก็มาจากสาเหตุการตัดไม้ทำลายป่าด้วย ขอลประทานด้วย ผมมีความเห็นว่าภาคอีสานถ้าผลกระทบเป็นอย่างนี้จริง มัน ยังมีการพูดถึงน้อย พูดอยู่เฉพาะโครงการ โขง ชี มูล ผมว่าก็ไม่เพียงพอ ผมคิดว่าในส่วนพี่น้อง ที่ทำงานทรัพยากรหรือ พี่ น้อง อยู่ฐานทรัพยากร อยู่ฐานการผลิตในอีสานมีอยู่การจัด กระจาย มันน่าจะทำแบบแผนที่ทรัพยากร มันจะได้เห็นว่า ขนาดนี้การแพร่กระจายของดินเค็มอยู่ตรง ไหนดและตรงไหนสร้างฝายสร้างเขื่อนไว้แล้วและตรงไหนกำลังจะสร้างตรงนั้นมีชุมชนไหนบ้าง แล้วเราที่ทำงานอยู่ตรงไหนของส่วนนี้ถ้าเห็นลักษณะแบบนี้ไม่ว่าป่าที่ดิน หรือ น้ำ หรืออะไรก็ตาม มันจะเห็นว่า NGOs อีสาน นักวิชาการอีสาน อยู่กันอย่างนี้ จะได้เห็นว่ามีอีสานเราจะไปข้าง หนายังไง ไม่อย่างนั้นมันจะเป็นเรื่องเฉพาะไป เราอยากเห็นการแพร่กระจาย 10 ปี มันขยาย ไปเร็ว ซึ่งก็เห็นที่ อ.กันทรวิชัย ก็เป็นปัญหาหนึ่งคงไม่ได้บอกเฉพาะว่า เป็นปัญหาการต้มเกลือ อย่างเดียว เรื่องราวการเกษตรที่มีผลกระทบมันน่าจะเกี่ยวข้อง ทราบว่าใครอยู่ตรงจุดไหน จริงๆ แล้ว เราก็มีย่อเกี่ยวข้องด้วย

บันทึกข้อคิด :

ผมคิดว่าปัญหาต่างๆ ที่มันเกิดขึ้นเรื่องของขาดน้ำเรื่องของเกลือ หรืออะไรก็ตาม ถ้าเราจะดูจากอดีตที่ผ่านมา เราจะเห็นว่าปัญหามันเกิดมาจากกระบวนการตัดสินใจ วันนั้นผมคิดว่าไทยก็เอาอันเก่ามาอิงด้วยส่วนหนึ่งให้เห็นว่ากระบวนการตัดสินใจ มันต้องใช้ความรู้ในการตัดสินใจที่ผ่านมา แม้ว่าเราจะบอกว่าเป็นความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์ หรือทางด้านวิศวกรรมเป็นหลักก็ตาม แต่สิ่งที่เราเห็นจากบทเรียนที่ผ่านมา กรณีปากมูลเราจะเห็นว่า แม้แต่ในด้านเศรษฐศาสตร์เองมันก็ไม่คุ้มค่าเกิดขึ้น แม้แต่หลักวิชาที่เกี่ยยัดถือเองไม่ต้องมาดูเรื่องของนิเวศวัฒนธรรม ในส่วนของกระบวนการของภาคอีสาน อาจจะจับในประเด็นรวมให้ชัดเจน และจับประเด็นการตัดสินใจให้ชัดที่จะเป็นประเด็นที่พูดร่วมกัน ผมว่าการตัดสินใจในนโยบาย สาธารณะ มันยังจะมีขั้นตอนและเนื้อหาอย่างไร พูดถึงที่ผ่านมาถ้าพูดภาษาชาวบ้าน 1.คนที่มาตัดสินใจไม่รู้ นอกจากไม่รู้แล้วไม่ถาม การที่ไม่รู้ไม่ถามเราต้องมาแยกออกในรายละเอียดพวกเราต้องมีความรู้ที่เป็นสากล และความรู้ของท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังกรณีราชสีไศล ที่พูดถึงการเปลี่ยนจากฝ่ายที่เป็นฝ่ายคอนกรีตก็ดี แต่อย่างไรก็ตามยังมีการศึกษาถึงความเหมาะสมในลักษณะของหลายอย่างมีทางเลือกก็แล้วแต่สิ่งที่จริง คือว่าตอนไปขออนุมัติที่สภาตำบล ไปขอโดยว่าราชสีไศลเป็นเขื่อนยาง บอกว่าท้องถิ่นมีส่วนร่วม แต่ให้ข้อมูลไม่ตรงกับกรตัดสินใจแล้วมาให้ตัดสินใจ ก็คือ บอกว่าตามยอดมาตลิ่งช้างให้ไทยคิดยังงี้ก็ไม่ถูกในขณะที่เดียวกันพื้นที่ที่ได้ประโยชน์จากโครงการเราจะเห็นว่า แม่น้ำมูลตอนกลางมีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเยอะมากหรืออย่างปากมูลมีแหล่งน้ำ 9 สถานี บริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนปากมูล มีคนใช้ประโยชน์ประมาณ 10 % ส่วนที่เหลือไม่มีการใช้ประโยชน์ การที่ทำอย่างนั้นมันทำให้ชาวบ้านเป็นจำเลยในเวลาต่อมา เพราะว่าบอกมีปัญหาความยากจนทางรัฐบาลก็อธิบายว่ามีน้ำแล้วพวกนี้ขี้เกียจ แต่จริงๆ แล้วไม่ได้ดูวิธีการผลิตเป็นอย่างไรสภาพที่ดินเป็นอย่างไร ความคุ้มค่าต่อการลงทุนแค่ไหน ตรงนี้หรือว่าเขาจะทำอะไร หรือว่าวิธีการบอกอย่างนั้นเป็นอาการว่าตามชาวบ้านแล้ว อย่างกรณี เขื่อนห้วยนา ผมได้ไปเป็นกรรมการในคณะกรรมการศึกษาผลกระทบ และไปฟังความเห็นของชาวบ้านของหนองแวงถึงจะได้คลองส่งน้ำ ชาวบ้านบอกอย่างเดียวว่าอยากได้น้ำแต่ชาวบ้านก็ไม่ได้มีการถามทางเลือกหรือเสนอทางเลือกว่าจะเลือกแบบไหนตรงนี้ผมคิดว่า ทั้งหมดทั้งสิ้นทั้งเรื่องของการมีส่วนร่วม เรื่องของการที่จะต้องผลักดันร่วมกัน อาจจะหาประเด็นรูปธรรมจัดพื้นที่ขึ้นมาให้ชัดปากมูลที่ผ่านมามีความผิดพลาดในการตัดสินใจอย่างไรบ้าง 1.2.3.4 มีผลกระทบอะไรบ้างที่นอกจากที่ศึกษาไว้ทำตรงนี้ออกมาให้ชัดเพื่อที่จะเห็นรูปธรรมของการเคลื่อนไหว ที่จะเชื่อมโยงกันทั้งในระดับท้องถิ่นระดับภาค และระดับชาติต่อไป

เปรมฤดี :

เฉพาะของปากมูลเองที่ปัญหามา กำลังเป็นขบวนการที่กำลังเกิดขึ้นหรือเปล่า ทำออกมาให้ชัด 1.2.3. ที่ว่า

นันท์โชติ :

คือ ถ้าเกิดการต่อสู้ของชาวบ้านคือพยายามที่จะเข้าไปร่วมในการตัดสินใจ การเดินขบวน การเรียกร้องของชาวบ้าน คือการพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ งานศึกษาที่เกิดขึ้นเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่จะมารองรับการตัดสินใจของชาวบ้านเพียงแต่เขาไม่ฟังแล้วก็มี การใช้ในด้านของความเห็น คือ บางทีมันเป็นเรื่องยากกับการต่อสู้ในเชิงนโยบาย พอเรา พูดถึงความรู้เขาเอาเรื่องของประชาคมติ เข้ามาตัดสินใจบางทีเรื่องของความจริง มันใช้ประชาคมติไม่ได้ ถ้าบอกว่า 1+1 เป็น 2 เป็นเรื่องของเหตุผล ตอนนี้รัฐบาลใช้กับกรณีปากมูล คือ 1+1 เป็น 3 แล้วใช้เสียงยกมือรับ นี่คือสิ่งที่มันเป็นปัญหา

บุญทอง :

ผมอยากถามอีไวน่า ผมคิดว่าในภาคอีสานมีปัญหาน้ำท่วมขังนานหลังจากที่มีโครงการโขง ชี มูล เกิดขึ้นในลุ่มน้ำชี ที่มีการสร้างฝายและมีการทดลองเก็บกักน้ำตั้งแต่ปี 2543-2545 ตลอดระยะเวลา 3 ปี น้ำท่วมตลอดข้าวในนาเสียหายหมด ผมอยากถามอีไวน่า ว่า ระยะเวลาของน้ำท่วม 2-3 เดือน ไม่รู้วาระเวลาตรงกับเรื่องของดินเค็มจะมีผลที่จะเกิดดินเค็มตามมาในภายหลังหรือไม่

อีไวน่า :

มันมีความเกี่ยวพันกันในประเด็นที่เล่าให้ฟัง ตัวเองไม่ได้ศึกษาถึงเขื่อนลำปาว แต่ได้พูดคุยกับอาจารย์และได้รู้ว่า มหาวิทยาลัยขอนแก่น เคยทำการศึกษาเรื่องเขื่อนลำปาวแล้ว เขื่อนลำปาวจะแตกต่างจาก 2 กรณี ศึกษาที่อธิบายไปแล้ว เพราะเขื่อนลำปาวตั้งอยู่ที่ไม่มีเกลือ แต่ว่าได้เขื่อนลำปาวตรงแม่น้ำชี จะมีหินเกลือจะนั่นช่วงที่มีเขื่อนลำปาวมันก็จะไปกดทับใต้ดิน กดพื้นที่ ลงน้ำก็ออกไปข้างๆ มันก็ไม่ไล่เอาตรงที่อ่อนตรงขึ้นเกลือตรงลำน้ำชีมันเป็นพื้นที่ดินเกิดมีความเค็มของเกลือไหลออกไปแต่บริเวณไหล่อาจมองไม่เห็น แต่จะไหลออกไปตรงลำน้ำชี พื้นที่นี้เป็นพื้นที่หนึ่งที่น่าสนใจที่จะทำการศึกษา และจะได้เห็นภาพหนึ่งของปัญหาดินเค็ม

พิรุณ :

อยากจะคุยเรื่องประเด็นที่เราจะทำงานร่วมกัน ทำหลายๆ องค์กร หลายๆ หน่วยงาน สวรส. หรือหน่วยงานที่จะทำเรื่องทรัพยากร ก็ไม่ค่อยจะมั่นใจเท่าไรว่า เมื่อเขาเป็นผู้เสนอจากล่างขึ้นไปข้างบน เขาไปทำในเชิงนโยบายแล้วเนี่ยไม่มั่นใจว่าจะได้ตรงกับที่เราต้องการเท่าไร ก็อยากจะขอย้อนเรื่องของคำพูดของ อ.บรรยง นะครับว่า ถ้าเป็นไปได้อยากให้ทุกหน่วยงานที่ทำเรื่องนี้ให้เกิดความมั่นใจ อย่างกรณีของเขื่อนปากมูลก็เกิดบทเรียนที่ไม่อยากให้เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่ว่าจะที่อุตรธานี เรื่องโปแตช ยิ่งชาวบ้านก็คงจะถูกกระทำเหมือนเดิม โดยเฉพาะเรื่องจะเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนำไปให้เกิดการใช้ประโยชน์โดยตอบสนองกับทุนนิยมมาก เป็นการค้าที่ทำให้เกิดมีรายได้มากขึ้น อยากฝากผู้ที่มิชอบบาท หรือผู้ที่เกี่ยวข้องว่าชุมชนที่เราติดอยู่แล้ววันคิดนึกก็เอาสิ่งเหล่านี้มาให้ ฝ่ายทุกตัวเขื่อนทุกตัวจะต้องทำ ทบทวน หรือแก้ไขกันใหม่ หรือว่าอยากขออย่างถึง ดร.ปริญญา ท่านก็เป็นผู้ช่วย รมต. อยู่ผมได้แลกเปลี่ยนกับท่านมารอบหนึ่งแล้ว ผมคิดว่ารอบนี้ท่านคงอยากสะท้อนให้ฟังว่าท่านเองก็จะต้องใช้คำถามมา

ที่ชุมชนเหมือนเดิม เพราะท่านเองก็จบโทธรณวิทย์มา ก็คงเข้าใจเรื่องนี้เป็นอย่างดี ไม่ว่าเรื่องดินเค็มหรือไปแดง ท่านต้องมีการโยนคำถามมาสู่ชุมชนว่า ให้ชุมชนจัดการซิ ผมเองก็สะท้อนคิดเดียวว่าแล้วผู้มีบทบาทมีอำนาจในเมืองบน แล้วท่านมีท่าทีอะไรอยู่หรือว่า จะรอให้พวกเราทำเสนอขึ้นไปอย่างที่อาจารย์ว่า พอไปถึงสระบุรีก็เปลี่ยนอีกแบบหนึ่งไปเลย เรื่องนี้อยากให้มีความชัดเจนมากขึ้นพวกเราที่อยากทำเรื่องนี้จริงๆ ให้ร่วมกันสะท้อน ตระหนักด้วยว่าเราจะมีมาตรการอะไรที่จะป้องกันช่วยไม่ให้มันเล็ดรอดออกไปเอาไปแปรสภาพเป็นอย่างอื่น โดยเฉพาะกฎหมายที่เราคิดว่าดีที่สุดคือ กฎหมายรัฐธรรมนูญแต่พอเอามาใช้จริงๆ มันก็ใช้ไม่ได้ มันเป็นเรื่องที่ทำให้เราเจ็บปวด คิดว่า น่าจะเป็นสิ่งที่จะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน ก็อยากแลกเปลี่ยนให้ฟังว่าในแต่เดิมที่เคนพบมา สายน้ำหนึ่งที่เคยผมอยู่ใกล้ที่สุดคือ สายน้ำที่ติดกับศรีสะเกษกับสุรินทร์ คือ ห้วยทับทัน เมื่อก่อนไม่มีฝายสักตัวเดียวตกไปเกือบ 30 ฝาย ผมก็เป็นโจทย์ทิ้งเอาไว้ว่าทำไมถึงทำอย่างนี้พอไปดูจริงๆ แล้วมันคุ้มค่ากับเงินไหม หรือนักการเมืองจะลงตรงนี้ ฝายสุรินทร์ก็ทำ ศรีสะเกษก็ทำ ต่างคนต่างทำมันก็เกิดการทิ้งอะไรของฝายบ้างบ้างตัวพอถึงช่วงหน้าน้ำก็ไหลผ่านไปแล้วก็มีบางตัวน้ำก็เซาะด้านข้างพังไปนั้นคือบทเรียนที่ได้ ดันไม่มีการให้น้ำออกมาก็ไม่มีการหยุดต้นไม้อย่างก็ไหลทั้งปี แล้วอีกกรณีหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือ เรื่องของการทำฝาย หลักของมันก็คือ ต้องมีการเปลี่ยนทิศทางน้ำเพื่อทำฝายตัวหนึ่งไว้หน้าของชาวบ้านที่อยู่ก็เสียไป แต่พอตกลงกันบอกว่าเอาเงินคืนให้ผู้รับเหมา ก็ไม่ได้คิดอะไร แต่ผู้นำก็ได้เงินไป นั่นคือความที่ชาวบ้านไม่ได้พูดอะไร แต่ด้านการจัดการน้ำแบบชาวบ้านจริงๆ ผมไปพบไปเจอเรื่องการทำนบ ถ้าชุมชนเขาต้องทำเองเขาก็จะไประดมคนไปนั้นกันขึ้นมา เมื่อได้ระดับความสูงเท่ากับระดับที่เราต้องการน้ำตัวที่มันจะไหลผ่านออกไปก็ขังมัน เรื่องนี้จะเป็นทางเลือกชาวบ้านเขาสามารถจัดการน้ำได้ไม่จำเป็นต้องมาทำฝายขนาดใหญ่ ฝายขนาดใหญ่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องของปลา ก็จะเหมือนกับปากมูล ถ้ากรณีศึกษาของพวกเราไม่เอาเขื่อนไม่เอาฝายแล้วชาวบ้านเรายังต้องการเขื่อนหรือไม่ ผมว่ายังคงต้องรอ หรือต้องไปตามกันว่าชาวบ้านเรายังหวังอยู่กับว่าถ้าเขื่อนมา มีความสมบูรณ์ คิดว่าจะต้องไปคุยกันอีกรอบหนึ่งแต่ในความเป็นจริงอยากจะให้ช่วยแก้ปัญหาภายในเรื่องที่กำลังเกิดขึ้น กรณีที่เราทำแล้วมีฝายที่ไม่เป็นประโยชน์ และมีผลกระทบต่อชุมชนอันนี้ต้องพิจารณาก่อน เรื่องต่อไป คือเรื่องที่เราจะทำขึ้นมาข้างบนไม่ทำให้เจตนาของชาวบ้านเปลี่ยนไปโดยเฉพาะ ผู้ที่มีบทบาทมีหน้าที่ในทางการเมือง และเรื่องของการจัดการน้ำผมคิดว่า ชาวบ้านมีความสามารถมีภูมิปัญญา มีความรู้ในการจัดการน้ำด้วยตนเอง อีกกรณีหนึ่งที่น่าสนใจ คือ กรณีที่เราทำเขื่อนกันน้ำที่ฝายน้ำเข้าสู่ที่นา แล้วเอาเศษวัชพืชไปกันแล้วจะมีไม้ไผ่เป็นซีกๆ ก็สามารถที่จะทำให้น้ำไหลไม่ได้ เมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลทำนา ก็จะได้ปลากินด้วย นี่คือสิ่งที่เป็นเรื่องเดิมที่เราเจออยู่แต่ทุกวันนี้ก็คงจะหายไปพร้อมๆ กับตัวที่มันทำให้น้ำท่วม ก็อยากปรึกษาหารืออย่างนี้

อ.ยรรยง :

ผมสนใจมากนะจริงๆ แล้วเรายังขาดการรวบรวมเรื่องนี้ แต่พื้นฟูเคนทำแล้วครั้งหนึ่งอุปกรณ์จับปลาและเรื่องฝายนิดเดียว แต่ของภาคอีสานเรายังไม่ได้รวบรวมผมให้แง่คิดนิดหนึ่ง

อ.ประเวศ บอกว่าการที่จะเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่น สิ่งแรกที่จะต้องมียกคือ 1.องค์ความรู้ภูมิปัญญา 2.ความเคลื่อนไหวทางสังคมไม่ว่าจะเป็นสื่อ ยกตัวอย่าง เช่น นักวิชาการของออสเตรเลียที่นำเสนอดินเค็มเมื่อเข้าถือว่าข้อแรกเป็นกรณีของดินเค็มให้ได้ ถ้าดูขั้นต้นเราต้องใช้องค์ความรู้ตรงนี้ไปตอบสังคมใช้วิธีการอะไรก็ได้แล้วแต่และอีกซีกหนึ่ง คือ การเคลื่อนไหวด้านการเมือง ผมคิดว่าข้อมูลชุดนี้เราสามารถส่งให้ภาคการเมืองได้โดยไม่ว่าจะเป็นพรรคฝ่ายค้าน ฝ่ายรัฐบาลก็ตามอาจจะให้เขาได้รับรู้ไว้ก่อน ตรงนี้ก็ป็นจุดหนึ่งคือว่าตอนนี้มีการเคลื่อนไหวในเรื่องฐานทรัพยากร น้ำ ดิน ป่า ซึ่งเรากำลังแย่งชิงกันอยู่โดยผ่านกระบวนการ พรบ. ป่า ดิน น้ำ ทรัพยากร ก็มีผู้คนที่คนไปตั้งโครงการฐานทรัพยากรขึ้นมาทุกกระทรวง ความหลากหลายบ้าง ความเป็นความตายอยู่ที่ว่าใครเป็นเจ้าของประชาชน ทุกคนมีส่วนร่วม อันนี้จะเป็นอีกมุมหนึ่งฐานทรัพยากร คือ ต้นทุนระดับแรก ถ้าบวกกับต้นทุนชีวิต ต้นทุนนิเวศ เป็นมูลค่าเพิ่มอีก แล้วถ้าเราเกิดมีความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากรที่ ๆ รวบรวมตลอดภูมิปัญญากรมทรัพยากร เป็นเจ้าของฐานทรัพยากรน้ำ แล้วเป็นผู้จัดการน้ำทั้งประเทศปัญหาก็จะไม่จริง แต่ตรงข้ามถ้าเกิดเราสู้ในเชิงว่าไม่ใช้องค์ความรู้ที่ว่านี้ไม่ใช่รัฐเป็นผู้จัดการแต่เพียงผู้เดียวแต่ประชาชนแล้วอีกอันใหม่ ๆ คือการตัดสินใจเราจะทำอะไรให้กระบวนการตัดสินใจเรามีส่วนร่วมด้วย เราจะคิดกระบวนการอย่างไร ตรงนี้สำคัญมากเราอยากได้แต่เขาก็ตอบเราไม่ได้วันนี้มันคงมีเวทีหลายรอบ

พิชาญ :

ผมอยากแลกเปลี่ยนกับอาจารย์ งานการศึกษาหรืองานวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมา ซึ่งมันเกี่ยวข้องกับ การถอดบทเรียนตัวการในการจัดการทรัพยากรที่ผ่านมามีการวิจัยและมักจะเอาข้อมูลด้านการวิจัยขึ้นสู่นักวิชาการนักพัฒนา นักการเมือง ในการวางแผนการตัดสินใจ สิ่งที่ยังไม่เกิดสักครั้ง คือว่า บทเรียนประสบการณ์ที่เราได้มา เราไม่สามารถนำไปคืนไปสู่ชุมชน และให้ชุมชนเขามองไม่เห็นความสำคัญในชีวิต เขากลับมองว่าสิ่งที่ได้มามันไม่ทันสมัยมันไม่ละเอียด เพราะฉะนั้นเราต้องคิดแบบนักวิชาการ คือ เราจะทำอะไร ผลการศึกษาผลการวิจัยต่างๆ เขากลับคืนไปให้ชุมชนยอมรับให้ได้ว่าปัญหาที่เขาคิดมันถูกต้องและดีที่สุด และก็เกิดพลังในการต่อสู้เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาของเขากับแผนการพัฒนาที่เป็นแบบใหม่ ที่ผ่านมามันไม่ได้เกิดกระบวนการตัดสินใจร่วมกับประชาชน ประชาชนเขาไม่เข้าใจว่าสิ่งที่เขาทำมามันดี เพราะฉะนั้นภารกิจของเราคือว่าทำอะไรถึงจะบอกกับประชาชนได้ว่าเบื้องบนต้องการสิ่งที่เขาทำมาดีที่สุดและก่อพลังสร้างจุดยืนตรงนั้นได้ ผลักดันต่อสู้กับนโยบายที่จะมาใหม่ ๆ พื้นที่ผมนอนนี้ยังไม่มีเขื่อน ไม่มีน้ำเข้าไปในพื้นที่ ทำนา เกษตรส่วนใหญ่บอกว่าต้องเอาน้ำขึ้นมามันก่อให้เกิด ดินเค็มแต่ในขณะอีกพวกหนึ่งกำลังบอกว่าขอยต้องการน้ำจากแหล่งน้ำเหล่านี้คือมันสวนกระแสกัน เพราะฉะนั้นทำอะไรเราจึงจะเอาบทเรียนเหล่านี้ไปถ่ายทอดให้ประชาชนได้เข้าใจ และทำอะไรให้ประชาชนเข้าใจว่าสิ่งที่เราทำอยู่นี้ดีที่สุด

ธีรดา :

เป็นประเด็นที่พี่ยาวสรุปและตอบประเด็นคำถามที่พี่รุณเคยเพราะพี่รุณบอกว่าทำอย่างไรผลการศึกษาจะไม่ไปตกหล่นอยู่แถวปากช่องการนำขบวนการแบบนี้มาใช้ในพื้นที่ก็ได้

ความรู้ออกมาไม่ต้องไปหวังว่าเอาขึ้นไปเบื้องบนแล้วต่อสู้ได้อาจจะสร้างเอง คิดว่าการแลกเปลี่ยนอาจจะยาวให้พี่แตะหรือพี่เอียงช่วยสรุปว่ามันอยากมาในรูปแบบนี้เราจะทำอะไรต่อไป เปรมฤดี :

ก็สรุปยากนะค่ะ แต่ได้ข้อสังเกตอะไร 2-3 อย่าง ที่สำคัญจากการได้นั่งฟังในวันนี้ คือ ในความรู้สึกของตัวเองประสบการณ์ในไทยชัดเจนแต่หลายคนก็ว่าได้พูดว่าชัดเจนหรืออยู่กระจัดกระจาย คิดว่าประสบการณ์ของเราเรื่องนี้ พูดยกทฤษฎีการนำ เรื่องชาวบ้านเรื่องขบวนการประชาชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องในไทยเราขาดประสบการณ์มาเป็นชุดๆ มีทั้งที่เป็นเรื่องต่างระดับต่างมิติ ระดับถ้าได้ออกมาง่าย ๆ เช่น ระดับสากลอิทธิพลของคนข้างนอกที่พยายามเข้ามา เราผ่านมาแล้วปากมูกับธนาคารโลกสู้กันโซโกโซน ตอนนี้เริ่มทันสมัยแล้ว เราพอมองออกประสบการณ์ระดับชาติ เรารู้ว่าชาติไทย มีแนวคิดเรื่องการพัฒนาสุดโต่ง แบบทุนนิยมมานาน คนก็รู้กันทั้งประเทศว่าจะสร้าง โซง ซิ มูล เห็นชัดว่าแม่น้ำในประเทศทั้งหลายที่เป็นสาขาที่ไหลลงแม่น้ำโขงไหลลงเปล่าๆ ไม่ต้องจัดการหรือทำอะไรกับมัน คือแนวคิดแบบนี้ไม่ว่าจะเป็นทุนนิยมหรือ แนวคิดการช่วงชิงทรัพยากรหลายท่านคงทราบว่างโซง ซิ มูล ไม่ได้เกิดขึ้นจากการผลักดันภายในเท่านั้น แต่ว่าเป็นการผลักดันภายในภูมิภาค คือ ไทยถึงกับไล่ผู้ประสานงานของคณะกรรมการแม่โขงในขณะนั้นซึ่งอยู่ตอนล่างต้องการผลักดันโขง ซิ มูล เจ้าหน้าที่ฝรั่งที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานด้าน โดยยกประเด็นว่าถ้าใช้น้ำโขงโดยตรง แรกสุดเขาจะเอาน้ำโขงเข้าประเทศ แต่ถูกค้านว่าถ้าใช้น้ำโขงโดยตรงไทยมีศักยภาพมากกว่า เขาอยู่จะได้เปรียบหรือเปล่าแค่นั้นเองรัฐบาลไทยบีบผู้ประสานงานออกไปจากประเทศทันที สมัยก่อนสำนักงานอยู่ในเมืองไทย คือมีการเมืองที่สลับซับซ้อน ในพื้นที่ของเราเองในระดับท้องถิ่น เรามีประสบการณ์เป็นชุดๆ อันนั้นในเชิงระดับ ในเชิงมิติในเรื่อง ของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง คิดว่าเรามองเห็นแต่ว่าเอียงสนใจวันนี้ หลายคนพูดจนมาถึงคนสุดท้าย เขาก็พูดเรื่องทำยังไงให้ชาวบ้าน ถึงจะเข้าใจเรื่องนี้แล้วเคลื่อนไปพร้อมกันได้ เมื่อ 2 อาทิตย์ที่แล้วมีโอกาสไปสัมภาษณ์ พ่อ เพื่อที่จะลงหนังสือ เรื่อง ดินเค็ม สัมภาษณ์ที่กันทรวิชัยด้วย ที่วาปีปทุมด้วย ตัวเองก็รู้สึกแปลกใจว่าปัญหาดินเค็มที่เคยเป็นปัญหาใหญ่เหลือเกินในภาคอีสานไทยกลายเป็นเรื่องที่มีความอ่อนอย่างไม่น่าเชื่อในเชิงการรณรงค์ เราไม่สามารถ จะเอาประเด็นดินเค็มขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในการเคลื่อนไหว อาจจะเป็นเพราะว่าเราไม่ใช่ประเด็นร้อนๆ ข้างหน้า คือมันก็คงร้อนทุกประเด็น แต่เป็นประเด็นสังเคราะห์ที่เราใช้มาก อย่างที่เราทำแผนที่ 10 ปีข้างหน้าจะเห็นว่ามันลามไปทั่ว และที่กันทรวิชัย ปีที่สัมภาษณ์มีที่ดิน 30 ไร่ เสียไปโดยสิ้นเชิง ชาวเค็ม คือการสูญเสียขนาดนั้น 2-3 เจ้ายังทำอยู่บนโคกยังปล่อยน้ำเสียลงอีกมาอีก เป็นอย่างนั้นได้อย่างไร เราทำอะไรที่มันใหญ่มามาก กว่านั้นแล้วนี่เป็นคำถามของคนเหมือนกับมองจากภายนอก แล้วเรารู้สึกว่าอีสานที่เคยเข้มแข็ง เราทำเรื่องใหญ่มามาก เรื่องแค่นี้แทบจะเล็ก กลับมายังพูดกับเพื่อนที่กรุงเทพฯ ว่าเรื่องเล็กแค่นี้เราก็ไม่ชนะหรือมันไม่ยุติธรรม เท่าไหร่สำหรับคนที่สู้มานาน อยากจะพูดสั้นๆ ว่าถ้าเรามีรายละเอียดมากทั้งในเชิงคุณภาพเชิงมิติที่เราทำได้คงไม่ใช่ทุกเรื่องที่เราต้องทำทั้งหมด อีโวน่าเองตั้งข้อสังเกตเราคุยกันเรื่องดินเค็ม อีโวน่า แปลกใจกว่าพื้นที่มากมายใน

อีสานที่มีปัญหาชัดเจนเรื่องดินเค็มไม่เคยมีการศึกษา รัฐเราไม่เคยที่จะพูด ชาวบ้าน หรือ NGOs อาจจะทำงานใหญ่ๆ เช่นนั้นไม่ได้ โดยเฉพาะการศึกษาที่ต้องใช้เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้งบประมาณมาก มันเป็นการของรัฐบาลต่างหากไม่ใช่ภาระของเราภาระของเราควรจะเป็นผู้สนใจเท่านั้น เพราะฉะนั้นเราต้องมาคุยด้วยกันว่า งานระดับไหน หรือ ตำแหน่งไหนที่เรายังไม่ทำ

สรุปอันที่ได้ คือ ว่ารู้สึกว่าจะมีความคิดเหมือนๆ กันว่า ความรู้หรือว่าความเป็นเรา รากเหง้า ทางวัฒนธรรมนิเวศของเราดูเหมือนจะเข้ากับภาคีภาคีในการต่อสู้ ดูเหมือนจะใช้ไม่พอ ถึงแม้เราพูดเรื่องปลาที่ปากมูล เรื่องบึงทามที่ราชินีโคส ถ้าไปถามคนทำงาน ฟังเราให้ฟังเรา กลับไม่ศึกษามิงานวิจัยที่บ้านอีกที่ราชินีโคสกำลังจะทำ กำลังจะทำจะเสร็จภายในไม่กี่วันข้างหน้า เหมือนอย่างที่เราปากมูลทำแล้ว คือ ควรจะต้องลึกในสิ่งที่เรารู้อยู่แล้ว เรามีโอกาสได้ประชุมเครือข่ายน้ำ เมื่อเดือนที่ผ่านมา หลายท่านที่นั่งอยู่ในนี้ หลายคนก็ไป ข้อเสนออันหนึ่งชัดเจนมาก คือ เราต้องศึกษาต้องหยิบเอาสิ่งที่มันเกิดขึ้นเป็นนิเวศ เป็นวัฒนธรรมของเรามาใช้ให้ได้ เราต้องศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ ต้องเอามาใช้ให้เป็นระบบ ต้องเป็นการศึกษาที่เชื่อมโยงกับกลุ่มที่เราดูเราเห็น เราพูดถึงเรื่องรัฐบาลพยายามเสนอ เรื่องลุ่มน้ำ 25 ลุ่ม ความเห็นคล้ายกับว่า เขาเสนอก็ให้เสนอไปทางรัฐเสนอเราก็อยากจะเสนอเหมือนกันจะมาตัดกันโคลนแกลนไม่ได้ อาจจะรู้ทุกกลุ่ม หรือ ลุ่มเล็ก ลุ่มใหญ่มันอยู่ที่เรา ที่นี้ทำอย่างไร ถึงจะทำให้การจัดการทรัพยากรน้ำเป็นแบบของเราได้

สรุป คิดว่าข้อเสนอตัวเอง ไม่มีอะไรมากไปหว่าที่จะต้องมอง 2-3 ด้าน พร้อมๆ กัน ทำงานควบคู่กันไป ตระหนักถึงข้อจำกัด ศักยภาพที่เรามีอยู่ด้วย
สั้น :

ผมเองก็คาดหวังว่า การประชุมครั้งหลังๆ มาเป็นเพียงยกเรื่องและพูดกันมาเรื่องคล้ายๆ เดิม เช่น เราพูดกันว่าเราจะนำเอาองค์ความรู้การจัดการน้ำของชุมชน และมีบทเรียนในเรื่องของการเคลื่อนไหวในป่าชุมชน เหล่าพื้นบ้านอะไรอีกหลายๆ เรื่องไปเวทีไหนก็เห็นได้ แถมยังเดิมๆ ผมก็คิดว่ามันอาจจะปัญหาเฉพาะเรื่องก็ได้ว่าทำได้ทีละเรื่อง แต่ว่าทุกเรื่องจากประสบการณ์ของเราเข้ามา มันเกี่ยวข้องกับถ้าระบบไหน เกี่ยวกับเรื่องข้อมูลข่าวสาร วันนี้พูดถึงเรื่อง EIA หรือว่าแม้กระทั่งประชาชนมีความชอบธรรมในการประชุมโครงสร้าง เจียบ ผมคิดว่า เป็นเพราะบรรยากาศโดยรวม คล้ายๆ เป็นชั้นบันไดที่จะไม่ให้ถึงมันก็ยังมีปัญหาอุปสรรคที่เรา ยังไม่ได้พูดถึง ความรู้ว่าเป็นระบบมีอุปสรรคเด่นชัด เราก็ต้องคิดอยู่เหมือนกันว่าเราจะผลักดันอย่างไรด้วยวิธีไหน กฎหมายจะสามารถที่จะมีบันไดให้เรานั่ง เอาองค์ความรู้ที่ดี ขึ้นไปนำเสนอต่อสังคม เอาไปผลักดัน เป็นนโยบาย และกฎหมาย เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เราพูดถึงมันก็ให้เห็นขบวนการทั้งหมด อันนี้ไม่รวบที่จะเกี่ยวข้องกับกลับบ้านไปก็จะต้องอาบน้ำ เรื่องครอบครัว เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องการทำมาหากิน เรื่องทรัพยากรอื่นๆ ที่เราต้องเกี่ยงข้อง ทำอย่างไรถึงจะใช้เสียง

ผมคิดว่าเป็นหลายๆ เรื่องในหลายๆ ชุมชนหนึ่ง คนที่ไม่เดินขบวนกันบ่อยๆ ต้องปรับฐานเศรษฐกิจ ฐานชุมชน ให้เกิดความมั่นคง มีกินอย่างยั่งยืนอย่างไร เกิดการใช้ทรัพยากรให้

เกิดประสิทธิภาพได้อย่างไร อย่างพี่น้องปากมูน ราชันีไฮส ก็ว่าอยู่ในบรรยากาศนี้ เพราะฉะนั้น ผมคิดว่าวันนี้เรา อาจจะได้ในเรื่องของทิศทางข้างหน้า โดยเฉพาะในเรื่องของขบวนการที่จะ สร้างทางนโยบาย ร่วมมือกันในการที่จะสร้างความรู้โดยเฉพาะ ผ่านงานวิจัย ผ่านงานถอดบท เรียน ก็ยังไม่ค่อยมั่นใจ ก็ยังให้ความหวังแก่กันได้ หลังจากนี้เราจะต้องคิดกระบวนการที่จะมา ประสานกันอีก ไม่งั้นกลับไปก็คงนอนไม่หลับ ว่าจะเอากันอย่างไร แต่ว่ามันมีปฏิบัติการบาง ส่วนที่เราจะประสานงานไป ณ วันนี้ก็ได้มารู้จัก มีหลายท่าน โดยเฉพาะ สถาบันแห่งนี้ (มมส.) ก็มีบทบาทที่ยังจะผลักดันร่วมกันอยู่ อยากจะให้พวกเรารู้สึกว่า เกิดความอบอุ่นร่วมกัน มีความ หวังขึ้นมา แต่ที่หลาย ๆ สถาบัน อันนี้พูดว่ามันเป็นอนิจจัง อยากจะไปเสียดสีหรือซ้ำเติมอย่างไร ะยะทางที่เราเดินผ่านมากแก้ไขปัญหาก็รู้ว่าใครมิตรแท้หรือมิตรเทียม สิ่งหนึ่งที่ไม่ค่อยมีข้อพวก นี้ ผมคิดว่าเราควรที่จะต้องช่วยเขียนเข้าไปด้วยว่า เราจะสร้างความร่วมมืออะไร อย่างไร สำคัญมาก เพราะว่ามันวิชาการก็ว่าไปเรื่องน้ำชี น้ำมูล นักวิชาการก็วิจัยกันไปและเดินสวนกับ NGOs. NGOs. ก็ก็ทำงานกับพี่น้อง พี่น้องก็มีสถาบันโน่น สถาบันนี้ชวนกันรุ่นทำเรื่องเดียวกัน ในที่สุดเรื่องนี้จะไปเจอกันตรงไหน กระจัดกระจาย ทักซิณันต์ดิษฐ์ พวกเจ้าเถียงกันไป พลังก็ จะอ่อนแอ ซึ่งผมดูแล้วในปัจจุบันมันมีความฟุ้งซ่านอยู่พอสมควร เพราะสถาบันที่เกี่ยวกับการ วิจัยเยอะแยะไปหมด แผลงเงินทุนในประเทศซึ่งเป็นแนวโน้มน่าดี อย่าง สวรส. สปรส. สสส. พอช. สกว. เป็นโอกาสที่ดีที่เราสามารถที่จะผลักดัน ให้เขาสนับสนุนกิจกรรมของเราได้น่าจะ เป็นเรื่องดี ผมยังงงๆกับอาจารย์นิคหนึ่ง ในเรื่องจึงได้ถามว่า ในโอกาสที่อาจารย์กำลังบอกอยู่ ตรงนี้ พวกเราจะนำไปใช้ได้อย่างไร ในเมื่อเราจะทำเรื่องเดียวกัน เพราะฉะนั้นเราอาจจะเขียน ลงไปอีกว่า สร้างความร่วมมือ ก่อสร้างกลไกความร่วมมือ โดยเฉพาะตรงที่เคลื่อนไหวอยู่ นานาจิตตัง นานาสีลา เราจะนำมาทำใส่กันเป็นวงเดียวได้อย่างไร พี่น้องหลายๆแบบ แต่เป็น เพลงเดียวกัน ขอให้ได้มันจะสนุกด้วยกัน ถ้าเป็นการรบเร้าก็จัดทัพเตรียมรบ ทำให้มันสอดคล้องกันให้ได้ มันจะทำให้เกิดพลัง อีกอันหนึ่งก็คือว่า ผมคิดว่าอันนี้ไม่รู้จะเกี่ยวข้องหรือไม่ มันก็คือเรื่องที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งเหมือนกัน คือเรื่องขององค์กรที่พี่น้องประชาชนเรา ตามเครือข่ายหรือองค์กรต่างๆ หรือแม้กระทั่งองค์กรระดับชุมชน ผมคิดว่าช่วงหลังๆโดย เฉพาะ NGOs. มีคำถามกันมา 4-5 ปี คิดว่าปีนี้มีประเด็นที่จะถกเถียงกันหนักมาก คือว่าจะ ทำงานกับพี่น้องในฐานะชุมชนได้อย่างไรในที่สุด คุณจะไปสู้กันอยู่บนถนนมิตรภาพ หน้า ทำเนียบรัฐบาล จะให้ไปอยู่สวนพฤกษศาสตร์หรือจะไปอยู่เวทีประชุมสิริกิติ์ เพื่อที่จะทำงานวิชา การและทุกคนก็กลับบ้าน เดียวนี้จะสร้างระบบความมั่นคงโลกแต่ NGOs. ไม่ได้ร่วมงานเป็น งานเย็นยังอยู่ยังถูกตีหัวกลับมาจากการเดินขบวน หรือว่าจะไปสูญเสียอะไรที่ไหน ทุกคนควรที่ จะมีความอดทน และไม่ใช่อันนี้เพียงคนเดียว นั้นแปลว่าการสร้างองค์กร สร้างสวัสดิการ สร้าง ฐานอาชีพที่มั่นคง สร้างทุนที่จะอยู่อย่างยั่งยืนในอนาคตสืบต่อไป อาจจะฝันมากไปหน่อย แต่ว่าคุยกับพี่น้องที่ทำงานร้อน ร้อนว่าทำอะไรให้อยู่ได้ กินอิ่มนอนอุ่น เรื่องนี้ผมอยากเรียน ว่า เป็นงานสร้างสรรค์องค์กร แต่ว่าไม่ได้หมายความว่า เรามาพูดวันนี้จะเป็นเรื่องของพุทธ ศาสตรีกว้างขวางทุกประเด็น ทุกเรื่องผมพยายามที่จะเชื่อมโยง ในการมาเกี่ยวข้องในการมา

จัดการน้ำ เราไม่สามารถที่จะแยกออกมาจากเรื่องอื่นๆได้ เพราะว่าการจัดการน้ำ จะมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนว่า เพื่อที่จะให้เรา มีอาชีพที่มั่นคง อยู่ในแบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง สิ่งที่เป็นทิศทางในการพัฒนาแบบที่จะให้เป็นทรัพยากรของรัฐ ที่จะเอาไปให้นายทุน ตรงนี้เป็นเรื่องที่เราจะต้องคัดค้านอย่างชัดเจน เพราะว่าเราอาจจะไม่มีภาพว่าเอาน้ำไปทำอุตสาหกรรมแบบมาบตาพุด หรือแบบภาคตะวันออก แต่เราทำให้ชุมชนเราอยู่กันอย่างพอเพียง มีอาชีพที่มั่นคง และนี่คือการพูดถึง ความหมายของการใช้ทรัพยากรน้ำของเรา ที่มันมีปัญหากันมาถึงให้เราแก้ เพราะว่ามองแบบแยกส่วน มองน้ำแยกออกจากดิน ออกจากทรัพยากรอื่นๆ มาจัดการน้ำมองไม่เห็นหัวคน และทำเป็นทรัพยากรของรัฐ มีทิศทางที่จะเอาไปให้นายทุน แล้วก็กดขี่ชุมชน เราพูดได้สั้นๆ 4-5 คำ เพราะฉะนั้นเราต้องสร้างแบบหรือที่อาจารย์บอกว่าขึ้นมาคานขึ้นมาดูก็ได้ เพราะฉะนั้นเราต้องมองแบบไม่แยกส่วน มองแบบองค์รวม แต่นี้เป็นความรู้สึกของผมด้วย ที่ได้ฟังในวันนี้ เราก็หวังว่าเราจะมีแผนการปฏิบัติการร่วมกัน ในอนาคตที่จับต้องได้ ไม่ใช่มาพูดให้ฟังอย่างเดียว

ส่วนที่ ๒ กลุ่มน้ำชี

NE 2 : ลุ่มน้ำชี

รายงานความก้าวหน้า

1 - 5

เอกสารภาคผนวก

- 1) พื้นที่เป้าหมายและประเด็นการศึกษา 1
- 2) รายงานการประชุมบ้านหนองคู 2 - 6
- 3) บทความจึญนน้อยในป่าใหญ่ 7 - 10
- 4) บทความไขงชีมูน ผลกระทบต่อสุขภาพวะฮีสาน 11 - 17
- 5) ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้ดูทราย
พ.ศ.2546 18 - 25
- 6) ข้อมูลศึกษาสภาพปัญหาการดูทรายที่ส่งผลกระทบต่อลุ่มน้ำชีเขต
จังหวัดยโสธรและจังหวัดร้อยเอ็ด 26 - 42
- 7) แถลงการณ์คัดค้านการอนุญาตดูทราย 43 - 44
- 8) ข้อมูลถอดเทการเจรจาระหว่างชาวบ้านและตัวแทนข้าราชการใน
การแก้ไขปัญหาดูทราย 45 - 58

- 9) บทสัมภาษณ์พ่อชอบ สุดบ่อเงินและพ่อทรัพย์ สิงห์ลอ
"การสรุปบทเรียนป่าชุมชน" 59 – 67
- 10) บทสัมภาษณ์พ่อชอบ สุดบ่อเงิน
"การบริหารจัดการองค์กร" 68 – 78
- 11) รายงานการประชุมร่วมกับอบต.ชานูวรรณ
อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด 79 – 80

รายงานความก้าวหน้า
โครงการสิทธิชุมชนศึกษา กรณีลุ่มน้ำชี
(เมษายน - มิถุนายน 2546)

พื้นที่เป้าหมายในเขตลุ่มน้ำชีที่กำหนดตามแผนงานโครงการทั้งหมด ๒ พื้นที่ และ ๑ เครือข่ายลุ่มน้ำ คือ ตันน้ำชีในเขตตำบลบึงระหานนา อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีประเด็นการศึกษา คือ ศึกษารูปแบบการเรียนรู้และการใช้สิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำเขตบึงระหานนา , บทเรียน องค์ความรู้ในการจัดการป่าชุมชนภูเก้า ภูกระแต และการจัดการน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชน และ ศึกษากระบวนการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชน องค์การสาธารณะ และ ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ และเอกชนในการผลักดันการแก้ไขปัญหา

พื้นที่น้ำชีตอนกลาง บ้านพนัส ตำบลชานวรรณ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีประเด็นการศึกษา คือ การศึกษาบทเรียนการใช้สิทธิในการจัดการป่าชุมชนดงเต็ง , ศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชน , การผสมผสานประสบการณ์และบทเรียนในการใช้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าและน้ำ และ ศึกษากระบวนการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชน องค์การสาธารณะ และ ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ และเอกชนในการผลักดันการแก้ไขปัญหา

และ พื้นที่เครือข่ายลุ่มน้ำชี ซึ่งหมายถึงองค์กรชุมชนในลุ่มน้ำชี และหมู่บ้านที่ได้รับประโยชน์และสูญเสียประโยชน์จากการพัฒนาของรัฐ ประเด็นการศึกษา คือ สำรวจ ศึกษารวบรวมข้อมูลเบื้องต้นทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำชี , สำรวจศึกษาข้อมูลศักยภาพของกลุ่มคน องค์กร เครือข่ายในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน , จัดกระบวนการเรียนรู้กับชุมชนที่ถูกละเมิดสิทธิ และ การเชื่อมโยงการเรียนรู้และปฏิบัติการร่วมระหว่างพื้นที่วิจัยกับพื้นที่อื่น ๆ ในภูมิโนแคว้นเดียวกันและหลากหลาย (เอกสารภาคผนวก ๑)

ผลการดำเนินงานในพื้นที่ลุ่มน้ำชีระยะที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานตามสถานการณ์ของพื้นที่โดยดำเนินงานตามกิจกรรมที่วางไว้ คือ การศึกษาชุมชน ซึ่งกระบวนการศึกษามี ๒ สถานการณ์ด้วยกัน คือ สถานการณ์ชุมชนปกติ กับสถานการณ์ที่เกิดความขัดแย้ง ผลการดำเนินงานเป็นดังนี้

๑. การดำเนินงานตามแผนงาน

๑.๑ แผนการสร้างคน

- ๑) จัดเวทีประชุมผู้นำชุมชน ๑ ครั้ง เป็นเวทีวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และการวางแผนการพัฒนาชุมชนกับการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ต้นน้ำ (เอกสารภาคผนวก ๒)
- ๒) จัดประชุมผู้นำชุมชนในเขตลุ่มน้ำชีตอนกลาง ๔ ตำบล จำนวน ๑๓ ครั้ง เป็นการทำความเข้าใจต่อสถานการณ์การลดทอนของนายทุนจังหวัดยโสธร และ เวทีการวางแผนการดำเนินงานของผู้นำ
- ๓) จัดประชุมชาวบ้านในเขตลุ่มน้ำชีตอนกลาง ๔ ตำบล จำนวน ๑๐ ครั้ง เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อทำความเข้าใจกับชุมชน และวางแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

๑.๒ แผนการพัฒนาองค์ความรู้

- ๑) ศึกษาข้อมูลชุมชนด้านศักยภาพชุมชนและรายละเอียดการดำเนินกิจกรรม กลุ่มในพื้นที่ต้นน้ำ (รายงานในงวดต่อไป)
- ๒) ร่วมกิจกรรมกับเยาวชนในการเก็บข้อมูลผลผลิตจากป่าชุมชน (เอกสารภาคผนวก ๓)
- ๓) จัดเก็บข้อมูลผลกระทบจากการจัดการน้ำของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพคนจน (เอกสารภาคผนวก ๔)
- ๔) ประสานข้อมูล ระเบียบว่าด้วยการอนุญาตให้ลดทอน ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ (เอกสารภาคผนวก ๕)
- ๕) จัดประชุมผู้นำชุมชนเขตน้ำชีตอนกลาง เพื่อจัดทำข้อมูลผลกระทบจากธุรกิจลดทอน (เอกสารภาคผนวก ๖ - ๗)
- ๖) ข้อมูลถอดเทป การเจรจากับหน่วยงานราชการจังหวัดยโสธร เพื่อการแก้ไขปัญหาการลดทอนในเขตลุ่มน้ำชีตอนกลาง (เอกสารภาคผนวก ๘)
- ๗) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เรื่อง ความสำคัญของการสรุปบทเรียนการทำงานขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่า (เอกสารภาคผนวก ๙)
- ๘) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เรื่อง กระบวนการบริหารจัดการองค์กรชุมชน (เอกสารภาคผนวก ๑๐)

๑.๓ แผนการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

- ๑) จัดประชุมผู้นำเครือข่ายป่าชุมชนในการวางแผนการจัดทำแนวเขตป่าชุมชน
- ๒) รณรงค์ทำความเข้าใจกับหน่วยงานราชการ คนในเมือง จังหวัดยโสธร จำนวน ๒ ครั้ง

๓) ประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลชานวรรณในการวางแผนการบริหารจัดการงบประมาณเพื่อฟื้นฟูป่าชุมชนคงเค็ง (เอกสารภาคผนวก ๑๑)

๔) ประสานความร่วมมือกับสื่อ วิทยุชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด หนังสือพิมพ์ ไทรทัศน์ ในการรณรงค์ทำความเข้าใจต่อปัญหาระบบนิเวศน์ลุ่มน้ำชี

๒. กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้แบ่งได้เป็น ๒ ส่วน คือ การเรียนรู้ชุมชน และ กระบวนการเรียนรู้ปัญหาของผู้นำชุมชน ซึ่งสามารถอธิบายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะที่ผ่านมาได้ดังนี้

๒.๑ กระบวนการเรียนรู้ชุมชนของคนทำงาน แบ่งออกได้ ๒ ลักษณะด้วยกัน คือ ชุมชนที่เจ้าหน้าที่มีความคุ้นเคยกับผู้นำมาก่อน กับชุมชนที่เจ้าหน้าที่เพิ่งไปทำความรู้จักกับแกนนำพร้อม ๆ กับการการดำเนินโครงการ ซึ่งลักษณะทั้ง ๒ แบบ กระบวนการเรียนรู้กับชุมชนแตกต่างกันไปด้วย

ชุมชนที่เจ้าหน้าที่เข้าไปเรียนรู้ใหม่จะต้องอาศัยกระบวนการทำความเข้าใจให้มากที่สุด เช่น ต้องลงพื้นที่บ่อย เรียนรู้ปัญหากับชาวบ้านมากที่สุด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ก็ขึ้นกับความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปพร้อม ๆ กันในการที่จะสร้างการมีส่วนร่วมและผลักดันให้นำไปสู่ศึกษาชุมชนและการแก้ไขปัญหาในระยะยาวได้ ซึ่งที่ผ่านมาพื้นที่เหล่านี้ต้องอาศัยทักษะของเจ้าหน้าที่ในเชิงการสร้างกระบวนการเรียนรู้กับแกนนำสูง และต้องติดตามต่อเนื่องกับชุมชน ซึ่งช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาอาจจะยังไม่เต็มที่เท่าที่ควร

ชุมชนที่มีความคุ้นเคยทั้งเจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชน จะสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้กับชุมชนได้เร็ว เทคนิควิธีการที่เจ้าหน้าที่ได้นำมาใช้ในกรณีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากธุรกิจอุตสาหกรรม คือ

๑) การเรียนรู้ปัญหาพร้อม ๆ กับแกนนำ ซึ่งที่ผ่านมามีแกนนำประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ฉะนั้นขั้นแรกของการเรียนรู้ คือ การจัดเก็บข้อมูลปัญหาร่วมกัน ซึ่งในระยะต่อไปแกนนำคนนี้อาจจะเป็นแหล่งให้ข้อมูลเพิ่มเติมได้ เช่น ให้รายชื่อชาวบ้านที่เราสามารถประสานข้อมูลต่อได้ หรือ ทำหน้าที่ประสานผู้นำชุมชนคนอื่น ๆ ที่เราไม่รู้จักมาประชุมร่วมกันได้ หรือเป็นกลุ่มแกนนำที่สามารถตัดสินใจร่วมกันได้

๒) การหาจุดเชื่อมประสานระหว่างเจ้าหน้าที่และชุมชน ซึ่งเครื่องมือที่ดีที่สุด คือ กลุ่มแกนนำชาวบ้านที่เราไว้วางใจ กระบวนการนี้ถือว่ามีความสำคัญที่ต้องสร้างให้ได้ เนื่องจากวิถีชีวิต วิถีคิด ความเข้าใจของคนทำงานและชาวบ้านมีความแตกต่างกันสูงมาก หรือบางทีเจ้าหน้าที่อาจจะประเมินสถานการณ์ผิดพลาดได้ กระบวนการนี้สามารถนำมาทดแทนช่องว่างนี้ได้ คือ การประเมินสถานการณ์ชุมชนกับทีมผู้นำบางกลุ่มที่เราคิดว่าจะสามารถให้ความเป็นจริงและเที่ยงตรงมากที่สุด เพราะการวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนที่ถูกต้องสามารถทำ

ให้การวางแผนงานได้ถูกต้องตรงกับความต้องการของชุมชนด้วย จะสามารถทำให้กระบวนการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพตามมา

๓) การคลุกคลี หรือใช้ชีวิตร่วมกับชุมชนในระยะหนึ่ง ซึ่งจะเป็นช่วงเวลาที่ผู้นำ หรือชาวบ้านพบเห็นเราอย่างต่อเนื่องและเป็นการสร้างกำลังใจแก่ชุมชนไปด้วย หรือหากไม่สามารถอยู่กับชุมชนได้ก็หาช่องทางที่จะประสานความเข้าใจกับเขาอยู่เนื่อง ๆ ให้ได้

๔) การจัดเวทีประชุมชาวบ้าน ซึ่งอาจจะเริ่มต้นจากกลุ่มเล็ก ๆ และขยายวงกว้างมากขึ้น ซึ่งก็ขึ้นกับการทำความเข้าใจของเรากับชุมชน ซึ่งที่ผ่านมาถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของคนทำงานเลยทีเดียว เพราะกระบวนการเรียนรู้ รู้จักผู้นำไม่ได้ เน้นกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นสำคัญ แต่การประสานงานที่ผ่านมาจะผ่านแกนนำชาวบ้านที่เป็นสมาชิกอบต. และขยายสู่ผู้นำทางการ ซึ่งเป็นบทเรียนที่สำคัญในการทำงาน (จะอธิบายในหัวข้อ บทเรียน)

๕) การทำงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อค้นพบผู้นำและเห็นบุคลิกภาพของผู้นำที่มีความแตกต่างก็ทำการศึกษา หรือประสานความร่วมมือที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งคนทำงานต้องขยันที่จะตามผู้นำลงชุมชนและสร้างบทบาทให้เกิดขึ้นกับผู้นำและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกชุมชนด้วย

๒.๒ การเรียนรู้ของชุมชน เรียนรู้ปัญหาของตนเองและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็น หรือเรื่องราวนั้น ๆ ซึ่งกระบวนการสร้างความเข้าใจในช่วงเวลาที่ผ่านมายังไม่ถึงว่าทำได้สำเร็จผลเพราะเป็นช่วงเริ่มต้นเท่านั้น กระบวนการที่ใช้เป็นดังนี้

๑) จัดเวทีประชุม หรือจัดเก็บข้อมูลให้ชาวบ้านเป็นคนเสนอปัญหาอย่างเต็มที่ ซึ่งในขั้นตอนนี้เรารู้จักผู้นำ และชาวบ้านบางคนก็สามารถขึ้นมาเป็นแกนนำได้จากการกล้าแสดงความคิดเห็น

๒) การวางบทบาท หรือหน้าที่ในชุมชน เพื่อให้ผู้นำเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นแกนนำแล้วต้องประสานงานในระดับหมู่บ้านให้เกิดความเข้าใจให้ได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ก็ต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือแกนนำเหล่านี้ด้วย ไม่ใช่ปล่อยให้รับผิดชอบงานเพียงลำพัง ซึ่งหากเป็นประการหลังจะไม่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

๓) การนำผู้นำ หรือตัวแทนชุมชนเข้าร่วมประชุมกับพื้นที่อื่น ๆ หรือนอกพื้นที่ตนเอง ซึ่งกระบวนการนี้จะสร้างความมั่นใจแก่ผู้นำคนนั้นได้อย่างมากในการที่จะลุกขึ้นมาอธิบายปัญหาของตนเอง และแสดงความต้องการที่ตนเองเป็นตัวแทนและนำมาแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น ๆ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้ข้อมูลด้านอื่น ๆ ของชุมชนอื่น ๆ และข้อมูลที่เจ้าหน้าที่นำมาสร้างความเข้าใจด้วย สุดท้ายเราก็จะสามารถสร้างแกนนำที่เข้าใจพร้อม ๆ กับเราด้วย จุดที่ต้องควรระวังในกระบวนการนี้ คือ ต้องผลิตเปลี่ยนผู้นำหลาย ๆ คน ไม่ใช่คนเดิมทุกครั้ง เพราะจะกลายเป็นผู้นำเดี่ยวได้ง่าย

๔) การให้การศึกษาแก่ผู้นำ ซึ่งการให้ศึกษามีหลายรูปแบบ เช่น การเผชิญหน้ากับปัญหา การอ่านเอกสาร การเล่าสู่กันฟัง หรือ การประชุมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งลักษณะพิเศษของแกนนำ คือ เรียนรู้เร็ว และเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ง่าย ซึ่งเป็นผลดีต่อการเรียนรู้

๓. บทเรียน และข้อเสนอแนะ

บทเรียนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการที่ผ่านมาพบบทเรียนที่สำคัญและน่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการในระยะต่อไปได้ คือ

๓.๑ การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย พื้นที่เป้าหมายที่จะสามารถสร้างการเรียนรู้หรือให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์หลักของภาค จะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากกว่าการดำเนินงานเพื่อให้ทันกับระยะเวลาของโครงการเป็นตัวกำหนด ฉะนั้นการเตรียมพื้นที่ หรือ การสร้างทีมงานเพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือในการคัดเลือกพื้นที่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และทางแหล่งทุนควรมีความชัดเจนในการสนับสนุน และเปิดโอกาสในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เจ้าหน้าที่ได้มากขึ้น

๓.๒ การสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เจ้าหน้าที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่แท้จริงอยู่ที่การปฏิบัติก็ตาม อย่างไรก็ตามหากการเตรียมบุคลากรให้เข้าใจหลักการของโครงการได้ระดับหนึ่งแล้วจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมั่นใจและเกิดปัญหาในขั้นตอนการทำงานน้อยลงด้วย และจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับชุมชนได้เร็วขึ้น ซึ่งการหนุนเสริมของส่วนกลางน่าจะเน้นกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความเฉพาะของปัญหาและวิทยากรต้องมีความชำนาญและสร้างความเชื่อถือแก่คนทำงานได้ด้วย

๓.๓ การจัดการงบประมาณโครงการ ไม่ควรมีลักษณะแยกย่อยรายละเอียดของงบประมาณมากนักเพราะในขั้นตอนการปฏิบัติมีการปรับใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ชุมชนสูงมาก ฉะนั้นแนวทางที่ควรแก้ไขควรเป็นประมาณการงบประมาณมากกว่าการกำหนดแผนกิจกรรมละเอียด ซึ่งสุดท้ายกิจกรรมจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน

๓.๔ การเรียนรู้ปัญหาของชุมชนได้ดีที่สุด คือ การเรียนรู้จากสภาพปัญหาหรือสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้เจ้าหน้าที่เองต้องมีไหวพริบขยัน ในการทำงานร่วมกับชุมชน เพราะจะสามารถสร้างความมั่นใจแก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่งเพื่อเป็นฐานในการทำงานต่อไปได้

พื้นที่เป้าหมาย และ ประเด็นการศึกษา
กรณีลุ่มน้ำชี

ชุมชน / พื้นที่วิจัย	ชุมชน / เครือข่ายการเรียนรู้ - ร่วมมือ	ประเด็นวิจัย
๑.ลุ่มน้ำชี ๑.๑ บ้านพนัส ตำบล ขามเฒ่า อำเภอมโน ไพร จังหวัดร้อยเอ็ด	๑.๑.๑ หมู่บ้านรอบป่าชุมชนดงเค็ง ๙ หมู่ บ้าน ๒ ตำบล อำเภอมโนไพร จังหวัด ร้อยเอ็ด ๑.๑.๒ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก ภาคอีสาน ภูมินิเวศร้อยเอ็ด ๑.๑.๓ เครือข่ายลุ่มน้ำชี (ขอนแก่น, มหาสารคาม ,ร้อยเอ็ด ,กาฬสินธุ์,บโสธร)	๑) บทเรียนการใช้สิทธิในการจัดการป่าชุมชนดง เค็ง (๒๕๓๗ – ปัจจุบัน) ๒) องค์ความรู้การจัดการลุ่มน้ำเพื่อการใช้ ประโยชน์ของชุมชน ๓) การบูรณาการประสบการณ์และบทเรียนใน การใช้สิทธิชุมชน กรณีป่าชุมชนกับกรณีปัญหาลุ่ม น้ำ ๔) กระบวนการประสานความร่วมมือกับเครือข่าย สาธารณชนและภาครัฐ เพื่อผลักดันการแก้ไข ปัญหาอย่างสันติ
๑.๒ บ้านหนองคู ตำบลละหานนา อำเภอมโนไพร จังหวัด ขอนแก่น	๑.๒.๑ เครือข่ายลุ่มน้ำชีตอนต้น ๑.๒.๒ เครือข่ายป่าชุมชนภูเก้าภูกระแต ๑๐ หมู่บ้าน ๑.๒.๓ สหกรณ์การเกษตรละหานนา จำกัด ๑.๒.๔ ชุมชนรอบบึงละหานนา ๓ ชุมชน	๑) รูปแบบการเรียนรู้ และ ใช้สิทธิชุมชนในการจัด การทรัพยากรน้ำ กรณีบึงละหานนาและลำน้ำชี กระบวนการประสานความร่วมมือกับเครือข่าย องค์กรสาธารณะ และ ประสานภาครัฐ เอกชน เพื่อผลักดันการแก้ไขปัญหาน้ำ ๒) องค์ความรู้ในการจัดการป่าภูเก้าภูกระแต , การ จัดการน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนละหาน นา
๑.๓ ชุมชนลุ่มน้ำชี	๑.๓.๑ องค์กรชุมชนในลุ่มน้ำชี ๑.๓.๒ หมู่บ้านที่ได้รับประโยชน์ และ สูญ เสียประโยชน์จากการพัฒนาลุ่มน้ำชี	๑) สำรวจ ,ศึกษา รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นทางด้าน วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิตของคนลุ่ม น้ำชี ๒) สำรวจ , ศึกษาข้อมูลศักยภาพของกลุ่มคน องค์กร เครือข่าย ในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ๓) จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนที่ถูก ละเมิดสิทธิ ๔) เชื่อมโยงการเรียนรู้ และ ปฏิบัติการร่วม ระหว่างพื้นที่วิจัยกับพื้นที่อื่น ๆ ในภูมินิเวศ เดียวกัน และ หลากหลาย

รายงานการประชุมบ้านหนองตุ้

๒๖ - ๒๗ เมษายน ๒๕๔๖

ณ ศาลาวัดบ้านหนองตุ้

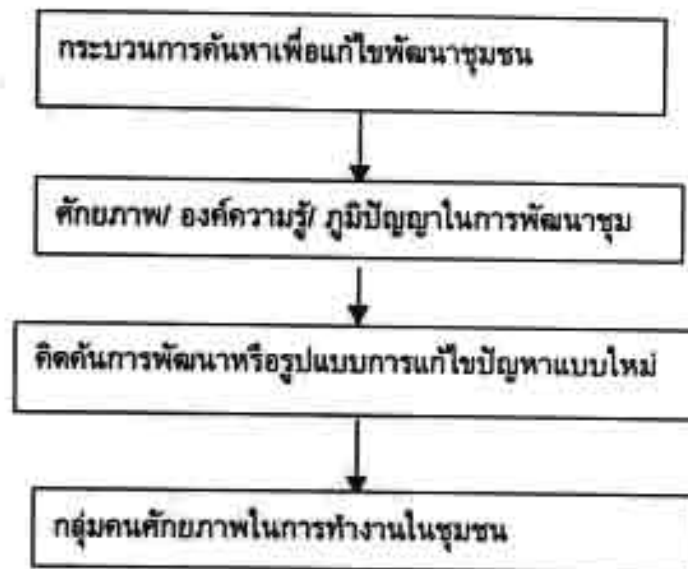
การประชุมในครั้งนี้เป็นการจัดประชุมเพื่อวิเคราะห์ชุมชนร่วมกับผู้นำกลุ่มกิจกรรมในบ้านหนองตุ้ ซึ่งกลุ่มผู้นำเหล่านี้ทางเจ้าหน้าที่ได้มีการประสานงานและเก็บข้อมูลเบื้องต้นมาแล้ว การจัดประชุมวันนี้มีผู้เข้าร่วมประมาณ ๒๐ คน ซึ่งการจัดกระบวนการชุมชน เป็นดังนี้

๑. ความคาดหวังต่อการประชุมครั้งนี้

1. แลกเปลี่ยนความรู้/ความคิด/เรียนรู้กับพื้นที่บ้านหนองตุ้
2. ไม่คาดหวังอะไร/ไม่ว่าใครมาประชุม
3. อยากให้มีคนส่งเสริมการทำผ้าซิต/พัฒนาอาชีพ/เสริมรายได้กลุ่มเลี้ยงวัว
4. อยากให้เอ็นจีโอทำงานร่วมกับรัฐ/ร่วมมือกัน ไม่แบ่งแยก
5. อยากรู้จักคนทำงานว่ามาจากไหน(หวังอะไร/ทำอะไร/และเป็นใคร)
6. ยังไม่ทราบรายละเอียด

๒. ทางทีมวิจัยได้นำเสนอถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมายถึงการประชุมคือ

1. เป็นการพูดคุยกับพี่น้องเพื่อค้นหาและเรียนรู้ประสบการณ์ของบ้านหนองตุ้ ว่ามีปัญหาอะไรบ้างที่ผ่านมา มีกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างไร
2. มีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่ออย่างไร ซึ่งเราจะมาร่วมมือกับพี่น้อง ในการค้นหาสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งด้านดีและด้านที่ด้อย
3. การทำงานที่ผ่านมา การทำวิจัยมาจากฝ่ายวิชาการอย่างเดียว ซึ่งมีข้อดีข้อเสีย ดังนี้
 - ระบบดี
 - ถูกต้องตามหลักการ สร้างความเชื่อถือ
 - ข้อเสีย
 - ข้อมูลไม่แน่ใจว่าถูกต้อง
 - ไม่นำมาแก้ไขปัญหามุมชน
 - กระทำเพื่อประโยชน์ของเขา
4. ดังนั้นต่อไปนี้จะร่วมกันระหว่างคนภายนอก ซึ่งมีหลักวิชาการและคนภายใน ซึ่งเป็นคนในชุมชน ที่เป็นผู้รู้ แล้วนำสิ่งที่ได้จากการค้นหาแก้ไขปัญหามุมชนเอง

๓. สถานการณ์ปัญหาอุปสรรคชุมชนหนองคูในเรื่องสิทธิ มี 3 ประเด็น คือ

1. ไม่รู้เรื่องสิทธิเลย
2. รู้แต่ใช้ไม่เป็น
3. บางคนรู้มากแล้วละเมิดสิทธิผู้อื่น

๔. ปัญหาของชุมชนในเรื่องบุคคลากร

1. ขาดความพร้อม/ความเสียสละ/ความสามัคคี/งบประมาณ
2. ขาดผู้นำที่ดี/ไม่กล้าหาญ/เป็นตัวแทนไม่ได้
3. สมาชิกขาดความเข้าใจ/การรวมกลุ่ม/การบริหารจัดการ/วัตถุประสงค์การรวมกลุ่มไม่ชัดเจน
4. สถานที่ไม่พร้อม/การจัดการกลุ่ม

๕. สิ่งที่ชุมชนบ้านหนองคูอยากเห็นและอยากให้เป็น (เป้าหมายของชุมชน)

ด้านชุมชน

1. มีสิ่งแวดล้อมดี
2. ผลิตอาหารเองได้
3. มีระบบการเกษตรแบบผสมผสาน
4. แหล่งน้ำสมบูรณ์
5. มีคลองน้ำไฟฟ้า
6. มีตลาดชุมชน แปรรูปสินค้า/โรงสีชุมชน/โรงน้ำแข็ง/ร้านค้าชุมชน

7. มีความสามัคคี ปรีกษาหารือ
8. ชุมชนเข้มแข็ง
9. มีป่าชุมชน
10. มีศูนย์ดูแลสุขภาพ
11. มีวัดมีโรงเรียน

ด้านครอบครัว

1. มีป่าอุดมสมบูรณ์
2. มีรายได้ต่อเนื่อง
3. มีอาชีพประจำ
4. พอกอยู่พอกกิน
5. มีเกษตรแบบพึ่งตนเอง
6. ราบราชการดี
7. ลูกเรียนสูง
8. สิ่งแวดล้อมดี
9. มีความสุขความอบอุ่น
10. มีบ้านหลังใหญ่
11. มีเงินมาก

ด้านสังคม

1. มีกิจกรรม
2. มีพัฒนาการรวมกลุ่ม
3. มีศักยภาพหลากหลาย

ทีมวิจัยได้ให้ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์ตัวเองและคนรอบข้างถึงศักยภาพของแต่ละบุคคล
สรุปความสามารถของบ้านหนองตู

ความสามารถเฉพาะคน

- เย็บผ้า
- ตัดผม
- ออกแบบเสื้อผ้า
- งานก่อสร้าง
- แปรรูปน้ำตาล
- ทำอาหารอร่อย(น้ำจิ้ม)

- เล่นกีฬา ซ้อมรถ
- หาปลา
- เดินสายไฟ
- ทำน้ำเต้าหู้
- มัดหมี่ ทอผ้า
- เขียนรูป เขียนโปสเตอร์ โฆษณา
- ทำบัญชี

ความสามารถด้านสังคม

- ใจกว้าง คุยเก่ง ใจดี
- สัมพันธ์กับชุมชนอื่นเก่ง
- ความคิดสร้างสรรค์
- สละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม
- ช่วยเหลือชุมชน
- ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดี
- ประสานงานเก่งในชุมชนและภายนอก
- มนุษยสัมพันธ์ดีกับคนในชุมชนและชุมชนอื่น

สุดท้ายเราได้มีข้อสรุปร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับผู้นำชาวบ้าน ดังนี้

1. เราจะใช้ศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อการค้นหา ปัญหาและรูปแบบการพัฒนาชุมชนร่วมกัน
2. จะจัดประชุมกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มในชุมชน เพื่อวิเคราะห์ค้นหาปัญหาและหาทางแก้ไข

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. สุพจน์ = โก้ โก้ไฟเอส
2. สายัญ = ยัญ บ้านฝาย
3. ทองสุข = แผลง บ้านท่านางแนว
4. สาร = เซอร์ ป่าภูสีฐาน
5. ประยุทธ์ = ยุทธ หนองหญ้าขาว
6. พิชญา = ยาว ป่าเบ็ง
8. ชีรดา = แฉ่ม มหาสารคาม
9. สมภาร = โน้ รองประธานกลุ่มสตรี (บ้านดิ่ง)

- 10.สินวล = ประธานกลุ่มผ้าขิด เอียน (โรติ)
- 11.ประคอง = เขียว ประธานอสม.
- 12.ประหยัด = ประธานกลุ่มเย็บผ้า (หวัดตัดผม)
- 13.สมรักษ์ = ประธานกลุ่มปลูกหอม สม(สิทธิ์)
- 14.สุวัดี = ท้อย เลขากเย็บผ้า
- 15.มนตรี = มน ประธานกลุ่มสุขาภิบาล
- 16.มะลิวรรณ =วรรณ (แป้) รองประธานกลุ่มเย็บผ้า
- 17.สุนทร = เอียน (ยัญ) เจริญญีกกลุ่มเย็บผ้า
- 18.อนันต์ = เป็บ (แสง) ประธานกลุ่มเลี้ยงสัตว์
- 19.ทองพูล = แป้ (คนตรี)
- 20.สมพร = นำเต้าหู้/ร้านค้าชุมชนบัญญัติ/การจัดการ
- 21.มะลิวรรณ = ประธานกลุ่มสตรีออมทรัพย์ ตำบลละหานนา
- 22.คำผาย = ผาย (ผู้ช่วย) เลขากกลุ่มกข.คจ. /กลุ่มออมทรัพย์

จิ๋นน้อยในป่าใหญ่

ธีรดา นามโห รายนาน

"ป่าชุมชน" ชื่อที่บอกอยู่แล้วว่า "ป่า" กับ "ชุมชน" อยู่ร่วมกัน แต่การที่จะอธิบายให้คนที่ไม่เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันระหว่างธรรมชาติและชุมชนที่ใช้ประโยชน์แบบเกื้อกูลกันอย่างเหมาะสมให้เข้าใจ นั้นเป็นเรื่องที่ยาก หากไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้กล่าวถึงเรื่องราวเหล่านี้ด้วยตนเอง

"ป่าดงเค็ง" ก็เช่นเดียวกัน มีรูปแบบการจัดการเป็นป่าชุมชน มีพื้นที่กว่า ๓,๐๐๐ ไร่ ที่หมู่บ้านรอบป่า ๔ หมู่บ้านในเขตตำบลแสนสุข ตำบลชานุวรรณ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ดูแลรักษาป่าร่วมกันมากกว่า ๑๐ ปี ณ วันที่ผู้คนรอบป่า ไกล ใกล้ได้เข้ามาเก็บหาของป่าตามฤดูกาลของธรรมชาติ สร้างอาหาร แลกสร้างรายได้แก่ครอบครัวมาโดยตลอด หากประเมินมูลค่าเป็นเงินคงประมาณค่าไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนศักยภาพของชุมชนในการดูแลรักษาและร่วมกันใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และที่สำคัญได้สร้างความรู้ที่สั่งสมและสืบทอดแก่ลูกหลาน ดังเช่นกลุ่มเด็ก ๆ กลุ่มนี้ได้ซึมซับมา

ความรู้สึกว่าโลกนี้ช่างสดใส น่าค้นหา มีเรื่องราวต่าง ๆ ที่เราไม่รู้แฝงด้วยอารมณ์ที่ตื่นเต้น กระตือรือร้น ไม่รู้ว่าครั้งสุดท้ายมันหายไปเมื่อข้าพเจ้าอายุเท่าไร มีอาจจะจดจำได้ แต่วันนี้วันที่อารมณ์เหล่านั้นวนกลับคืนมามันเป็นความสุขที่บวกกับความสดใส ตื่นเต้น ใจรีบร้อนอยากรู้ อยากเห็น อย่างออกหน้าออกตา เพราะวันนี้เป็นวันนัดกับเด็ก ๆ ที่บ้านพนมตำบลชานุวรรณ จังหวัดร้อยเอ็ด "จะออกป่าหาจิ๋นกัน" ข้าพเจ้าถึงหมู่บ้านเป็นเวลากว่า ๔ โมงเย็น เจอหน้าชาวบ้านคนไหนก็บอกเขาว่า "วันนี้จะไปได้แมงจิ๋นต่อ" บอกครั้งแล้วครั้งเล่าด้วยอารมณ์ที่สดใสแฝงด้วยความภูมิใจอย่างที่สุด และข้าพเจ้าตั้งใจอย่างมากที่จะหาคนนำทางที่ไว้ใจได้ ซึ่งข้าพเจ้าได้มันไว้แล้ว หมู่บ้านคนนั้น คือ "ไกร" เขาเป็นหมู่บ้านที่ยังมีความเป็นคนชนบทอยู่เต็มร้อย ข้าพเจ้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านกับเขานับครั้งได้ แต่ก็ประทับใจในความตรง โลหะ และ ความเป็นหมู่บ้านนอกที่มีความขยัน อดทน ดูเขามีความภาคภูมิใจในความเป็นหมู่บ้านของเขามาก น้อยนักที่จะพบคนแบบนี้ และวันนี้ข้าพเจ้าก็เลือกคนนำทางไม่ผิดจริง ๆ

ไกรบอกว่าเตรียมตัวตั้งแต่เมื่อวาน "นึกว่าเอื่อยลิมมาตั้งแต่เมื่อวานแล้ว" ข้าพเจ้าขอโทษขอโพยเป็นการใหญ่ที่เราได้กันผิดวัน จริง ๆ คือวันนี้ ข้าพเจ้ายืนยัน แต่ไกรบอกว่า "ไม่เป็นไรวันนี้ก็ได้" เราเริ่มเตรียมตัวกันที่บ้านพี่สาวที่ข้าพเจ้าชอบมาพักด้วย ไกรเตรียมอุปกรณ์อย่างแคสค์ส่อง ซึ่งประกอบด้วยไม้ไฟใช้สำหรับสอย หรือเคาะ ด่านาคเหมาะมือ ยาวประมาณ ๕ - ๘ เมตร ที่สำคัญน้ำหนักเบา แข็งแรง ปลายไม้มัดด้วยขวดพลาสติก (น้ำอัดลมขนาด ๑.๒๕ ลิตร) ที่ถักครึ่งขวดเลือกเอาครึ่งที่เป็นปากขวดแล้วเจาะรูด้านข้างประมาณ ๔ รู เพื่อที่จะใช้เขี่ยสอดมัดเข้ากับไม้ไฟ ส่วนปากขวดหาถุงพลาสติกที่มีความหนากว่าพลาสติกทั่วไปมัดให้แน่นกับ

ปากทวด ไกรอธิบายว่าต้องมัดให้แน่นเพราะจะเป็นภาชนะที่ใส่แมงจิ้งหรีด อุปกรณ์สุดท้ายที่มีความสำคัญ คือ หม้อแบตเตอรี่สำหรับแสงสว่าง

ช่วงที่ไกรเตรียมอุปกรณ์ ข้าพเจ้าเสนอว่าเราน่าจะพาคนไปกับเราหลาย ๆ คนจะได้สนุก เด็ก ๆ ลูกของเจ้าของบ้านจึงมารวมกัน ทีมเราจึงประกอบด้วย โต้ง ,ต๋อง ,ตั้ว ,บุญตัน ,ไกร คนรุ่นหนุ่มใหญ่หน่อยและกิจกรรมวันนี้ถือเป็นกิจกรรมใหม่สำหรับพวกเรา คือ ข้าพเจ้า ,ตั้ม และเนตร ทุกคนช่วยกันเตรียมอุปกรณ์ ส่วนไกรเรียบร้อยแล้วพร้อมจะเดินทาง คูท่าทางเขาทะมัดทะแมง รอบเอวเขาผูกหม้อแบตเตอรี่ หัวเขามีหมวกไหมพรม และทับด้วยไฟที่ต่อจากแบตเตอรี่ พออุปกรณ์พร้อมข้าพเจ้าถามว่าเราจะไปกันอย่างไร เพราะป่าไม้ที่เราจะไปหาจิ้งหรีดนั้นห่างจากหมู่บ้าน ประมาณ ๑ กิโลเมตร สำหรับเวลากลางคืนถือว่าไกลพอสมควร ข้าพเจ้าเสนอว่าเราน่าจะเดินเอาเพราะได้บรรยากาศดี แต่โต้งยืนยันที่จะเอารถเครื่องไปและทุกคนเห็นด้วย ก็เป็นอันว่าเราจะนั่งรถเครื่อง ๓ คัน คน ๔ คน อุปกรณ์เราประกอบด้วยไม้เคาะ ๔ อัน หม้อแบตเตอรี่ ๔ ใบ

ป่าไม้ที่เรากำลังไปเป็นป่าชุมชน ที่ชาวบ้านแถบนี้ร่วมกันรักษามาช้านาน และใช้เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญทุกฤดูกาล เราถึงป่าประมาณ ๒ ทุ่ม จอดรถเครื่องไว้ข้างถนน ไม่มีคนเฝ้า ไกรบอกว่าไม่เป็นไร พอเราเริ่มเดินเข้าป่าได้เห็นแสงไฟแวบแวบในป่าเป็นระยะแสดงว่ามีคนมาก่อนทีมเรา ไกรจึงส่องไฟที่พื้นดินแล้วบอกว่ายังไม่มีใครมาหรอก ข้าพเจ้าจึงถามว่ารู้ได้อย่างไร ไกรบอกว่าให้สังเกตดิน หากเห็นรอยเท้าที่ดินและเป็นสีขาวหรือสีดินอยู่แสดงว่าคนเพิ่งผ่านไป ถ้ารอยเท้าเป็นสีคล้ำแสดงว่าเป็นรอยเท้าตั้งแต่เมื่อวานเพราะโดนแดดจึงทำให้สีดินคล้ำกว่าปกติ เออ ! เป็นข้อสังเกตที่คนอย่างเราไม่รู้มาก่อนเลย

โต้งบอกว่า "ปกติจิ้งหรีดจะออกจากรูหากินใบไม้หลังจากตะวันตกดิน ช่วงนี้คนอื่นเอาหมดแล้วละ" ไกรให้กำลังใจว่าช่วงนี้แหละเหมาะแล้ว เพราะจิ้งหรีดไม่ได้ออกมาพร้อมกัน ข้าพเจ้ามีว้แต่ตื่นเต้นถือหม้อแบตเตอรี่เองส่องหาแมงจิ้งหรีดอย่างตั้งใจ ไกรบอกว่าแมงจิ้งหรีดจะชอบอยู่ต้นพอก ,ต้นมะม่วงหิมพานต์ ,ต้นแดง ,ต้นสะมิง เพียงส่องไฟผ่านจะเห็นตาสีเหลืองอมม่วง ซึ่งจะสะท้อนกับแสงไฟของเรา "เจอแล้วนั้น ๆ ๆ" ข้าพเจ้าตะโกน ไกรช่วยส่องไฟอีกดวงปรากฏว่าเป็นตาแมงมุม ไกรบอกว่าตาแมงมุมกับตาจิ้งหรีดคล้ายกันเพียงแต่ตาแมงมุมจะสว่างมากกว่า ข้าพเจ้าเจอตาจิ้งหรีดที่ ๒ ก็เป็นตาแมงมุมอีก ครั้งที่ ๓ ข้าพเจ้าเจอจิ้งหรีดจริง ๆ ข้าพเจ้าดีใจมากขอเกาะเอง ทุกคนดูเหมือนจะดีใจกับข้าพเจ้าด้วย พวกเราเดินไปด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่ ต้องบอกว่าอย่าเข้าใกล้ต้นไม้เกลี้ยงเงาเดี๋ยวแพ้เป็นผื่นคัน ข้าพเจ้าก็กลัวอยู่เหมือนกัน มีตมมากไม่รู้ต้นอะไรเป็นต้นอะไร

ไกรบอกว่าจิ้งหรีดจะมีในช่วงต้นฝน หรือฝนตกได้ประมาณ ๒ - ๓ ห่า เราเรียกจิ้งหรีดที่กำลังหาอยู่นี้ว่า "จิ้งหรีดตง หรือจิ้งหรีดแดงใหญ่" จะมีตัวสีแดงอมเหลือง ตัวอ้วนยาวขนาด ๑ นิ้ว มันจะชอบอาศัยอยู่กับดินชื้น ซึ่งจะเป็นพื้นที่ป่าชุ่มชื้นและอ่อน ในตอนกลางวันจิ้งหรีดเหล่านี้จะอยู่ในดิน ซึ่งรูจะอยู่กับรากต้นไม้ขนาดเล็ก บุญตันบอกวิธีสังเกตจิ้งหรีดว่าจะเป็นรูตรง ๆ ไม่

ก้อยเล็กมาก และ ปากจูจะมีขุยดิน หรือเรียกว่า "ขวย" หากคนไม่หาจิ้งจุนตอนกลางคืนก็สามารถหาได้ในตอนกลางวันเพียงแค่ใช้เสียมแทนเท่านั้น

ข้าพเจ้าเดินตามไกรและชักถามไปด้วยเคาะจิ้งจุนไปด้วย ใครเจอจิ้งจุนก็เรียกข้าพเจ้าไปเคาะ ตาเริ่มเมื่อยเพราะว่าต้องเพ่งตามดวงไฟ ความตื่นเต้นค่อย ๆ ลดลง แต่ความอยากรู้อยากเห็นต่าง ๆ ยังมีอยู่มาก ภูมิใจในผลงานของตนเองบ้างแล้ว เราเดินเป็นกลุ่มใหญ่สักพักก็แบ่งกลุ่มเป็น ๒ กลุ่มโดยอัตโนมัติ กลุ่มเราคือ ไกร , โต้ , ตอง และข้าพเจ้า กลุ่มเราเดินตามกันในช่วงแรก และในที่สุดตองเสนอให้เราแข่งขันจับจิ้งจุนกันโดยแบ่งเป็น ๒ ทีมอีก ซึ่งข้าพเจ้ากับโต้ คู่กัน ต้องคู่กับไกร เพราะโต้และตองยังเด็ก แต่เรื่องประสบการณ์ในป่ามากกว่าข้าพเจ้าแน่นอน โต้เป็นคนผูกหม้อแบตเตอร์ด้วย มิไม้ด้วย ข้าพเจ้าก็มีไม้อีก ๑ อัน โต้เล่าว่าจิ้งจุนเริ่มมีมากช่วง ๒ อาทิตย์มานี้เอง และเขากับน้องชายมาเคาะจิ้งจุน ๒ รอบ ได้เงินแล้วประมาณ ๑,๐๐๐ บาท ในแต่ละครั้งใช้เวลาตั้งแต่ ๒ ชั่วโมง ถึง ๕ หรือ ๖ ชั่วโมง แสดงว่าในแต่ละครั้งได้จิ้งจุน ประมาณ ๑,๐๐๐ ตัวต่อคน เพราะทุกเช้าจะมีแม่ค้ามารับเห็ด หรือจิ้งจุนในหมู่บ้านโดยรับซื้อ ๑๐๐ ตัว ต่อ ๒๕ บาท แสดงว่าช่วงนี้เด็ก ๆ จะมีรายได้จากป่าเป็นจำนวนมาก โต้ส่ายหน้าว่า "ใช่ หากคนไม่ขี้เกียจ"

ช่วงนี้เปิดเรียนถ้าจะมาหาจิ้งจุนต้องมาวันศุกร์ หรือวันเสาร์ เพราะไม่ต้องห่วงเรื่องรีบตื่นเข้าไปโรงเรียน

ไกรตะโกนบอกว่าระวังงูเห่าลื้อมนะเมื่อวันก่อนเขาเจอมาแล้ว ๔ ตัว เพราะอากาศร้อนงูเห่าลื้อมจะออกมาหาอาหาร หากเจอให้รีบดับไฟและวิ่งอย่างเดียว เพราะหากไม่ดับไฟงูเห่าลื้อมจะวิ่งตามไฟมาหาเรา

ไกรแนะนำให้พวกเราเดินตามถนนเพราะแถบนี้จิ้งจุนชุม ส่วนใหญ่โต้จะเป็นคนเห็นจิ้งจุนแล้วส่องไฟให้ข้าพเจ้า ซึ่งโต้จะเป็นคนให้สัญญาณว่า "ได้แล้ว" "ตกพื้นแล้ว" "เก็บที่พื้น" "เอาไม้มาเคาะ" เป็นคำสั่งโต้ที่ข้าพเจ้าเต็มใจทำตามเพราะเห็นจิ้งจุนเยอะมาก

เวลาล่วงเลยไป ประมาณ ๒ ชั่วโมง ข้าพเจ้าเกิดอาการเหนื่อยหอบ เมื่อยตา แต่ไม่กล้าบอกโต้ มองเห็นทุ่งพลูดอกที่ปลายไม้ เราได้เยาะที่เดียว ต้องและไกรเดินมาแล้วเรียกพวกเราให้รีบออกมา และบอกให้เดินไปทางอื่น เสียงต้องพูดเหมือนไปเจออะไรสักอย่างที่น่ากลัว และทำให้ต้องเสนอว่ากลับเถอะ ข้าพเจ้ารีบส่ายหน้าอย่างรวดเร็ว ไกร และ โต้จึงยอม

เดินออกมาที่ถนนจึงเห็นไฟของอีกกลุ่มหนึ่ง พวกเขารออยู่แล้ว พอรวมกันทุกคนต่างก็เอาผลงานมาอวดกันใหญ่ โดยเฉพาะข้าพเจ้า พอถึงบ้านนับจำนวนปรากฏว่าข้าพเจ้าและโต้ ได้ ๑๗๓ ตัว ทีมไกร และ ตอง ได้ ๑๖๒ ตัว ถือว่าสูสี ส่วนอีกทีมได้ประมาณ ๑๐๐ กว่าตัว เราได้จิ้งจุน ประมาณ ๔๐๐ ตัว ข้าพเจ้าดีใจมาก ด้วยความหิวพวกเราจึงจัดการกับจิ้งจุนทันทีโดยการต้ม โต้บอกว่าจิ้งจุนสามารถนำมาทำอาหารได้หลายเมนู เช่น ข้าวจิ้งจุน , ลาบจิ้งจุน , ก้อยจิ้งจุน หรือบางคนก็กินดิบเหมือนกับผักกระโดน และ ปลาธำมรงค์ยอบอกใคร ไกรอธิบายเพิ่มว่า การกินเหยี่ยวดิบนั้นไม่ต้องกลัวพยาธิ เพราะจิ้งจุนกินพืชเป็นอาหาร พืชเหล่านี้สามารถกินให้ดูชั้นแรกเอาใบกระโดนมาวาง แกะปีกจิ้งจุนออก ไม่ต้องเด็ดหัว เพราะที่หัวมันจะให้รสชาติออกมัน

ๆ และตามด้วยปลาข้าวบอง หรือใส่พริกน็ดหน่อย เท่านั้นก็ถือว่าเป็นอาหารชั้นเลิศของคนป่าคนดงอย่างเรา ไกรพูดแล้วย่ออย่างเอร็ดอร่อย และทุกคนก็ทำตาม

แค่ฤดูกาลต้นฝนสั้น ๆ อาหารก็หาได้โดยง่ายและอาศัยความคุ้นเคยป่า ภูมิปัญญาที่สั่งสม เรื่องราวเหล่านี้คงไม่ดำรงอยู่ หากเมื่อ ๑๐ ปีที่ผ่านมาชุมชนไม่ร่วมกันขับไล่ผู้ก่อการร้ายที่มากในคราบนักปลูกป่าที่ป่าวประกาศว่า "จะปลูกยูคาลิปตัสแทนป่าเสื่อมโทรม"

เล็กคิดแทน เล็กครอบครัว เล็กถูกคนจน และเมื่อนั้นสังคมจะเข้าใจความเป็นชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

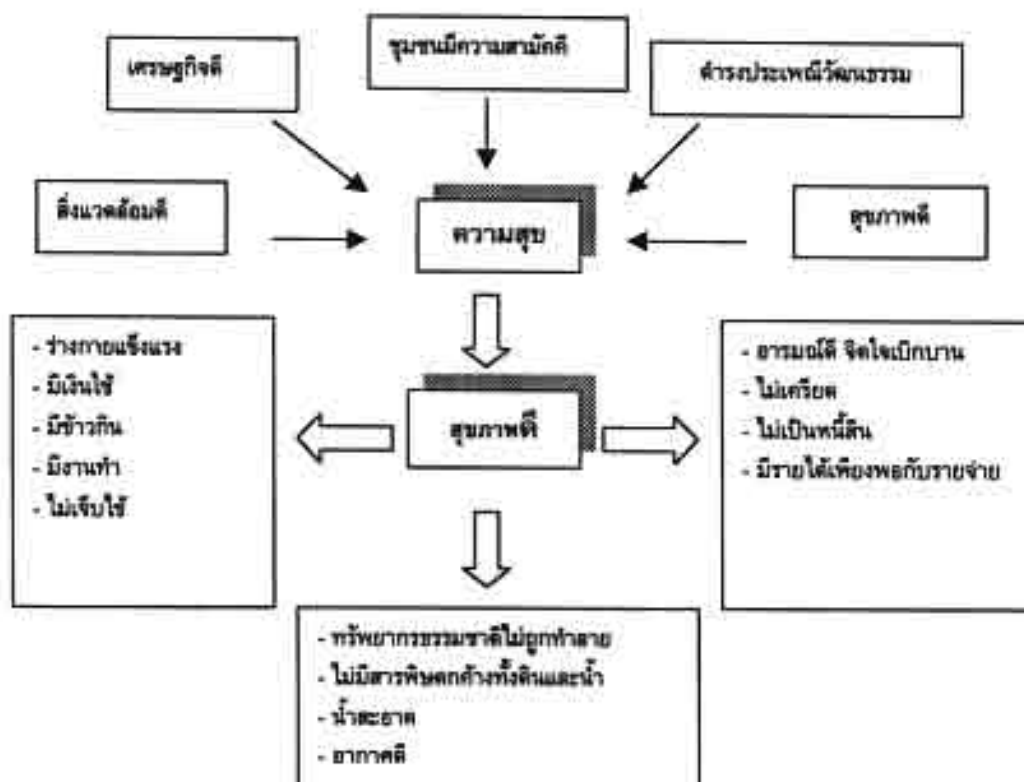
โยงข้อมูล : ผลกระทบต่อสุขภาวะของคนอีสาน

รวบรวมโดย ชีวดา นามโ
โครงการสิทธิชุมชนศึกษา ภาคอีสาน

แนวคิดการพัฒนาสุขภาวะ หรือ ภาวะที่เป็นสุขของคนในสังคมไทย ปัจจุบันได้รับการเรียกร้องในเชิงองค์รวมมากขึ้น ตัวชี้วัดของความสุข หรือ การมีสุขภาพดี การมีร่างกายที่สมบูรณ์เพียงพออย่างเดียวยังไม่ใช่คำตอบอีกต่อไป ซึ่งแนวคิดการพัฒนาของรัฐที่ผ่านมามีลักษณะแยกส่วน การมองสุขภาพเป็นเรื่องของหมอ และพยาบาลเท่านั้น มองสุขภาพแยกส่วนจากการพัฒนาด้านอื่น ๆ ฉะนั้นการสร้างเสริมสุขภาพที่ผ่านมามีลักษณะเยียวยา รักษาตามอาการมากกว่าการป้องกัน ซึ่งกลายเป็นภาระหนักของหน่วยงานที่รับผิดชอบ และการพัฒนาสุขภาพแบบเข้าใจและมีส่วนร่วมของสังคมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนนั้นเป็นไปได้ยาก

๑) แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพของรัฐกับความสุขของคนจน

คำว่า "สุขภาพ" ประกอบด้วยคำ ๒ คำ ประกอบกัน คือ ความสุข และ สภาวะ ซึ่งตามความหมายของคนอีสานนั้นคำว่า "ความสุข" จะเกิดขึ้นได้นั้นประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ ๕ ประการ คือ สิ่งแวดล้อมดี , เศรษฐกิจดี , สุขภาพดี , ชุมชนมีความสามัคคี และ มีการดำรงประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งคำว่า "สุขภาพดี" เป็นองค์ประกอบหนึ่งของความสุขเท่านั้น แสดงให้เห็นดังนี้

แผนผังแสดง องค์ประกอบของการมีความสุข และ การมีสุขภาพดีของคนในชุมชน

ส่วนคำว่า "สภาวะ" หมายถึง สถานภาพของบุคคล หรือ ชุมชน ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งหากนำมารวมกันก็หมายความว่า ความสุขของคนในสภาวะที่สภาพแวดล้อมใดแวดล้อมหนึ่งที่มีความแตกต่างกันไปตามองค์ประกอบของความสุที่อธิบายไว้ข้างต้น

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของคำว่าสุขภาพดีไม่ได้มีความหมายเพียงแค่ร่างกายแข็งแรง อย่างเดียว ยังหมายรวมถึงสุขภาพจิตที่ดี สิ่งแวดล้อมดี ธรรมชาติที่สมบูรณ์ เศรษฐกิจรอบครัวดี มีงานทำที่สามารถสร้างรายได้ที่พอเพียงแก่ครอบครัว มีอาหารที่ปลอดภัยไว้บริโภคอย่างเพียงพอ แม่หยุน วอทอง อายุ ๖๔ ปี บ้านหนองหอย ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร บ้านอูริมแม่น้ำชี บอกว่า "เกิดมาไม่เคยทุกข์ยากอย่างปัจจุบัน ทำนาก็ได้ข้าวเต็มเต้ง เต็มฉาง ไม่มีเงินก็อยู่ได้ เอาข้าวแลกก็ได้กิน ปัจจุบันนี้ทำนาจะได้ข้าวปลูกทำพันธุ์ก็แสนยาก จิตใจก็ไม่เป็นสุข คิดมากจะเอาอะไรมาเลี้ยงหลานน้อย" สะท้อนให้เห็นว่าเกิดสภาวะที่อดยากเกิดขึ้นในชุมชนและความสุขเหลือน้อยเต็มที

แนวคิดการพัฒนาของรัฐที่แยกคนออกจากทรัพยากรและคิดจัดการเป็นส่วน ๆ นั้น ถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคนและทรัพยากรในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการป่า การจัดการน้ำ การพัฒนาส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่ ฯลฯ แผนพัฒนาเหล่านี้ล้วนแยกคนออกจากทรัพยากรทั้งสิ้น ปัจจุบันทรัพยากรเหล่านี้อยู่ในอาการที่ต้องการเฝ้าระวังรักษาไม่ต่างกับสุขภาพของผู้คนในสังคม

๒) การพัฒนาทรัพยากรน้ำแยกส่วนจากความสุขของชีวิต

ปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนอีสานจากอดีตถึงปัจจุบันล้วนแต่ธรรมชาติสร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้ไผ่บ้าน สำหรับหาเห็ด เก็บผัก หักฟืน เลี้ยงสัตว์ มีแม่น้ำ กุด หนอง บึง ต่าง ๆ ไว้หาปลา มีดินที่อุดมสมบูรณ์ปลูกผัก ปลูกข้าวไว้กิน แต่สภาวะการณ์ในปัจจุบันฐานทรัพยากรเหล่านี้ถูกทำลายลงอย่างมาก ซึ่งสาเหตุหลักของปัญหา คือ แนวคิดการพัฒนาของรัฐที่ผ่านมากกว่า ๕๐ ปี ที่มีแนวคิดเข้ามาจัดการทรัพยากรชุมชน แทนการทำความเข้าใจวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นอีสาน ที่มีการใช้ทรัพยากรแบบเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตมาช้านาน การคิดจัดการทรัพยากรแบบแยกส่วนจึงเกิดขึ้น เช่น การคิดจัดการทรัพยากรน้ำแยกจากวิถีชีวิตชุมชน ดังเช่นโครงการโขงชีมูล ที่มีฐานคิดที่จะจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และคิดบนพื้นฐานการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ โดยมีองค์ประกอบของโครงการเป็นตัวเขื่อนคอนกรีต หรือ ผ้าย สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า คลองผันน้ำ คันดินกั้นน้ำและคลองส่งน้ำ ประกอบด้วยโครงการย่อยหลายโครงการ สามารถส่งน้ำให้แก่พื้นที่การเกษตรได้ประมาณ ๔.๔๔ ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ๑๕ จังหวัด ยกเว้นจังหวัดนครพนม สกลนคร และหนองบัวลำภู กำหนดแผนการพัฒนา ๓ ระยะ รวม ๔๒ ปี (๒๕๓๕ - ๒๕๗๖) ระยะที่ ๑ (๙ ปี) ๒๕๓๕ - ๒๕๔๔ ระยะที่ ๒ (๑๖ ปี) ๒๕๔๕ - ๒๕๖๐ ระยะที่ ๓ (๑๗ ปี) ๒๕๖๑ - ๒๕๗๖ ใช้งบประมาณทั้งสิ้น ๒๒๔,๐๐๐ ล้านบาท วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพื้นที่ชลประทานบนลุ่มน้ำมูล ชี และลุ่มน้ำสาขาของแม่น้ำโขงบางส่วน โดยการผันน้ำ

โขงข้ามลุ่มน้ำเข้ามายังลุ่มน้ำชี มูล โดยส่วนประกอบทั้ง ๓ ระยะ จะใช้น้ำภายในประเทศเพียง ๗๓๔,๕๔๐ ไร่ (รวมการปรับปรุงระบบชลประทานเดิมของเขื่อนลำปาว ๓๐๕,๐๐๐ ไร่ ด้วย) ที่เหลือนอกจากนั้นจะใช้น้ำโขงถึง ๔,๒๗๒,๐๕๐ ไร่

โครงการโขงชีมูลถือว่าเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่คิดจัดการแม่น้ำทั้งระบบ โดยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งขาดความเข้าใจต่อวิถีชีวิตชุมชนที่สะสมภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์ จึงเป็นปัญหา และส่งผลกระทบต่อคนท้องถิ่นอีสานมากมาย ซึ่งพอจะอธิบายได้ ดังนี้

๑) ระบบนิเวศของชุมชนถูกทำลาย ลักษณะทางกายภาพของภาคอีสานมีความสลับซับซ้อน ด้วยพื้นที่ที่มีความแตกต่าง ประกอบด้วยพื้นที่โคก ทุ่ง ทาม ซึ่งลักษณะดังกล่าวก็มีการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างกันไป และมีความโดดเด่นของทรัพยากรที่แตกต่างกันไปด้วย เมื่อมีการดำเนินโครงการโขงชีมูลทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศเหล่านี้ คือ

๑.๑ ระบบการไหลเวียนของน้ำ - น้ำท่วมขัง ธรรมชาติของน้ำไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ในอดีตเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก พื้นที่การรับน้ำจะมีปริมาณมาก น้ำสามารถไหลไปได้ทุกทิศทางตามระดับความสูงของพื้นที่ ทำให้น้ำไม่ท่วมขังนาน แต่ปัจจุบันการสร้างถนน การสร้างคันดินกั้นน้ำของเขื่อน การสร้างเขื่อนในลำน้ำเป็นระยะ ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการไหลเวียนของน้ำเกิดน้ำท่วมขัง เดิมน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากขึ้นช้าลงเร็ว ท่วมนานที่สุดไม่เกิน ๑๐ วัน ไม่ทำให้ข้าวเสียหายกลับกลายเป็นน้ำท่วมที่ชาวบ้านเรียก "สระหัว" เมื่อน้ำลดข้าวจะเจริญเติบโตได้เร็ว แต่ปัจจุบันน้ำท่วมขังเป็นเวลานานกว่า ๓ - ๔ เดือน ข้าวเน่าเสียหายหมด และน้ำพิษพันธุ์ใหม่เข้ามาขยายในพื้นที่ คือ ไบรราพยัคฆ์ ถือเป็นวัชพืชที่กำลังเป็นอันตรายต่อพืชท้องถิ่น เพราะเมื่อขยายในพื้นที่ใด จะทำให้พืชท้องถิ่นสูญหายไปด้วย ลักษณะที่เป็นอันตรายคือ สัตว์กินไม่ได้ คนใช้ประโยชน์ลำบาก เพราะลำต้น กิ่ง ก้าน ใบมีหนามแหลม อนาคตข้างหน้าจะเป็นอุปสรรคต่อการทำมาหากินของชุมชนมากยิ่งขึ้น

ผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วมขังในฤดูน้ำหลากถือว่าเป็นปัญหาที่กำลังได้รับความสนใจต่อการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันของคนลุ่มน้ำ เพราะ ๓ ปีที่น้ำท่วมติดต่อกัน ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจหลักของชุมชน คือ ข้าว อาหารหลักขาดแคลน ขาดรายได้ตามมา

๑.๒ น้ำท่วมขังป่าทาม ป่าทามไม่ใช่บริเวณที่มีเฉพาะป่าไม้เท่านั้น เป็นภูมิฐานที่มีความสลับซับซ้อนและมีวงจรความสัมพันธ์หลายรูปแบบแต่มีความเฉพาะ เช่น พืชพรรณชายน้ำที่สามารถทนต่อสภาวะน้ำท่วมขังได้เป็นอย่างดี ตามแต่ระบบนิเวศย่อย คือ พืช น้ำ พืชบุง พืชทาม พืชดอนทาม อีกทั้งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย เพาะพันธุ์สัตว์ชายน้ำ สัตว์กึ่งบกกึ่งน้ำ สัตว์ปีก สัตว์น้ำต่าง ๆ เช่น ปลาซึ่งมีมากกว่า ๑๐๐ ชนิด พื้นที่ป่าบุงทามในเขตลุ่มน้ำมูล

เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุด เช่น รอยต่อจังหวัดร้อยเอ็ด สุรินทร์ และ ศรีสะเกษ กว่า ๕๐,๐๐๐ ไร่ ส่วนในเขตลุ่มน้ำชีจะพบป่าทามในเขตรอยต่อของแม่น้ำ เช่น แม่น้ำยังจระตชี หรือตามคุยชีเป็นบริเวณไม่กว้างมากนัก แต่ก็ถือว่าพื้นที่เหล่านี้เป็นแหล่งหาอาหารกินของคนริมน้ำเรื่อยมา ซึ่งลักษณะการใช้ประโยชน์ เช่น พื้นที่ดอน หรือ โนนจะปลูกพืชผัก หรือทำนาข้าวไร่ พื้นที่ริมกุศริมหนอง จะปลูกข้าวนาแขง แหล่งน้ำก็จะหาปลา พื้นที่ป่าเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติที่สำคัญ ชาวบ้านมีการจับจองเป็นเจ้าของเพื่อใช้ประโยชน์ ความเป็นเจ้าของมีรูปแบบการรับรู้ร่วมกันไม่มีการปักเขตชัดเจน แต่มีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

ปัจจุบันพื้นที่ป่าทามจมอยู่ใต้น้ำเนื่องจากการเก็บกักน้ำของเขื่อน เช่น เขื่อนราศีไศล เขื่อนชนบท เขื่อนธาตุน้อย เป็นต้น พื้นที่ทำกินหายไป บางครัวเรือนที่ไม่มีพื้นที่ทำกินที่อื่น ๆ ได้รับผลกระทบชัดเจนต้องเปลี่ยนอาชีพ หารับจ้าง ซึ่งถือว่าส่งผลกระทบต่อการทำมาหากินของชุมชนอย่างหนัก เพราะบางครอบครัวอาศัยป่าทามในการเลี้ยงชีพ หาผัก เก็บหอย หาปลา แลกเงินแลกข้าวมาโดยตลอด การเปลี่ยนอาชีพไม่ใช่เรื่องง่ายนัก ไม่เคยรับจ้างใครก็ต้องยอม ไม่เคยขับแท็กซี่ก็ต้องฝึกหัด ไม่เคยเห็นแกตัวก็กลายเป็นคนแก่ตัว เพราะไม่มีจะกิน สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อคนในเขตลุ่มน้ำมูลอย่างหนัก ในกรณีที่มีการเรียกร้องค่าชดเชย และ เรียกร้องการหยุดทำลายทรัพยากรแบบไม่เข้าใจถึงชุมชนอีกต่อไป คือ หยุดดำเนินโครงการโขงชีมูลและหันมาให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของคนในชุมชนอีสาน ส่งเสริมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

๑.๓ การแพร่กระจายของดินเค็ม ได้ผ่านดินอีสานมีโดมเกลือขนาดใหญ่อยู่ถึง ๔,๗๐๐ ด้านตัน กระจายอยู่ในพื้นที่ ๑๗.๔ ล้านไร่ จากข้อมูลการศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) ของโครงการโขงชีมูล พบว่าโครงการ ฯ จะสร้างอยู่บนพื้นที่ดินเค็ม จำนวน ๖๖๐,๔๔๐ ไร่ ซึ่งจากประสบการณ์จากประเทศออสเตรเลีย ที่เป็นต้นแบบในการดำเนินโครงการโขงชีมูล พบว่าระบบชลประทานขนาดใหญ่เป็นตัวแพร่กระจายความเค็มมากที่สุด เพราะระดับที่ดินของภูมิภาคอีสานอยู่ในระดับที่ไม่ลึก เช่น พื้นที่หนองหานกุมภวาปี น้ำเค็มใต้ดินลึกประมาณ ๒๐ - ๒๓ เมตรเท่านั้น หากมีการขยายระบบชลประทานจะเป็นตัวเร่งให้น้ำเค็มใต้ดินผุดขึ้นมาผิวดินเร็วขึ้น

การแพร่กระจายดินเค็มมีปรากฏให้เห็นพื้นที่โครงการมากมาย เช่น เขื่อนหนองหานกุมภวาปี เขื่อนวังยาง เขื่อนบ้านเขว้า เขื่อนราศีไศล และเขื่อนห้วยนา เป็นต้น สถานการณ์ในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไป เช่น พื้นที่หนองหานกุมภวาปีพบว่าพื้นที่ดินร่อยละ ๔๐ เป็นพื้นที่ดินที่ไม่ควรทำการเกษตร พื้นที่ดินร่อยละ ๔๔ มีความเสี่ยงสูงต่อการเกษตร พื้นที่ดินร่อยละ ๑๖ ต้องมีการพัฒนาระบบชลประทานที่ลงทุนสูงถึงจะทำการเกษตรกรรมได้ และ พื้นที่อื่น ๆ ก็มีการขยายพื้นที่ เช่น พื้นที่เขื่อนวังยาง เมื่อ ๑๐ ปีก่อนมีพื้นที่ความเค็มเพียง ๓ ไร่ และชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์ในการต้มเกลือ ปัจจุบันพื้นที่ดินเค็มขยายเป็น ๓๐ ไร่ และอนาคตจะขยายมากขึ้น

๒) ระบบเศรษฐกิจพึ่งธรรมชาติล่มสลาย การสูญเสียที่ดิน การสูญเสียอาชีพ การสูญเสียรายได้ ฯลฯ การสูญเสียเหล่านี้ได้นำไปสู่ความทุกข์ยากและเป็นความทุกข์ของครอบครัวในที่สุด การพึ่งพาพิทาในการหาอาหาร การพึ่งพาพื้นที่ริมน้ำ ริมกุด ริมหนอง ปูลูกผักไว้กินและขาย การพึ่งพาพื้นที่สูง โคก หรือคอนในการเลี้ยงสัตว์ หาอาหารป่า ระบบเศรษฐกิจพึ่งพาธรรมชาติหายไป คนเกิดภาวะปรับตัวต้องค้นหาเลี้ยงชีพแบบใหม่ ทำงานหนักมากขึ้น เกิดภาวะแยกกันหากิน พ่อ แม่ หนุ่มสาวฝากลูกหลานไว้กับคนแก่ ที่ทำงานหนักไม่ได้รับค่าเลี้ยงดูที่ส่งมาให้ ซึ่งบางที่ไม่พอใช้จ่าย คนแก่เฒ่าที่ดูแลก็เป็นทุกข์ เพราะถือว่าเป็นภาระที่ตนเองต้องแบกรับด้วย แม่หยุนบอกว่า "ตั้งแต่น้ำท่วมติดต่อกันมา ๓ ปี ลูกสาวและลูกเขยต้องไปรับจ้างที่กรุงเทพ มีรายได้วันละ ๑๐๐ บาท ส่งมาให้เดือนละ ๑,๐๐๐ บาท มีหลาน ๔ คน เดือนหนึ่งแทบไม่พอกิน รายจ่ายในครัวเรือนตั้งแต่ซื้อข้าวสารเดือนละ ๒ กระสอบ ๆ ละ ๕๐๐ บาท ส่วนอาหารนั้นเป็นหน้าที่ของตาต้องหาปลามาให้ได้ มิฉะนั้นหลาน ๆ และตนเองก็ต้องอด"

แม่ละไม ทองเสนา อายุ ๕๔ ปี อยู่บ้านเดียวกับแม่หยุนบอกว่า "แต่ก่อนนั้นรายได้ที่ได้จากการทำนา ปีละ ๕๐,๐๐๐ - ๖๐,๐๐๐ บาท แต่ปัจจุบันขอแค่พอกินก็แทบไม่ได้ ปัจจุบันคนในชุมชนหาปลาขาย ทอเสือกกขาย เป็นอาชีพ" นายบรรจง วอทอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหนองหอยบอกว่าปีหนึ่ง ๆ รายได้จากการหาปลา คิดเป็นเงินกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท แต่ปัจจุบันธุรกิจอุตสาหกรรมที่เข้ามาครอบงำทรัพยากรธรรมชาติได้ทำลายแหล่งหาปลา ทำลายเครื่องมือทำรายได้ก็ลดลงด้วย

๓) ชีวิตมีความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา ความรู้สึกถึงความมั่นคงต่อการดำเนินชีวิตหายไป ปูลูกข้าวทุกปี แต่ก็ไม่กล้าที่จะลงทุนมากเพราะกลัวน้ำท่วม จะลงทุนทำการเกษตรก็กลัวได้รับความเสียหาย เกษตรกรในพื้นที่อำเภอเสลภูมิ และ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ดได้รับการสนับสนุนจากโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน มีการลงทุนด้านปัจจัยการผลิตเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อถูกน้ำท่วมติดต่อกัน ๓ ปี ก็รู้สึกท้อแท้ ภาระหนี้สินเกิดขึ้นในครัวเรือน แนวทางแก้ไข คือ การประกอบอาชีพใหม่ เช่น หันมาเลี้ยงสัตว์มากขึ้น ประกอบอาชีพที่ลดต้นทุนการผลิต หรือหันมาเป็นผู้แปรรูปผลผลิตที่ตนเองไม่ใช่เป็นผู้ผลิต ซึ่งทำให้เกิดการพึ่งพาตลาดมากขึ้น หรือพึ่งพาคนอื่นตลอดไป ซึ่งขัดกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกษตรกรต้องพึ่งตนเองให้ได้

๓) ข้อเสนอต่อการเสริมสร้างสุขภาพคนจน

ข้อเสนอต่อการเสริมสร้างสุขภาพของชุมชน พ่อชอบ สุตบ่อนิด ผู้นำชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ดและผู้นำชุมชนในเขตลุ่มน้ำชีได้ร่วมกันเสนอความคิดเห็นว่า การที่จะสร้างสุขภาพที่ดีของชุมชนนั้นไม่ได้สร้างได้เพียงลำพัง หากเป็นสุขภาพที่หมายเพียงร่างกายนั้นไม่ใช่สุขภาพที่

ยั่งยืนแต่อย่างใด แต่สุขภาพที่ยั่งยืนนั้นต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ ที่เสนอเป็นทางเลือกในการสร้างสุขภาพแบบองค์รวม คือ

แผนผังแสดง เส้นทางของการสร้างความสุขที่ยั่งยืน

๑) การสร้างพลังทางปัญญา พลังทางปัญญาที่สำคัญ คือ การพัฒนาพลังทางปัญญาแก่ผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาที่มาจากคนหลากหลายแบบ หลากหลายความคิดเห็น ฉะนั้นการสร้างพลังปัญญาให้เกิดความเข้มแข็งนั้น ต้องเพื่อ “เปิดเวทีความคิดให้เสรี” ทุกคนมีสิทธิแสดงปัญหาของตนเองออกมา เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้คนต่าง ๆ ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นเดียวกัน เช่น โครงการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เพื่อที่จะลดความขัดแย้งที่ส่งผลสืบเนื่องต่อการสร้างความทุกข์แก่คนในชุมชน ฉะนั้นการรับฟังความคิดเห็นหรือระดมปัญญาของผู้นำชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วย

๒) การสร้างพลังทางศีลธรรม พลังทางศีลธรรม การเชื่อถือความดีต้องสร้างให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อที่จะเป็นหลักปฏิบัติของชุมชนในการที่จะปกป้องฐานทรัพยากรจากการรุกรานของภายนอกและเป็นพื้นฐานในการสร้างความน่าเชื่อถือแก่คนในชุมชน เพื่อที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

๓) พลังทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมชุมชนปัจจุบันได้กลายเป็นเรื่องเล่าที่คนเฒ่าคนแก่เล่าขานให้ลูกหลานฟัง หรือบางหมู่บ้านนั้นมีการปฏิบัติประเพณี แต่ความเชื่อศรัทธากลายเป็นสัญลักษณ์ที่ถือปฏิบัติเท่านั้น การรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร หรือการรื้อฟื้นภูมิปัญญาในการรักษาโรคโดยอาศัยทรัพยากรใกล้ตัว เช่น สมุนไพร หรือ หมอยาพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน พัฒนาให้เกิดการยอมรับ และ พี่พูนขึ้นมาใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น

๔) พลังการสร้างองค์กรชุมชน การสร้างพลังองค์กรชุมชนนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งแนวทางทั้ง ๓ อย่างข้างต้นถือว่าแนวทางเบื้องต้นที่ผู้นำ หรือสำนักของชุมชนต้องสร้างให้เกิดขึ้นร่วมกัน การสร้างองค์กรชุมชนเพื่อเป็นตัวขับเคลื่อน หรือแก้ไขปัญหาก็จะเกิดขึ้นได้

๕) พลังทางสังคม กระแสสังคมมีส่วนสำคัญในการผลักดันการแก้ไขปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน ฉะนั้นการสร้างฐานชุมชนที่เข้มแข็ง และนำเสนอความเป็นชุมชนท้องถิ่นให้กับสังคมภายนอกได้เห็นและเข้าใจ ถือว่าเป็นภารกิจขององค์กรชุมชน ที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้น

พลังทางปัญญา พลังทางศีลธรรม และพลังทางวัฒนธรรม ถือว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในชุมชน การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และดำรงรักษา ปฏิบัติฟื้นฟูให้กลายเป็นแบบแผนของชุมชน จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการนำไปสู่การสร้างพลังขององค์กรชุมชน เพื่อที่จะนำไปสู่การเคลื่อนไหวในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรถือว่าเป็นภารกิจหลักที่องค์กรท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดูแล การกำหนดแบบแผนการใช้ประโยชน์ร่วมกัน และ สร้างความเข้าใจต่อสังคม นีคือ แนวทางการสร้างความสุขของท้องถิ่นอย่างแท้จริง เมื่อท้องถิ่นประกอบด้วยพลังของผู้เฒ่าที่เข้มแข็งพร้อมด้วยคุณธรรม ปัญญา การเกาะเกี่ยวเป็นองค์กรและเชื่อมประสานกับหน่วยสังคมที่เกี่ยวข้องจะสามารถสร้างพลังของความสุขให้เกิดขึ้นกับท้องถิ่นได้เป็นจริง

๔. บทสรุป

ความสุขของคนท้องถิ่น คือ ได้อยู่กับครอบครัว ได้กินอาหารอิ่ม ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีสุขภาพจิตใจดี ในอดีตคนกับทรัพยากรอยู่ร่วมกัน คนอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต ไม่เบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติ หาลู่หากินมีความสุขเพียงในจิตใจ ถึงแม้ปัจจุบันจะเป็นลักษณะหาอยู่ หาขายก็ตาม ยังต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติแบบแยกกันไม่ได้ แต่ด้วยนโยบายการพัฒนาต่าง ๆ ลงมาสู่ชุมชน เริ่มมองชุมชนแบบแยกส่วนจากทรัพยากร และแบ่งแยกหน่วยงานพัฒนา เจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่นจึงเกิดอาการต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำตามนโยบายที่ได้รับมอบหมาย ความห่วงใยต่อคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่นเป็นเรื่องเล็กกว่าความสำเร็จของนโยบาย ปัจจุบันคนจนในท้องถิ่นจึงเหมือนกับ"คนป่วยที่กินยาผิดขนาด" เพราะหมอที่เขามารักษา ก็พยายามที่จะบอกว่ายานี้ดีนะกินสิ กินแล้วหาย หมออีกคนก็บอกเช่นเดียวกัน คนป่วยเลยอยู่ในอาหารกลืนไม่เข้าคายไม่ออก เกิด"ความทุกข์ทวาร" ไม่เชื่อมั่นใครอีกแล้วว่าจะช่วยเหลือเขาได้

สถานการณ์ชุมชนที่เป็นอยู่หน่วยงานพัฒนาของรัฐควรปรับเปลี่ยนแนวคิดที่จะเอาเขามาแยกไปให้เขากิน เป็นการไปนั่งฟัง เสาะหาของดีที่ชุมชนเคยมี และสร้างพลังให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ลุกขึ้นมาสร้างพลังความสุขด้วยตัวเอง และ เราถือว่าคนข้างนอกควรให้กำลังใจและร่วมปฏิบัติกับชุมชนไปพร้อม ๆ กันถือว่าเป็นทิศทางการสร้างความสุขที่แท้จริง

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยการอนุญาตให้ตัดทราย
พ.ศ. 2546

ตามที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 กระทรวงมหาดไทยจึงได้ปรับบทบาท ภารกิจ และโครงสร้างของกระทรวงมหาดไทย ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงได้โอนภารกิจงานการอนุญาตตัดทรายจากกองตรวจราชการและเรื่องราวร้องทุกข์ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ให้กรมที่ดินดำเนินการ ดังนั้น เพื่อให้การควบคุมการประกอบการตัดทรายมิให้เป็นการทำลาย ทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน และมีให้เป็นอันตรายแก่ทรัพย์สินในที่ดิน ตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงอาศัยอำนาจตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 4 กันยายน 2522 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ตัดทราย (ส่วนกลาง) ที่กำหนดให้การพิจารณาอนุญาตให้ตัดทรายในจังหวัดต่าง ๆ และการแก้ไขกฎหมายอุปสรรคข้อขัดข้องเกี่ยวกับการตัดทรายทั้งปวง เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ตัดทราย (ส่วนกลาง) จึงประกอบด้วยส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ตัดทราย พ.ศ. 2546"

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ออกเลิก

- (1) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ตัดทราย พ.ศ. 2523
 - (2) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ตัดทราย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525
 - (3) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ตัดทราย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532
 - (4) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ตัดทราย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535
 - (5) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ตัดทราย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2543
- บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

"คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ตัดทราย เรียกโดยย่อว่า

"กพด."

"คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ตัดทรายจึง กพด.

แต่งตั้งขึ้น

"การคัดทราย" หมายความว่า การดูด รวมถึง การตัก การขุด การขน หรือการกระทำตัว
ประการอื่นใด เพื่อให้ได้ทราย

"ส่วนราชการ" หมายความว่า กระทรวง ภาว จังหวัด และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
ที่เกี่ยวข้องกับการขุดทราย

"จังหวัด" หมายความว่า กรุงเทพมหานคร

"วัน" หมายความว่า วันทำการตามปกติของหน่วยงานของรัฐ

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายถึง พนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

"เจ้าหน้าที่" หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติงาน
ตามระเบียบนี้

หมวด 1

คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ

ข้อ 5 กต. ประกอบด้วย

(1) ปลัดกระทรวงมหาดไทย	เป็นประธานกรรมการ
(2) อธิบดีกรมการปกครองหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(3) อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(4) อธิบดีกรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(5) อธิบดีกรมชลประทานหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(6) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(7) อธิบดีกรมที่ดินหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(8) เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(9) ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตจังหวัดที่มีการ
ขออนุญาตคัดทรายหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(10) ที่ปรึกษาด้านกฎหมายกระทรวงมหาดไทย	เป็นกรรมการ
(11) ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(12) ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรม	เป็นกรรมการ
(13) ผู้แทนส่วนราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	เป็นกรรมการ
(14) ผู้อำนวยการสำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน	เป็นกรรมการและเลขานุการ
(15) ผู้อำนวยการส่วนจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน	เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(16) หัวหน้ากลุ่มจัดการที่ดินของรัฐ
สำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน	เป็นผู้ช่วยเลขานุการ
(17) หัวหน้ากลุ่มงานจัดการที่ดินของรัฐ
สำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน	เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ 6 กนค. มีอำนาจหน้าที่

- (1) พิจารณาอนุญาตให้ทำการคุดทรายในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตขึ้นระหว่างประเทศ
- (2) พิจารณาแก้ไขปัญหาลุ่สรวรค้อัดต้องเกี่ยวกับการคุดทรายทั้งปวง
- (3) พิจารณาวางระเบียบข้อบังคับตลอดจนแนวทาง ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการคุดทราย
- (4) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารอนุญาตให้คุดทรายบน กนค. ได้ตามที่เห็นสมควร

เพื่อประกอบการพิจารณาอนุญาตของ กนค.

- (5) เชิญผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง มาชี้แจงข้อเท็จจริงต่าง ๆ
- (6) พิจารณาในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุดทราย

ข้อ 7 การประชุม กนค. ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม ถ้าในการประชุมคราวใด ประธานกรรมการ ไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการด้วยกันคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

มติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งมีเสียงหนึ่ง ในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ 8 ให้คณะกรรมการประกอบด้วย

(1) ผู้ว่าราชการจังหวัด	เป็นประธานกรรมการ
(2) รองผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งได้รับมอบหมาย	เป็นกรรมการ
(3) ปลัดจังหวัด	เป็นกรรมการ
(4) อัยการจังหวัดหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(5) อุตสาหกรรมจังหวัดหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(6) ผู้แทนกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชย์	เป็นกรรมการ
(7) ผู้แทนกรมชลประทาน	เป็นกรรมการ
(8) ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดหรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
(9) นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า
ประจำกิ่งอำเภอ	เป็นกรรมการ
(10) ผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้แทน ผู้แทนคณะผู้บริหารท้องถิ่น
ในเขตท้องที่ที่มีการขออนุญาตให้คุดทราย	เป็นกรรมการ
(11) ผู้แทนสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค	เป็นกรรมการ
(12) ผู้แทนส่วนราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	เป็นกรรมการ
(13) เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด	เป็นกรรมการและเลขานุการ
(14) หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานที่ดินจังหวัด	เป็นผู้ช่วยเลขานุการ
(15) หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการที่ดิน หรือหัวหน้างาน
ควบคุมและประสานงาน สำนักงานที่ดินจังหวัด	เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ 9 ให้คณะกรรมการ มีหน้าที่ดังนี้

- (1) พิจารณาการขออนุญาตให้คุดทรายภายในจังหวัด

- (2) วิจารณ์แก้ไขปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องและแก้ไขกฎหมายระเบียบแก้ไข
(3) วิจารณ์ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่ กนต. มอบหมาย
ข้อ 10 การประชุมคณะอนุกรรมการ ให้นำความในข้อ 7 มาใช้บังคับโดยอ...

หมวด 2
วิธีการขออนุญาต

ข้อ 11 ผู้ขออนุญาตศุลกากรราย จะดำเนินการศุลกากรรายได้ต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตจาก
พนักงานเจ้าหน้าที่

ข้อ 12 ให้ผู้ประสงค์ขออนุญาตศุลกากรรายยื่นคำขอตามแบบ ท.ค.64 ทำระเบียบนี้ พร้อมด้วย
แผนที่ที่ดินบริเวณที่ขออนุญาตศุลกากรรายก่อนนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ซึ่ง
ที่ดินตั้งอยู่ ส่วนอำเภอหรือกิ่งอำเภอที่รัฐมนตรีประกาศยกเลิกอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอหรือปลัดอำเภอ
ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอตามความในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน
(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528 แล้ว ให้ยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา
แล้วแต่กรณี และให้สอบสวนข้อเท็จจริง วัตถุประสงค์ และเหตุผลที่ขออนุญาตโดยละเอียด ตามแบบ ท.ค.66
ทำระเบียบนี้

แผนที่แสดงบริเวณที่ดินที่ขออนุญาตศุลกากรรายให้แสดงให้เห็นว่าบริเวณใกล้เคียงที่ขออนุญาต
มีถาวรวัตถุ หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างใดบ้าง หรือไม่ โดยใช้มาตราส่วนที่เหมาะสม ลายมือชื่อผู้เขียนแผนที่
และลายมือชื่อผู้ขออนุญาต

ในการที่การขออนุญาตศุลกากรรายไปเกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่นใด ก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตาม
กฎหมายนั้น ๆ ด้วย

ข้อ 13 เมื่อได้สอบสวนตามข้อ 12 แล้ว ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำ
กิ่งอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย
และผู้แทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ที่มีการขออนุญาต ออกไปสืบตรวจสอบสวนที่ดินที่ขออนุญาตศุลกากรราย
ที่ดินที่ขออนุญาตศุลกากรรายเป็นที่ดินประเภทใด สภาลักษณะของที่ดินเป็นอย่างไร มีโบราณวัตถุ โบราณสถาน
สิ่งปลูกสร้าง หรือสถานที่ราชการอยู่ใกล้เคียงหรือไม่ ตามแบบ ท.ค.67 ทำระเบียบนี้ หากอนุญาตให้ผู้ขอ
ทำการศุลกากรแล้วจะเกิดปัญหาในภายหลังหรือไม่ ให้แล้วเสร็จภายในห้าวัน ถ้านายอำเภอหรือปลัดอำเภอ
ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขาเห็นว่า
ไม่ควรอนุญาตให้ทำการศุลกากรก็ให้รายงานจังหวัดภายในห้าวันนับแต่วันที่เห็นว่าไม่ควรอนุญาต

ข้อ 14 เมื่อสืบตรวจสอบที่ดินแล้วถ้านายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำ
กิ่งอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา เห็นว่าควรอนุญาตให้
ประกาศตามแบบ ท.ค.25 ทำระเบียบนี้ โดยประกาศไว้ในที่เปิดเผย ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ
หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ที่ทำการกำนัน ที่ทำการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

และที่บริเวณใกล้เคียงหรือในที่อื่นนั้นมิกำหนดสัปดาห์ละวัน หากไม่มีการจัดข้อหรือคัดค้านอย่างใด ให้รายงาน
สิ่งเรื่องและชี้แจง ไปจังหวัดภายในสามวัน

ถ้ามีการคัดค้านหรือข้อข้องประการใด ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำ
กิ่งอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขาสอนสวนนิจารณา เสร็จแล้ว
รายงานจังหวัดภายในสิบวันนับแต่วันครบกำหนดประกาศตามวรรคหนึ่ง

หมวด 3

การพิจารณาอนุญาต

ข้อ 15 ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดรวบรวมเรื่องราวการขออนุญาตคัดทรายแล้วให้ปลัดคณะอนุ-
กรรมการ เพื่อตรวจสอบสภาพที่ และประชุมพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันรับเรื่องจาก
อำเภอหรือกิ่งอำเภอ หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา

การพิจารณาของคณะกรรมการ ให้ถือหลักเกณฑ์ตามข้อ 18 เมื่อคณะกรรมการ
พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า ควรอนุญาตหรือไม่ควรอนุญาตให้แสดงเหตุผลไว้ด้วย แล้วให้จังหวัดพิจารณา
ดำเนินการให้เป็นไปตามมติที่ประชุมภายในสิบวันนับแต่วันประชุมเสร็จ แล้วรวบรวมเรื่องราว หรือรายงาน
การประชุมและบัญชีรายงานผลจำนวน 15 ชุด ให้กรมที่ดินเพื่อนำเสนอ กนค. ทราบ

ข้อ 16 กนค. ต้องประชุมพิจารณาเรื่องราวของกรุงเทพมหานคร และเขตพื้นที่ระหว่างประ-
เทศให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน และแจ้งผลการพิจารณาให้จังหวัดทราบภายในห้าวัน นับแต่วันประชุมเสร็จ

ข้อ 17 จังหวัดได้รับแจ้งมติ กนค. และเรื่องราวการขออนุญาตคัดทรายซึ่ง กนค. พิจารณา
อนุญาตแล้ว ก่อนที่จังหวัดจะออกใบอนุญาต ให้ตรวจสอบว่ามีใบอนุญาตจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องครบถ้วน
แล้วหรือไม่ ถ้าเห็นว่าครบถ้วนแล้วให้จังหวัดออกใบอนุญาตตามแบบ ท.ค. 69 ก. ทำระเบียบนี้ ภายใน
สามสิบวันนับแต่วันที่จังหวัดได้รับแจ้งมติ กนค.

ข้อ 18 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้คัดทรายให้คำนึงถึง

- (1) ในด้านวิชาการ เช่น ความเสียหายแก่สภาพคลั่ง สภาพธรรมชาติของลำน้ำ
- (2) ในด้านการปกครอง เช่น ความเดือดร้อนของราษฎร ความเสียหายทางเศรษฐกิจ
หรือทรัพยากรธรรมชาติ ให้ได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) แม่น้ำลำคลองแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ

หมวด 4

เงื่อนไขการอนุญาต

ข้อ 19 ผู้ขออนุญาตคัดทรายต้องเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลสัญชาติไทย และต้องปฏิบัติตาม

- (1) ดำเนินการด้วยตนเอง จะโอนสิทธิให้ผู้อื่นมิได้
 - (2) การทูลตกทวายตั้งแต่เวลา 06.00 น. ถึง 18.00 น.
 - (3) ไม่ทำการทูลตกทวายจนทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของทางราชการหรือของผู้อื่น
 - (4) ไม่ทำการเป็นที่กีดขวางการจราจร หรือก่อให้เกิดเสียงดังเป็นที่รบกวนบุคคลอื่น
 - (5) แสดงใบอนุญาตไว้ประจำยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลที่ใช้ตกทวาย
- ข้อ 20 ในกรณีใบอนุญาตสูญหายหรือชำรุดในสาระสำคัญ ให้ผู้ได้รับใบอนุญาตยื่นคำขอรับใบแทน ใบอนุญาตภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ทราบว่าเป็นใบอนุญาตสูญหายหรือชำรุด

ข้อ 21 ผู้ได้รับใบอนุญาตหรือผู้ควบคุมหรือพนักงานประจำยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกล ต้องยินยอมและให้ความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมาย อันไปทำการตรวจยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกล ที่ใช้ทำการทูลตกทวาย รวมทั้งเรียกเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาตรวจสอบได้ในระหว่างเวลาทำการของผู้ได้รับอนุญาต

ข้อ 22 เมื่อเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแลควบคุมการทูลตกทวายพบว่า ได้มีการทูลตกทวายโดยฝ่าฝืนเงื่อนไขตามข้อ 19 ข้อ 20 หรือข้อ 21 ให้มีอำนาจสั่งระงับการทูลตกทวายไว้ได้ชั่วคราวไม่เกิดผลแล้วรายงานให้จังหวัดทราบเพื่อสั่งการต่อไป และหากพบว่ามีการฝ่าฝืนจริง ให้รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายมีอำนาจสั่งให้หยุดทำการทูลตกทวายทันทีหรือจะสั่งเนืองนอใบอนุญาตก็ได้

ข้อ 23 เมื่อใบอนุญาตให้ตกทวายสิ้นอายุหรือผู้ได้รับอนุญาตถูกสั่งให้หยุดทำการ หรือเนืองนอใบอนุญาต ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องหยุดทำการทูลตกทวายทันทีนับแต่วันสิ้นอายุใบอนุญาตหรือได้รับคำสั่งดังกล่าวเป็นหนังสือ

ข้อ 24 ภายในกำหนดเวลาอนุญาต หากผู้ได้รับอนุญาตอ้างว่าตกทวายไม่ได้ด้วยประการใดก็ตาม ให้ถือว่าเป็นเรื่องของผู้ได้รับอนุญาตที่ควรระวังถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นมาก่อน จะนำมาเป็นข้ออ้างในการขอยืดเวลากำหนดอนุญาตหรือขอลดหย่อนค่าตอบแทนมิได้

ข้อ 25 การตีราคาค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทูลตกทวาย ให้จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการ อันคณะหนึ่งเป็นผู้พิจารณา และเมื่อได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วให้ถือว่าเป็นคดีขาด ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องชำระค่าเสียหายภายในวงเงินนั้น โดยยินยอมให้หักจากเงินประกันแล้วให้รายงาน กทต. ทราบ

ข้อ 26 ใบอนุญาตให้ตกทวายให้มีกำหนดเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันออกใบอนุญาต ผู้ได้รับอนุญาตผู้ใดประสงค์จะขอต่ออายุ ใบอนุญาตจะต้องยื่นคำขอต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ซึ่งที่ดินที่ขออนุญาตตกทวายตั้งอยู่ ส่วนอำเภอหรือกิ่งอำเภอที่รัฐมนตรีประกาศยกเลิกอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอตามความในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528 แล้ว ให้ยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขาแล้วแต่กรณี ก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน เมื่อได้ยื่นคำขอดังกล่าวแล้วจะประกอบกิจการต่อไปก็ได้จนกว่าจะได้รับคำสั่งไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตนั้น

การระดมอัยยิบอนญาตตามวรรคสอง หากผู้ได้รับอนุญาตไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนด
เวลาดังกล่าว ให้ถือว่าผู้ได้รับอนุญาตไม่ประสงค์จะขอต่อใบอนุญาต

ข้อ 27 จังหวัดอาจพิจารณาวางเงื่อนไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ท้องถิ่น
โดยความเห็นชอบของคณะอนุกรรมการได้

ข้อ 28 เมื่อ กทค. หรือคณะอนุกรรมการ ได้มีมติอนุญาตให้ตัดทอนหรืออนุญาตให้ต่ออายุ
ใบอนุญาตแล้ว ให้ผู้ได้รับอนุญาตดำเนินการยื่นคำขอรับใบอนุญาต หรือคำขอต่ออายุใบอนุญาตแล้วแต่กรณี
ภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบมติอนุญาต หากเกินกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ผู้ได้รับอนุญาตไม่
ดำเนินการยื่นคำขอโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ถือว่าผู้ได้รับอนุญาตไม่ประสงค์จะดำเนินการต่อไป และ
ให้หมดวันการออกใบอนุญาต

หมวด 5

ค่าตอบแทน

ข้อ 29 ผู้ประกอบการตัดทอน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจะต้องเสียค่าตอบแทนเป็นรายปี ให้แก่
องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามวิธีการและอัตราที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติจังหวัด แต่ต้องไม่เกินอัตราตาม
บัญชีท้ายประมวลกฎหมายที่ดิน

หมวด 6

เงินประกัน

ข้อ 30 ให้จังหวัดเรียกเก็บเงินประกันตามจำนวนที่ได้รับความคิดเห็นชอบจากคณะอนุกรรมการ
จากผู้ได้รับอนุญาตในวันที่จังหวัดออกใบอนุญาตให้ตัดทอน เมื่อเป็นค่ามัดจำความเสียหายที่จะเกิดจากการ
การตัดทอน

เงินประกันให้เก็บรักษาไว้เป็นเวลานานปี เมื่อเป็นค่าชดเชยความเสียหายและค่าปรับ

ถ้าเงินประกันลดน้อยลงลงไป เนื่องจากนำไปเป็นค่าชดเชยความเสียหายหรือค่าปรับ

ให้จังหวัดเรียกเงินคืนจากผู้ประกอบการตัดทอนไว้ให้ครบเต็มตามจำนวน

ข้อ 31 ผู้ได้รับอนุญาตต้องเสียค่าปรับให้จังหวัดในกรณีที่ทำผิดเงื่อนไข

ค่าปรับให้เรียกจากเงินประกัน

ข้อ 32 เงินประกันที่เก็บรักษาไว้ตามข้อ 30 เมื่อครบกำหนดเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ใบอนุญาต
สิ้นอายุแล้วให้คืนแก่ผู้ได้รับอนุญาต

หมวด ๖
การควบคุม

ข้อ ๓๓ เมื่อมีการอนุญาตให้ดูศพในท้องที่ใดแล้ว ให้จังหวัดประชุมชี้แจงหรือประกาศให้ราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ได้มีการอนุญาตให้ดูศพทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันออกใบอนุญาต เพื่อให้ทราบถึงมาตรการที่จังหวัดได้วางไว้เพื่อป้องกัน และควบคุมมิให้มีการดูศพด้วยความเสียหายแก่ทรัพย์สินของราษฎร พร้อมทั้งแจ้งให้ราษฎรทราบว่า หากผู้ได้รับอนุญาตได้ทำการดูศพโดยฝ่าฝืนเงื่อนไขอาจถูกเพิกถอนใบอนุญาตได้

ข้อ ๓๔ ผู้ได้รับอนุญาตให้ทำการดูศพในท้องที่ใด ก่อนที่จะดำเนินการจะต้องจัดทำแผนป้ายประกาศแสดงไว้ในบริเวณที่ทำการให้ราษฎรทราบตลอดระยะเวลาที่ทำการอยู่นั้น โดยแผนป้ายนี้จะต้องจัดทำให้เสร็จสิ้นก่อนดำเนินการดูศพ

แผนป้ายประกาศต้องทำด้วยวัสดุที่มีความมั่นคงแข็งแรง ต้องมีขนาดกว้าง ๘๐ เซนติเมตร ยาว ๑๒๐ เซนติเมตร เขียนด้วยตัวหนังสือที่ชัดเจน มีข้อความแสดงชื่อผู้ได้รับอนุญาต กิจการ กำหนดเวลาจำนวนเนื้อที่ที่ได้รับอนุญาต และแผนที่สังเขปแสดงบริเวณที่ได้รับอนุญาตนั้นด้วย

ข้อ ๓๕ ให้ผู้ได้รับอนุญาตจัดทำหุ่นหรือเครื่องหมายอื่นใด เพื่อแสดงขอบเขตที่ได้รับอนุญาตให้ดูศพ ให้ทราบตลอดระยะเวลาที่ทำการอยู่นั้น

ข้อ ๓๖ ให้จังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา จัดเจ้าหน้าที่ตรวจตรา คายคุมดูแล ให้การดำเนินการดูศพเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด

ประกาศ ณ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖

ดิ.

(นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ข้อมูลการศึกษาสภาพปัญหา ลุ่มน้ำชีตอนกลาง เขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร และ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

๑. บทนำ

ปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนอีสานจากอดีตถึงปัจจุบันล้วนแต่ธรรมชาติสร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้ไผ่บ้าน สำหรับหาเห็ด เก็บผัก หักฟืน เลี้ยงสัตว์ มีแม่น้ำ กุด หนอง บึง ต่าง ๆ ไว้หาปลา มีดินที่อุดมสมบูรณ์ปลูกผัก ปลูกข้าวไว้กิน แต่สภาพการณ์ในปัจจุบันฐานทรัพยากรเหล่านี้ถูกทำลายลงอย่างมาก ซึ่งสาเหตุหลักของปัญหา คือ แนวคิดการพัฒนาของรัฐที่ผ่านมากกว่า ๕๐ ปี ที่มีแนวคิดเข้ามาจัดการทรัพยากรชุมชน แทนการทำความเข้าใจวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นอีสาน ที่มีการใช้ทรัพยากรแบบเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตมาช้านาน การคิดจัดการทรัพยากรแบบแยกส่วนจึงเกิดขึ้น เช่น การคิดจัดการทรัพยากรน้ำแยกจากวิถีชีวิตชุมชน

๒. นโยบายการพัฒนาลุ่มน้ำชี

นโยบายการพัฒนาของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศลุ่มน้ำชี และวิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำมากที่สุด คือ การดำเนินโครงการโขงชีมูล ซึ่งถือกำเนิดขึ้นมาจากความต่อเนื่องกับแผนพัฒนาลุ่มน้ำโขง ด้วยความหวังจะได้น้ำจากการผันน้ำโขงเข้ามาขยายพื้นที่ชลประทานในภาคอีสานนั้นก็เป็นอีกโครงการหนึ่งที่รับเอารูปแบบการจัดการน้ำมาจากประเทศที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินและเทคนิควิชาการ อย่างประเทศออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกาที่มีประสบการณ์การจัดการน้ำจากลุ่มน้ำเมอร์เลย์ - คารลิง และแม่น้ำโคโคราโด

โครงการโขงชีมูล ที่มีฐานคิดที่จะจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และคิดบนพื้นฐานการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ โดยมีองค์ประกอบของโครงการเป็นตัวเชื่อมคอนกรีต หรือ ฝ่าย ,สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ,คลองผันน้ำ ,คันดินกันน้ำและคลองส่งน้ำ ประกอบด้วยโครงการย่อยหลายโครงการสามารถส่งน้ำให้แก่พื้นที่การเกษตรได้ประมาณ ๔.๔๘ ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ๑๕ จังหวัด ยกเว้นจังหวัดนครพนม สกลนคร และหนองบัวลำภู กำหนดแผนการพัฒนา ๓ ระยะ รวม ๔๒ ปี (๒๕๓๕ - ๒๕๗๖) ระยะที่ ๑ (๙ ปี) ๒๕๓๕ - ๒๕๔๔ ระยะที่ ๒ (๑๖ ปี) ๒๕๔๔ - ๒๕๖๐ ระยะที่ ๓ (๑๗ ปี) ๒๕๖๑ - ๒๕๗๖ ใช้งบประมาณทั้งสิ้น ๒๒๕,๐๐๐ ล้านบาท วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพื้นที่ชลประทานบนลุ่มน้ำมูล ชี และลุ่มน้ำสาขาของแม่น้ำโขงบางส่วน โดยการผันน้ำโขงข้ามลุ่มน้ำเข้ามายังลุ่มน้ำชี มูล โดยส่วนประกอบทั้ง ๓ ระยะ จะใช้น้ำภายในประเทศเพียง ๗๓๔,๕๔๐ ไร่ (รวมการปรับปรุงระบบชลประทานเดิมของเขื่อนลำปาว ๓๐๕,๐๐๐ ไร่ด้วย) ที่เหลือนอกจากนั้นจะใช้น้ำโขงถึง ๔,๒๗๒,๐๕๐ ไร่

โครงการโขงชีมูลถือว่าเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่จัดการแม่น้ำทั้งระบบ โดยชาตการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งขาดความเข้าใจต่อวิถีชีวิตชุมชนที่สะสมภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์ จึงเป็นปัญหา และส่งผลกระทบต่อคนท้องถิ่นอีสานมากมาย ซึ่งพอจะอธิบายได้ ดังนี้

๑) การแพร่กระจายของดินเค็ม ได้แผ่ดินอีสานมีโดมเกลือขนาดใหญ่อยู่ถึง ๔,๗๐๐ ล้านตัน กระจายอยู่ในพื้นที่ ๑๗.๔ ล้านไร่ จาก EIA โครงการโขงชีมูล โครงการจะสร้างอยู่บนพื้นที่ดินเค็ม ๖๖๐,๔๔๐ ไร่ การแพร่กระจายในพื้นที่โครงการที่ชัดเจน คือ เขื่อนหนองหานกุมภวาปี เขื่อนวังยาง เขื่อนบ้านเขว้า เขื่อนราษีไศล และเขื่อนห้วยนา เป็นต้น สถานการณ์ในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไป แต่ลักษณะที่คล้ายกัน คือ การกระจายตัวของดินเค็มจะกระจายหรือผุดขึ้นเหนือพื้นผิวดินบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง เช่น ที่เขื่อนวังยาง ชาวบ้านบอกว่าเมื่อ ๑๐ ปีก่อนพื้นที่ดินเค็มถึงเค็มจัดที่สามารถนำมาต้มเป็นเกลือได้ ประมาณ ๓ ไร่ ปัจจุบันได้กระจายพื้นที่กว่า ๓๐ ไร่ และ ที่เขื่อนบ้านเขว้า พื้นที่นาชาวบ้านมีความเค็ม แต่ก็ไม่ได้เค็มจัดที่ทำให้ต้นข้าวตายในกรณีที่ทำนาหน้าฝน แต่เกิดปัญหาในกรณีที่ทำนาจากมูลมาทำนาปรังในฤดูแล้ง ข้าว และต้นไม้นั้นจะยืนต้นตาย ผลผลิตข้าวที่ได้ไม่คุ้มทุน

๒) ผลกระทบต่อระบบนิเวศแม่น้ำ ภูมิฐานของแม่น้ำอีสานมีทั้งเป็นแก่งหิน วังน้ำลึก หรือบริเวณทุ่งพืด ซึ่งลักษณะเหล่านี้เป็นระบบธรรมชาติที่มีความเชื่อมโยงกันและกัน มีระบบหมุนเวียนธาตุอาหารตามวงจรธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล วิถีคิดของโครงการโขงชีมูลไม่ได้มองเห็นความสัมพันธ์เหล่านี้แต่อย่างใด ดังนั้นจึงมีการตัดสายน้ำออกเป็นตอน ๆ นอกจากทำลายระบบหมุนเวียนตามธรรมชาติและยังทำลายแหล่งทำมาหากินของคน และสัตว์อีกมหาศาลนั่นคือ ป่าทามสองฝั่งลำน้ำถูกทำลาย ปลาไม่มีที่เพาะพันธุ์ วัชพืชรุกรานชัดเจน คือ เขื่อนชนบท, หนองหานกุมภวาปี, ราษีไศล, ห้วยนา, รัตนน้อย, ฝ่ายพนมไพร - บโสร, ลำโดมและเซบก เป็นต้น

๓) ผลกระทบต่อชุมชน จากการสร้างฝายในพื้นที่ต่าง ๆ ได้ละเมิดสิทธิในที่ดินทำกิน ซึ่งบางพื้นที่มีการทำกินมานานและมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษหลายชั่วคนถึงแม้จะไม่มีเอกสารสิทธิใดๆ ก็ตาม แต่โครงการไม่ได้เคารพสิทธิอันชอบธรรมนี้แต่อย่างใด ทุกพื้นที่ของโครงการได้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน เช่น การสูญเสียที่ทำกิน ทำเลเลี้ยงสัตว์ ป่าชุมชน ได้รับค่าชดเชยที่ไม่เป็นธรรม ถูกเวนคืนที่ดิน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการทำมาหากิน บางครอบครัวถึงกับเปลี่ยนอาชีพ ดิ้นรนมากขึ้น หรือมีการอพยพแรงงาน ส่งผลกระทบต่อครอบครัวหลายอย่าง ตามมา

ส่วนผลกระทบต่อพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรในเขตลุ่มน้ำปัจจุบันอีกอย่างหนึ่งก็คือว่ามีความรุนแรงมากที่สุด คือ การประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งผลการศึกษาพอสังเขปนี้จะแสดงลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปของชุมชนในอดีต, สภาพปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบันที่ได้รับจากธุรกิจอุตสาหกรรม, ผลกระทบที่สืบเนื่องจากสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะต่อ

การแก้ไขปัญหาของประชาชน และ มีบทวิเคราะห์ระเบียบราชการที่ว่าด้วยการอนุญาตอุดหนุนเปรียบเทียบกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นด้วย โดยมีรายละเอียดการนำเสนอ ดังนี้

๓. สภาพทั่วไปของพื้นที่

๓.๑ ที่ตั้ง

๓.๑.๑ ตำบลชานุวรรณ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำชี เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่นาติดเขตน้ำชี และตั้งบ้านเรือนขนานกับลำน้ำ

๓.๑.๒ ตำบลแสนสุข อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำชี และมีพื้นที่ติดเขตเขื่อนยโสธร - พนมไพร เป็นหนึ่งในโครงการย่อยของโครงการโขงชีมูล

ทั้ง ๒ ตำบล อยู่ในเขตอำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นหมู่บ้านชนบทที่ตั้งอยู่ริมน้ำชีตอนกลาง รอยต่อระหว่างจังหวัดร้อยเอ็ด และ ยโสธร ซึ่งห่างจากจังหวัดยโสธร ประมาณ ๗ กิโลเมตร ห่างจากอำเภอพนมไพร ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดร้อยเอ็ด ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร

๓.๑.๓ ตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ตั้งอยู่ริมแม่น้ำชีฝั่งขวา มีหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมชี ๕ หมู่บ้าน คือ บ้านกุดกง ,บ้านหนองหอย ,บ้านปากเป้ง ,บ้านคูสำโรงและบ้านดอนแก้ว ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ อีก ๔ หมู่บ้าน ตั้งห่างออกไป หรือเป็นลักษณะหมู่บ้านในเมือง เช่น บ้านกว้าง รัศมีระยะห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ประมาณ ๓ กิโลเมตร ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตัวเมืองยโสธร

๓.๒ ประชากร

๓.๑.๑ ตำบลชานุวรรณมีเขตการปกครอง ๗ หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือน ๗๒๓ ครัวเรือน ประชากรประมาณ ๔,๐๐๐ คน การตั้งถิ่นฐานห่างจากลำน้ำชี ประมาณ ๑ - ๒ กิโลเมตร พื้นที่ระหว่างลำน้ำชีและหมู่บ้านจะเป็นที่นาซึ่งมีการผลิตข้าวปลูกตามกฎหมาย พื้นที่การเกษตร ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ไร่

๓.๑.๒ ตำบลแสนสุขมีเขตพื้นที่การปกครอง ๑๔ หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือน ประมาณ ๒,๐๐๐ ครัวเรือน พื้นที่การเกษตร ประมาณ ๒๐,๐๐๐ ไร่ ในเขตนี้ยังมีหมู่บ้านที่ตั้งบ้านเรือนติดลำน้ำชี เช่น บ้านท่าเลี้ยว ,ท่าวาริ ,ท่าลาด , ท่าเจริญ ,ดอนแดง สถานที่สำคัญ เช่น วัดและโรงเรียนติดลำน้ำชีด้วย ระยะห่างจากหมู่บ้านถึงลำน้ำชีในเขตตำบล ประมาณ ๑๐ เมตร ถึง ๔ กิโลเมตร

๓.๑.๓ ตำบลเชียงคำ จำนวน ๑๓ หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน ประมาณ ๑,๐๐๐ ครัวเรือน พื้นที่การเกษตร ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ไร่ จำนวนหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการอุดหนุนโดยตรง จำนวน ๕ หมู่บ้าน มีดังนี้ บ้านกุดกง หมู่ ๔ , บ้านปากเป้ง หมู่ ๓ , บ้านคูสำโรง หมู่

๒. บ้านดอนแก้ว หมู่ ๗, บ้านหนองหอย หมู่ ๘ จำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง จำนวน ๕๔๓ หลังคาเรือน พื้นที่การเกษตรเฉลี่ย ๑๐ ไร่ต่อครัวเรือน

๓.๓ การประกอบอาชีพ

๓.๓.๑ ตำบลชานุวรรณ และ ตำบลแสนสุข การประกอบอาชีพโดยส่วนใหญ่ คือ การทำนา ซึ่งพื้นที่ทำนามีลักษณะดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง หรือที่ชาวบ้านเรียก "ดิน ทาม" หรือการทำนาทาม ซึ่งการปลูกข้าวไม่ต้องเพิ่มปุ๋ยเคมีเลยก็ได้ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ ประมาณ ๗๐๐ - ๘๐๐ กิโลกรัม (จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน) แต่ช่วงระยะเวลา ๓ ปี ที่ผ่านมา เกษตรกรในเขตพื้นที่ทั้ง ๒ ตำบลไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวได้ เพราะโดนน้ำท่วมขังนาน ถึง ๓ เดือน ฉะนั้นทางเลือกของเกษตรกร คือ การทำนาปรัง ซึ่งเป็นการทำนาขายข้าวแล้วนำ เงินซื้อข้าวนาปีกิน

พื้นที่นาถือว่าเป็นที่ลุ่มต่ำ เสี่ยงต่อการถูกน้ำท่วม ซึ่งภาวะน้ำท่วมเป็นมา ตั้งแต่อดีต แต่ความเสียหายมีความแตกต่างกัน ในอดีตน้ำขึ้นเร็วลงเร็ว นานที่สุด ๗ - ๑๐ วันและค่อย ๆ สูงขึ้นตากพื้นที่ลุ่มต่ำ ข้าวเสียหายไม่มาก แต่ปัจจุบันน้ำขึ้นเร็วลงช้า ท่วมขังพื้นที่ไหลลาดเทมาทุกทิศทาง ท่วมนานประมาณ ๓ เดือนและมีความสูงของน้ำ ประมาณ ๒ - ๔ เมตร ข้าวเน่าเสียหายหมด

นอกจากนี้อาชีพที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่อเนื่องและถือว่าทดแทนการทำนา ได้ คือ การปลูกพืชผักสวนครัวหลังฤดูทำนา หรือตามฤดูกาลผลิต ซึ่งเกษตรกร ประมาณ ๒๐ ครัวเรือน (บ้านท่าลาด) สามารถสร้างรายได้และส่งลูกเรียนหนังสือได้ เมื่อน้ำท่วมพื้นที่นา การ ปลูกผัก หรือ พืชอายุสั้นจึงมีความสำคัญ และเพิ่มปริมาณมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งพื้นที่การผลิต ที่สำคัญในเขตบ้านพนัส ท่าหวี และ ท่าลาด คือ บริเวณริมเข้ หรือพื้นที่ริมคลองที่มีความอุดม สมบูรณ์ของธาตุอาหารสูง

การเลี้ยงสัตว์ถือว่าเป็นรายได้ที่เกษตรกรสะสมทุนในการประกอบอาชีพ และ ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในครัวเรือน และแหล่งเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญในอดีต คือ ป่าบุ่งทามริมเข้

๓.๓.๒ ตำบลเชียงคำ สภาพพื้นที่ที่ตั้งริมแม่น้ำทำให้คนในชุมชนสามารถ ประกอบอาชีพที่หลากหลายมาตั้งแต่ในอดีต มีแหล่งหาอยู่หากินที่อุดมสมบูรณ์ ที่นาดินดี ชาว บ้านเรียก "ดินทาม" ปลูกข้าวได้ผลผลิตดี สามารถเป็นรายได้หลักของครัวเรือนได้ แม้จะไม่ ทองเสนา ชาวบ้านหนองหอย กล่าวว่ารายได้จากการขายข้าว ประมาณปีละ ๕๐,๐๐๐ - ๖๐,๐๐๐ บาท แต่ปัจจุบันนาปีกลายเป็นนาเสี่ยง การทำนาเพื่อไว้กินอาศัยข้าวจากนาปรัง ซึ่งก็ ลงทุนต่อไร่ ประมาณ ๑,๗๕๐ บาท (ไถ ๕๐๐ ,น้ำ ๕๐๐ บาท , เก็บเกี่ยว ๕๐๐ บาท,และ ค่าปุ๋ย ๓๕๐ บาท) ผลผลิตข้าวต่อไร่ ประมาณ ๑,๐๐๐ กิโลกรัม ส่วนนาปีไร่ละ ประมาณ ๔๒๕ บาท แต่ไม่ได้ผลผลิตเพราะน้ำท่วมเสียหาย

อาชีพที่พอจะชดเชย หรือพยุงเศรษฐกิจของครอบครัวได้ คือ การหาปลา ซึ่งชาวบ้านบอกว่าคนส่วนน้อยเท่านั้นที่หาปลาไม่เป็น ส่วนใหญ่ผู้ชายทุกคนจะหาปลาเป็น นอกจากจะสร้างรายได้วันละ ๑๐๐ บาท หรือบางวันที่ได้ปลาเยอะ ๓๐๐ - ๕๐๐ บาท ที่สร้างรายได้แก่ครอบครัว ชาวบ้านกล่าวว่าฤดูน้ำหลากปลาจะขึ้นมาเยอะมาก เพราะปลาจะมาจากทุกสารทิศจากบ่อที่เลี้ยงบ้าง ฉะนั้นช่วงเวลานี้จะเป็นเวลาทองของพรานปลาเป็นอย่างยิ่ง หาปลาได้เยอะ ๆ ก็แปรรูปเป็นปลาร้า หรือปลาแห้ง ไข่ขายและแลกข้าวไว้กิน

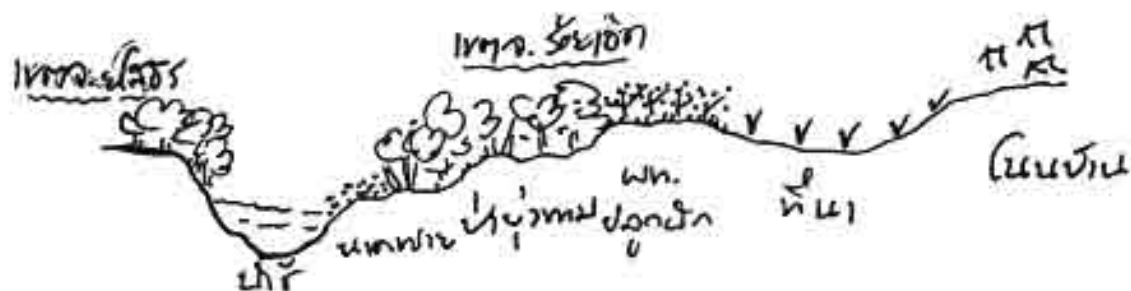
๔. ฐานทรัพยากรชุมชนและการใช้ประโยชน์

๔.๑ ตำบลชานูวรรณ และ แสนสุข ฐานทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนแถบนี้ คือ ป่าไม้ ซึ่งมีป่าไม้สาธารณะประโยชน์ที่ชาวบ้านเขตตำบลแสนสุขและชานูวรรณ ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ฐานทรัพยากรที่สำคัญ คือ

๔.๑.๑ ป่าชุมชนตงเค็ง มีพื้นที่ ประมาณ ๒,๔๕๗ ไร่ บริหารจัดการโดยองค์กรชุมชน มีการใช้ประโยชน์ในการหาอาหารตามธรรมชาติตลอดฤดูกาล เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ เป็นแหล่งพักพิงของชุมชนเมื่อถูกน้ำท่วม ที่สำคัญเป็นแหล่งสร้างพลังชุมชนในการจัดการทรัพยากรของตนเอง

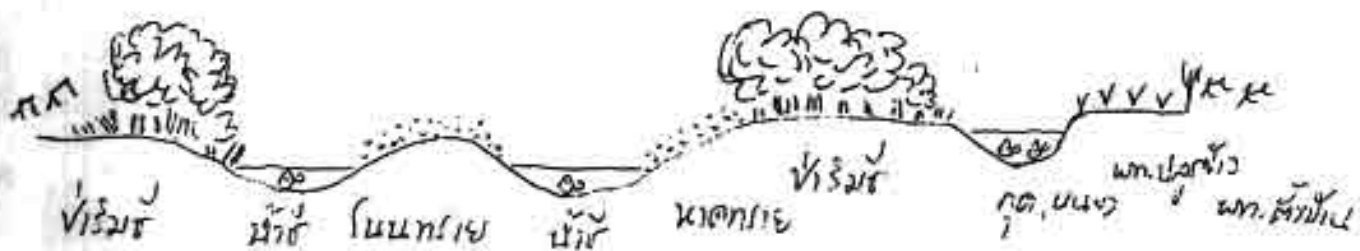
๔.๑.๒ พื้นที่ทำกิน "นาทาม" เป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างลำน้ำชี และ ที่ตั้งชุมชน ซึ่งมีระยะห่างประมาณ ๕๐๐ เมตร ถึง ๓ กิโลเมตร เฉลี่ยพื้นที่ทำกินประมาณ ๑๐ ไร่ต่อครัวเรือน

๔.๑.๓ ลำน้ำชี องค์ประกอบสำคัญของลำน้ำชี คือ พื้นที่ป่าริมตลิ่ง หาดทราย ป่าบุ่งทาม สัตว์น้ำ ซึ่งประชาชนได้ใช้ประโยชน์และรักษามาช้านาน ตามที่กล่าวข้างแล้วว่าเป็นที่ริมขึ้นนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารสูง ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว หรือ ดินทาม เกษตรกรมีการจับจองใช้ประโยชน์มานาน ถึงแม้ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใด ๆ ก็ตาม แต่มีความต่อเนื่องและยาวนาน ซึ่งลักษณะการใช้ประโยชน์สามารถแสดงลักษณะทางกายภาพตามภาพถ่ายทางอากาศ และพื้นที่การใช้ประโยชน์เป็นดังนี้

ภาพตัดขวางแสดง ลักษณะพื้นที่และการใช้ประโยชน์

๔.๒ ตำบลเชียงคำ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำซีมีความหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถวาดเป็นภาพตัดขวางได้ดังนี้ (จำลองทำโพธิ์)

ภาพตัดขวางแสดงสภาพผู้นำชีในอดีต

ระบบนิเวศน์ย่อยของลุ่มน้ำชีในอดีตนั้นประกอบด้วยป่าริมชี หรือคุยชี, แม่น้ำชี, ดอนทราย หรือหาดทรายกลางน้ำ, ป่าทามริมชี, ทุ่งหนอง, ที่นา ซึ่งลักษณะการใช้ประโยชน์ คือ

๑) ป่าทามริมชี่ หรือคุยชี่ในอดีตนั้นเป็นป่าที่ขึ้นตลอดแนวลำน้ำเป็นต้นกันน้ำโดยธรรมชาติ ก่อนที่น้ำจะไหลไปสู่ชุมชน มีพื้นที่กว้างตามสภาพพื้นที่ตั้งแต่ ๕๐๐ - ๑,๐๐๐ เมตร ซึ่งพืชที่ขึ้นในพื้นที่นี้จะเป็นไม้ใหญ่ เช่น ต้นจามจุรี ต้นพยุม ต้นหว้า ต้นกระทุ่ม ต้นไผ่ เป็นต้น เป็นพื้นที่หาเห็ดตามฤดูกาล ทำเลเลี้ยงสัตว์ เก็บผักหักฟืนของชุมชน

๒) ลำน้ำชี เดิมนั้นมีความกว้าง ๒๐ เมตร เป็นแหล่งอาหารของคนริมน้ำ ชาวบ้านที่ตั้งชุมชนริมน้ำกล่าวหาว่าอาชีพหาปลาถือเป็นรายได้หลักของครัวเรือน ปีหนึ่งสามารถสร้างรายได้ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งฤดูน้ำหลากเป็นช่วงที่หาปลาได้มากที่สุด ส่วนฤดูกาลอื่น ๆ การหาปลาเป็นอาหารของครอบครัวได้

ในอดีตน้ำลึกแค่ ๑ - ๒ เมตร เป็นบริเวณวังปลาที่มีเป็นระยะ ๆ ตลอดริมคลอง ซึ่งพรวนปลาจะรู้จักพื้นที่เหล่านี้ดี ส่วนพื้นที่อื่น ๆ สามารถเดินเข้าไปมาหาสู้กันได้ ประชาชนมีการซื้อที่นาฝั่งตรงข้ามเพื่อทำนา ไม่ได้คิดว่าอนาคตลำน้ำจะเป็นอุปสรรคต่อการสัญจร

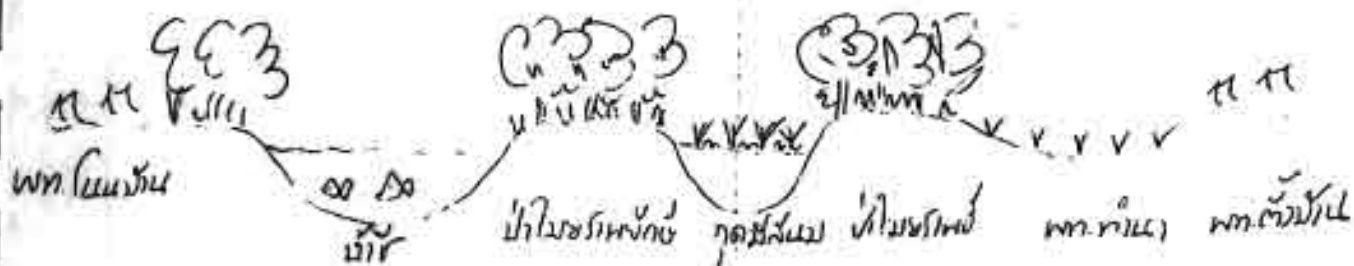
๓) หาดทราย ในอดีตนั้นหาดทรายจะปรากฏที่กลางลำน้ำเป็นเกาะ หรือที่ดอนโคลนพื้นน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาที่ขอบทางไซ้ที่หาดทราย นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่พักผ่อนในเวลาเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชนด้วย

หาคทรายมี ๒ จุดใหญ่ ๆ คือ กลางแม่น้ำและริมน้ำ ซึ่งพื้นที่ริมน้ำจะเป็นรอยต่อระหว่างน้ำและป่าริมน้ำ ซึ่งจะมีดินทามเหมาะแก่การปลูกพืช การใช้ประโยชน์ คือ การปลูกผัก แตงกวา พริก ถั่ว ข้าวโพด ชาวบ้านจับจองใช้ประโยชน์ครอบครัวยุคไม่เกิน ๑ งาน หากไม่ใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องคนอื่นสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้แต่ต้องขออนุญาตเจ้าของที่ดินก่อน เป็นลักษณะการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน รายได้ที่เกิดขึ้นจากการปลูกพืชอายุสั้น ในช่วงเวลา

เดือนธันวาคม - เมษายน จะมีรายได้ ประมาณ ๓,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ บาท (ประมาณ ปี ๒๕๒๐ - ๒๕๓๐) ชาวบ้านในรอบพื้นที่ เช่น บ้านกุดกงหนองหอย หรือบ้านท่าลาดมีการใช้ประโยชน์ในลักษณะนี้มาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันรายได้ต่อปี ประมาณ ๓๐,๐๐๐ - ๔๐,๐๐๐ บาท

๔) พื้นที่สูงขึ้นไปก็จะเป็นกุด หนองต่าง ๆ ที่เชื่อมกับแม่น้ำชี ซึ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์บริเวณกุด หนอง คือ การปลูกข้าวนาแซง หรือ หาลา นอกจากนี้เป็นพื้นที่ปลูกผักด้วย กุดที่สำคัญ เช่น ที่บ้านกุดกงพื้นที่ตั้งบ้านจะเรียงตามถนนลูกรัง และบริเวณใกล้เคียงจะมีหนองน้ำ หรือ กุด ซึ่งสังเกตจากการตั้งชื่อหมู่บ้านในบ้านกุดกงแบ่งออกเป็น ๘ คุ่ม คือ คุ่มกุดกง ,คุ่มกุดเกีย ,คุ่มหนองไผ่ ,คุ่มกุดนางสาว ,คุ่มหนองแสน หรือ คุ่มคุยแสง ลักษณะการตั้งชื่อคุ่มสะท้อนถึงภูมิที่ตั้งของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งชาวบ้านที่ที่ตั้งบ้านใกล้กับกุดบอกว่าใช้น้ำจากกุดต่าง ๆ และหากินตามกุด เป็นหลัก

๕) พื้นที่ทำกิน หรือที่นา ที่นาแถบนี้จะเป็นดินร่วนปนดินเหนียว หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "ดินทาม หรือ นาทาม" ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ชาวบ้านกุดกงประเมินว่าผลผลิตข้าวต่อไร่ในอดีต ประมาณ ๔๐ กิโลกรัม ไม่ต้องใส่ปุ๋ยเคมี ลงทุนน้อยแต่ได้ผลผลิตเยอะ แม่หยุน วอทอง อายุ ๖๔ ปี ชาวบ้านหนองหอย กล่าวว่า "ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยทุกข์ยากขนาดนี้ ทำนาได้ข้าวเต็มยุ้ง เต็มฉาง ปัจจุบันทำนาเอาแค่พันธุ์ข้าวก็แสนยาก"

ภาพตัดขวางแสดงสภาพลุ่มน้ำชีในปัจจุบัน

สภาพแม่น้ำชีในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น จากที่เคยใช้แม่น้ำชีเป็นแหล่งอาหารหลักของครัวเรือนก็มีความเปลี่ยนไป เพราะอาชีพหาปลาจำนวนมากขึ้น น้ำลึกตลอดแนวตลิ่ง เครื่องมือหาปลาก็ต้องเพิ่มขนาด นอกจากนี้เครื่องมือหาปลายังสูญหายจากการที่เรือดูดทรายและขนส่งทรายผ่าน ทำให้มอง เบ็ดที่ติดปลาเสียหายได้ นอกจากนี้พื้นที่ริมตลิ่งที่เป็นหาดทรายก็หายไป กลายเป็นตลิ่งสูง และส่งผลกระทบต่อต้นไม้ใหญ่ริมน้ำโค่นล้ม ไม่มีพื้นที่ปักออยอุ้มน้ำ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากทำให้น้ำท่วมพื้นที่เร็วขึ้น

พืชริมน้ำที่เข้าทดแทนพืชไม้ธรรมชาติ คือ ไมยราพยักษ์ ซึ่งเป็นอันตรายต่อคน และสัตว์ เพราะลำต้นมีหนามไม่สามารถเดินผ่านหรือทำลายได้โดยง่าย มีการแพร่พันธุ์เร็ว และถือว่าเป็นพืชหลักที่มาพร้อมกับน้ำท่วมขังพื้นที่

๕. ลักษณะการใช้ประโยชน์

๕.๑ ตำบลชานุวรรณ และ แสนสุข

๕.๑.๑ ลำน้ำชี เป็นแหล่งหาอยู่หากินของคนริมน้ำมานาน เป็นที่น่าสังเกตว่า เกษตรกรจะมีการตั้งเตียงนา หรือ ที่ปักเวลาลงนาเพื่อทำการผลิตไว้ริมชี ซึ่งได้รับฟังคำบอกเล่าว่า เพื่อให้เกิดความสะดวกในการใช้น้ำ หาลา เป็นต้น ฉะนั้นลำน้ำจึงเปรียบเหมือนชีวิตของผู้คนที่ต้องพึ่งพาทั้งในการหาอาหาร คือ ปลา ใช้น้ำในการชะล้างสิ่งสกปรกด้วย และยังเป็นเส้นทางในการสัญจรไปมาด้วย

๕.๑.๒ พื้นที่หาดทราย พื้นที่หาดทรายจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของลำน้ำซึ่งจะปรากฏบริเวณโค้งน้ำ ขนาดความกว้างไม่แน่นอน แต่ในอดีตนั้นชาวบ้านจะมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาบนหาดทราย เช่น บ้านหนองหิน ตำบลชานุวรรณ ทุกเดือน ๖ ของทุกปีจะมีการสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อบนบานให้การผลิตข้าวได้ผลผลิตดี และ ทุกวันเข้าพรรษาจะมีการนิมนต์พระไปฉันเพลที่หาดทรายด้วย ประชาชนก็จะมีการก่อกองทราย มีการละเล่นหาดสนุกสนาน ปัจจุบันหาดต่าง ๆ หายไปเหลือเพียงตลิ่งสูง แต่ก็ยังมีการดำรงประเพณีอยู่ เช่น การสักการะบูชาผี แต่คนจะไม่หนาแน่นเหมือนเดิม และสถานที่ประกอบพิธีกรรมต้องเปลี่ยนไป ซึ่งก็ยังเป็นบริเวณริมชีเหมือนเดิม

ในหมู่บ้านท่าลาด ตำบลแสนสุขก็มีการดำรงประเพณีเช่นเดียวกัน ทุกวันสงกรานต์จะมีการละเล่นบนหาดทราย เป็นแหล่งรวมญาติพี่น้องที่กลับมาจากกรุงเทพ ฯ เพื่อกลับมาสังสรรค์กับเครือญาติ ฉะนั้นทุกปีพื้นที่หาดทรายเหล่านี้จะตึกคักไปด้วยผู้คน นอกจากนี้การสร้างสิ่งก่อสร้างที่เป็นของส่วนร่วม เช่น วัด หรือ โรงเรียน มีการนำเอาทรายในน้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างเพื่อส่วนร่วมได้ด้วย

ความสำคัญต่อการเพาะพันธุ์ปลา ปลาที่ออกลูกเป็นไข่จะมีการวางไข่ตามริมหาดทราย เช่น ปลาตะเพียน ปลาสวาย ปลากุ่ม เป็นต้น และ เป็นบ่อพักปลาตัวอ่อนได้ตามธรรมชาติอย่างดี

๕.๑.๓ พื้นที่ริมตลิ่ง มีพื้นที่กว้างตั้งแต่ ๑๐ เมตร ถึง ๕๐ เมตร มีการใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ถั่วฝักยาว แตงร้าน มะเขือเทศ มะเขือ กระเพราแดง ข้าวโพดแมงลัก ฯลฯ ซึ่งเป็นการปลูกในหน้าแล้งหรือหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าว เป็นการปลูกเพื่อกินและขาย แต่ละคราวเรือนมีลักษณะจับจองเป็นเจ้าของพื้นที่ มีการล้อมรั้วและใช้ประโยชน์ทุกปี บางปีหากเจ้าของเขาไม่ใช้ประโยชน์สามารถให้คนอื่นใช้ได้

๕.๑.๔ พื้นที่ป่าบุ่งทาม บุ่งทามเป็นลักษณะพื้นที่ชุ่มน้ำ ต้นไม้เล็กเป็นพุ่มและเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ เป็นแหล่งอาหารของทั้งคนและสัตว์ เป็นแหล่งเกิดเห็ดตามธรรมชาติ เช่น เห็ดตับเต่า เห็ดเผ่าง ปัจจุบันยังมีเหลือบ้าง เพราะพื้นที่ป่าที่เหลือน้อยเต็มที นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเก็บผักตามธรรมชาติ เช่น กระโดน ผักเม็ก ดอกแคป่า ยังเป็นแหล่งหาเห็ดของชาวบ้าน และที่สำคัญแหล่งอาหารของวัวควายด้วย ป่าบุ่งทามเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ได้อย่างดี

๕.๒ ตำบลเชียงคำ มีลักษณะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไม่แตกต่างจากข้อมูลข้างต้น

๖. สภาพปัญหา และ ผลกระทบ

๖.๑ ตำบลชานวรรณ และ ตำบลแสนสุข

การศึกษาครั้งนี้จะกล่าวถึงทรัพยากรน้ำเป็นสำคัญ เพราะธุรกิจอุตสาหกรรมถือว่าส่งผลกระทบต่อสภาพพื้นที่ของลุ่มน้ำ ซึ่งสามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงของลุ่มน้ำเป็นดังนี้

นายสุพัฒน์ วิบูลย์อรต หรือพ่อพัฒน์ได้บอกเล่าว่า “จริง ๆ แล้วการอุตสาหกรรมมีการดำเนินการมานานแล้ว ซึ่งอยู่ในเขตตำบลคือเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ” ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๖ มีนายทุนอุตสาหกรรมเข้ามาดำเนินการใกล้พื้นที่ทำกิน แต่ก็อยู่ริมชีฝั่งตรงข้ามกับที่นาของชาวบ้านเขตตำบลชานวรรณ ซึ่งตอนนั้นชาวบ้านไม่รู้ว่ามันจะกระทบรุนแรง ก็ไม่ได้มีการคัดค้านแต่ประการใด จนกระทั่ง ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ผลกระทบเริ่มรุนแรงขึ้น คลั่งทุรุดพัง และ หารทรายหายไปกลายเป็นคลองสูง ในช่วงนี้มีหารทรายหายไป คือ หารวัดกกจิว และทำนา ภูเขาขึ้นรุนแรง คลั่งพังมากขึ้นเรื่อย ๆ ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้นมา

เช่นเดียวกันกับ ประมาณ ปี พ.ศ.๒๕๔๐ เริ่มมีเรืออุตสาหกรรมเข้ามาดำเนินการในเขตตำบลเชียงคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร แต่ผลกระทบต่อตำบลแสนสุข และ เริ่มเห็นผลกระทบชัดเจน ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๒ และ ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เห็นผลกระทบที่ชัดเจนมากขึ้น

นอกจากธุรกิจอุตสาหกรรมจะสร้างปัญหาและส่งผลกระทบต่อชุมชนและสภาพแวดล้อมแล้ว ประชาชนยังมีคำถามอยู่มากกับการสร้างเขื่อนยโสธรพนมไพร เพราะประชาชนไม่สามารถรับรู้ในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตามมา แต่ที่เห็นประโยชน์เด่นชัด คือ การกักน้ำเพื่อเอื้ออำนวยให้ธุรกิจอุตสาหกรรมเรือได้สะดวกมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งชาวบ้านที่เพาะปลูกพืชผักตามริมชีนั้นได้บอกว่า ๓ ปีมาแล้วที่เจ้าหน้าที่เขื่อนประกาศห้ามไม่ให้มีการปลูกผักตามริมชี อ้างว่า จะมีการเก็บน้ำ เพราะเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ผ่านมากเกษตรกรปลูกพืชผักริมชีและมีการกักน้ำโดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า พืชผักของเกษตรกรได้รับความเสียหายเป็นอันมาก

สภาพปัญหา จากธุรกิจอุตสาหกรรมเป็นต้นเหตุและก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมา ซึ่งจะสามารถอธิบายได้ ดังนี้

๑) พื้นที่ริมซี - เขตนาข้าวบ้าน ทูตต่ำลงมากกว่าเดิม ซึ่งเดิมพื้นที่ที่เป็นที่ ลุ่มน้ำท่วมถึงได้ง่าย แต่เมื่อตลิ่งซีพังทลายก็ทำให้ดินทรุดต่ำลงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการไหล ป่าของน้ำเข้าพื้นที่ทำกินของเกษตรกรรวดเร็วมากขึ้น และเอ่อท่วมไม่สามารถระบายได้ เป็น เหตุให้น้ำท่วมขังสูง ประมาณ ๑ - ๒ เมตร ตามสภาพพื้นที่

๒) การไหลของน้ำเปลี่ยนทิศทาง ไหลเขี้ยวกราก ล่องน้ำมีการเปลี่ยนแปลง การไหลของน้ำไม่เป็นตามธรรมชาติ นอกจากนี้การไหลของน้ำยังกัดเซาะตลิ่งรุนแรงมากขึ้น และ กระทบต่อวิธีการหาปลาของชาวประมงด้วย เครื่องมือที่เคยหาปลาบางชนิดได้ แต่ปัจจุบัน คนหาปลาไม่สามารถคาดการณ์ หรือ รู้แหล่งปลาชุมได้เหมือนเดิม

๓) การประมงมีความลำบากมากขึ้น เช่น จากที่เคยหาปลาตามตลิ่งที่เป็นธรรม ชาติ ก็ไม่สามารถหาได้ตามเดิม หรือ ไม่รู้แหล่งที่อยู่ของปลาด้วย แหล่งเพาะพันธุ์ปลาหายไป เช่น ปลาไมเกร็ดส่วนใหญ่จะขยายพันธุ์ที่สันหาด แต่ปัจจุบันสันหาดไม่มี พันธุ์ปลาก็ลดจำนวนลง ชัดเจน ป่าปทุมไม่มี แหล่งเพาะเลี้ยงปลาก็พลอยหายไปด้วย

๔) ป่าริมน้ำ หรือป่าปทุมหายไป ซึ่งในอดีตนั้นเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของ คนและสัตว์ ปัจจุบันป่าริมน้ำหายไปกลายเป็นตลิ่งสูงชัน ลำบากต่อการสัญจรและหาอาหาร ของคนและสัตว์

๕) พื้นที่ริมซี จากที่เคยใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชผักอายุสั้นไว้กินในครัวเรือน และ ผลิตไว้ขายเป็นรายได้ ปัจจุบันมีความเสี่ยงสูง

๖) เกิดการผูกขาดการใช้ทรัพยากรเฉพาะกลุ่มคน ทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรนี้เป็นของ ส่วนรวม แต่ปัจจุบันทรายมีเจ้าของและผูกขาดการใช้ประโยชน์เฉพาะนายทุนที่มีเงินสัมปทาน เท่านั้น ประชาชนไม่มีสิทธิในการเข้าไปใช้ประโยชน์

๗) ละเมิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร ประชาชนไม่มีส่วนรับรู้ข้อมูลใน การให้สัมปทานและไม่สามารถแสดงความคิดเห็น และการวางแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ร่วมกัน

๖.๒ คำบดเชื่องคำ สภาพปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้นตลอดริมซี จากการสำรวจข้อ มูลแบบเร่งด่วน และสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรงพบว่า

๖.๒.๑ ถนนชำรุด ถนนในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่เป็นถนนลูกรัง ดินเหนียวเป็น เล่นเมื่อฝนตก การตัดทรายมีการขนส่ง ๒ แบบ คือ แบบตัดทรายขึ้นตลิ่ง หรือพื้นที่ริมซีตรงที่ สัมปทานเคยในกรณีจะมีการใช้รถสิบล้อ หรือ หกล้อขนส่งทราย ซึ่งวันหนึ่ง ๆ หลายร้อยเที่ยว ทำให้ถนนชำรุด และเป็นเสียงรบกวนชุมชน เช่น ที่ผ่านคุยสำโรงและบ้านหนองหอย

๖.๒.๒ ทำลายระบบนิเวศในน้ำ การตัดทรายได้ส่งผลกระทบต่ออาชีพหาปลา เป็นอย่างยิ่งนับตั้งแต่มีเสียงดังรบกวนแหล่งพันธุ์ปลา ทำลายหน้าดินโคลน หรือแหล่งเพาะพันธุ์ ปลา ทำให้ปลาย้ายที่อยู่ ชาวบ้านหากินลำบากมากขึ้น รายได้จากการหาปลาถือว่าเป็นรายได้ หลักของชุมชน เจ็บครอบครัวที่ทำปลายาเป็นประจำจะมีรายได้ ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อ

ปี ซึ่งเป็นรายได้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในครอบครัวด้านอื่น ๆ เช่น การส่งลูกเรียนหนังสือ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนด้านอื่น ๆ หรือเป็นเงินที่นำมาลงทุนในการเกษตร

ปัจจุบันอาชีพหาปลาถือเป็นอาชีพหลักของคนริมน้ำชี เพราะตลอดระยะเวลา ๓ ปีที่ผ่านมาน้ำท่วมข้าวเสียหาย การหาปลาขายหรือเป็นอาหารในครัวเรือนเพื่อลดค่าใช้จ่ายจึงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้เป็นอย่างดี และขายเป็นรายได้เพื่อใช้จ่ายด้านอื่น ๆ ตามมา

๖.๒.๓ ดึงพังทลาย สภาพแม่น้ำที่มีส่วนโค้ง หรือมีลักษณะเป็น "ซัง" ที่ชาวบ้านเรียกจะทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งอยู่แล้ว แต่การดูดทรายจะไปเร่งให้เกิดการพังที่เร็วขึ้น เพราะเป็นการดูดทรายใต้ดินและเมื่อน้ำหลาก หรือน้ำท่วมถึงพื้นที่เหล่านี้จะพังทลายได้โดยง่าย ชาวบ้านสังเกตจากพื้นที่ที่มีการอนุญาตสัมปทาน ปรากฏว่าปีหนึ่ง ๆ พื้นที่ดินหายไปประมาณ ๕ - ๑๐ เมตร และสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตลิ่งพังทุกปี ชาวบ้านบอกว่าจากการกักเก็บน้ำของเขื่อนแล้วปล่อยในเวลารวดเร็วและแรงดันน้ำที่เกิดขึ้นจะทำให้ดินพังทลายได้ด้วย

๖.๒.๔ น้ำประปาขุ่นไม่สะอาด หมู่บ้านที่ใช้ น้ำประปาจากน้ำชี เช่น บ้านคูยสำโรง และดอนแก้วจะได้รับผลกระทบชัดเจน เพราะน้ำชีจะไม่สะอาดมีลักษณะขุ่นเป็นตะกอน

๖.๒.๕ เกิดภาวะหนี้สินในครัวเรือน เมื่ออาชีพหลักได้รับผลกระทบ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติถูกแย่งชิง อาหารธรรมชาติที่ควรจะได้ หรือสร้างขึ้นได้จากปัจจัยของสภาพพื้นที่ เช่น ไร่ที่ดินในการปลูกผัก หรือเอื้อประโยชน์ด้านอื่น ๆ กับชุมชนหายไป ความกังวล ความเครียดก็ตามมา ยืมหนี้สินมาไม่รู้ว่าจะสามารถส่งคืนได้หรือไม่ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาหรือความทุกข์ของชุมชนที่เป็นผู้รับชะตากรรมของคนภายนอกที่เข้ามาครอบงำเอาทรัพยากรบนความยากจนคั่นแค้นของประชาชน

ชาวบ้านเล่าว่าการดูดทราย หรือนายทุนเข้ามาเอาทรายมีมานานกว่า 50 ปี สมัยที่มี "แก๊งแก๊งแสนแปด" ที่มีธุรกิจทราย ลักษณะการเอาทรายแต่ก่อนจะตักเอาทรายที่แห้ง ใช้หัวตักใส่รถ ตอนนั้นชาวบ้านเห็นดีด้วยเพราะไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบ เป็นการให้น้ำลึกขึ้นประมาณ ๒๐ ปี ให้หลังมีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาใช้มาเป็นลักษณะเครื่องดูดทรายขนาดใหญ่สามารถดูดได้ทั้งในน้ำและบนบก ซึ่งการเข้ามาดูดทรายประชาชนไม่มีส่วนรับรู้ด้วย นาน ๆ เข้าผลกระทบก็เกิดขึ้นชัดเจน เพราะนายทุนโถมมากดูดทรายตรงไหนก็ได้ ไม่มีการควบคุมทำให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งหาอยู่หากินของชุมชน ในน้ำชีจะมีหลุมลึกเป็นระยะ ๆ ลึกประมาณ ๑๕ - ๒๐ เมตร (ข้อมูลจากพรานปลาบ้านกุดกง) ที่มีการดูดทราย ซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตผู้คน เพราะปีหนึ่งมีคนเสียชีวิตเพราะเล่นน้ำไปตกบริเวณหลุมดังกล่าวเสียชีวิตทุกปี

ประชาชนไม่เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้น จะนั่งดูตายให้คนทำลายทรัพยากร แหล่งหาอยู่หากินของชุมชนอยู่ได้อย่างไร

๗. ข้อเสนอต่อการแก้ไขปัญห

ประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน้ำชี และวิถีชีวิตชุมชนนั้น ประเด็นสำคัญ คือ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รัฐและนายทุนมีอำนาจเบ็ดเสร็จต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในลักษณะเอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน เมื่อประชาชนนำเสนอปัญหาเพื่อให้เกิดการแก้ไขร่วมกันจึงได้รับการปฏิเสธเรื่อยมา และกล่าวว่าไม่มีอำนาจในการตัดสินใจต่อการแก้ไขปัญหานั้น กลุ่มชาวบ้านในเขตลุ่มน้ำชีตอนกลางจึงมีข้อเสนอว่า ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตาม ดูแล และมีอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตลุ่มน้ำชีร่วมกัน โดยมีสัดส่วนของชาวบ้าน ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการสิทธิการสิ่งแวดล้อมของวุฒิสภา เป็นคณะกรรมการ ๗ ร่วมกัน.

๘. วิเคราะห์นโยบายกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๘.๑ กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมขององค์กรประชาชน

กฎหมายรัฐธรรมนูญรับรองสิทธิประชาชนในการจัดการทรัพยากร มีมาตราที่อ้างถึง ดังนี้

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้ตามปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำไม่ได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา ที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาต หรือ ดำเนินโครงการ หรือกิจ

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการ อนุญาตให้ตัดทราย	การปฏิบัติงานจริงในระดับพื้นที่
13) เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด อนุกรรมการ/เลขานุการ 14) หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานที่ดิน ผู้ช่วยเลขานุการ 15) หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการที่ดิน ผู้ช่วยเลขานุการ	
<u>ข้อ 9 คณะอนุกรรมการมีหน้าที่</u> 1) พิจารณาการขออนุญาตให้ตัดทรายภายในจังหวัด 2) พิจารณาแก้ไขปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องและแก้ไขปัญหาร้องเรียน 3) พิจารณาดำเนินการอื่น ๆ ตามที่กพด.มอบหมาย	ตามหน้าที่ของกพด.ตามที่ระบุในระเบียบมีความชัดเจนว่าให้พิจารณาอนุญาตการตัดทรายภายในจังหวัด ซึ่งสถานการณ์การตัดทรายในพื้นที่ในปัจจุบัน จำเป็นต้องมีสัดส่วนคณะอนุกรรมการที่มากกว่าภายในจังหวัดร่วมด้วย ฉะนั้นระเบียบควรมีการเพิ่มเติมตามความเหมาะสมตามสภาพของท้องถิ่น ซึ่งระเบียบข้อ 27 ระบุไว้แล้ว
<u>หมวด 2 วิธีการขออนุญาต</u> <u>ข้อ 13</u> เมื่อมีการสอบสวนคำขอสัมปทานตัดทรายตามแบบท.ค.64 และ ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอยุติเป็นผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายและผู้อำนวยการปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีการขออนุญาต ออกไปชั้นสูตรสอบสวนที่ดินที่ขออนุญาตตัดทรายว่าที่ดินที่ขออนุญาตตัดทรายเป็นที่ดินประเภทใด สภาพลักษณะของที่ดินเป็นอย่างไร มีโบราณวัตถุ โบราณสถาน สิ่งปลูกสร้าง หรือสถานที่ราชการอยู่ใกล้เคียงหรือไม่ หากอนุญาตให้ผู้ขออนุญาตจะเกิดปัญหาภายหลังหรือไม่ มีเวลา 5 วันในการพิจารณา	การตรวจชั้นสูตรพื้นที่การให้สัมปทาน และมีการอนุญาตให้ตัดทรายบริเวณใกล้เคียงกับโบราณสถาน เช่น วัดศรีธรรม , วัดชีซอด , วัดท่าเลี้ยว , โรงเรียนท่าวาริ และ สะพานข้ามแม่น้ำชี สิ่งก่อสร้างเหล่านี้มีระยะห่างจากพื้นที่ให้สัมปทานตัดทราย ประมาณ 500 เมตร คณะอนุกรรมการใช้เกณฑ์อะไรพิจารณาถึงมีการอนุญาตให้ตัดทรายช่วงที่ผ่านมา <u>เสนอ</u> ให้มีการชี้แจงเงื่อนไขที่มีการให้อนุญาตตัดทรายที่ผ่านมา

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการ อนุญาตให้ตุ้ดทราย	การปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่
<u>ข้อ 18</u> หลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้ตุ้ดทราย 1) ในด้านวิชาการ เช่น ความเสียหายแก่สภาพตลิ่ง สภาพธรรมชาติของลำน้ำ 2) ในด้านการปกครอง เช่น ความเดือดร้อนของราษฎร ความเสียหายทางเศรษฐกิจหรือทรัพยากรธรรมชาติ ให้ได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 3) แม่น้ำลำคลองแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ	สิ่งที่ต้องคำนึงในการให้สัมปทานตุ้ดทราย นั้น ตามความเป็นจริงในด้านวิชาการ หรือ การปกครอง ด้านส่งผลกระทบแทบทั้งสิ้น สภาพตลิ่งที่ทรุดพัง และขยายกว้างมากขึ้น เช่น จากเดิมลำน้ำกว้างประมาณ 80 เมตร ปัจจุบัน ประมาณ 120 – 200 เมตร ซึ่งการที่ดินทรุดตัว หรือพังทลายนั้นได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่การทำเกษตรของเกษตรกรแน่นอน เช่น ที่นา นายทองดี พันธุ์ในฤทธิ์ บ้านท่าลาด และนายสุพัฒน์ วิบูลย์อรก บ้านชานวรรณ พื้นที่การทำเกษตรต้องสูญเสียไป นอกจากนี้เกษตรกรริมน้ำชีแถบบ้านท่าลาดยังมีการปลูกพืชผักกิมมิ บิหนึ่ง ๆ ประมาณ 30 ครัวเรือน มีรายได้ ประมาณ 40,000 บาทต่อปี ก็ต้องสูญเสียที่ดินไป และครอบครัวหาปลา ประมาณ 20 ครัวเรือนก็ต้องหันไปประกอบอาชีพอย่างอื่นแทน หรือ ปลาที่หาได้เพื่อเป็นอาหารในครัวเรือนก็ลดลง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพชีวิตโดยรวมของชุมชนแน่นอน <u>เสนอ</u> ให้คณะกรรมการพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นและเป็นจริงมากที่สุดก่อนการตัดสินใจอนุญาตการตุ้ดทราย
<u>หมวด 4</u> เงื่อนไขการอนุญาต <u>ข้อ 19</u> ผู้ขออนุญาตตุ้ดทรายต้องเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลสัญชาติไทย และต้องปฏิบัติตาม 1) ดำเนินการด้วยตนเอง จะโอนสิทธิให้ผู้อื่นมิได้ 2) ทำการตุ้ดทรายตั้งแต่เวลา 06.00 น. ถึง 18.00 น. 3) ทำการตุ้ดทรายจนทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของทางราชการหรือของผู้อื่น	การให้อนุญาตโดยพิจารณาตามเงื่อนไข 5 ข้อ หากมีการพิจารณากันอย่างจริงจัง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นคงไม่อาจจะพิจารณาอนุญาตได้ เว้นแต่การพิจารณาที่ละหลวมเท่านั้น <u>เสนอ</u> ให้คณะกรรมการมีการพิจารณาที่

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการ อนุญาตให้ดูศพ	การปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่
4) ไม่ทำการเป็นที่กีดขวางจราจร หรือก่อให้เกิด เสียงดังเป็นที่รบกวนบุคคลอื่น 5) แสดงใบอนุญาตไว้ประจำยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลที่ใช้ดูศพ	ชอบธรรมและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วมด้วย และเป็นธรรมกับประชาชน อย่างพิจารณา ตามผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มเท่านั้น
<u>ข้อ 22</u> เมื่อเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแลควม คุมการดูศพพบว่า ได้มีการดูศพโดยฝ่าฝืน เงื่อนไขตามข้อ 19 ข้อ 20 ข้อ 21 ให้มีการสั่งระงับ การดูศพไว้ได้ชั่วคราวไม่เกิน 3 วัน แล้วรายงาน ให้จังหวัดทราบเพื่อสั่งการต่อไป และพบว่ามีกรณีฝ่า ฝืนจริง ให้รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายมี อำนาจสั่งให้หยุดทำการดูศพทันทีหรือจะสั่งเพิก ถอนใบอนุญาตก็ได้	หากคณะกรรมการเล็งเห็นผลกระทบ หรือมี การสำรวจผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการให้ สัมปทานอย่างจริงจัง การให้อนุญาตดู ศพคงไม่กระทำกันมาอย่างยาวนานขนาด นี้ เพราะเงื่อนไขตามข้อ 19 มีความชัดเจน อยู่แล้วว่าประชาชนได้รับความเดือดร้อน จากกิจการนี้ สมควรระงับการให้สัมปทานมา ตั้งแต่ปี 2543 ที่ประชาชนเดือดร้อนกันมาก ที่สุด
<u>ข้อ 25</u> การตีราคาค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการดู ศพให้จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เป็นผู้พิจารณาและเมื่อได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่า ราชการจังหวัดแล้วให้ถือว่าเป็นเด็ดขาด ผู้ที่ได้รับ อนุญาตจะต้องชำระค่าเสียหายภายในวงเงินนั้น โดย ยินยอมให้หักจากเงินประกันแล้วให้รายงานกพด. ทราบ	กรณีความเสียหายที่เป็นรูปธรรมที่สืบเนื่อง กัน เช่น การปิดประตูเขื่อนยโสธร พนมไพร เพื่อกักน้ำให้สามารถเดินเรือขนส่งศพได้ นั้นได้ส่งผลกระทบต่อพืชผักของชาวบ้านที่ ปลูกริมเขื่อน กรณีแบบนี้ใครรับผิดชอบ หรือ เครื่องมือหาปลาชาวบ้านที่จมหายไปกับน้ำ หรือเรือดูศพ มีการจ่ายค่าเสียหายจริง แต่เป็นลักษณะปกปิด หรือไม่มีการชดเชยการ ชดเชยที่น่าเชื่อถือ เป็นลักษณะการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้า <u>เสนอ</u> การแก้ไขปัญหาในลักษณะนี้คณะ กรรมการเห็นชอบแล้วใช่หรือไม่
<u>ข้อ 27</u> จังหวัดอาจมีการวางเงื่อนไขเพิ่มเติมให้ เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น โดยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการได้	หากคณะกรรมการพิจารณาถึงความเป็นจริง ของกลุ่มน้ำที่เป็นเขตแดนระหว่าง 2 จังหวัด โดยระเบียบได้เอื้ออำนาจต่อการดำเนินงาน อยู่แล้วว่าให้วางเงื่อนไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับ

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการ อนุญาตให้ดูศพ	การปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่
	สภาพท้องถิ่นในการพิจารณาเห็นชอบต่อ การสัมปทาน
<u>หมวด 7 การควบคุม</u> <u>ข้อ 33</u> เมื่อมีการอนุญาตให้ดูศพในท้องที่ใดแล้ว ให้จังหวัดประชุมชี้แจง หรือ ประกาศให้ราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ได้มีการอนุญาตให้ดูศพทราบภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันออกใบอนุญาต เพื่อให้ทราบถึงมาตรการที่จังหวัดได้วางไว้เพื่อป้องกัน และควบคุมมิให้การดูศพทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินของราษฎร พร้อมทั้งแจ้งให้ราษฎรทราบด้วยว่า หากผู้ได้รับอนุญาตได้ทำการดูศพโดยฝ่าฝืนเงื่อนไขอาจถูกเพิกถอนใบอนุญาตได้ <u>ข้อ 34</u> ผู้ได้รับอนุญาตให้ทำการดูศพในท้องที่ใด ก่อนที่จะดำเนินการจะต้องจัดทำแผ่นป้ายประกาศแสดงไว้ในบริเวณที่ทำการให้ราษฎรทราบตลอดระยะเวลาที่ทำการอยู่นั้น โดยแผ่นป้ายนี้จะต้องจัดทำให้เสร็จสิ้นก่อนดำเนินการดูศพ <u>ข้อ 35</u> ให้ผู้ได้รับอนุญาตจัดทำหุ่นหรือเครื่องหมายอื่นใด เพื่อแสดงขอบเขตที่ได้รับอนุญาตให้ดูศพให้ทราบตลอดระยะเวลาที่ทำการอยู่นั้น <u>ข้อ 36</u> ให้จังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ สำนักงานที่ดินจังหวัด จัดเจ้าหน้าที่ตรวจตรา ควบคุมดูแล ให้การดำเนินการดูศพเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด	กระบวนการควบคุมไม่ได้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เพราะการวางหุ่น หรือ ปักป้ายแสดงอาณาเขต หรือ แจ้งข้อมูลคนที่เข้าทำประโยชน์อย่างชัดเจน แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นและการควบคุมไม่สามารถกระทำการลงโทษได้ คือ การละเมิดพื้นที่การดูศพ หรือการรุกรานพื้นที่ใกล้เคียง หรือ เกินขอบเขตการขอสัมปทาน ลักษณะอย่างนี้จะมีกระบวนการควบคุมอย่างไร

แถลงการณ์

คัดค้านการพิจารณาอนุญาตให้สัมปทานอุดทราย

สืบเนื่องจากทางคณะอนุกรรมการพิจารณาอนุญาตให้อุดทรายระดับจังหวัดโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธรเป็นประธาน อันประกอบด้วยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ๑๕ หน่วยงาน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาเกี่ยวกับการอนุญาตให้สัมปทานอุดทรายภายใต้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้อุดทราย ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ปรากฏว่าที่ผ่านมากว่า ๑๐ ปี ที่มีการพิจารณาอนุญาตให้สัมปทานการอุดทรายของคณะอนุกรรมการ กลับส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน้ำชี ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนทั้ง ๒ฝั่งชีมาโดยตลอด สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาถนนชำรุด เส้นทางสัญจรในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนลูกรัง ดินเหนียวเป็นเลนเมื่อฝนตก ฉะนั้นเมื่อเกิดการขนส่งทราย (การอุดทรายมีการขนส่ง ๒ แบบ แบบทอดทรายขึ้นตลิ่งหรือพื้นที่ริมชั้ตรงที่สัมปทาน และอีกกรณีคือ การใช้รถสิบล้อหรือหกล้อขนส่งทราย) ซึ่งวันหนึ่ง ๆ หลายสิบเที่ยว เป็นสาเหตุทำให้ถนนชำรุด รวมถึงเสียงเครื่องยนต์รบกวนชุมชน เช่น บริเวณทางผ่านบ้านคุยสำโรง และบ้านหนองหอย

๒) ปัญหาตลิ่งริมชีพังทลาย นอกจากสภาพลำน้ำที่มีส่วนโค้งทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งอยู่แล้ว การทอดทรายยังเป็นตัวเร่งให้เกิดการพังทลายที่เร็วขึ้นเพราะการทอดทรายเมื่อน้ำหลายบริเวณริมตลิ่งเมื่อน้ำท่วมถึง พื้นที่เหล่านี้จะพังทลายได้โดยง่าย จากการสังเกตของชาวบ้านพบว่าในปีหนึ่งๆ พื้นที่ดินจะหายไปประมาณ ๕ - ๑๐ เมตรจากบริเวณริมตลิ่ง

๓) ปัญหาน้ำประปาขุ่นไม่สะอาด ซึ่งหมู่บ้านที่ใช้น้ำประปาจากน้ำชี เช่นบ้านคุยสำโรง และบ้านคอนแก้ว น้ำจะมีลักษณะขุ่นและเป็นตะกอน

๔) การทำลายวิถีชีวิตชาวประมง เนื่องจากเรือทอดทรายมีเสียงดัง รบกวนสัตว์น้ำ การทอดทรายทำลายหน้าดิน และแหล่งเพาะพันธุ์ปลา ทำให้ปลาย้ายที่อยู่ ชาวบ้านหากินลำบากมากยิ่งขึ้น เพราะการหาปลาถือว่าเป็นรายได้หลักของชุมชนปีหนึ่ง ๆ มีรายได้ ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท เช่น ที่หมู่บ้านหนองหอย พบว่ารายได้จากการหาปลาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในครอบครัวด้านต่างๆ ได้ เช่น การส่งลูกเรียนหนังสือ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รวมถึงค่าใช้จ่ายที่นำมาลงทุนทางด้านการเกษตรด้วย

๕) ละเมิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร ชาวบ้านมีชีวิตหาอยู่หากิน อาศัยแม่น้ำชีเป็นแหล่งอาหารมานาน และผลผลิตที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำชีไม่เอื้อประโยชน์ต่อคน และสัตว์เท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา หรือพันธุ์พืชที่เกิดขึ้นเฉพาะถิ่นด้วย เนื่องจากพื้นที่บางแห่งในเขตลุ่มน้ำชีมีลักษณะเป็นป่าบึงทาม ที่เป็นลักษณะพิเศษของพื้นที่ ปัจจุบันการทำลายโดยใช้ประโยชน์แบบดังกล่าวนี้น่าจะมีมากขึ้น ทำให้ระบบนิเวศน้ำชีเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ และจะหายไปในที่สุด

ผลกระทบที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ทางคณะอนุกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้สัมปทานทำอุดทรายจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้ ในเมื่อคณะอนุกรรมการมีอำนาจในการพิจารณาอนุญาตให้สัมปทานทำอุดทราย จึงจำเป็นต้องเคารพสิทธิชุมชนในกรณีที่มีมติต่อการคัดค้านการให้สัมปทานทำอุดทรายของชุมชนในลุ่มน้ำชี พร้อมกับยอม

รับข้อเสนอของกลุ่มอนุรักษ์น้ำชี คือ หยุดการพิจารณาอนุญาตให้สัมปทานทำคูศุดทราย พร้อมกับให้มีการฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำชีโดยชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วม

กลุ่มอนุรักษ์น้ำชีหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคณะอนุกรรมการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้สัมปทานทำคูศุดทรายและประชาชนเมืองบโสธรจะช่วยกันพิจารณาแก้ไขความเดือดร้อนและพิพาทฯ โทษแก่ผู้ที่กระทำผิดกรณีปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เกิดขึ้นจากการสัมปทานการคูศุดทรายโดยผู้ที่กระหายเพียงแค่เศษเสี้ยวของอำนาจเงินตราที่กองอยู่ต่อหน้าโดยที่ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของส่วนรวมเป็นสำคัญ

ด้วยความสมานฉันท์ของเราเหล่าพี่น้อง

กลุ่มอนุรักษ์น้ำชี

๒๖ มิถุนายน ๒๕๔๖

ข้อมูลถอดเทป

การเจรจาระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานราชการจังหวัดยโสธร
ในการแก้ไขปัญหาอันเนื่องมาจากการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม
4 มิถุนายน 2546 ณ ห้องประชุมจังหวัด

ชาวบ้านในเขตตำบลชานูวรรณ และตำบลแสนสุข อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับผลกระทบจากการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมของผู้ประกอบการในเขตจังหวัดยโสธร ซึ่งมีชาวบ้านประมาณ ๗๐ คนมาขึ้นหนังสือร้องเรียนกับผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร ซึ่งทางจังหวัดได้มีการจัดห้องประชุมเพื่อเจรจากับผู้เกี่ยวข้องทำความเข้าใจ รายละเอียดการพูดคุยเป็นดังนี้

พ่อชอบ : ตัวแทนชาวบ้านที่มาวันนี้ประมาณ 60 - 70 คน ถ้าจะมากกว่านี้จะลำบาก
เกาะเกาะการจราจรถึงเอามาแต่ตัวแทนผู้ที่ได้รับผลกระทบเพื่อครั้น จากการสัมปทานการอุตสาหกรรม

รองผู้ว่า : แล้วเรื่องนี้เคยไปยื่นหนังสือกับทางจังหวัดร้อยเอ็ดหรือเปล่า

พ่อชอบ : เคยครับ

รองผู้ว่า : แล้วทางจังหวัดร้อยเอ็ดมีความเห็นอย่างไรบ้างครับ

พ่อชอบ : ทางจังหวัดร้อยเอ็ดระงับการอุตสาหกรรม เพราะมีเจ้าหน้าที่ออกมาตรวจสอบว่ามีผลกระทบจริง

รองผู้ว่า : ผมจะให้โอกาสผู้แทน ใครจะเป็นผู้แทนที่จะให้อะไรจะพูดในที่ประชุม ลั่นๆ
เอาชื่อกันเดี๋ยวพอไหม

พ่อชอบ : อยากให้ชี้แจงมันมี 2 ตำบลครับ แต่ละตำบลละ 1 คน

รองผู้ว่า : มาที่ 2 ตำบลละครับ ตำบลละ 1 คน หนังสือเอกสารอยู่ในนี้ทั้งหมดแล้วเชิญ
ครับ

พ่อทรัพย์ : ผมนายทรัพย์ สิงห์ลอ ราษฎรหมู่ที่ 5 บ้านพนัส ต. ชานูวรรณ อ. พนมไพร จ. ร้อยเอ็ด มาในนามตัวแทนพี่น้องตำบลกุดน้ำใสและตำบลชานูวรรณ เพราะผมมีเรื่องมาชี้แจงให้ท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธรรับทราบ เรื่องการอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อพี่น้องชาวพนมไพร ตำบลกุดน้ำใส และตำบลชานูวรรณ รวมทั้งเขตยโสธรเราด้วย คือ ตำบลคือเหนือที่ราษฎรมีไร่นาอยู่ฝั่งตรงข้ามหรือ ว่าลำน้ำชีเราแต่ก่อนประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ลำน้ำชีเราไม่เคยกว้างถึงขนาดนี้ แต่ปัจจุบันถึงปี 46 ลำน้ำชีเรากว้างไหลเชี่ยวกราด จนพี่น้องเราไม่กล้าที่จะนำเรือบรรทุกหนักข้ามกลับบ้านได้ กลัวน้ำไหลพัดพาเรือล่ม เนื่องจากลำน้ำชีตั้งแต่คอสะพานด้านทิศตะวันออก ทางจังหวัดยโสธร มันพังทุกปีพังจนน่ากลัว ตรงคอสะพาน ฝั่งพนมไพร และในตัวจังหวัดยโสธร เรามีวัดศรีธรรมมีผลกระทบและความเสียหาย เนื่องจากแต่ก่อนนี้เรืออุตสาหกรรมเราไม่ค่อยมีมาก คลังเราเคยเรียบเป็นท่าเล่เลียงสัตว์ มีท่าเลการปลูกผักพืชล้มลุก ขายที่ตลาดยโสธรเราแต่ปัจจุบันริมชีเราเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ ชันไม่มีทางลง เคยมีหาคทราย หาคทรายก็หายเป็นร่องลึก

การประมงก็ลำบาก และพืชที่อยู่หัวไร่ปลายนา สวนปลูกต้นมะม่วง ไม้ มะขาม ที่เคยได้กินลูกก็
ไถ่นองตามสายน้ำหมด เวล่าน้ำหลาก เพราะตลิ่งพังเข้ามาทุกปี นี่แหละครับราษฎรจึงรวมตัวกัน
ทำหนังสือ ยื่นถึงท่านผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธรให้รับเรื่องว่าผลกระทบต่อชาวบ้านมันเป็นยังงี้ ให้
พิจารณาแก้ไขปัญหาคือต่อไปครับ ขอขอบคุณครับ

รองผู้ว่าฯ : ครับต่อไปตามดแสนสุข

บุญช่วย : ขออนุญาตนะครับ ผมนายบุญช่วย สินธุไพร ราษฎรหมู่ที่ 11 ต. แสนสุข อ.
พนมไพร จ. ร้อยเอ็ด อยากจะขอข้อมูลจากการดูทราย สำหรับตำบลแสนสุขก็คล้ายๆ กับ
ตำบลขามวรรณ นี่เป็นแผนที่คร่าวๆ แสดงลำน้ำชี ลำน้ำชีแต่ก่อนมันจะมีหาด หาดที่เรามองเห็น
พอมีการดูทรายเข้ามา หาดที่เรามองเห็นหายไปหมด ตลิ่งตามริมชีกี่พันพินาศ การดูทรายทำ
เป็นประจำทุกวัน แต่ก่อนยังไม่อยู่ใกล้บ้านผม แต่เดี๋ยวนี้มาทุกวัน วันละ 2 รอบ เอาแต่ละรอบ
เท่ากับบ้านหลังหนึ่ง การดูทรายดูไม่เป็นที่ เขตสัมปทานอยู่ตรงนี้แต่ไปดูที่อื่น พวกเราเคย
บอกพวกเรือดูทราย บอกว่าให้ไปดูตรงที่สัมปทานหน่อยก็บอกได้วันเดียว วันหนึ่งไปดูอีก
ทำให้พวกผมเดือดร้อน ที่ปลูกผักปลูกหญ้า ที่เลี้ยงสัตว์อะไรเคยเก็บเห็ดขายเดี๋ยวนี้ไม่มีอีกแล้ว
ปลาที่เคยหาง่ายปัจจุบันหาลำบากมาก ปลาจะมาวางไข่ไม่ได้ เคยนำสัตว์ไปเลี้ยงฝังยโสธรก็ไปไม่
ได้ แล้วจะให้พวกผมนอนดูเฉยๆได้ไง ความเดือดร้อนเหล่านี้มันทวีคูณขึ้นเรื่อยๆ ผมไม่สามารถที่
จะนั่งดูตายได้จนให้ตัวแทนขึ้นมาร้องทุกข์กับท่านผู้ว่าราชการจังหวัด มีข้อเสนออยู่ 3 ข้อ ที่จะมา
เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัด คือ

1. ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาปัญหา และผลกระทบอันเนื่องมาจากธุรกิจ
ดูทราย และกำหนดแนวทางการฟื้นฟูลำน้ำชี โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งสองจังหวัด
2. ให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์ระดับหมู่บ้าน ผลกระทบหรือการกระทำใดๆที่ส่งผล
กระทบจากสภาพแวดล้อมทุกสิ่งในลุ่มน้ำชี
3. ให้รอผลการพิจารณาจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม กรรมการการเกษตร
และสหกรณ์ วุฒิสภา ในการพิจารณาการแก้ไขปัญหาร่วมกันมี 3 ข้อเท่านั้นแหละครับที่ผมเสนอต่อ
ท่านผู้ว่าฯ

ชาวบ้าน : ขออนุญาตครับ ผมนายสุพัฒน์ วิบูลธรรค บ้านขามวรรณ ตำบลขามวรรณ ผม
ขอเสริมทั้งสองท่าน ทุกท่านคงได้รับเอกสารข้อมูลเบื้องต้น เปิดไปที่หน้า 3 แสดงลักษณะพื้นที่ริม
ตลิ่งชี แนวเขตพื้นที่โดยสังเขปนี้ ถ้ามองจะเห็นเป็นป่าทาม ปัจจุบันนี้เป็นป่าละเมาะ ภาษาอีสานว่า
"คูยชี" ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2525 - 2526 เป็นต้นมา การพัฒนาประเทศชาติก็เจริญรุ่งเรือง มีการก่อสร้างตึก
ราบ้านช่อง สิ่งหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบในการก่อสร้างคือ ทราย ซึ่งบริษัทก่อสร้างต่างๆก็เกิดขึ้น เพื่อ
ทำการขยายธุรกิจต่างๆ จึงได้มีการอนุญาตให้มีการดูทราย ช่วงนั้นราษฎรทั้งสองฝั่ง ไม่ว่าจะเป็น
ร้อยเอ็ด ยโสธร ยังไม่เข้าใจที่แท้จริงว่า การอนุญาตการดูทรายถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่
บริเวณเขตพื้นที่รับผิดชอบของตำบลขามวรรณ ตำบลค้อเหนือ มีการดูทรายอยู่เป็นประจำ โดยไม่
ทราบว่สัมปทานจริงหรือไม่ หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ.2537 มีกฎหมายประกาศให้เป็นสภา

ตำบลนิติบุคคล มีการอนุญาตเป็นบางกิ่ง โดยอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด หลังจากนั้น พ.ศ. 2538 หรือ 2539 มีการประกาศสภาตำบลเป็นองค์การการบริหารส่วนตำบล การอนุญาตให้อบต.ในพื้นที่อนุญาตได้ แล้วยื่นต่อผู้ว่าฯ แล้วมีการให้สัมปทานคูดตอ จำนวนพื้นที่ที่ให้สัมปทาน ตามที่ได้ทราบจากบริษัทต่างๆ ก็เชื่อว่าทุกท่านจะมีข้อมูลตรงนี้ และมีรายชื่อผู้ประกอบการที่ขออนุญาตคูดทราย จะมีอยู่ประมาณ 7 บริษัท ในเขตจังหวัดยโสธร ได้รับการอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย ไม่เกิน 2 ไร่ พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตนั้น ทางราชการอนุญาตตามกฎหมายจริง แต่ชาวบ้านไม่ทราบรายละเอียดในการคูดทราย ว่ากระทำการอย่างไร คูดยังงี้ ห่างจากตลิ่งเท่าไร ตลิ่งบริเวณนั้นมีความสำคัญยังงี้ ไม่เคยรู้ไม่เคยทราบ และชาวบ้านไม่สามารถกำหนดการใดๆ ได้กับบริษัทเหล่านั้น บริษัทก็คูดทรายต่อไป เมื่อคูดทรายตลิ่งด้านไหนที่มีความสูงชันจะทรุดตัวลง ในเมื่อมีการตอดตลิ่งด้านล่างออกไป ด้านบนก็พังลงมา ภาพที่เห็นเป็นคุยขึ้นวันจะหมดไป บางแห่งหมดไปแล้วน้ำก็ท่วม พอมาถึงปี 2544 ผลกระทบเห็นชัดเจนสองฝั่งนับตั้งแต่ตำบลค้อเหนือ ตำบลสระพัง ตำบลวังแก้ว ตำบลขามวรรณ ตำบลกุดน้ำใส ตำบลแสนสุข ผลกระทบเต็มที่น้ำไหลเข้าท่วม ตลิ่งทรุดตัวลง ถ้าตลิ่งทรุดตัวลงน้ำก็ไหลออกไปได้เร็ว น้ำไปขังอยู่ในแอ่ง น้ำไม่สามารถระบายออกไปได้ นั่นคือผลกระทบจากการคูดทราย ความเสียหายของประชาชน เสียพื้นที่ทำกินไม่มีใครรับผิดชอบ ดังนั้นวันนี้พวกผมจึงได้นำปัญหาขึ้นมาเสนอต่อท่านผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร ซึ่งท่านเป็นผู้อนุญาตให้มีการคูดทราย โดยจังหวัดร้อยเอ็ดนับตั้งแต่อำเภออาจสามารถเป็นต้นมา หรือเขตจังหวัดธวัชบุรีมา ยังไม่มีการอนุญาตให้มีการสัมปทานบริษัทใดๆทั้งสิ้น นอกเหนือจากเขตอำเภอธวัชบุรีขึ้นไปด้านบน อำเภอพนมไพรไปได้ทรายมาจากไหน ใช้ในอุตสาหกรรมก่อสร้าง นำมาจากแม่น้ำมูลเป็นส่วนใหญ่ เขตอำเภอพนมไพรที่แท้จริง ยังไม่มีทำทรายปรากฏขึ้น จะมีอยู่ในเอกสารชี้แจงให้ ภาพในแผนที่พอสั่งแปล ภาพแผ่นแรกจะเป็นการขยายอาณาเขตของอำเภอเมืองจังหวัดยโสธร แต่ก่อนผมเป็นชาวร้อยเอ็ดก็จริง แต่ว่าการใช้บริการหรือการประกอบการต่างๆ ยกเว้นจะติดต่อทางราชการจึงจะติดต่อทางร้อยเอ็ด เป็นคนอำเภอพนมไพร จ.ร้อยเอ็ดแต่มาให้บริการทุกอย่างอย่างแม่แต่เรื่องเจ็บไข้ได้ป่วย ก็ต้องมาจังหวัดยโสธรเพราะเราเป็นบ้านที่เมืองน้องกัน ระยะทางถนนห่างประมาณ 7 กิโลเมตร แต่ถ้าวัดระยะทางข้ามสะพาน 3 กม. เมื่อประมาณปี พ.ศ.2544หรือก่อนหน้านั้นไป หาดทรายกว้างพอค้าขนสินค้ามาขาย เดินทางลัดมาข้ามท่าโต คือลำน้ำชี อ.เมืองจ.ยโสธรเราในปัจจุบันสมัยก่อนมีหาดทรายอย่างสมบูรณ์ ถ้าเราเดินข้ามน้ำมาส่วนที่ลึกที่สุด ถ้าเป็นหน้าแล้งประมาณ 70-100 ซม. นอกนั้นจะเป็นหาดทรายสูงขึ้นไประยะทางประมาณ 400 เมตร ส่วนที่จังหวัดยโสธรบริษัทที่คูดช่วงนั้น คือเรือสีเขียวเขียนติดคานข้างว่า " สหสุนทร " นั่นคืออาจจะเป็นเจ้าของ หรือที่สองผมไม่อาจทราบได้ นั่นคือการสัมปทานคูดทรายครั้งแรกเลย ต่อมาก็มียุทธศาสตร์ทำทรายวีรชัย ส่วนด้านล่างลงไป ผมอยากจะเรียนท่านผู้ว่าหรือรองผู้ว่าถ้ามีโอกาส ให้ลองไปดูไปกินข้าวป่าไปดูทำทรายแม่สุจินต์หรือทำทรายวีรชัย บริเวณทำทรายตั้งอยู่บริเวณที่ใช้ประกอบการ ยังมีหาดทรายสมบูรณ์ เพราะอะไรหรือจึงสมบูรณ์ ไม่มีใครสถิติพื้นที่เพื่อนที่จะเจาะฐานตัวเอง ถ้าเราอยู่ที่สะพานข้ามแม่น้ำชีมองไปที่ศตวันออกจะมองเห็นหาดทราย เพราะเขาจะชนไปไว้สำหรับเป็นฐาน

ส่วนตรงข้ามกันถัดออกไปทางทิศตะวันออกผมคำนวณไม่ได้ว่าห่างจากถังจ่ายประปาของจังหวัด ยโสธรเท่าไร บริเวณนั้นเมื่อก่อนเป็นหาดทราย แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว 20 ปีก่อนด้านทิศตะวันออก สะพานจะมีปลายาง บรรพบุรุษผมเรียกว่า "โนนหมาน้อย" ปัจจุบันไม่มีแล้ว นี่ก็สามเหตุจากการ ให้สัมปทานทำคูตทราย ส่วนสาเหตุของแม่น้ำไหลชะธรรมชาติ ก็คงไม่รวดเร็วอย่างนี้ โดยธรรมชาติของแม่น้ำการไหลเวียนผมอาจจะไม่ได้รู้เรียนมามากมาย แต่ผมรู้โดยธรรมชาติแม่น้ำไหลมา เมื่อเข้าคุ้งน้ำจะต้องถูกดันและมีหาดยื่นไว้เสมอ นั่นคือการไหลของธรรมชาติ ส่วนปัจจุบันนี้ตาม แหล่งน้ำจะไม่มีหาดทราย นับตั้งแต่แม่น้ำชีหลงเป็นเขตจังหวัดยโสธร ตำบลคือเหนือ บริเวณบ้าน คำบุบริเวณบ้านพะนาน ตั้งแต่อดีตก็ไม่เคยมีหาด จะมีก็แต่หาดหนองบุ เวลจะเดินทางสัญจรสมัย ก่อนมันจะติดหาดหนองบุ แต่ปัจจุบันนี้หาดนั้นมันทำทรายวิรัช หมตไปแล้วหาดหนองบุอาจจะหายไปอีกไม่เกิน 1-2 ปี ฉะนั้นผมขอเรียนชี้แจง ความจำเป็นและความเป็นมาของแม่น้ำแต่ก่อนๆ ให้ ท่านรองผู้ว่าฯ ได้รับทราบส่วนได้สะพานลงไปขอให้อีกท่านหนึ่งได้พูดต่อ

ชาวบ้าน : ผมราษฎรบ้านพนัส จริงๆ แล้วผมเคยทำหนังสือถึงท่านผู้ว่าฯ มา 2 ปีแล้ว การ สัมปทานการคูตทรายลักลอบคูตทรายด้วย หาดทรายที่เคยมี ชาวบ้านที่เคยได้เล่น ลูกหลานบ้าน เราเคยเล่นเคยใช้ แต่ก่อนเคยข้ามฝั่งได้สะดวก แต่ทุกวันนี้ไม่ได้แล้ว เป็นผลมาจากการคูตทราย ทำ ให้หาดหายไป การทำการคูตทรายที่ไม่ถูกต้องคือการลักลอบ พวกกระผมเองมีความเดือดร้อน จึง ได้นำข้อร้องเรียนมานำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าฯ คิดว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน เป็นอย่างดี ขอขอบคุณครับ

บุญทอง : ผมขออนุญาตนะครับ ขอเรียนท่านประธานรองผู้ว่าฯ ผมอยากจะกล่าวความเป็น มาที่น้องได้ทราบข่าวว่าวันที่ 5 มิ.ย.48 จะมีการพิจารณาให้มีการสัมปทานการคูตทรายของคณะ อนุกรรมการระดับจังหวัด ซึ่งมีประธานคือผู้ว่า คือท่านสุธี มากบุญ ในครั้งนี้ พี่น้องได้รับทราบ ทั้งนี้ ทำคูตทรายหรือผู้ประกอบการ ต้องขอสัมปทานปีต่อปี แต่พี่น้องที่มีปัญหาขอคัดค้าน เพื่อให้ศึกษา ผลกระทบที่เกิดขึ้น ผมว่าทางท่านคณะอนุกรรมการระดับจังหวัด ซึ่งแต่งตั้งมาจากคณะกรรมการ จากส่วนกลาง น่าจะตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับพี่น้องสองฝั่งแม่น้ำชี น่าจะให้ความสำคัญตรงนี้ ด้วย ซึ่งเขามาในวันนี้ ผมคิดว่าข้อเสนอโดยรวมทั้งหมด เป็นแนวทางสำคัญทำให้คณะอนุกรรมการ จัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อติดตามปัญหาที่แท้จริงที่มันเกิดขึ้นในพื้นที่ น่าจะเป็นแนวทางที่ ดีที่จะทำงานร่วมกัน ขอขอบคุณมากครับ

รองผู้ว่าฯ : เชิญครับมีอีกไหมครับ

ชาวบ้าน : พวกผมมีความเดือดร้อน จึงอยากจะเสนอให้ท่านผู้ว่าฯออกไปดูด้วยตาตนเอง ออกไปในลำชีว่ามันเสียหายยังไง รวมทั้งดูด้านบนด้วยว่าพั้งพังแค่ไหน มันจะแตกกระแหงเพราะมัน ทรุดตัว ลำน้ำชีมันลึกลง ผมก็ขอเสนอเท่านี้ครับ

รองผู้ว่าฯ : หมดหรือยังครับผู้ที่จะเสนอ ผมก็ขอขอบคุณพี่น้องชาวร้อยเอ็ด,ยโสธรและต่าง จังหวัด ท่านผู้ว่าฯท่านติตราชการ จึงได้ให้ผมลงมาดูแล การพิจารณาการอนุญาตการคูตทรายก็จะ

รับข้อเสนอวันนี้นั้นกับข้อมูลที่เป็นเอกสารที่ยื่นแล้ว หลายท่านอภิปรายก็ขอรับข้อเสนอไว้ก่อน วันนี้ก็คงเอาเท่านั้นคือการรับข้อเสนอไว้

ธีรดา : ขออนุญาตนะคะ จะมีการประชุมเพื่อที่จะให้มีการสัมปทานการตัดทราย คิดว่าวันนี้พี่น้องเรามาถึงหรือว่ายังงี้คือพรุ่งนี้เราอยากทราบประเด็นที่เราเสนอวันนี้

รองผู้ว่าฯ : ผมเรียนนะครับว่าวันนี้ผมรับข้อเสนอไว้ ส่วนการพิจารณาของคณะอนุกรรมการพิจารณาอนุญาตการตัดทรายประจำจังหวัด ซึ่งมีทุกจังหวัดก็มีการประชุมตามวาระ

ธีรดา : ขออนุญาตนะคะ ไม่แน่ใจนะค่ะว่าพรุ่งนี้จะมีการประชุมเพื่อพิจารณาการอนุญาตการตัดทราย

รองผู้ว่าฯ : คือผมเรียนอย่างนี้ว่าในการพิจารณาอนุญาตการตัดทราย อนุกรรมการต้องทำไปตามระเบียบกฎหมายขั้นตอน ในอนุกรรมการก็มีผู้แทนทุกฝ่าย ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่สิ่งแวดล้อมภาค กรมเจ้าท่าสิ่งแวดล้อม มีส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง การพิจารณาอนุญาตต้องยึดระเบียบที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย ข้อเท็จจริงต่างๆประกอบ กรรมการจะพิจารณาโดยพลการไม่ได้ ต้องอยู่ในกรอบระเบียบกฎหมายที่ชัดเจน พี่น้องที่มา ผู้ประสานงานเองท่านก็ศึกษา ตามที่ผมเปิดคู่มือเอกสารศึกษาเรื่องนี้มาโดยละเอียด ทุกจังหวัดการพิจารณาการสัมปทานการตัดทราย ถ้าหากเขาทำมาถูกต้องอนุกรรมการเองเราก็ต้องดู เท่าที่ผ่านมามีเรียนว่าจังหวัดยโสธร ก็มีบางรายที่ว่าอนุกรรมการเขาให้เป็นชุดทางวิชาการไปดูไปศึกษา ในกรณีที่มีข้อมูลไม่แน่ใจ เดี่ยวนี้การพิจารณาจะให้หรือไม่ให้ จังหวัดทุกจังหวัดก็ต้องยึดระเบียบกฎหมาย ขณะเดียวกัน ถ้าเขาทำมาถูกต้อง ถ้าเราไม่พิจารณา ไม่รับเรื่องเขาไว้พิจารณาก็ไม่ได้ เขาสามารถยื่นที่ศาลปกครอง ไปอุทธรณ์ นั่นเราไม่ได้หวังวัดทุกอย่างต้องโปร่งใส สามารถมีคำตอบได้ ผมเรียนนะครับทุกจังหวัดที่มีเรื่องการพิจารณาการสัมปทานอนุญาตตัดทราย หรือที่อนุญาตไปแล้วมาต่อ ก็ต้องมีขั้นตอน กรรมการที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไปตรวจ ไม่ว่าขอใหม่หรือขอต่อ แล้วนำข้อมูลมาพิจารณาอนุญาต ในอนุกรรมการ ซึ่งทุกอย่างโปร่งใสและอธิบายพี่น้องได้ ไม่ต้องกังวล เราขอบคุณที่เป็นห่วง

ธีรดา : พรุ่งนี้เรากังวลอย่างมาก

รองผู้ว่าฯ : คือผมเรียนอย่างนี้ผู้ประสานงาน จะมาเอาคำตอบว่าพรุ่งนี้ไม่ต้องประชุมไม่ได้ ถ้าเกิดความเสียหายขึ้นมาใครจะรับผิดชอบ เดี่ยวนี้พณฯนายกรัฐมนตรี รัฐบาลก็มีการกำหนดว่าเรื่องที่ราษฎรนำมาขึ้นทางราชการ ในเรื่องการบริหารประชาชน ต้องลดขั้นตอนลง 30-50 % เราจะไม่พิจารณาไม่ให้เขาไม่ได้ พิจารณาแล้วผลจะออกมาอย่างไรอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าพี่น้องจะมาเอาคำตอบว่า พรุ่งนี้จะต้องไม่พิจารณาอนุญาต ท่านนั้นต้องงัดทำนี้ต้องงัด ผมให้คำตอบไม่ได้ ผมให้เกียรติพี่น้องมา ผมก็ต้อนรับ รับข้อมูล อภิปรายผมก็ให้พูด จะต้องใช้เวลาจังหวัดยโสธรก็เหมือนจังหวัดอื่นๆ เรื่องนี้บางประเด็นเกินอำนาจหน้าที่ของจังหวัดพี่น้องก็รู้อยู่ แต่เราขอเวลารับข้อมูลมาพิจารณา การพิจารณาการอนุญาตตัดทราย ยุคนี้สมัยนี้ผมเรียนนะครับ ไม่ว่าเรื่องอะไรไม่เฉพาะการตัดทราย ต้องโปร่งใส ชี้แจงได้ ยึดกรอบระเบียบตามกฎหมาย เราจะไม่อุปถัมภ์ ช้อนแร่อนุญาตไม่อนุญาต ไม่มีเหตุผลหรือยึดระเบียบเหตุผล ไม่ได้ครับสมัยนี้

ธีรดา : เข้าใจค่ะว่าประเด็นการอนุญาตสัมปทานต้องมีการบรรจุอยู่ในวาระประชุมพຽງนี้
รองผู้ว่าฯ : ถูกครับ การประชุมต้องมีตามปกติพຽງนี้ ถ้าอันไหนที่เข้าเกณฑ์ที่ถูกต้อง ก็เป็นมติของ
อนุกรรมการโดยอิสระ ใครจะคัดออกเสียง ใครคัดค้านเราก็จะบันทึกไว้หมด หลักการทำงาน แต่ว่า
จะมาเอาคำตอบว่า วันนี้มาแล้วพຽງนี้ไม่ต้องอนุญาต ตรงนี้ไม่ได้อะไร เราฟังพຽງนี้ท่านมาข้าง
เดียวถูกไหมครับ เราเองการประชุมบางครั้ง เราก็เชิญทุกฝ่ายมาเฉพาะพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง การทำงาน
ท่านผู้ว่าฯจะให้แนวไว้ว่า บางครั้งเนื่องจากมັນมีข้อขัดแย้ง ความเห็นมีข้อมูลที่ต้องอิงวิชาการหรือ
อะไรก็แล้วแต่ เราจะเรียนเชิญทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียมา หลักการทำงานนะครับ แต่ว่าเอาเฉพาะผู้ที่
เกี่ยวข้องเท่านั้น ที่มีส่วนได้เสียกับส่วนราชการรับผิดชอบในเรื่องนี้ก็มาให้ข้อคิดเห็น ก็จะฟังหลาย
ทาง บางข้างก็ต้องไปศึกษาอยู่ ก็ต้องใช้เวลา

ธีรดา : อยากจะเรียนถามท่านอีกนิดนะคะ สิ่งที่น่ามาเสนอวันนี้ ทำอย่างไรถึงจะรู้ว่า ข้อร้อง
เรียนจะมีคนเห็นด้วย

รองผู้ว่าฯ : อันนี้ผมไม่รับปาก ผมรับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จากการที่เราเห็นว่าพຽງนี้จะ
เอาเข้าหรือไม่ ผมคงรับปากไม่ได้ นี่ก็พูดตรงๆทุกคนเราต้องฟังเหตุผล แต่ว่าไม่ใช่ว่าจะต้องเอาเรื่อง
นี้เข้า ถ้ามันไม่เกี่ยวข้องกับระเบียบวาระการประชุม คือการพิจารณาเรื่องนี้มัน เป็นเรื่องที่เกี่ยว
ข้องหลายส่วน ก็ขอใช้ดุลยพินิจของจังหวัดว่าเรื่องนี้ควรจะนำไปพิจารณากรรมการชุดใด หรือว่าจะ
ตั้งขึ้นหรืออาจจะทำตามความเห็นข้อเห็นหรือข้อเสนอของท่าน อันนี้ขอให้เกียรติจังหวัดยศธร ว่า
เรายินดีรับเรื่องนี้ ก็จะพิจารณารับข้อเสนอไว้ การพิจารณาการชุดหลาย เราได้รับฟังอยู่หลายทาง
กลุ่มทางจังหวัดยศธรเองเขาก็มาทั้งท้องถิ่น ทั้งพี่น้องกลุ่มต่างๆ ก็รับฟังหมดอย่างยศธรเราก็รับ
ร้อยเอ็ดมาเราก็รับ แต่อย่าเพิ่งมาคาดกันว่า พຽງนี้จะต้องได้คำตอบนะ ผมบอกตรงนี้เลยว่าคุณรับปาก
ไม่ได้ ต้องด้วยเหตุผล เรื่องนี้เองก็รู้อยู่พຽງนี้ได้คำตอบ พຽງนี้ต้องจบ ไม่จบหรือครับเรื่องนี้ มัน
เป็นเรื่องใหญ่ต้องใช้เวลา และก็ต้องทำทั้งสำน้ำชี ไม่ใช่สำน้ำชีสำน้ำเดียวสำน้ำอื่นอีกเยอะ
เจ้าพระยาเป็นต้น เรื่องนี้เป็นหนึ่งเรื่องยาว เราอยากจะทำให้ดีที่สุด อะไรที่ทำแล้วพี่น้องเดือดร้อน
พี่น้องจะแบ่งเขตการปกครอง ก็พี่น้องฝั่งโน้นเหมือนกัน ร้อยเอ็ด, ยศธรก็พี่น้องเหมือนกันทั้งนั้น
แหละ เราแบ่งเขตปกครองแค่สำน้ำชี สำน้ำนิตเดียว อะไรที่ทำแล้วพี่น้องสบายใจใครจะไม่ทำ คน
เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นนายอำเภอ ยิ่งบุคคลสมัยนี้ รัฐบาลมีนโยบายที่จะแก้ปัญหาให้พี่น้อง
อะไรทำให้พี่น้องมีความสุข ความสบายใจใครไม่อยากจะทำ ใครจะไปชี้ตัดสินไปมีมติตรงที่มันขัด ที่พี่
น้องเสียประโยชน์ ไม่มีใครเขาทำกันหรอก ผมยืนยันด้วยเกียรติ

พ่อชอบ : ผมอยากให้มีการพิจารณาวันนี้ เพราะว่าจะมีการประชุม ถ้าท่านรองผู้ว่าฯ
กระผมก็ไม่รู้ว่าจะได้รับการพิจารณาเมื่อไหร่ ดังนั้นอยากขอให้ท่านให้คำตอบกับพวกผม

รองผู้ว่าฯ : การพิจารณาอนุญาตในระเบียบวาระ เขาพิจารณาว่าจะได้หรือไม่ได้ ผมเรียน
กับกรรมการให้พิจารณาในกรอบกฎหมายหรือข้อเท็จจริงต่างๆ การอนุญาตหรือไม่อนุญาต เป็น
เรื่องเป็นวาระที่เขาจัดไว้แล้ว ทำทราบดีพຽງนี้จะอนุญาตหรือไม่ ต่อหรือไม่ อนุญาตใหม่หรือไม่ ก็ขึ้น
อยู่กับข้อเท็จจริง ความเป็นจริง ตามระเบียบกฎหมาย เขาอธิบายก็ต้องไปร้องใส แต่การที่จะเอาข้อมูล

ผมเข้าใจบางข้อที่จะต้องอภิปรายพ่วงนี้อยู่ในข้อมูลส่วนหนึ่งที่ท่านเสนอมา เขตยโสธรเราเองก็ไปเก็บข้อมูลได้แล้ว การพิจารณาอนุญาตพ่วงนี้ผลออกมาจะเป็นอย่างไร ใครบ้างที่ได้มันต้องอธิบายได้ ต้องยึดหลักกฎระเบียบและผลกระทบต่างๆ แต่ว่าข้อมูลตรงนี้ที่ให้มา เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาโดยภาพรวม เราจะต้องขอเวลาที่จะต้องไปใช้ดุลยพินิจ ว่าที่ท่านให้มากับที่ท่านอภิปราย เราเก็บไปแล้วเราจะไปศึกษาจะจบด้วยวันพ่วงนี้ด้วยคณะกรรมการส่วนกลางคงไม่พอ ก็ต้องแยกประเด็นกันว่าการพิจารณาอนุญาตชุดทราย พ่วงนี้ยโสธรผมยืนยันว่า เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย ไปรังสีอธิบายได้ ข้อมูลที่ท่านมาขึ้นตรงจุดนี้ผมเข้าใจ ส่วนจะไปกระทบทำลายหรือไม่ ผมขออนุญาตพ่วงนี้ การประชุมพ่วงนี้ส่วนหนึ่งมีข้อมูลไว้แล้ว ทางเลขานุการเขาก็เตรียมการ ส่วนหนึ่งก็มาจากพี่น้อง ก็รับส่วนนี้ไปพิจารณา แต่ว่าผลออกมาจะเป็นอย่างไร จะตรงใจท่านหรือไม่ จะให้คำตอบคงไม่ได้

ธีรดา : ก็ไม่ใช่ตรงใจหรือยังก็ถือว่าในเรื่องความมั่นใจ หรือพูดชัดๆว่ามันไม่ได้เกิดปีเดียวเกิดมาหลายปีแล้ว เราจะเชื่อได้ยังไงว่า สิ่งที่เราคุยในวันนี้ จะถูกนำไปพิจารณา

รองผู้ว่าฯ : คือผมให้เกียรติจังหวัดยโสธร ผมให้เกียรติพี่น้อง พี่น้องก็ต้องให้เกียรติอนุกรรมการระดับจังหวัดด้วย ผมรับรองว่าทางจังหวัดผมจะรับไปพิจารณา

ชาวบ้าน : ผมจะอธิบายต่อว่าสิ่งที่มีผู้อภิปรายไปต้นๆ ข้อเสนอไปเบื้องต้นก็คือ ถ้ามีการอนุญาตสัมปทานการดูดทราย กฎหมายเขาทำมาตั้งแต่ปี พ่วงนี้เกิด ผมไม่ได้บอกและครับว่ามันจะได้สัมปทานการดูดทราย แต่ถ้าเกิดมีการอนุญาตให้ดูดทราย มันเกิดขึ้น คือ มีพื้นที่ที่เกิดความเสียหายคือฝั่งทางพนมไพร ที่ผ่านมาก็มีการสัมปทานต่อๆมา พื้นที่ก็มีการพังอยู่ แต่ถ้าเกิดมีการอนุญาตให้ทำต่อ ก็ต้องรอให้ครบการสัมปทานอีกรอบปีหนึ่ง ซึ่งตรงนี้การนำเสนอของภาคประชาชน ที่เข้ามา ก็ไม่ได้บรรจุเข้าในวาระ ก็ไม่มีผลในการพิจารณาต่อไป

รองผู้ว่าฯ : คุณไปเอาตัวเลขมานะว่า ผลที่ว่าเสียหาย มีข้อมูลที่เป็นตัวเลข ที่เป็นวิทยาศาสตร์ คุณมีข้อมูลนอกจากที่ให้มา ที่อ้างอิงทั้งหลาย ตัวเลขที่เป็นวิทยาศาสตร์มีผลการสำรวจต่างๆ ว่าความเสียหายที่มันเกิดขึ้น เสียหายมากน้อยเพียงใด ถ้าเอามาได้ ก็เอามาให้ด้วยเพิ่มเติมจะรับไว้พิจารณา

ชาวบ้าน : ภาคประชาชนจะไม่มีข้อมูลที่เป็นตัวเลข พี่น้องประชาชนไปทำไม่ไหวหรอก เพราะว่าเขาก็ต้องทำมาหากิน

รองผู้ว่าฯ : ท่านที่เป็นตัวแทน ผู้ประสานงานที่มา ก็เป็นโครงการศึกษาอยู่แล้ว ช่วยไปทำให้รัฐบาล ให้ทางจังหวัดด้วย เรายินดีรับ ถ้าผลออกมาว่าอนุญาตทำนี้ ทำก. ดูดมาปีหนึ่งทำให้พนมไพรหายไป 100 กิโลเมตร สมมตินะครับ ยังมีตัวเลขเหล่านั้นเราจะได้อะมาอ้าง ถ้ามีตัวเลขที่เป็นรูปธรรมยังเป็นประโยชน์ ก็ฝากเป็นการบ้าน ถ้าทำได้ทำมาให้เราหน่อย

ธีรดา : รูปภาพเรามีอยู่นะคะ

รองผู้ว่าฯ : ก็รับไว้หมดใจ แต่ที่ถามเพิ่มยังมีอยู่แล้วยิ่งดีใหญ่ เราจะได้ไปโต้แย้งเขาได้ ว่าทำลายคุณดูเข้าไปปีหนึ่งทรายขึ้นไปนิดเดียวร้อยเอ็ดหายไปเท่านี้.....กิโลเมตร สมมติถ้ามีตัวเลขยิ่ง

ที่จะได้ไม่อ้างอิงในที่ประชุม เพราะส่วนมากเวลาประชุมหรือพิจารณา ฟันธงกับบอกว่าเดือดร้อนครับ แต่พอเราถามว่า ที่เป็นตัวเลขออกมาอย่างตูดทรายทำนี้ ทำให้ฝั่งโน้นหายไปเท่านี้ มีตัวเลขมายืนยันยังเป็นประโยชน์

ชาวบ้าน : ตัวเลขที่ทำมันอาจไม่ใช่ปัญหามาก แต่ที่ผมดูการสัมปทานจะมีทางฝั่งจังหวัด ยโสธรมาก

รองผู้ว่าฯ : ผมจะรับข้อสังเกต รับข้อมูลชุดนี้ไว้พิจารณากันแล้วกัน

บุญทอง : ในเรื่องของตัวเลขหรือวิทยาศาสตร์ ฟันธงคงทำไม่ได้

รองผู้ว่าฯ : ใช่ใจผมอยากให้ผู้ประสานงาน เอ็นจีโอ ทั้งหลายเป็นคนทำ

บุญทอง : ถอดอนุกรรมการที่ตั้งมา 15 ท่านที่จะลงไปศึกษาดูสภาพ ที่จะให้มีการพิจารณาการสัมปทานการตูดทรายแต่ละที่

รองผู้ว่าฯ : ในส่วนนี้เขาศึกษาแล้วน้อง

บุญทอง : ใช่ครับก็ต้องสอบถามพี่น้องด้วยตัวนี้ ให้พี่น้องได้มีส่วนร่วมจริงๆ

รองผู้ว่าฯ : เพียงแต่ผมขอพวกคุณเอ็นจีโอ ถ้าช่วยทำยิ่งดียิ่งเป็นประโยชน์ คุณต้องให้เกียรติจังหวัด จังหวัดให้เกียรติคุณต้องตามนี้เลื่อนไม่ได้ ผลการพิจารณาจะเป็นอย่างไร คุณอย่าตัดสินใจไปก่อนใช่สิครับ คุณว่าหาหรือให้เลื่อน ไม่ใช่ว่าคุณไม่ได้สั่ง ก็ไม่เลื่อนไงครับ เพราะว่าการที่คุณรับคำร้องเข้ามา เวลามันเดินนะครับ ต้องพิจารณาให้เขาเสร็จภายในกี่วัน ขั้นตอนการปฏิบัติ จะยังบริการประชาชน ไม่ว่าผู้ประกอบการจะเป็นนายก. นายข. เขามายื่นโดยถูกต้องเราไม่พิจารณาเขาตามเวลา เขามีสิทธิ์ฟ้องฝั่งยโสธร แล้วคุณจะเป็นจำเลยร่วมไหม คือทำงานต้องพูดด้วยเหตุผล ผมทำงานมากับเอ็นจีโอมายะน้อง เอ็นจีโอใหญ่ๆโตๆก็เป็นเพื่อนกันทั้งนั้น สอนให้ฟังคือยังงี้ต้องให้เกียรติกัน

ชาวบ้าน : เมื่อกี้ท่านรองผู้ว่าฯพูดถึงตัวเลข ผมบังเอิญจบแค่ป.4 ผมอยากจะถามเชิงทางกฎหมายด้วยว่า พื้นที่ 2 ไร่มันเป็นที่ใคร ลึกเท่าไร ผมขอทราบเป็นวิทยาทานหน่อย

รองผู้ว่าฯ : เตียวถ้าตอบได้จะตอบให้

พ่อชอบ : ลำน้ำชีมันพั่งมาทุกปี แล้วบอกว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายรับผิดชอบเป็นคนตรวจ แล้วปล่อยให้สัมปทานได้ไง มันมีผลกระทบมากๆ สำหรับเกษตรกรไม่เฉพาะแค่ริมฝั่งแม่น้ำชี มีผลกระทบถึงหมู่บ้าน วัด เพราะน้ำก็ทะลักเข้าไปท่วมหมู่บ้าน

ธีรดา : เห็นใจท่านรองผู้ว่าฯอย่างมาก ที่มารับฟังปัญหาเหล่านี้ ประเด็นที่พ่อชอบพูดเมื่อกี้ และประเด็นที่เราหวั่นวิตก ที่ท่านว่าตัดสินใจก่อนใช่เหตุการณ์แบบนี้เป็นมาทุกปี และเราก็หวั่นว่าจะได้รับการสัมปทานแน่นอน เพราะว่าเหตุการณ์นี้มันเกิดขึ้นมาแล้ว คือเราไม่มั่นใจว่าจะบริสุทธิ์ปลอดโปร่ง อย่างที่ท่านว่าหรือเปล่า และประเด็นหนึ่งก็คือข้อเสนอของเราว่า กระบวนการศึกษาผลกระทบ 2 ส่วน ทั้งตัวคณะกรรมการเองและตัวชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ จะมีการศึกษาร่วมกัน ประเด็นนี้แถมคิดว่าน่าสนใจเรานำทำงานร่วมกันได้ไหม

รองผู้ว่าฯ : เรื่องนี้โดยส่วนตัวผมเสนอว่า สุ่มน้ำใหญ่ๆในประเทศ เจ้าพระยา ชี มูล มันต้องมีเจ้าภาพอย่างที่รัฐบาลว่าไปศึกษา น้องก็รู้อยู่ว่าต้องศึกษาทั้งลำน้ำ และเป็นโซนนิ่งออกมา ผมเคยเสนอส่วนตัว ไม่ใช่ในฐานะตำแหน่ง และโซนนิ่งออกมาว่าน้ำชีนี้ ตรงนี้ ให้สัมปทานได้ ตรงนี้ไม่ใช่จบครับ เจ้าพระยาเหมือนกันเขาก็ทำ ว่าเป็นโซนนี้คือกำหนดพื้นที่ พื้นที่ตรงนี้ห้ามเลย ใครขอก็ไม่ให้เพราะตลิ่งพัง ตรงนี้ให้ได้ในกิโลเมตรนี้ ตรงนี้ถึงตรงนี้ ผ่ากั้นเอ็นจีโอทั้งหลาย ไปผลักดันด้วย เพราะว่าจังหวัดเอง ย้ำเกอ ส่วนราชการที่อยู่เกินขีดความสามารถเรื่องนี้ที่จะไปกำหนด ต้องศึกษาทั้งระบบมีเจ้าภาพ ต้องศึกษาทั้งลำน้ำ ไม่ใช่ชีวิตเดียวจะเสร็จ และต้องศึกษาจริงๆโดยคนกลาง เพราะว่าทุกวันนี้ถ้าถกเถียงกันจริงๆไม่จบหรือครับ คนนั้นบอกฟังคนนั้นบอกไม่ฟัง คนที่เป็นหนังสือไฟคือจังหวัด อนุญาตพี่น้องก็มา ไม่อนุญาตเขาก็ฟ้อง เรื่องนี้เราไม่วิตกห่วงไหวแต่ถ้าให้ฟังเปิดใจพูดเลย ไหนๆเปิดใจแล้ว

พ่อพัฒน : อย่างนี้ครับ เท่าที่ผ่านมา การที่มันพังหรือชำรุดของชายตลิ่ง ที่บอกว่ามันเสียหาย ก็คือการพังอย่างเดียว ระบบมันไปยากที่จะอธิบาย มันพังตามแนวตลิ่งเท่าที่ผ่านมา การสัมปทานให้มีท่าทราย ท่าทรายไม่ได้สัมปทานมาตลอด ที่ผ่านมามีการสัมปทานท่าทรายทุกปี ไม่มีท่าทรายที่บอกว่าไม่มีสัมปทาน นี่ก็ทำเป็นสถิติ ไม่มีตัวเลข แต่เท่าที่ดูท่าทรายทุกท่าทรายตามแนวระหว่างโยธากับพนมไพรฝั่งโน้นทุกท่าทราย ได้ทำสัมปทานต่อกันมาทุกปี เพราะเงื่อนไขใดก็ไม่ทราบที่บอกว่าคือเงื่อนไขมันเข้าก็เลยทำต่อเนื่องมา เข้าเงื่อนไขสามารถที่จะสัมปทานได้ ไม่มีท่าทรายไหนที่บอกว่าให้คง เท่าที่สืบทราบตามแนวชายฝั่ง ไม่มีท่าไหนที่ไม่ทำ นี่ก็ข้อสังเกตที่วิตกเท่าที่ผ่านมาถ้าปีนี้น้ำเงื่อนไขหลักเกณฑ์ยังไม่เปลี่ยน ก็คงจะมีการทำตามรูปแบบเดิม คือการต่อสัญญา

รองผู้ว่าฯ : หมตประเด็นนี้ยังครับ

ธีรดา : เราจะได้ว่าพຽ່ງนี้ประเด็นนี้ จะได้นำเสนอ พຽ່ງนี้เป็นไปได้ใหม่ที่จะให้ตัวแทนพี่น้องเข้าร่วมฟังด้วยได้ไหม

รองผู้ว่าฯ : คงไม่ได้ ตอบเลยเราจะเชิญเฉพาะผู้มีส่วนได้เสีย จะเอามาทั้งหมดไม่ได้ เอามาเฉพาะอนุกรรมการ คงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องรบกวนพี่น้องทางพนมไพร คงไม่ได้ครับ เป็นเรื่องเฉพาะอนุกรรมการอย่างเดียว

ธีรดา : แสดงว่าเราคงต้องรอฟังศาลปกครองอย่างเดียว อย่างที่ท่านพูดเมื่อกี้

รองผู้ว่าฯ : คืออย่างนี้ครับ เราเอาคณะอนุกรรมการที่บอกว่า มีกฎหมาย ระเบียบ เราก็ต้องเดินไปตามนั้น ถ้าคุณคิดว่าระเบียบกฎหมายในเรื่องอุตสาหกรรมไม่มีความ ท่านก็ไปผลักดันทางรัฐบาล คือผมรู้ว่าท่านมีพลัง เอ็นจีโอทั้งหลายช่วยเราด้วย และช่วยราชการ พูดจากใจจริงไม่ได้ประชดอะไร ฝ่ายราชการเราบางทีหลักการ

ธีรดา : มันเป็นอย่างไรวางระเบียบ

รองผู้ว่าฯ : เขารู้อะไรต่างๆ ดีครับ เพราะฉะนั้น ไม่ต้องห่วงครับว่า ผมบอกแล้วว่า อนุญาตไม่อนุญาตต้องมีคำตอบ คงอยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง เราก็พร้อมจะแสดงความรับผิดชอบ ผลออกมาอย่างไรแต่ว่าคงไม่ต้องรบกวน พี่น้องทั้งหลายมาหอรอกครับ

เกื้อกูล : ผมขอประเด็นหนึ่งคือ เรื่องคล้ายๆ สะกิดนิดหนึ่งสมมติว่าถ้าพุ่งนี้ไม่คัดค้าน อยากจะเรียนว่าชาวบ้านที่เข้ามาร่วมวันนี้ 60 - 70 คน ถ้าสมมติเขาเอาความเดือดร้อนมากองตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี 2536 ถึง ปี 2545 จนจะถึงปี 46 มันเกิดกรณีขึ้นมา คือ เรื่อง ของ ตลิ่งพัง ที่ทำกินหายไปของทั้งจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร เกิดขึ้นพร้อมกันทั้ง 2 จังหวัด ทางคณะกรรมการจะมีมาตรการอย่างไร มีวิธีการพิจารณาอย่างไร ผมไม่ได้ระบุบริษัท แต่ว่า ถ้าสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างนี้ และชาวบ้านก็เข้ามาร้องเรียนโดยคิดกลับไปว่า จะสัมปทานต่อหรืออย่างไรก็แล้วแต่ แต่ผลกระทบเกิดขึ้นจริง คณะกรรมการจะมีวิธีการอย่างไร หรือให้สัมปทานต่อ ผมก็ให้เป็นสะกิดใจนิดหนึ่ง ถ้าอยากทราบข้อมูลจริงๆ บนพื้นฐานของข้อมูล ก็คือตัวบุคคล ถ้าจะถามว่ามีพื้นที่ทำการเกษตรกี่ไร่ ตัวเลขบอกได้ว่า 2 ไร่ แต่ถ้าถามบุคคลจริงๆ 3 เดือน ก็ถูกอันนี้ ใน 3 ไร่ 2 เดือน ก็ถูกอันนี้ 6 เดือน ถูกอันนั้น รวมแล้ว 1 ปี ก็ถูกได้หลายอย่าง รวมแล้วได้ตัวตนออกมาได้ ถ้าถามเรื่องข้อมูล ควรที่จะลงพื้นที่ ถามตัวบุคคลดีกว่า นะครับ

รองผู้ว่าฯ : ก็หลังจากวันนี้ไปถ้าใครมีข้อมูลหลักฐาน หรือเอกสารต่างๆ มาจังหวัดยโสธร ก็ยินดี ก็ทำเรื่องส่งมาได้เพิ่มเติมได้ตลอดยินดีรับไว้ หมดหรือยังครับประเด็นที่จะพูด สุดท้ายผมเรียนพี่น้องฝั่งร้อยเอ็ดก่อนว่า เราแบ่งกันแค่ลำน้ำชีเราก็คนไทยด้วยกันผมก็เรียนว่ายุคนี้ ข้าราชการทุกคนเป็นข้าราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเราทำงานสนองนโยบายของรัฐบาล คิดใหม่ ทำใหม่ ทำเพื่อประชาชน NGOs กับราชการเราคิดเหมือนกันคือ คิดช่วยพี่น้อง เพียงแต่ว่า ทางนี้เป็นทางข้าราชการ ทางโน้นเป็น NGOs เรามีแต่ความจริงใจ เรายินดีเปิดกว้างหมด ใครจะให้ข้อคิดเห็นมาช่วยกันทำงานเพื่อพี่น้องขออย่างเดียวให้จริงใจ เราจริงใจกับทุกคนในการทำงานร่วมกัน เราเปิดกว้างจะ NGOs จะพี่น้องเราเปิดกว้าง และยินดีให้ความร่วมมือรับฟังหมดครับ คือเรามีเป้าหมายเดียวกันจะราชการหรือ NGOs เพื่อพี่น้องทำยังไงให้พี่น้องดีขึ้น เราสนองนโยบายของรัฐบาลเต็มที่อะไรที่ทำให้พี่น้องมีความสุข ไม่มีใครไม่ยอมทำ และเรายึดหลักตลอดว่า เราคือ ข้าราชการ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และจะไม่ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เรายินดีให้ความร่วมมือกับ NGOs ทุกคน ทุกฝ่ายที่มาด้วยความจริงใจ อย่างเดียว ทำด้วยความจริงใจอย่ามีสิ่งแอบแฝง ปัญหาบางอย่างจะแก้วันนี้ยังไม่ได้หรอกครับ มันจะไม่จบวันนี้มันเป็นหนังยาว เราเดินจนสุดความสามารถ รัฐบาลก็ยังใช้เวลานาน ต้องให้เวลากัน มีความจริงใจซึ่งกันและกัน ปัญหาที่เราจะรับไปพิจารณา แต่จะใช้เวลานานน้อยหรือใช้ตุลยพินิจ หรือวิธีการพิจารณาอย่างไร ขอให้เกียรติจังหวัดยโสธร เราจะทำมันมันมันนี้ ไม่ใช่แบ่งคนละประเทศเราพี่น้องคนไทยเหมือนกันทุกท่าน

ชาวบ้าน : ผมขออนุญาตก่อนที่ท่านใกล้จะปิด ที่บอกว่าเป็นระเบียบของทางราชการหรืออะไรก็แล้วแต่เท่าที่ผ่านมาผมก็ยังมองอยู่ว่าการที่ระเบียบราชการ ผมไม่ได้ชมนะว่าฝั่งร้อยเอ็ดเขา

ทำงานดี แต่แนวทางฝั่งรอยเอ็ดไม่เห็นมีการสัมปทานเท่าที่ผ่านมามาตลอดทุกปี ปีนี้ก็มีองค์การบริหารส่วนตำบลขานูวรรณ มีมติให้มีการสัมปทานได้ ของแสนสุขก็สัมปทานได้ แต่เมื่อไปยื่นหนังสือที่จังหวัด จังหวัดก็ยังไม่รับได้ ผมใคร่นำเสนอให้ท่านเป็นข้อคิดเห็นว่า ไม่ใช่มีการสัมปทานไม่เกิดขึ้นทางฝั่งรอยเอ็ด เกิดครับ แต่ว่า เมื่อต้นปีที่แล้ว ได้ยื่นหนังสือกับทางรอยเอ็ด แต่เขาพิจารณาให้ไม่มีการสัมปทานในเขตนั้น ผมก็เลยว่าจะระเบียบหรือข้อปฏิบัติที่ตั้งขึ้นมาหรือระเบียบสองจังหวัดเป็นแนวทางไม่เหมือนกันหรืออย่างไรครับ ผมตั้งให้ท่านลองคิดว่า เรื่องนี้ไม่ใช่ทางอบต. ขานูวรรณ แสนสุข ไม่อนุญาต องค์การบริหาร โดยคณะกรรมการบริหาร เขาก็อนุญาต แต่เมื่อไปถึงจังหวัด จังหวัดก็ยังไม่รับมาถึงปัจจุบัน ก็ยังไม่มีการสัมปทาน และยังไม่มีการตั้งทำชุดทรายในฝั่งพนมไพร ซึ่งผมใคร่เรียนเป็นข้อมูลว่า เรื่องนี้ไม่ใช่ฝั่งรอยเอ็ดเป็นยังนั้นอย่างนี้ แต่ผมตั้งประเด็นให้ท่านที่ไปยื่นหนังสือทางรอยเอ็ดก็ยอมรับฟัง เมื่อเป็นความต้องการของประชาชน เขามองว่าต้องพักและไม่มีการดำเนินการชุดทรายไปทางฝั่งโน้น ผมก็คิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของคณะกรรมการหรือว่าเป็นแนวทางอย่างไรไม่ทราบ เพราะว่าฝั่งพนมไพรยังไม่มีเรื่องแบบนี้

รองผู้ว่าฯ : การพิจารณาอนุญาตชุดทราย อย่างฝั่งนี้ระเบียบกำหนดว่าต้องฟัง อบต. ที่เกี่ยวข้อง คือ อบต. ค้อเหนือ อบต. เชื่องคำ ทางเจ้าพนักงานที่อยู่จังหวัดก็ต้องฟังความคิดเห็นก็ต้องเสนอมาว่า อบต. ค้อเหนือ เขามีมติอย่างไร นั่นคือเป็นผู้แทนประชาชน เพาะมาจากการเลือกตั้ง อบต. เชื่องคำว่าอย่างไร แต่ระเบียบนี้ก็ต้องถามฝั่งพนมไพร ฟังน้องมาเราก็รับข้อมูลไปพิจารณา และการอนุญาตมันมีขั้นตอนระเบียบปฏิบัติ ระเบียบข้อหนึ่งกำหนดว่า ให้ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ให้ความเห็นชอบด้วย นี่เป็นข้อหนึ่งในหลักเกณฑ์ อันนี้เราก็ฟัง อบต. ค้อเหนือ ฟัง อบต. เชื่องคำ เพียงแต่ว่าไม่ข้ามแม่น้ำไม่เอา อบต. ฝั่งโน้นของพนมไพร นั่นก็สำเนาเดียวกัน ผมบอกว่าทุกอย่างระเบียบกฎหมายต่างๆ ก็คืออันเดียวกัน ดังนั้นเรื่องการพิจารณาที่คุณแนะนำมา เราก็ยินดีรับฟังไว้ รับทราบ

ธนพล : ไม่ใช่ว่าเป็นของรอยเอ็ดโดยสิ้นเชิง แต่ลำน้ำชี มันไม่ใช่สองเส้น บังเอิญมันเป็นลำเดียวกัน อาศัยแต่ฝั่งมันก็แค่ฝั่งคนโยสธร คนพนมไพร รอยเอ็ดเหมือนกันผมก็เปรียบเทียบกับเชือก พอถึงฝั่งหนึ่งอีกฝั่งหนึ่งก็ต้องเด็ดร้อน มันก็ไม่แตกต่างกันผมเลยสร้างข้อเปรียบเทียบให้ท่านทราบว่า ในสิ่งที่พวกผมนำเสนอเราก็ยอมรับฟังอยู่ ผมก็เชื่อในคณะกรรมการว่าครั้งก่อนๆ มาอาจยังไม่มีข้อมูล หรือข้อมูลความเสียหายยังไม่เกิดขึ้นชัดเจน แต่เห็นนี่เกิดความเสียหายชัดเจน จึงหวังว่าคณะกรรมการถ้ามันจริงๆ แล้วเมื่อประชาชนไม่มีส่วนร่วมที่จะเข้ามาจุดนี้ก็คงต้องฝากไว้กับคณะกรรมการ ขอให้ใช้ดุลยพินิจว่าเรื่องนี้ เป็นเรื่องของความเดือดร้อนจริงๆ เพราะที่เข้ามาไม่ใช่ผลประโยชน์ หรือทางองค์กรเอกชน NGOs ที่เข้ามามันมีผลประโยชน์ แต่สิ่งที่ต้องดูคือ ความเดือดร้อนของคนในฝั่งลำน้ำชี ซึ่งผมบอกตรงนี้คือ ง่าย ๆ ดูที่ว่าลำน้ำ ที่เป็นตัวชี้ให้เห็นสิ่งก่อสร้าง เดิมเขาเคยสร้างไว้ในที่ ๆ มันคง แต่ตอนนี้ชายตลิ่งที่เป็นสิ่งก่อสร้างมันก็ทรุดตัวลง ก็ให้ท่านใช้ดุลยพินิจตรงนี้เรียนฝากคณะกรรมการทุกท่าน ที่จะใช้การพิจารณาในวันพรุ่งนี้ เพราะที่ผ่านมามีผมบอกว่ามีแต่การอนุญาตให้สัมปทานต่อเนื่องมา นี่ก็เป็นเสียงของประชาชน ซึ่งมัน

อาจเป็นเสียงที่ไม่มีคะแนน ไม่มีค่า เพราะไม่ใช่คณะกรรมการก็ฟังว่าเป็นเสียงของประชาชนที่มา
จากความเดือดร้อน ฝากไปยังคณะกรรมการทุกท่านด้วยนะครับ

รองผู้ว่าฯ : ถ้าเสียงของประชาชนไม่มีความหมาย ผมคงไม่เปิดห้องประชุมให้พี่น้องพนม
ไพรร้อยเอ็ด มานั่งหอรอกครับ ยืนยันนะครับพี่น้อง มีใครจะพูดอะไรอีกไหม ผมยืนยันเสียงของพี่
น้องมีค่า ไม่จันทานผู้ว่าจังหวัดยโสธร ไม่เปิดห้องประชุมให้พี่น้อง เพียงแต่ทำให้ขึ้นมาทั้งหมดไม่
ไหวที่นั่งไม่พอ คิดประชุมทั้งหมดก็จะรับข้อเสนอแนะข้อสังเกตวันนี้ไว้ มีอะไรก็พูดกันตรงๆ ฝาก
พี่น้องทั้งหลาย กลุ่มผู้ประสานงาน พูดจากใจจริงว่า มีโอกาสได้ผลักดันช่วยหน่อยนะครับ เรื่องที่
ให้ทำโซนนิ่ง ที่ว่าตามลำน้ำหลักๆ ในประเทศไทย ต้องทำรวมว่าลำน้ำไหน ผังไหนบ้างได้ ไม่ได้
ตรงไหน แล้วการพิจารณาของอนุกรรมการระดับจังหวัดจะง่าย คือ ชาวบ้านไหนต่างๆ ผู้ประกอบ
การก็ไปชี้เลย ใครล่าตรงไหนห้ามพื้นที่ที่ห้ามเลย เหมือนผังเมือง ซึ่งเลยตรงนี้ทำเกษตร ตรงนี้
สร้างบ้านเรือน ตรงนี้เขตพาณิชย์อุตสาหกรรม อันนี้ระดับจังหวัด ผมเรียนพี่น้องเลยว่า จาก
ประสบการณ์ที่ทำจังหวัดเองยังจะไปศึกษาที่ตัวเลขชาวบ้านหลายแห่ง หลายพื้นที่ ผมอยู่มาหลาย
จังหวัด ชาวบ้านบอกว่ามันเสียหาย ทางข้อมูลจะถามว่าข้อมูลชาวบ้านจะไปอยู่ตรงไหน จะมีเวลา
ที่จะเอาไปทำอะไรได้ บางครั้งมันเป็นเรื่องที่ว่า มันถกเถียงไม่จบ ว่ามีเจ้าภาพใหญ่ทำศึกษาขึ้น
มาเลยว่า ลำน้ำเจ้าพระยาเส้นนี้ตรงไหนได้ ลำน้ำชี ลำน้ำมูลแม่แตรมแม่โขง แม่น้ำระหว่าง
ประเทศทำออกมาจบเลย ถูกไหมครับและก็ดูแลรักษา เราดูแลรักษาอย่าให้ไปอนุญาตอีกแปลงก็
แล้วกัน ตรงไหนห้ามอนุรักษ์ กันไว้ชาวบ้านช่วยดูแลดีครับ พี่น้องเอาความเดือดร้อน เอาปัญหา
มาโยธธพนมไพร ร้อยเอ็ด ก็คือพี่น้องคนไทยช่วยกันดูแลรักษาแผ่นดิน เราฟัง แต่ว่าต้องขอ
เวลาที่จะต้องศึกษารับข้อมูลนี้ไว้

ธีรดา : เรียนชี้แจงนิดหนึ่งว่า เราชี้แจงประเด็นทั้งหมดให้คณะกรรมการวิชาการวุฒิสภาแล้ว

รองผู้ว่าฯ : ครับท่าน สว.สมบูรณ์ ทองนุรณ ไทมาหาผมก่อนที่จะเริ่มประชุม ผมก็รับ
ปากท่านว่า ท่านครับท่านผู้ว่าฯ ว่าติดจริงๆ เรื่องยาเสพติดกับผู้มีอิทธิพล ท่านผู้ว่าฯ มอบผมไว้
ต้อนรับกับพี่น้องทั้งหลาย ท่าน สส. สว. ท่านไม่ต้องเป็นห่วง เดี่ยวเสร็จแล้วผมจะโทรไปหาท่าน
ท่านอยู่ที่สภาท่านโทรมาหาผม มีอะไรท่านก็มาคุยมาหา คือภาระกิจท่านเยอะ ท่านมักจะโทรมา
เวลากลับมายโสธร ผมเองก็คุยกันบ่อย กินข้าวบ่อย ไม่มีปัญหา

ธีรดา : อยากถามท่านต่ออีกว่า ชันเรียกร้องตรงนี้นั้นถึงกรรมาธิการ สิ่งแวดล้อมและกรร
มาธิการการเกษตร

รองผู้ว่าฯ : ยินดีครับเรื่องนี้ผมอยากให้มันผลักดันระดับบนด้วย จากใจจริง ผมฝากจริงๆ
ว่า ผมจะเรียน สว. ว่า ต้องทำเป็นลำน้ำมีเจ้าภาพมาศึกษา มาทำเป็นเรื่องเป็นราวและไม่ได้เสร็จ
ป็นี้นะ รื้อมาใช้เวลาอีกเยอะ และผลออกมาพี่น้องสบายใจ คือ ได้จบเลยว่าตรงนั้นห้าม ตรงนี้
ห้าม ไม่ต้องมาเถียงกัน ตรงไหนที่ต้องอนุรักษ์ไว้คงไว้ ทำเกลื่อนตลิ่งไปเลยจบ ผมคุยกันอยู่ ยิน
ดีน้อง ไม่ได้ปิดกั้นที่จะผลักดันขึ้นไประดับบน กรรมาธิการของสภาผู้แทน ของวุฒิสภา หรือมี
องค์กรอื่นช่วยกัน เพราะผมบอกว่า NGOs กับราชการก็จุดประสงค์เดียวกัน ยุคนี้ต้องทำงานมัด

มือกัน พลังแผ่นดินเราไม่ได้แบ่งแยกถ้าแบ่งแยกวันนี้ก็ไม่เปิดให้พวกท่านเข้ามาหารือ ต้องมัดมือ พลังแผ่นดิน โดยเฉพาะยาเสพติด ผู้มีอิทธิพล ส่วนเรื่องแก้ไขปัญหายาทุกยาของพี่น้องทุกเรื่อง ต้องพลังแผ่นดินต้องจริงจังกัน และถ้าสาย NGOs มีโอกาสได้ไปผลักดันที่ไหนยิ่งดี ราชการก็ทำ ขึ้นไปและก็ไปพบกัน คนที่จะได้ประโยชน์คือพี่น้องถูกไหมครับ ช่วยกันหลายทาง ผมตั้งใจ จริงใจ จริงจัง อย่างมีอย่างอื่นมาแอบแฝง วิธีการเมืองเขาทำด้วยจริงจัง อันไหนก็ได้กับบอกพี่น้องใครอยาก จะไปขัดใจพี่น้อง ทำในสิ่งที่พี่น้องไม่ต้องการ มีผู้ว่าฯ คนไหน นายอำเภอคนไหนใหม่ หรือหัวหน้าส่วนคนไหน ถูกไหมครับ บางครั้งข้าราชการไม่ได้คล่องเหมือนน้องๆ ถูกไหมครับ พี่น้องผม เป็น NGOs เยอะ

บุญทอง : ผมคิดว่าเราน่าจะมาคุยกันอีกครั้ง

รองผู้ว่าฯ : มีโอกาสอะไรก็ยินดี เต็มวงรับหลักการให้และเซ็นรับเป็นหลักฐานให้ว่าเรา ได้รับหนังสือเป็นหลักเป็นฐาน คือเราเปิดใจคุยกัน ตรงนี้เราก็เห็นใจทุกฝ่าย แล้วเรื่องนี้มันเกิน กำลังทั้งร้อยเอ็ด, ยโสธร มันต้องไปแก้ข้างบน แก้กฎหมาย แก้ระเบียบอะไรด้วย ทุกวันนี้กรอบ เราไม่เดินตามก็ถูกฟ้อง อนุญาตหรือไม่อนุญาตก็ถูกฟ้อง ไม่ใช่ผมกลัวนะ หรือหวั่นไหวถ้าเรามีเหตุผลหรือมีหลักการความโปร่งใสชี้แจงได้ เราก็ไม่หวั่นไหวไม่ว่าจะทำอะไรได้สักอย่าง

ธนพล : ในการที่ทางจังหวัดจะผลักดันมันก็น่าจะมีความเชื่อถือเยอะในเรื่อง ไม่ต้องเป็น ประชาชนในส่วนนี้ทางจังหวัดน่าจะสร้างแนวทาง

รองผู้ว่า : ในส่วนของจังหวัดเราทำไปแล้ว ก็ต้องขึ้นไปหากระทรวง

ชาวบ้าน : ตามกรอบการปฏิบัติที่เคยทำ ก็ถูกแล้วที่ทำตามกรอบ ผมนำเสนอในส่วน หนึ่ง ก็คือ ถ้าจะร่วมมือกันจริงๆ ก็น่าจะนำเสนอในเรื่องนี้ถือว่าเป็นภาระกิจเลย

รองผู้ว่า : พูดจริงๆ แล้วไปผลักดันทางข้างบน ทางวุฒิสภา ทางกรมการทหารมีพลังไป ผลักดันจริงๆ นะ เพราะว่าทางราชการเราก็ทำขึ้นไป ก็ต้องไปที่กรมที่ดิน กรมที่ดินก็ต้องเสนอ กรรมการกลางกระทรวงมหาดไทยหลายปากมันยาว มันจะกินเวลา เราเองทุกวันนี้ เราราชการก็ ต้องทำ 2 อย่าง ถูกระเบียบถูกใจชาวบ้าน ซึ่งมันปฏิบัติลำบาก 1. ถูกเอาเปรียบ 2. ถูกใจพี่น้องชาวบ้าน ทำอย่างไรยุคนี้ให้เป็นคู่กัน ผมเรียนนิศหนึ่ง เรื่องนี้ พลตำรวจเอก ชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีท่านก็มีคณะทำงานขึ้นมาชุดหนึ่งหลังจากที่นำท่วมบ้านเรา 3 ปีซ้อน 2 ปี เขา กำลังศึกษาเพิ่งเริ่มต้นตั้งเมื่อต้นปีนี้ เพื่อจะศึกษาปัญหาทั้งลำน้ำชี ลำมูล รวมทั้งระบบ ก็ให้ เวลารัฐบาลท่านน้อย นี่ก็เป็นข่าวดี แจ้งให้พี่น้องทั้งหลายทราบมีเจ้าภาพแล้ว ก็ผมเพิ่งจะเริ่ม ศึกษา 2 ลำน้ำชีกับลำมูล แต่ว่าก็ต้องให้เวลารัฐบาลน้อย รัฐบาลมองว่าร้อยเอ็ดทำ ยโสธร ทำ อุบลราชธานีทำ มันก็ได้เฉพาะเขตตนเอง มันไม่ได้แก้ปัญหทั้งลำน้ำรัฐบาลเขาก็มองปัญหาที่ รู้ปัญหาอยู่ ก็ทำแล้ว แต่ก็ต้องให้เวลาปีเดียวมันไม่เสร็จ ก็ขอบคุณทุกฝ่ายด้วยความจริงใจ อะไร ได้กับบอกว่าได้ อะไรไม่ได้กับบอกว่าไม่ได้ และต้องมีเหตุผล อันนี้รับไว้ก็พูดคุยด้วยเหตุและผล เรา ยังอยู่ในกรอบกฎกติกาการ พี่น้องมีสิทธิมีเสียง ทำอะไรก็ได้ครับ ให้อยู่ในกรอบกติกา พลชนนายก

รัฐมนตรี ท่านเคยพูดไว้อะไรแก่ได้วันนี้ทำไมเราจะไม่แก่ให้พี่เห็นว่ารัฐบาลมีมติใหม่ให้เราทำงาน
มีอะไรก็มัตมือกันร้อยใจเป็นหนึ่งเดียว มีอะไรอีกไหม ขอขอบคุณครับปิดประชุม

สัมภาษณ์
พ่อชอบ สุดบ่อนิดและพ่อทรัพย์ สิงห์ล่อ
๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๖
เรื่อง การสรุปบทเรียนป่าชุมชน

สถานการณ์ที่ผ่านมาคณะกรรมการป่าชุมชนได้มีการปักแนวเขต เพื่อป้องกันกำรบุกรุกทำลายป่า และ พูดยถึงการทํางานของคณะกรรมการที่ยังเป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขสักที ทำอย่างไรจะสามารถพูดคุยและนำไปสู่การทํางานที่มีประสิทธิภาพได้ จึงมีการพูดคุยกับพ่อชอบ สุดบ่อนิด และ พ่อทรัพย์ สิงห์ล่อ คณะกรรมการป่าชุมชนตงเค็ง (ตอนกลางคืน)

พ่อทรัพย์ : ที่ผมพูดตอนแรก เริ่มมีการดูแล รักษาป่า พอมีการตัดต้นไม้ ทำลายป่า พอเราเริ่มจับเขา บ่อย ๆ เราก็เฝ้ามาพิจารณาจุดพื้นที่เขาเหมือนกัน ที่ว่าจุดพื้นที่ของเขา ยกกรณีบ้านท่าเลี้ยวไม่ใช่ว่าคนบ้านเลี้ยวไม่พูดกับผม ผมไปดูพื้นที่บ้านเลี้ยว เห็นกับตาว่าตอนน้ำท่วมชาวบ้านเลี้ยวอพยพไปอยู่โรงเรียน หรือว่าตงเค็ง ตามถนนรพช.มันเข้าไปในหมู่บ้านมีพื้นที่อยู่น้อยที่สุดในเขตที่อยู่อาศัยของบ้านเลี้ยว เรามาดูอีกทีหนึ่ง เราต้องดูว่าสิ่งแวดล้อมพื้นที่บ้านเรือนที่เขาปลูกสร้าง จะเกิดอุทกภัยขึ้นมา ถ้าเขาย้ายไป ถ้าคณะกรรมการปักเขตแนวออกออกไปอีกให้บ้านเลี้ยวได้เท่านั้นแหละ ถ้าเขาถูกขึ้นมามีปรับไหมเลย ผมว่ามันไม่ยุติธรรมเท่าไร เราต้องแบ่งเพื่ออนาคตของเขาด้วย คนกับป่าต้องอยู่ด้วยกัน

พ่อชอบ : เรื่องนี้ไม่มีปัญหาแล้ว เพราะจากหัวโรงเรียนมาถึงต้นโพธิ์

ธีรดา : ทางผีเก่าใช้ไหม ทางเกวียนเก่า

พ่อชอบ : ทางเกวียนสมัยพ่อใหญ่จาตินักไว้

พ่อทรัพย์ : ชาวบ้านยอมรับหรือยัง

พ่อชอบ และธีรดา : ยอมรับแล้ว ฐานเสียงมากที่สุด

พ่อทรัพย์ : ถ้ายอมรับแล้วมีปัญหาคือมันได้ว่า เขามีที่อาศัยอยู่คุณต้องเข้าใจ แบบว่าเวลาเกิดอุทกภัยเขาก็จะขึ้นมาได้ และมันมีปัญหาอีกจุดหนึ่งคือหัวไร่ปลายนา เขตตอนแดงต่อกับกุดน้ำใส ตำบลกุดน้ำใสรักษาป่าไม่ได้ ดูแลป่าก็ไม่ได้ ชอบตรงชอบบุกรุกใช้เครื่องจักร รถแทรกเตอร์ตัดต้นไม้ที่นั่นยืนต้นใหญ่ ยาว 10 กว่าเมตร พยายามตัดเอาไปทำอย่างอื่นหมด

ธีรดา : ตงสว่าง 13 ราย วันนั้นไม่มีใครไปมีแล่ม พี่อ้อ พ่อจิด บ้านตงสว่างออกมาหมด 13 คน มีแต่คนแก่ แล่มถามว่าจะเอาอย่างไร ชาวบ้านบอกว่าพากันเดิน แล่มว่าไม่ให้พรอกแต่ตรอนก็เลยชวนมาคุยกันว่าเอาอย่างไร ก็เอาส.3 เอาอะไรมาให้ดูด้วย ก็เลยคิดว่าเอาหลักฐาน แล่มไปเขียนแผนที่กับชาวบ้านที่ตรงไหนเป็นของใครบ้าง คิดว่าจะเอารายชื่อทั้งหมด เอาแผนที่ไปเสนอคณะกรรมการก่อน และต้องไปสำรวจทุกบ้านให้ได้รายชื่อมา แล้วมาปรึกษาทีมเรา ณ ขณะนี้ที่เราไม่ลงรอยกัน คือไม่พร้อมกัน ทำอย่างไรเราต้องมาสรุปเราก่อน คือ ณ วันนี้เรามองเห็นว่าเรามีจุด

อ่อน เราจะไปจัดการคนอื่นไม่ได้ แล้ผมมองเห็นแบบนี้ ฉะนั้นทำอะไรที่มเราถึงจะมาสร้างความ
พร้อมได้ ถึงจะไปตัดสินคนอื่นได้ เราไม่มีความพร้อม แล้ผมกล้าบอกอย่างนี้เลย หลังจากไปสำรวจ
ป่าไปประชุมหลายหมู่บ้านก็ได้ข้อสรุปออกมา ผู้นำเรา 3 คน ผู้ที่เป็นกรณีอย่างเรา 10 คน มองดู
หน้ากรรมการ ความเชื่อถือของเราอยู่ตรงไหน จะให้เขาเชื่อถือเราได้อย่างไร

พ่อชอบ : มีทางเดียวเหมือนแล้ผมพูด มาสรุปงานที่เราร่วมกันสู้ หรือสร้างองค์กรชุมชนขึ้น
มา แต่ก่อนเคยได้รับความร่วมมือ ความสามัคคีพูดยังงี้ก็ได้อย่างนั้น หลังจากนั้นมาทำไมถึงถด
ถอยลงเรื่อย ๆ แม้กระทั่งนักต่อสู้รุ่นเก่า ๆ ยังหายหัวไปหมดเป็นเพราะเหตุใด สรุปงานลงได้อย่างไร
คือเอาตรงนั้นมาปฏิบัติ

พ่อทรัพย์ : อันนี้ผมเคยถามกรณีนี้ละ เคยถามพวกเราเองแต่ก่อนนักต่อสู้เราเหมือนกับว่า
เราที่เป็นคณะกรรมการป่าปึกเขตแนวป่าไปถึงไหน ออกมาอย่างไร “อันนั้นมันที่ข้อยเคื้อ ข้อยเป็นผู้
ถาง ปูกลูกกินมานาน อย่างบ้านดงสว่าง เหล่าเพิ่นมีถึงป่าสาธารณะถึงกลางดงเค็ง ตั้งแต่กำนันชวน
ยังไม่ตาย ได้ยินข่าวว่าเขาออกมารังวัดเป็นนส.3

ธีรดา : แล้ผมว่าประเด็นของเราที่ผ่านมา เราไม่สามารถสร้างความเข้าใจได้ คือภาพเดียว
เขาไม่เข้าใจบทบาทเรา ชาวบ้านเข้าใจว่าเราจะไปตัดสินสิทธิเขา แต่เราก็มีแนวคิดจะทำอย่างไรเราถึง
จะอยู่ร่วมกันได้ อันนี้คือแนวคิดหลักของเราเลย

พ่อทรัพย์ : อันนี้คณะกรรมการบางคนเปิดแผนที่ดงเค็งขึ้นมาตามแนวเขตพื้นที่ นส. 3 กับ
แผนที่อันไหนเกิดก่อนกัน พวกนั้นเดือนร้อนหมด

พ่อชอบ : เตียวนี้กลัวเขาจะเข้าใจว่า การสำรวจเขตป่าชุมชน เราสำรวจแนวเขตป่าชุมชน
เราไม่ได้เกี่ยวกับ นส. แต่ชาวบ้านเข้าใจว่าแนวเขตที่เราไปปักหลัก ถ้าตรงไหนเป็นที่สาธารณะ ลง
ไปถึงไหนก็ไปถึงนั้น แล้วที่นี้ส่วนที่มันใช้ประโยชน์มาก่อน เราก็รู้อย่างนี้ของพ่อใหญ่ดวงจำปา ผม
เกิดมาเห็นเลย ถึงได้ปฎิกริยาคล่องขึ้นมา เราก็ไม่ได้ไปเจตนาถล่มกันแก้ง โดยเอาวัดเอาเปรียบ เรา
เหลือไว้ให้ทำกินตลอดแนวเขต ที่นี้วันนั้นฟังว่าตัดจากหัวหนองแคน มาถึงที่พ่อบุญตา เขาบอกว่า
เขามีที่ดินอะไรไว้ด้วย แต่ช่วงนั้นไม่เห็นมีใบไว้เลย แล้วที่นี้ที่ครู

หวันบอกว่าที่ผมกับที่พ่อบุญตา มีโฉนดจริง ๆ แล้วไม่ใช่โฉนดเป็นนส.3 ครุฑคำ ถ้าพูด
ตามหลักมันเป็นเพียงสิทธิครอบครอง ไม่ใช่กรรมสิทธิ เมื่อวานไปคุยกับนายอำเภอ เรื่องนส. 1 เขา
บอกว่าผมขอเดือน สค. 1 หกเดือนมันก็หมดสิทธิแล้วละ

พ่อทรัพย์ : แล้วชาวบ้านไม่รู้กฎหมายบังคับ พอได้มาเอาหละ ข้อยได้แล้ว สค. 1 ข้อยมี
สิทธิตลอดชีวิต แต่ไม่รู้กฎหมายกำหนดเดือน กำหนดมิไว้แล้ว

ธีรดา : แสดงว่ามีสิทธิครอบครองแค่ 6 เดือน

พ่อชอบ : คือหมายความว่าถ้ามีผู้แย่งกรรมสิทธิ เช่น แล้ผมฝากสค.1 ไว้กับผม แล้ผม
ไปทำงานที่กรุงเทพ แล้ผมก็เลยบอกว่าให้ผมทำกินอยู่ที่นี้แหละ พื้นที่ฝากไว้กับผมให้ผมทำกิน พอตี

3 ปี แล้มาถึงจะมามีบ้านที่ดินมั่นคงหายไ้ตั้งแต่ 6 เดือน เป็นการปกครองด้วยความปรปักษ์ ตรงนี้
แล้มาถึงจะหมดสิทธิไปเลย แต่บ้านเราไม่รู้เรื่อง

พ่อทรัพย์ : คือว่าคณะกรรมการที่ดูแลป่า ถูกปัญหาตัวนี้รุมเร้าก็เลยหมดกำลังใจในการ
ทำงาน

ธีรดา : มันต้องพูดแบบใหม่ พูดแบบพอชอบ ทำอย่างไรถึงจะสร้างคนให้รักต้นไม้ได้ ปัญหา
ตรงนี้จะหายไป จริงอยู่ที่เขาบุกรุกเข้ามาแต่ที่ตรงนั้นมีต้นไม้ แต่เขาไม่ตัดก็เป็นป่าได้ มันต้องพูดถึง
การรักษาป่าหัวไร่ปลายนาต่อไปขอให้คนนั้นรักต้นไม้ มันเกิดตรงไหนก็จะรักษาไว้ได้ไม่ใช่หรือ แต่
ให้รู้เขตให้ชัดเจนว่าตรงนี้ห้ามบุกรุกนะ คิดว่ามันเป็นแบบนั้นใหม่

พอชอบ : เตี่ยวันนี้ตามผมวิเคราะห์ทำไมเขาไม่มาร่วม ไม่อยากทำงาน เขาอยากทำ ผิด
อย่างเดียวว่า สาเหตุใดเขาไม่มาร่วมกิจกรรมกับเรา เรายังเป็นปริศนาอยู่ เพราะเราจะหา
ทางแก้ได้ตรงจุด คือถ้าเราสรุปบทเรียนแล้วออกมาแบบใด เราก็แก้ไปตามนั้น คาดว่าองค์กรชุมชน
ป่าดงเค็ง ไม่ท้อแท้คิดว่าจะลุกขึ้นมา เพราะว่าการจัดกิจกรรมทุกครั้งจะมีทั้งลูกเล็กเด็กแดง พระ
สงฆ์ ไม่ใช่จะทำเฉพาะแกนนำอย่างเดียว ผิดอย่างเดียวตอนที่เรากิจกรรมยังมีจุดขาดตกบก
พร่องเป็นบางอย่าง คนมักให้ยกย่องความดีเราไม่ได้กล่าวถึงบุคคลกลุ่มนี้เลย ไม่ได้อ้างถึงคุณและ
ประโยชน์ ที่เขาเข้าร่วมกิจกรรม ให้ยกพวกเขาขึ้นมาทัดเทียมกับเรา นี่แหละปัญหาที่ทำให้องค์กร
เราถดถอย เป็นสิ่งที่ทำให้เขาน้อยเนื้อต่ำใจ

ธีรดา : แสดงว่าเรายกเขา แต่ไม่ชมเขา

พอชอบ : แต่ว่าไม่สนใจเขา เรามาอยู่ที่นี้แต่ไม่สนใจเขา

ธีรดา : ไม่ได้พูดถึงไม่ได้ต่อเนื่อง

พอชอบ : แทนที่จะพูด "พ่อแม่พี่น้องเอ๋ย ให้ความอบอุ่น มีความภาคภูมิใจ แข็งแรงกัน
มีส่วนร่วมแรงร่วมใจกันต่อสู้ เพื่อบ้านเพื่อเมือง รู้สึกว่าให้ความร่วมมือกับลูกกับหลานเป็นอย่างดี
พวกลูกหลานก็จะปฏิบัติไปจนกว่าไม่มีลมหายใจ ก็หวังว่าพี่น้องจะให้ความร่วมมือ และถือว่าเป็น
เจ้าของกิจกรรมในทุกๆ ครั้ง"

ธีรดา : แสดงว่าเราไม่ได้พูดสักครั้งเลย ปลุกป่าก็ปลุกป่าอย่างเดียว

พอชอบ : ปลุกป่าก็ปลุกป่าเลยโดยไม่ได้ยกย่องคุณงามความดีของคนทำดี นี่คือนิสัยที่ทำให้
การสร้างคนบกพร่อง

ธีรดา : แสดงว่าถ้าสรุปจากพอชอบ พอชอบบอกว่า 1. ขบวนการทำงานของเราว่ามันไม่ถูก
ต้องหรือยัง 2. สรุปผู้นำ 3. การรวมกลุ่มการบริหารจัดการเอากันเป็นกลุ่มเป็นอย่างไร

1. ดูตัวบุคคลดูพอชอบ พ่อทรัพย์ เป็นอย่างไรถึงอ่อนถอยลง 2. รวมตัวกันแล้วทำไมถึงทำไม่ได้
มันขาดอะไร

พอชอบ : มันเกี่ยวกันใหม่กับการบริหารจัดการ

ธีรดา : ☐ที่ 3 พอชอบว่าดูกระบวนการการทำงานของเราที่ผ่านมาทำไมไม่ยกย่องกัน
ที่ผ่านมากระบวนการทำงานไม่คิดมา

พอทรัพย์ : ไม่ได้ชี้แจงลงลึกให้เขาได้เป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมกับเรา ไม่ให้เกียรติเขา นี่คือจุด
บกพร่องอย่างแรง

ธีรดา : แล้วยกไปคุยกับโรงเรียนมาแล้ว 2 โรงเรียน แล้วยังคิดอย่างนั้นเรื่องการประชุมบ้าง
จากที่เราทำมา 2-3 ปี แล้วมันขยายไปสู่คนอื่นไหม ทำไมเราไม่หาคนอื่นมาร่วมกับเรา พอทรัพย์
ว่างไหมก็พาไป พอชอบว่างไหมก็พาไป เราอยู่อยู่แล้วใช้ไหมวิธีการทำอย่างไร นับต้นไม้อย่างไร เรา
นี้รู้หมด แต่คนอื่นมีโอกาสรู้ไหมเหมือนกับเรา แล้วยังคิดว่า ก็เลยพาเด็กตั้งเป็นเครือข่ายยี่สิบ
น้อยขึ้นพากันไปได้จึ้นตอนกลางคืนและมาคุยกันว่าเราอยากเป็นกลุ่มเยาวชนใหม่ อยากศึกษาว่า
หรือไม่ ลองชวน ลองพยายามดู แล้วยังคิดว่าเราน่าจะไปตามโรงเรียนดูด้วย ลองไปคุยกับครูบ้านท่า
เลี้ยว ท่าลาด ท่าวาริ เขาก็ตกลง แล้วยังบอกอยากทำกิจกรรมร่วมกันไหม อย่างนั้น อย่างนี้ อาจารย์
บอกว่าทำนี้ให้เขาทำทั้งหมดใช้ไหม แล้วยังบอกว่าทำร่วมกัน ทำร่วมกันยังงี้ ร่วมกันไปเข้าค่ายไป
หลาย ๆ อย่าง อาจารย์ก็เห็นด้วย แล้วยังคิดว่าลองทำกิจกรรมแบบนี้ คิดแบบนี้ดีไหม เพื่อเดือน
มาเป็นการบวชป่าจะได้ไหม

พอทรัพย์ : นี่คือแนวทางอยากให้สร้างองค์กร เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจว่าสมบัติส่วนนี้เป็น
ของตนเอง ไม่ได้เป็นของใครคนใดคนหนึ่ง ให้ตกลงไปจนกว่าว่าเป็นของเขาทุกคน เขามีอำนาจมี
สิทธิใช้สอย ชี้แจงระเบียบการใช้สอยป่า การอนุรักษ์เขต การใช้สอยอย่างไร นี่คือแนวทางที่พวก
เราต้องชี้แจง โดยเฉพาะพวกเยาวชนเขามาถ้ามีกิจกรรม การบวชป่า หรือเลี้ยงศาลเพียงตาต้องมี
ต้องเชิญ เช่นต.ชานูวรรณ ต้องเชิญอบต. ต.แสนสุขก็เชิญอบต.เข้าร่วม รวมทั้งกำหนดโดยเฉพาะ
แกนหลัก คือชุมชน คนเฒ่าคนแก่ เด็กเล็กเด็กน้อยแต่ละกิจกรรมให้มีหลักศีลธรรมด้วย เกี่ยวกับ
ฝ่ายพระสงฆ์ จะทำให้ส่วนหนึ่งถึงจุดคนแก่ และบุคคลที่มีจิตศรัทธาเกี่ยวกับศาสนาอันมีครั้งต่อครั้ง
เลย เอาผู้เฒ่ามาเป็นพลังของการจัดกิจกรรมนั้น

ธีรดา : บริษัทยานมันจะเป็นไปได้ไหม มันฝนตกชุกแล้วนะเดือน 8

พอทรัพย์ : แต่แนวทางมันกับศาลปัด

ธีรดา : มันเป็นอย่างงี้

พอทรัพย์ : คณะกรรมการไม่ต้องยกตัวอย่างในชุมชนเลย ไปคุยในที่ประชุม ตกลงมีความ
เห็นร่วมกัน ถ้าเป็นอย่างบ้านนี้ในสวนป่า บ้านดงสว่างก็มีไม่กี่คนเคยไปบอกเจ้าตัวผู้ตัด คนหนึ่ง
รักษาคนหนึ่งตัด มันไม่ประกอบกัน การรักษาป่าถือว่าใช้สอยได้ ไม่ได้ห้ามเลย แต่เราใช้สอยเกิน
กว่าเหตุ เอาไปครั้ง 2-3 คัณธ อย่างคณะกรรมการตัวอื่นเลย บ้านดอนแดงมาคุยกัน ปากบอก
อย่าง แต่การกระทำไม่เลย ถ้ามีกล้องถ่ายรูปจะถ่ายมาให้ดูเลยว่าเป็นใคร

ธีรดา : กรรมการเขาตัดเองหรือ

พอทรัพย์ : กรรมการตัดเอง ผมดูใจคนมานานถ้าอย่างนี้ไม่ไหว

พ่อชอบ : นี่แหละตัวปัญหา

พ่อทรัพย์ : ขนาดไปต่อสู้ร่วมกันมา ก็รู้ว่าการรักษา พอถึงส่วนตัวเองทำไมตัดไม่เป็นคัน ๆ รถออกมา เอาแต่ต้นขาดเหลือไว้

พ่อชอบ : มันเป็นอย่างนั้นแหละ เคยได้ยินไหม เคยมีผู้ต่อว่าให้ไหม เป็นกรรมการยังไปถึง ปลอบให้เขาตัดไม่ได้ ทำไมไม่จับหรือว่าเรายังขาดการประชาสัมพันธ์อย่างมหาศาล เขายังไม่คิดว่า เขาเป็นเจ้าของป่าเลย ทั้งกรรมการและชาวบ้านนั้นแหละ " พวกเจ้าเป็นกรรมการทำไมไม่จับเขา ปลอบให้เขาตัดได้ยังไง พวกเจ้าเป็นกรรมการพวกข่อยปู้ฮือหยั่ง "

ธีรดา : จริงๆ แล้วคนธรรมดาก็ต้องรักษาด้วยโซ่ไหม

พ่อชอบ : จริงๆ สิทธิธรรมดา ผมได้บอกแล้วว่า แม้กระทั่งคนรู้ที่เป็นกรรมการที่ปรึกษา " หมูโตคือไปจับแน่นแฮ้ย " พูดมาแบบนี้เลย ขอร้องอย่างนี้ได้ไหม ป่าไม้ไม่ใช่ของคณะกรรมการ มัน เป็นของชุมชนเป็นของหมู่บ้าน ทำอย่างไรป่าถึงจะเหลืออยู่ ทำยังไงคนถึงจะอยู่ได้ ถ้าไม่ช่วยกันคิด ไม่ช่วยกันแก้ มายึดติดอยู่เฉพาะกรรมการ กรรมการก็มีปากมีท้อง ให้มีจิตสำนึกแบบนี้ " ยามเห็ด ปลวกเกิดบ่ได้บอกกันยาก กลางคืนกะไปไต่กลางวันกะไปหาเก็บ " ให้เข้าใจแบบนี้ถือเป็นเจ้าของ เลย

พ่อทรัพย์ : เตี้ยวนี่ถึงฤดูเชื้อเห็ดกำลังเกิด ให้พี่น้องได้เก็บเป็นรายได้จุนเจือทุกวันนี้ เตี้ยวนี่ มันจะอดถึงการไปแล้ว คน มอเตอรีไซค์เรียบไปเลย

ธีรดา : จะวางแผนร่วมกับเขาวชนให้เก็บข้อมูลเรื่องนี้

พ่อทรัพย์ : ผมเคยพูดให้เขาอยู่เหมือนกัน บางคนมาเก็บทุกปี มาพบที่เกิดเห็ดชุดเขาไป เลย ถ้าคุณเก็บแบบนี้ คุณจะเก็บได้ครั้งเดียว คุณไปพูดเชื้อปีหน้าก็จะไม่เกิดอีก อย่าทำแบบนี้

ธีรดา : เรื่องแบบนี้พ่อชอบมีคำคมเยอะ

พ่อทรัพย์ : เราต้องมีการประชาสัมพันธ์ ป่าเราเรื่องเก็บเห็ด เราต้องทำป้ายปักไว้ ชุดมัน ต้องดมเห้ง

ธีรดา : มันต้องพูดแบบนี้จริงแล้วพี่น้องเรารู้หรือนะ

พ่อชอบ : จะบอกว่ารู้ก็ใช่แต่ขนาด 1. การไม่เข้าใจว่าตนเองเป็นเจ้าของ 2. ไม่ได้รับค่ายก ยออกจากองค์กรต่างๆ ชุมชนต่างๆ

พ่อทรัพย์ : ถ้าจะพูดแบบนี้คณะกรรมการไม่ให้กินเป็นไปไม่ได้ รู้ซึ่งแกใจ อย่าถือทิฐิ

พ่อชอบ : ฟังผมนิดหนึ่ง สาเหตุที่เขาไม่ได้รับรู้ หรือยกย่อง เพราะว่าเขาไม่เข้าใจในเนื้อหา สารที่เราจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง เขาเข้าร่วมให้ความร่วมมือแต่ที่แน่ๆ บางครั้งบางครั้งเขาบอกว่า ไม่รู้จัดยังไง ทำอย่างไร ไม่รู้เรื่องด้วย พวกคุณเคยได้ยินไหม

พ่อทรัพย์ : ผมเคยได้ยินและพูดให้เขาด้วยซ้ำ และก็เคยบอกคณะกรรมการทุกคนที่รักษา ป่าเคยบอก วันนี้จะมีการประชุมปรึกษาหารือจะปลูกต้นไม้ หรือการดูแลรักษาป่า ให้ช่วยบอกกัน ด้วย อย่าให้ติดอย่าให้ถางอย่าเผา ไม่ก่าดังจะโตเราก็เคยบอก

ธีรดา : แสดงว่ากระบวนการเราไม่สามารถทำให้เขาซึมซับได้ แต่พูดกับพี่อเมื่อก็ไม่ใช่ พี่
อบอกว่าจะเป็นกรรมการหมดหมู่บ้านไม่ได้ คำพูดนี้ไม่น่าจะเป็นแบบนี้ จริงๆแล้วกระบวนการของเรา
เราไม่สามารถทำให้เขามีส่วนร่วม เกิดความเป็นเจ้าของ

พ่อชอบ : เป็นเจ้าของถ้าหากเป็นไปได้อยากให้เป็นการรวมทั้งหมดเลย คุณช่วยกันเกิด
ความเป็นเจ้าของ

พ่อทรัพย์ : เหมือนกับเรานั่งอยู่ด้วยกัน 3 คน พูดเรื่องเดียวกันอยู่ดี ๆ พอหันหน้ากลับไปไม่
รู้พูดอะไร เรายังเอ๊ะทำไมเป็นอย่างนี้

พ่อชอบ : อยากให้มีการสรุปทบทวน แล้วมีการจัดกิจกรรม ยังมีคนที่สนใจเช่นกรรมการ
เก่า ๆ นายวิโรจน์ นายหนู นายดี บ้านพนัส พ่อใหญ่ทอง พ่อสา บ้านดอนแดง นี่คือนักต่อสู้รุ่นเก่า ๆ

ธีรดา : แสดงว่าต้องเอาพวกเขาไปด้วย

พ่อชอบ : ต้องเอาพวกนี้เข้ามา เพื่อแสดงความคิดเห็น ชี้แจงให้พวกนี้เข้าใจ แล้วพวกเขา
จะได้ชักจูงกันเข้ามา คือผู้เฒ่ารุ่นนั้นการจัดกิจกรรม

พ่อทรัพย์ : เขาเข้าใจว่าที่เราทำกันมานี้ได้มาแล้วแหละ ทางจังหวัดมอบหมายให้ ทาง
อำเภอก็มอบป่าให้ที่บ้านคุณดูแลรักษาแล้วก็จบ เตี้ยวนี่รู้แล้วว่าตอนนี.....

อระพิน : มันก็ได้มาแล้วจะเอาอะไรอีก คำพูดของชาวบ้านเลยแหละ

พ่อทรัพย์ : ในด้านความคิดของคณะกรรมการ เอนายอำเภอมอบหมายให้ชาวบ้านดูแล
แล้ว คณะกรรมการมีงานที่ต้องทำ ทำอย่างไรให้ป่าเติบโต ให้มันเขียว เขาไม่เข้าใจจุดนี้ แล้วเราจัด
กิจกรรมในป่ามีแขกต่างประเทศมาดูป่า มันทำอะไรกันวันๆ

ธีรดา : คือสรุปให้พี่น้องฟังนะ ใครมาบ้าง มาแล้วเป็นยังไง ความก้าวหน้าของป่ามี
พัฒนาการอย่างไร เขาไม่รู้กับเราเลย

พ่อชอบ : เขาไม่รู้แล้วก็จัดกิจกรรมแต่ละครั้งแต่ละช่วง การจัดใช้งบประมาณรายจ่าย ก็ไม่
เคยให้เขารับรู้ รับทราบด้วย ทั้ง ๆ ที่ลูกหลาน พระสงฆ์ก็อยู่ด้วยกันทั้งหมด ควรจะชี้แจงให้ทราบใน
ขณะที่อยู่ในงานนั้นว่าเราต้องทำอะไรสักหน่อย และบอกว่าเราได้เงินมาเท่าไร ใช้จ่ายไปเท่าไร
เหลือเท่าไร เท่านี้ เราควรจะละเอียดเรื่องเหล่านี้ ถ้าลงลึกได้ขนาดนี้แล้ว เหมือนกันกับไปหา
เห็ดโคนในป่า เตี้ยวนี่คนบางคนชอบป่าก็เข้าไปเลย เตี้ยวนี่กระแสบอกมาเยอะมาก

พ่อทรัพย์ : กระแสนี้ออกมามาก แต่ละโซน ผมไม่หลงหรือมันเดินทุกปี คือเส้นผ่าต้นไม้
จาก 3 นิ้ว 4 นิ้ว 5 นิ้ว ถึง 6 นิ้ว วัดลำต้นไปเลย ไม่นับใหญ่แล้ว ผู้เฒ่า ผู้แก่จะรู้โซนนี้เป็นของพ่อ
ใหญ่นั้น พ่อใหญ่นี้

ธีรดา : แต่ก่อนตรงนั้นปลูกแดงไซ้ไหม

พ่อทรัพย์ : โอ๊ย ผมหลงทาง ผมไปไม่ถูก แสดงว่าป่าเราใหญ่ขึ้น เตี้ยวนี่ต้นไม้ไม่ได้รอคณะ
กรรมการเลย

ธีรดา : แสดงว่าคณะกรรมการเติบโตช้ากว่า

พ่อทรัพย์ : คณะกรรมการเติบโตช้ากว่าป่าดงเค็ง ผมบอกได้เลย ไม่ดงเค็งนี้สูงสุด 8 เมตร

ธีรดา : แสดงว่ายังไม่พอใจใช่ไหม

พ่อชอบ : เราจะทำยังไงถึงดึงคนมาได้เหมือนกับตอนที่เราร่วมกันต่อสู้ผลักดันออกมา ผม
วิ่งในช่วงนั้นวันเดียว 5 รอบ ก็มี ในการประสานแต่ละบ้าน

ธีรดา : พ่อชอบแสดงว่าเราลองมาดูว่ามีวิธีใดบ้าง ลองคิดและปรึกษากันไว้ แล่ผมคิดว่าทำ
อย่างไร โรงเรียนถึงจะมีส่วนร่วม ที่เยาวชนมีส่วนร่วม

พ่อทรัพย์ : การทำกิจกรรมวันสำคัญ เราหาต้นไม้ให้เด็กเอาไปปลูก เอาไปปลูกยังงีเป็น
เมล็ดหรือต้น

ธีรดา : จริงอยู่ที่เด็กปลูก แต่ผมอยากให้มันเป็นมติของคณะกรรมการ กรรมการรู้เรื่องเด็กให้
ไปทำ ทำเสร็จให้มารายงานคณะกรรมการให้รับรู้ว่าเป็นยังไง ให้เกิดกระบวนการถ่ายทอด ไม่ใช่
เอาไปทำแบบไม่สนใจ คำว่าให้เด็กไปทำผู้ใหญ่ก็ต้องสนใจติดตามด้วย แล่ผมวางไว้ว่าลองเชิญโรง
เรียนรอบป่า 3-4 โรง ให้เด็กนักเรียนเขียนเรียงความ เพื่อประกวด "ป่าดงเค็งของฉัน" หรือวาดรูป
ประกวด วันที่เราจัดพิธีการบวชป่า ต้องมีการแข่งขัน เอาผลงานออกมาโชว์ มีการไปบวชป่า มี
พระสงฆ์ มีการปลูกต้นไม้เสร็จแล้ว นี่คือนสิ่งที่ผมคิดไว้ แต่อยากมาปรึกษาว่ามันเป็นไปได้ไหม ถ้า
เราจะทำแบบนี้

พ่อชอบ : ได้และชัดเจนด้วย ทำไม่ถึงว่าด้วย ก็หมายความว่า เราจัดกิจกรรมให้ทุกคนทุก
เหล่าไม่ได้หมายถึงเฉพาะเยาวชนอย่างเดียว หรือผู้ใหญ่หรือคณะกรรมการอย่างเดียว หมายถึง
ถึงทุก ๆ คนที่เข้ามาร่วมงานนับตั้งแต่ลูกหลาน พระสงฆ์ ผู้เฒ่า ผู้แก่ มาร่วมในกิจกรรมนี้ เราก็จัด
เวทีขึ้นมาเลย ชี้แจงเรื่อง การปฏิบัติผลได้ผลเสีย ของรัฐของป่า ในขณะที่เขาเข้าร่วมกิจกรรมอยู่
นั้น ให้ชี้แจงลงลึกให้เขาได้สำนึกตัวเองว่าเขาเป็นเจ้าของ

ธีรดา : อาจไม่ได้ทำครั้งเดียวแล้วละนะ

พ่อชอบ : เอาให้เขาได้รู้ว่าตัวเองเป็นเจ้าของ คำว่ากรรมการเป็นเพียงว่าดูแลประจำ ติดต่อ
ประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ส่วนในพื้นที่นี้คือ องค์กรชุมชน ชาวบ้านเราช่วยกันดูแลรักษา ให้เป็น
เจ้าของ ถ้าตนเองไม่รักษา ยังมีการคิดทำลายต่อมันก็ไม่มีโอกาส ที่จะใช้ไม่ได้แบบถาวร ใครคิด
อย่างไร ขอความคิดเห็นจากที่ประชุม ให้เขาขึ้นมาปราศรัยให้เขาถาม เลยว่ายังคิดใจในเรื่องอะไร

พ่อทรัพย์ : คือว่าแต่ก่อนนี้คณะกรรมการได้มติที่ประชุมเป็นเอกฉันท์ว่าถ้ามีการลักลอบตัด
ไม้ครั้งที่ 1 เราจะตักเตือนมีการอนุโลม เตือนนี้คณะกรรมการยังให้โอกาสอีก 2. เราก็จะตักเตือนอีก
คือเราจะให้คนอยู่ร่วมกันได้ ครั้งที่ 3 ถึงจะจับ ช่วงที่คณะกรรมการจับตลอดถึงวันนี้ ชาวบ้านถูก
โทษหมด ว่าคณะกรรมการไปจับ ชาวบ้านไม่เข้าใจจุดนี้ ที่ผมมองว่าป่าคณะกรรมการแล้ว แจ้งเขา
มายุ่งเกี่ยวกับอะไรด้วย นี่คือนจุดหนึ่งที่เรายุติกับชาวบ้าน เขาเห็นว่าบ้านนี้มีคณะกรรมการแล้วเขาไม่เข้า
ใจกับเรา

พ่อชอบ : นี่คือนตัวสำคัญที่สุด

พ่อทรัพย์ : ไม่ใช่เฉพาะชาวบ้านพนัส ดงสว่างชาวบ้านทั้งสองตำบล สามตำบล รวมตำบล
กุดน้ำใสด้วย เขารู้คณะกรรมการเคยทำให้เขาเห็น อย่างสภาตำบล คณะกรรมการการป่าเคยพูดกับ
สภาตำบลเรื่องงบประมาณป่า ถามว่ามีงบไปปรับ จ้างกันไหม ในการตัดป่ามีคณะกรรมการก็ไป
แจ้งทางสภาตำบลและสนชและชาวนาวรรณ คือเราขาดประสบการณ์ในการสื่อสารกับพี่น้องผู้ใกล้ชิดเรา
เราอยู่ข้างกันแต่สื่อสารไม่ได้

ธีรดา : กระบวนการความเข้าใจที่เราทำไม่ได้

พ่อทรัพย์ : ใช่เราสื่อสารไม่เป็น เขาก็รู้ว่หมกกับพ่อใหญ่ชอบเป็นคณะกรรมการป่าอยู่แล้ว
พ่อใหญ่ทรัพย์เขาไปลักตัดไม้เต๊อ* เราก็ไปดูเหลือแต่ตอ

ธีรดา : เราจะว่ายังไง

พ่อทรัพย์ : คนที่พบเห็นกันน่าจะบอกกันบ้าง

พ่อชอบ : นั่นแหละ อยากให้คนกลุ่มนั้นมีจิตสำนึก ในการเป็นเจ้าของเราจะมีวิธีการอย่างใด
ให้เขามีจิตสำนึก ว่าเขาเป็นเจ้าของเห็นคนทำผิดว่าเขาทำไม่ได้นะ ให้คน ๆ นั้นสามารถพูดๆได้แค
่นี้

พ่อทรัพย์ : ถ้าเราสื่อสารออกมาได้เรื่องผู้บุกรุกหัวไร่ปลายนา เช่นคนมีเงินมาจับจองซื้อไร
นาชาวบ้านมาทางยโสธรเขาดึงลวดหนามขึ้นมาล้อมที่ป่าของเราเลย แต่ก่อนแต่ไรไม่มี เดียวนี้มา
หนักใจเรื่องการบุกรุก เขตพื้นที่หัวไร่ปลายนาที่ล้อมลวดปักหลักอิฐ หลักปูน (หลัก-เสา) กัน

ธีรดา : เราก็ทำตามเขาเพราะเขามักไว้แล้ว

พ่อทรัพย์ : ชาวบ้านอีกชุดหนึ่งบอกว่า "นายก ทำไม่ถึงปักได้ ขอยล้อมไปแค่นี้ พวกเจ้ามา
ว่าให้ทำไหม" มันเกิดกรณีพิพาทกัน เอ เราจะแก้ปัญหาที่ยังไง

ธีรดา : ที่พ่อพูดมีประโยชน์มาก ต่อไปนี้ต้องทำกระบวนการทำความเข้าใจแบบรวม เพราะ
ว่าพ่อไม่สามารถไปพูดกับบ้านข้างเคียงได้ พูดแบบบุคคลพูดไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องสร้างกระบวนการ
การภาพรวม สร้างไปในตัว อาจเป็นวิธีที่เราต้องรับผิดชอบทำ เรานัดกันหลังบุญบั้งไฟพนมไพรนะ
ช่วงนี้จัดงานหมด อาจเป็น วันที่ 17 -18 มิ.ย. 46 เดี่ยวแล้วจะมีหนังสือและเตรียมกำหนดการ
เพราะว่าถึงเวลาแล้วที่เราต้องคุยกันขยายเครือข่าย

พ่อชอบ : นี่คืตัวที่มีปัญหามาก ๆ

พ่อทรัพย์ : คือเราอยากพัฒนาวิธีการคิดของคณะกรรมการบ้าง

ธีรดา : พัฒนาผู้นำนี้แหละ ประเด็นผู้นำก่อน

พ่อทรัพย์ : ผู้นำต้องพัฒนากับชาวบ้านได้ คนที่ใกล้ชิดเราได้ถ้าเราไม่ถูกพัฒนา สมองไม่
ถูกพัฒนา ยังมีวิธีคิดแบบเก่า

ธีรดา : อาจจะลองเอาผู้นำมาคุยกัน ยังยินดีที่เป็นกรรมการอยู่ไหม หรือเบื่อหน่ายไหม
ต้องถามกันแบบนั้นเลย

พ่อทรัพย์ : เราถึงจะสรุปบทเรียนได้ ตอนนี้สรุปบทเรียนไม่ได้

ธีรดา : ประเด็นผู้นำเราจะทำยังไง มันต้องพัฒนาผู้นำอยู่แล้ว

พ่อชอบ : มีลูกถามว่า "สีปลูกพืชก็ต้องเตรียมดิน ถ้าสีกินก็ต้องเตรียมอาหาร ถ้าจะพัฒนาจะต้องเตรียมเยาวชน ถ้าจะพัฒนาเยาวชนก็ต้องพัฒนาตนเองเสียก่อน "

ธีรดา : เยี่ยม ไปพัฒนาตนเองก่อนงานแรก กล้าเปลี่ยนแปลงไหม

พ่อทรัพย์ : ทำไมจะไม่กล้า เรอยากบอกแล้วว่าเอาข้อมูลใหม่ ๆ มาป้อนให้คอมพิวเตอร์หน่อย เราจะได้วิวัฒนาการใหม่

ธีรดา : ได้หลาย ดีใจที่ได้อัดเทปไว้ สรุป

1. ประเด็นการพัฒนาผู้นำที่ผ่านมากเรื่องการทำงานร่วมกัน กระบวนการทำงานที่ผ่าน มาดีหรือยัง ไปทำความเข้าใจเฉพาะกรรมการ ชาวบ้านไม่รู้เรื่องด้วย แสดงว่า กระบวนการใช้ไม่ได้

2. สรุปเรื่องการจัดการงบประมาณ

พ่อทรัพย์ : ผมขอส่งท้ายว่า เติบโตคณะกรรมการตงเค็งยังเหมือนเดิม แต่ต้นไม้ในตงเค็ง ไม่รอคณะกรรมการแล้ว

ธีรดา : ใช่ ต้นไม้ไม่รอคณะกรรมการ ก็หุ้มนแล้ว ขอขอบคุณมาก ๆ ละ

บทสัมภาษณ์การบริหารจัดการองค์กรชุมชน
ในความคิดฟุ้งซ่าน สดุดอนิจ

20 มิถุนายน 2546

บ้านพนัส อำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

สถานการณ์ในพื้นที่ในเรื่องการดูดทรายในลุ่มน้ำชีที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศลุ่มน้ำ ทำให้ชาวบ้านในเขตอำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด และ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ซึ่งได้มีโอกาสพูดคุยกับฟุ้งซ่าน สดุดอนิจ ในเรื่องการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาองค์กร มีรายละเอียดดังนี้

ฟุ้งซ่าน : ประเด็นที่เราชี้ว่ามันสมควรที่เอาไหมพี่น้อง มาทำประชาพิจารณ์เลย ว่าเรายินยอมได้แล้ว เรียกพี่น้องกลุ่มนั้นมาคุย ว่าเขาจะเอาอย่างไร ปัญหามันเกิดขึ้นมาแล้ว จะช่วยกันแก้ไขอย่างไร ระดมปัญหาอย่างไร

ธีรดา : เพราะว่าเรามีหลักฐานแล้ว

ฟุ้งซ่าน : ใช่เราจะระดมปัญหาอย่างไร จึงจะได้รับการแก้ไข นี่คือนี่มันเป็นปัญหาปากท้องของพี่น้องพวกเรา ปัญหาปากท้องมันจะไม่สิ้นสุด คือว่าการแก้ไขได้ 1 บาท เหลือ 2 บาท ได้ 2 บาท เหลือ 3 บาท นี่คือนี่มันคือสิ่งที่มันคือหน้าต่อไปให้เรามีการมีงานทำ เช่น อย่างครั้งแรกการสัมปทาน การดูดทราย ดึงพัง น้ำทะเลลึกเข้ามา อันนี้แรกดึงพัง สาเหตุเกิดจากการสัมปทานการดูดทรายพอ ดึงพังฝั่งที่ดูดตัวลงน้ำทะเลลึกเข้ามาพื้นที่การเกษตร ท่วมวัด ท่วมบ้าน โรงเรียน ท่วมข้าวทั้งหมด และตัวนี้ถือว่าเป็นปัญหาปากท้อง และเป็นอุทกภัยแม้กระทั่งที่อยู่อาศัยหรือมหาดาน เช่น วัด โรงเรียนมีผลกระทบทำให้ลูกหลาน ก็เพราะว่ากระแสน้ำเรารู้ทันตอของมัน พอเราแก้ไขตัวนี้ได้แล้ว สมมติว่าเขายึดสัมปทานแล้ว น้ำยังเอ่อท่วมทะเลลึกเหมือนเดิม ปัญหามันอยู่ตรงไหนเราต้องหาทางแก้ อีก ถ้ามันติดที่เขื่อนเราต้องไปแก้ทางเขื่อน นี่คือนี่สิ่งที่เราจะทำเป็นกระบวนการเป็นขั้นตอน แก้ไขปัญหาเพราะมันจะไม่หยุดเป็นจุด ๆ เดียวหรอก

ธีรดา : ใช่แล้วฟุ้งซ่านไม่ได้แก้จุดเดียวแล้วแก้ตรงอื่นได้หมด

ฟุ้งซ่าน : มันไม่แก้ได้หมด หลังจากที่เรามาเรียกร้อง ให้มีการระงับการดูดทราย การสัมปทานทรายมันดีแล้วน้ำมันยังท่วมอยู่เหมือนเดิมเป็นเพราะสาเหตุใด เรารู้ว่าเขื่อนเป็นคอขวดคล้าย ๆ กับท่อน้ำ ถ้าไม่มีเขื่อนมันก็จะทำไปเลย เพราะว่ามีเขื่อน ตัวปัญหาข้างหน้าที่เราต้องแก้คือเขื่อนที่เราต้องแก้ไข แล้วอันดับแรกเราต้องสร้างฐานให้ดี สมมติว่าเรื่องทำทราย ปัญหาปากท้องมันจะขยายผลออกไปทั้งสองฟากฝั่ง แล้วพอตัวนี้ระงับแต่ก็ยังท่วมอีกเราต้องชี้แจงเหตุผลอธิบายให้ตรงประเด็น ให้เขาได้รู้เหตุผลว่ามันเกิดจากสาเหตุตัวเขื่อนทำให้กระแสน้ำเอ่อขึ้นเพราะไหลไม่ทัน แล้วองค์กรหรือชุมชนนั้นที่เราจัดตั้งไว้เรียกมาประชุมปรึกษาหารือกันว่าจะเอาอย่างไรแก้ไขอย่างไร ถ้า

ทุกคนเห็นว่าควรแก้ไขและต่อต้านให้อยู่ดีกินดี นั่นเป็นการกระจายอำนาจ และรวมพลังกันในที่สุด เป้าหมายก็คือสามารถลุกขึ้นมาต่อสู้กับทุก ๆ ส่วน เป็นผลสำเร็จ คือเรารวมปัญหา

ธีรดา : พ่อเราคุยกันตอนนี้จะจดจำไว้ ทุกครั้งที่มีการรายงานจะมาคุยกับพ่อและร่วมกันวางแผน เพราะว่าทิศทางที่เราคุยกันวันนี้เป็นสิ่งที่เราอยากเห็นที่สุด เพียงแต่เราต้องอาศัยระยะเวลา สูงสุดเราอยากเห็นองค์กรเราแบบนั้น เราเริ่มนับหนึ่ง ด้วยอะไร เพราะว่าเราไปตามสถานการณ์ที่มันเป็น เช่น เรื่องความขัดแย้ง เรื่องทำตุลาการ เป็นต้นไปโดยไม่ตั้งต้นเลย แล่คิดว่าพ่อบอกว่าฐานของเราคือเรื่องป่า พื้นที่องค์กรป่ามาก่อนฐานมันคืออะไร เราเอาคนจะพูดเรื่องสิทธิแล้วนะ มาคุยประเด็นที่พ่อพูดวันนี้ให้มันตกแตกไปเลย ขยับร่วมกันไปเรื่อย ๆ

พ่อชอบ : ถ้าเป็นไปได้อยากให้มีเวทีคนทำงานจากเริ่มต้นของป่า อยากให้เชิญนักต่อสู้รุ่นเก่า ๆ มาให้ข้อมูลเยาวชนรุ่นเก่าและมาสรุปกันว่านับตั้งแต่ต่อสู้มีสถานการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง กับภาพสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรดีขึ้นหรือว่าเลวลง อยากให้ทบทวนถึงความหลัง และเชิญนักต่อสู้รุ่นเก่า ๆ ผู้ที่มีประสบการณ์เก่งทางด้านการจัดตั้งองค์กร การรวมพลังการต่อสู้ เช่น สมบูรณ์ ทองบุราณ สส.สมใจ บุญเสริม เสียงสนั่น ภาควิทยา วีรวรรณ จันทรเกษม วิธาน ออมบท สส. ระวี ธีรพันธุ์โชติ ต้องเชิญเข้ามา ที่เป็นนักสู้รุ่นเก่า อุดม มณีวรรณ นิรมิต สุทธิชาติ อวยชัย บาทา ที่ต่อสู้ได้ป่าคงเคียดมา เพราะเป็นขบวนการพอสมควร ถ้าพวกนี้จำคำพูดลงเปื๊ยก(ป่ารุ่ง บุญญา) ได้ ตอนไปเลี้ยงปู่ตาที่โคราช ครั้งสุดท้าย เขาว่า "พี่น้องเอ๋ย คั้นพวกหมู่เจ้าบ่เอ็ดต่อไป พวกเจ้าสืบมีกิน" มาเห็นพวกเราอยู่ในวงการกับเขาก็ถือว่าเป็นนักต่อสู้เหมือนกัน ถึงไหนถึงกันยอมรับอย่าง มาก เพราะว่าสิ่งนั้นมันเป็นสิ่งที่ การเป็นผู้นำสูง เป็นนักต่อสู้กันอุดมการณ์ ใช้ประสบการณ์ มาให้ข้อมูล กับคนรุ่นใหม่ในการขับเคลื่อนในหลักฐานการต่อสู้เพราะว่าพวกเขาจะรู้ประสบการณ์ตรง นั้นเพราะฉะนั้นเรื่องประสบการณ์ จริงอยู่ที่เรื่องประสบการณ์เดิมมาสู้กับรุ่นใหม่ไม่ได้อย่างน้อยก็ ต้องได้ครั้งเสียครั้ง เราสู้ประสบการณ์ทางรุ่นใหม่ เราต้องเอามาผนวกกับรุ่นเก่า ให้มันเป็นประโยชน์ ในการให้ข้อมูล จึงจะเกิดพลังที่เข้มแข็งไปผลักดันกับหน่วยราชการต่าง ๆ เพราะฉะนั้นอย่างความรู้ ปัญญาลักษณะ คือความเมตตา ความเอื้ออาทร ความสามัคคี การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำให้เป็น ประชากร เพราะประชา+รัฐมันแยกกันไม่ได้ ฉะนั้นการรู้จักสามัคคี คือสิ่งที่นำไปสู่ทางสังคม ทาง พลังชุมชนและพลังแผ่นดิน กฎหมายที่สำคัญ คือเราต้องสร้างพลังทางสังคม พลังชุมชนและพลังทาง แผ่นดิน ถ้าเราทำกลุ่มนี้ได้ดีมาก

ธีรดา : แสดงว่าสูงสุดเลย เราสร้างพลังชุมชนก่อนแล้วกระจายไปสู่สังคม พ่อคิดว่าองค์กร ชุมชนในความฝันพ่อ องค์กรประกอบมันคืออะไร ที่เราพูดมาทั้งหมดนี้แหละเอามาสรุป

พ่อชอบ : ตัวปัญหานี้คือตัวประกอบ

ธีรดา : ต้องมีปัญหา

พ่อชอบ : ใช่ เราต้องจัดให้ถูก จัดเขาให้ถูก ถึงจะปลุกคนขึ้นมาได้ต้องเข้าใจเขา

ธีรดา : ต้องมีประเด็นปัญหาต้องเข้าใจเขา อันนี้คือการสร้างองค์กร ถ้าถามพ่อว่าความฝันว่าองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งหรือว่าตัวแถมเองที่เข้มแข็ง ต้องประกอบไปด้วยชาวบ้านอย่างนี้ ที่พ่อพูดมันเป็นการสร้าง

พ่อชอบ : อันนี้เป็นการสร้างที่แถมถามหมายถึง การใช้องค์กรหรือเปล่า

ธีรดา : คำว่าองค์กรประกอบอาจจะเช่น พระพุทธรูปประกอบไปด้วยอะไรบ้าง เช่น ศรีษะ แขนขา แล้มาถึงถามว่าองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ในความหมายของพ่อที่เราพูดมาทั้งหมด ปัญหาอะไรที่ที่เราแก้ไขได้ คือมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง คำว่าสร้างองค์กรมี 1. ประเด็นปัญหาต้องเข้าใจเขา ว่าเขามีการทำมาหากินอะไรบ้าง แต่สุดท้ายแล้วองค์กรชุมชนที่อยู่ได้ มันต้องเป็นแบบใด

พ่อชอบ : ต้องให้ข้อมูลให้มันชัดเจน การประสานงานกับเขาให้มันต่อเนื่อง พุดง่าย ๆ ว่าขั้นหนึ่งชุมชนก็ถือว่าเป็นการคิด เพื่อรักษาสິงแวดล้อมข้างๆให้ข้อมูล ถ้ามีปัญหาอะไรขึ้นมา ก็แจ้งชุมชนทันที จะทำยังงี้ดีนี่คือตัวที่ต้องระแวงระวัง

ธีรดา : ปรีกษาหารือตลอดให้เขามีส่วนร่วม

พ่อชอบ : ให้เขามีส่วนร่วมพุดง่าย ๆ คือเราเป็นงานเพื่อนบอกว่ามิชโมยเข้าบ้านแล้วนะช่วงนี้ให้เตรียมพร้อมว่ายังงี้ จะมีวิธีการแก้ไขอย่างไรถึงจะจับผู้ร้ายได้ นี่คือนิสัยที่อยู่กับการเฝ้าระวัง

ธีรดา : คือการเฝ้าระวังผู้ร้าย ผู้นำ คนทำงานมีหน้าที่ เฝ้าระวัง

พ่อชอบ : ในกรณี เช่น คนเราไม่ได้อยู่เฉพาะพื้นล่าง พวกอยู่ข้างบนว่าจะมีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงตามกฎหมายอย่างไร เช่น อย่างเมื่อคืนได้ข่าวว่าจะมีการยุบ อบต.กำลังมีการแก่งแย่ง แล้วสถานการณ์เบื้องบนมันสมควร เคียวนี้ทิศทางเปลี่ยนแปลงไปยังงี้ ว่าการต่อสู้กับงานขึ้นนั้น มีผลกระทบต่อกฎหมายอย่างไร สมควรต้องให้องค์กร ได้รับรู้รับทราบว่ามันเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ เราต้องเตรียมพร้อมอย่างนั้นะ เขาถึงจะไปไหน การอยู่รอดของเรา การแก้ไขปัญหาก็คงไม่ได้หยุดเฉยๆ เพราะรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัย มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง จริงๆเราต้องเอาข้อมูลจากเบื้องบนลงมาสู่เบื้องล่าง เพื่อขยายผล

ธีรดา : สรุปได้ว่าทุกอย่างตั้งต้นได้หมด ก็มีการพุดอยู่บ้าง หลังจากไปอบต.กลับมา

พ่อชอบ : ตัวนี้ตัวสำคัญตัวหนึ่งเดียวนี่ชุมชนกำลังจะวิพากษ์วิจารณ์ เพราะอะไร เพราะว่ามีคน 2 พวกขยายผล คนหนึ่งขยายไปทางหนึ่งอีกคนขยายไปอีกทาง เช่น การไม่เอางบประมาณ ขนาดคน ๆ เดียวเสนอแล้วคงได้วันนั้น จะมาถามป่าทั้งยังงี้ ป่ามันโตแล้ว (สิมาถามป่าถึงจ้งได้ ป่ามันใหญ่แล้ว แม่นปลูกมันกะขึ้น สิมาเอ็ดมันเอ็ดหยั่ง) พุดที่แรกเหมือนจะเป็นไปได้ หมอพรหม พุดขึ้นมาใช่แต่สรุปครั้งสุดท้าย บอกว่าให้กรมป่าไม้มาปลูกได้ไหมทั้ง ๆ ที่ชี้แจงมาแล้วเป็นยังงี้คนเรา นี่แหละคือสิ่งที่มันเห็นได้ ชัดเจนว่าก็รู้อยู่แล้วว่า ถ้าป่าไม้เขาต้องมาทำลายป่าธรรมชาติ คือ ดักขุดปลูกอย่างเดียว เขาชี้แจงให้ได้ยินปาว ๆ จนได้ต่อต้านคัดค้านเขา แต่สรุปลงมาให้กรมป่าไม้มาปลูกได้ไหม มันออกมาได้ยังงี้ นี่คือนิสัยที่คนเรายังไม่ชัดเจนไม่เข้าใจ รู้อยู่ว่าหวงถ้าเขาจะมาไต่แต่อยู่ๆ หลงประเด็น

ธีรดา : หลงประเด็นๆ เขาไม่เข้าใจจริง ๆ ไม่เข้าใจว่าเราทำอะไร

พ่อชอบ : แต่เขาบอกว่าคนไม่รู้แต่ฉลาด ไม่ตั้งใจฟังคำชี้แจงตั้งแต่ต้น แล้วมาหลงประเด็นตนเอง มันทำให้กระแสดวงนี้เกิดปัญหารอบข้าง ยกตัวอย่าง นายสนอง นีรพันธุ์ ถ้าเชิญมาเขาจะมาไหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 หมู่ 13 บ้านหนองเรือเสนองบประมาณไปทำอย่างอื่น แนวทางที่เราจะทำอยู่เดี๋ยวนี้ อยากให้มีเวทีสักเวทีให้มีจุดยืน คือระดมปัญญาจากหลายๆ คนมาช่วยกัน มารวมกันทำยังงี้ถึงจะสามารถเอาพ่อ แม่พี่น้อง เข้ามามีจุดยืนมาเป็นองค์กรๆ เดียวแล้วให้เขาเข้าใจสภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเองรู้จักรักษาสีเขียวของคนที่มียูไม่ให้คนอื่นริตронไป มีแนวทางยังงี้

ธีรดา : เดือนแปดนี้เราทำนาหรือยัง เข้าพรรษาเขามักจะปลูกป่าใช่ไหม

พ่อชอบ : ส่วนมากก็วันแม่

ธีรดา : แล่คิดว่าวันที่ 24 เราประชุมและวางแผนงานไว้เลย หมายถึงว่าถ้าเราจะประชุมรายหมู่บ้านจะใช้เวลากี่วัน

พ่อชอบ : ประมาณ 6 วัน

ธีรดา : 6 วัน หลังจากนั้นไปสรุปบทเรียนมา 2 วัน แล้ววางแผนวิเคราะห์ว่า สมมุติเรามีกิจกรรมใหญ่ที่พูดถึงเรื่องวัฒนธรรม การดูแลป่าหรือกิจกรรมบวชป่า การปลูกป่า มีโรงเรียนต่างๆ รอบป่ามาร่วมกิจกรรมกับเรา เช่น มีการเขียนเรียงความมีการวาดภาพป่าตงเค็งในความคิดฉันคิดว่าจะต้องทำในวันนั้น

พ่อชอบ : มันไม่ได้หมายความว่า เราจะเอาแต่เรื่องป่าอย่างเดียว ในกิจกรรมครั้งนี้ เราต้องรวมปัญหา

ธีรดา : แสดงว่าเราต้องวิเคราะห์ก่อน ต้องเอาผู้นำมาวิเคราะห์ปัญหา

พ่อชอบ : คือ การวิเคราะห์ปัญหา คือ การจัดกิจกรรมครั้งนี้ จะไม่เอาจุดยืนเฉพาะตงเค็งก็เรื่องปัญหาปากท้อง เรื่องการสัมปทานทราย เราจะเป็นเวทีที่กว้าง และได้ประโยชน์มหาศาล เพราะเราจัดเวทีจริงอยู่เราเอาเรื่องป่าเป็นตัวตั้ง แต่เราไม่ได้เอาเรื่องป่าเรื่องเดียว เพราะเรารวมปัญหา คำว่ารวมปัญหา คือ ปัญหาเรื่องปากท้อง เรื่องทำทราย อนาคตของเราจะเป็นไปยังงี้เรื่องน้ำ เรื่องการจัดการน้ำ อาจมองแบบนี้ก็ได้ ในการจัดเวที

ธีรดา : พ่อสมมุติว่าเวทีวิเคราะห์ปัญหารวมอย่างที่พ่อพูด มันจำเป็นว่าเราต้องรับรู้เรื่องสถานะเรื่องนโยบายไหม

พ่อชอบ : ตัวนี้มันถ้าเราไม่รู้นโยบายพื้นฐานมาบ้าง รู้สึกว่าการให้ข้อมูลกับชุมชนยังไม่มีรู้เรื่องเลย ด้านปากเล็กน้อย

ธีรดา : เอาอย่างนี้แ่สมว่า 1. มีคนมาพูดเรื่องนโยบายการจัดการทรัพยากรให้ฟัง เรื่องต่างๆ พรบ. น้ำหรืออะไรว่าไปถึงไหนแล้ว

พ่อชอบ : ใช่ นี่เป็นประโยชน์มหาศาล

ธีรดา : อันที่ 2 มีคนมาให้ความรู้เรื่องสิทธิของตนเองเป็นแบบใด

พ่อชอบ : ใช่ ทำอย่างไรจึงจะไม่เสียสิทธิของตนเองไปจะรักษายังงี้

ธีรดา : อันที่ 3 มาวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนของเรา สมมุติว่าสถานการณ์นโยบายเป็นแบบนี้ แต่ว่าพี่น้องมีสิทธิ อย่างนี้แค่ ณ วันนี้ชุมชนเราสูญเสียแบบนี้ อันที่ 4 เราจะทำอย่างไร คือหาแนวทาง

พ่อชอบ : พอรumpulได้แล้วนี่คือการรวมพลังชุมชน

ธีรดา : คนเข้าร่วมจะเป็นคนที่หลากหลาย

พ่อชอบ : เป็นคนที่หลากหลายเป็นคนที่ยังไม่รู้ปัญหา ทั้งๆ ที่เป็นปัญหาของตนเอง แต่ก็ยังไม่รู้ว่ามีผลกระทบอย่างไร จะมีแนวทางแก้ไข ยังมีอะไรเกิดขึ้นยังไม่รู้เลย ข้อสำคัญที่เราต้องเน้นคือ ถ้ามีการจัดกิจกรรมเกิดขึ้น เราเปิดเวทีตอนแรกต้องให้สิทธิกับทุกหมวด เพราะว่ามันต้องอ้างอิงหลักศีลธรรมให้ชัดเจน เพราะ 1. ข้อมูลที่เราจะขยายออกไปข้างหน้าต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดจึงค่อยขยายผลออกไป ถ้าเราไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนอย่ารีบไปตอบแยะ หรืออธิบาย อันดับแรกคืออย่างทำทนายข้อมูลให้ว่าจะต่อสู้ เพื่อให้ชนะอย่างเดียว ไม่ได้ว่าเสียเปรียบอย่างเดียว พูดง่ายๆ ว่าเรารายงานตามขั้นตอน ในระดับองค์กร ตามขั้นตอนของการต่อสู้ เป็นการสรุปบทเรียนร่วมกัน ณ วันนี้ไปข้างหน้าเราต้องปรึกษาระดมภูมิปัญญาตามนักต่อสู้รุ่นเก่าๆ ที่เราเชิญเขามาให้เราช่วยว่าทำอย่างไรพลังของชุมชนถึงจะมีการเกาะกลุ่มกันได้ ทำอย่างไรสิ่งที่มีปัญหาค้างคาถึงจะบรรลุไปได้ เพราะประสบการณ์ในการต่อสู้ของคนกลุ่มนี้เขาไม่ได้หยุดอยู่แค่ต่างฝ่าย ต่างเห็นก็เชิญเขามา เมื่อเชิญมาแล้วเขาก็ต้องมาระดมภูมิปัญญาของเขาช่วยเราได้ พูดง่ายว่ามีเชื่อมีเส้นทางมีการเชื่อมโยงอยู่แล้ว คือ สิ่งที่เราขอความคิดเห็นจากเขา ขอข้อสรุป บทเรียนเราชี้แจงขอเรื่องการมองอนาคตจากเขาด้วย

ธีรดา : คิดว่าสิ่งที่พ่อพูดก็คือ ทำอย่างไรทุนที่เราเคยมีจึงมารวมกันก็ถือว่าทุนมีอยู่กับ สส. กับครูบาอาจารย์ แต่เราจะรวมทุนเขาเรียกว่า "ทุนทางสังคม" เหมารวมกันบางคนมาไม่ได้ อาจจะให้เขียนให้ มีข้อคิดเห็น อย่างไรก็ตามกับการพัฒนาองค์กรพี่น้องตามที่คนนั้นมองเห็น ตามที่มีประสบการณ์ร่วม

พ่อชอบ : อันดับแรกทำอย่างไรเราถึงจะระดมคนได้ พูดง่ายๆ ว่าจะสามารถสร้างพลังชุมชนทำอย่างไรเราถึงจะหาคนมานั่งได้ประกาศเยอะ นี่คือ ตัวสำคัญอันดับแรก การจัดเวทีเราต้องให้ข้อมูลดำเนินการไปประกาศ แต่ละหมู่บ้านว่าจะทำอย่างไรแหละ สมมุติว่าเราประชุมกับแกนนำแล้วเราจัดกิจกรรมตัวนั้นเราก็ต้องตกลงกันได้แล้วระดับหนึ่ง ถ้าคณะกรรมการประสานในแต่ละหมู่บ้านเมื่อจะเอาองค์กรหรือพลังในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานนี้เราก็เอาข้อมูลนี้ไปตามพี่น้องว่าดีไหมแล้วขยายหลาย ๆ เรื่องที่เราพูดมาหลาย ๆ เรื่อง ก็คุยกันไปสรุปกันไป สรุปบทเรียนกันหมายความว่า "เหลียวหน้าแลหลัง" จูนใจกัน สิ่งไหนที่เขาสนใจ สิ่งไหนที่เขามีปัญหา สิ่งใดที่เขาต้องการเราต้องถามก่อนเราจึงคอยหาแนวทาง เข้ามาช่วยในพื้นที่นั้นๆ ว่าตัวนั้นพอมีแนวทางที่จะแก้ไขได้หรือไม่ มีแนวทางที่เป็นไปได้เพราะปัญหาของพวกเราเป็นอย่างนั้น พอที่จะมีแนวทางแก้ไขได้ข้อสำคัญคือให้มีการชี้แจง ในภาพรวมบ้าง ถ้าเอาปัญหาส่วนตัวเข้ามาสิ่งที่แก้ไขได้ยากมันกว้างเกินที่จะแก้ไขได้ถ้าเป็นปัญหาล้วนตัว ถ้าเป็นปัญหาล้วนรวมได้ก็ดี พอมีทางร่วมกันต่อสู้ เช่นเรื่องการจัด

การนำ การจัดการทรัพยากรป่าไม้ เรื่องการรักษาสิทธิอย่างไรสิทธิของเราที่มีอยู่จึงจะรู้จักนำมาใช้ ทำอย่างไรถึงรู้ว่าสิทธิของตนเองมีเท่าไร และสิทธิที่ขาดไปมีอะไรบ้าง เวลาเมื่อไรก็พอรู้บ้าง เราก็เอานักกฎหมาย นักวิชาการมาให้ความรู้

ธีรดา : ได้เลยพ่อ วันนี้ได้อะไรมากมาย แลมนัดชาวบ้านไว้บ่ายโมง

พ่อชอบ : นี่คือสิ่งที่เราต้องวิเคราะห์แล้วเอามาปฏิบัติ ถ้าหากว่าเรายังชินไม่ชินไม่ชินเฉพาะกรรมการฝ่ายเดียว ไม่รับเอาข้อมูล หรือความคิดเห็นจากชุมชนรอบ ๆ ป่า เข้ามาเป็นตัวตั้ง ตราบใดที่ไม่รอด นี่เป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจนว่าคนกับป่าทำอย่างไรทำอย่างไรจึงอยู่ด้วยกันได้ สามารถเอากันมาปรับตัวไม่ได้ เอาคนเข้ามาร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ไม่พูดถึงเฉพาะป่า เช่น กิจกรรมคัดค้าน การล้มปทานการคุกทราย หรือดิน น้ำ ลม ไฟ ก็แล้วแต่ ให้เขาได้เข้าใจทุกอย่างที่มีผลกระทบ มาสู่ตัวเขา เราจะมีวิธีการอย่างไร อยากให้ช่วยคิดตรงนี้หน่อย เพื่อเอามาเป็นข้อมูลและปฏิบัติ

พ่อชอบ : การควบคุมมีปัญหาก็รู้อยู่แล้วว่า เราต้องใช้หลัก 5 พลังเป็นองค์ประกอบอย่างเช่น มันแยกกันไม่ออกระหว่างรัฐกับประชาชน คล้าย ๆ กับक्रम พลังที่ 1 เราต้องใช้พลังทางสังคมเข้ามาแก้ไข 2 พลังทางวัฒนธรรม พลังที่ 3 พลังทางศีลธรรม พลังที่ 5 ใช้พลังการจัดตั้งองค์กร คือถ้าเราปฏิบัติได้ตามพลังทั้ง 5 มากระจายอำนาจกลายเป็นเส้น ดังตัวอย่างเช่นการดำเนินงานของเราแต่ละขั้นตอนของแต่ละวรรค แต่ละบท ถ้าหากว่าเราไม่มีส่วนละเว้นเราให้กำลังใจ เราลงพื้นที่ชัดเจน และถ้าไม่ให้มีกระแสสังคมเกิดวุ่นวายสำหรับเรา เพราะเรารู้ดีว่ากระแสสังคมอยู่ในลักษณะใด ต้องปรับตัวไปตามนั้น ไม่ทวนกระแส ถ้าเกิดเราทวนกระแสก็จะพลาตจะเสีย

ธีรดา : พ่อหมายถึงว่าวิธีการของเราทวนกระแส คือสมมุติเราบอกว่ารัฐมาพัฒนาว่าจัดการแบบนี้

พ่อชอบ : เข้าใจตัวนี้หมายความว่า คำว่าทวนกระแสไม่ได้หมายความว่า ไม่ได้เกี่ยวกับการจัดการอื่นคือต้องประเมินชุมชนด้วย ความรู้ปัญญาลักษณะคือความเมตตา

ธีรดา : พ่อชอบอธิบายอย่างนี้ก็แล้วกัน เขามองว่ามีการเตรียม... เป็นประเด็นหลัก

พ่อชอบ : พลังทางสังคมเราต้องเอาตัวที่มันมีผลกระทบนั้นแหละ

พี่แถม : คือวิธีการสร้างกระแสใหม่

พ่อชอบ : สร้างกระแส เอาตัวที่มันมีผลกระทบมาสร้างกระแส เอามาเป็นตัวตั้งเลย พูดย่าง ๆ เอามาเป็นโจทย์

ธีรดา : เอากระแสความขัดแย้งขึ้นมาด้วย

พ่อชอบ : ใช่ เอามาเป็นโจทย์แล้วหาวิธีการแก้ไข

ธีรดา : เป็นโจทย์ร่วมกันทางสังคม

พ่อชอบ : หาวิธีทางที่จะดำเนินการไปข้างหน้า พลังที่ 2 พลังทางวัฒนธรรม เขาเคยอยู่อย่างไรมาก่อน แล้วปัจจุบันเขาอยู่ในสภาพใด นี่เราต้องวิเคราะห์ด้วยว่ามันเปลี่ยนแปลงไปไหม เรื่องวัฒนธรรมว่าพวกเขาเคยทำกันมาก่อนนั้นมีผลกระทบไหม นำทวนแล้วมันทวนอย่างไร มันขึ้น

ลงเร็วไหม หรือว่ามันลงช้าอย่างทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามเราก็ได้ชี้แจง เขาคงจะเข้าใจดี (ฝ่ายราชการ) เราต้องอาศัยตัวนี้

ธีรดา : หมายถึงวัฒนธรรมการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันใช้ไหม

พ่อชอบ : ใช้ การอยู่ร่วมกันการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร นี่คือนี่ที่เราต้องเอาไปชี้แจงต่อชุมชนนั้น แล้วเรื่องศีลธรรม เป็นตัวสำคัญที่สุด การเชื่อมโยงด้วยศีลธรรม คือเฉพาะตัวผู้นำเองต้องวางตัวให้ตรงเวลา ตรงประเด็น เวลาพูดจากทุกสิ่งทุกอย่างต้องล้วนแล้วแต่กลั่นกรอง ไม่ใช่จะพูดขึ้นมาลอย ๆ ถ้าพูดแล้วต้องให้ปฏิบัติตามคำพูด ให้เกิดความศรัทธาในตัวเอง ให้คนอื่นเชื่อมั่นได้ว่าเราพูดจริงทำจริง และต้องเป็นคนรักษาเวลาด้วย รักษาคำพูดด้วย

ธีรดา : สร้างความเชื่อถือด้วยใช้ไหมคะ

พ่อชอบ : สร้างความเชื่อถือ สร้างความศรัทธา ถ้าไม่มั่นใจไม่ต้องพูดออกมาเลย

ธีรดา : แสดงว่าศีลธรรม พ่อเน้นผู้นำใช้หรือเปล่า

พ่อชอบ : ทุกคนเลย โดยเฉพาะผู้นำนี้แหละตัวสำคัญ อย่าหลงผลประโยชน์ จบงานนั้น เพราะว่า เคยมีประสบการณ์ เรื่องศีลธรรม เรื่องหลักขัดแย้งกันเอง แล้วก็ขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์ ไม่ใช่ตัวอย่างเช่นนายโสว งานป่าดงเค็งเป็นกรรมการการเงินแล้วพากันไปเบิกเงิน 4 คน มาใช้ตามลำพัง โดยไม่เกี่ยวกับชาวบ้าน ที่มีลูก หลาน พระสงฆ์มาร่วมงานทั้งหมด แทนที่จะใช้เงินทุกบาททุกสตางค์ชี้แจง สามารถชี้แจง และให้ข้อมูลแก่ชาวบ้าน ที่เขามาร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ได้ กลับเอามาใช้ส่วนตัว ไม่คิดว่าลูก หลาน จะอยู่อย่างไร ผู้เฒ่าผู้แก่ พระสงฆ์ จะอยู่อย่างไร คนที่เข้าร่วมกิจกรรม แบบไม่รู้เรื่องอะไรเลย นี่คือนี่ปัญหา ไม่มีการชี้แจง และ เรื่องเงินที่เอามาใช้ไม่ได้ใช้เพื่อสาธารณะ ไม่ได้ใช้เพื่อสังคม หรืองานส่วนรวม เอามาใช้ประโยชน์ส่วนตัว ทั้ง ๆ ที่ตัวเองเป็นผู้นำที่จะจัดสร้างองค์กร ที่จะสร้างคุณค่าให้ตัวเองเกิดความเชื่อถือของสังคม กลับมาทำด้านตัวเอง

ธีรดา : แสดงว่าเอาเงินมาทำลายตัวเองใช้ไหม

พ่อชอบ : นี่คือนี่ผลประโยชน์ทำลายตัวเอง เพราะฉะนั้นอยากให้เน้นเรื่องนี้ เรื่องศีลธรรม อยากให้มันอยู่ในขอบเขตของบทบาทของมันเอง อย่าหลงผลประโยชน์ เพราะว่าเราต้องดูให้แน่ อีกอย่างเราต้องไตร่ตรองก่อนว่ากระแสมันมีความกดดันเข้ามาหาเราไหม เช่นนับตั้งแต่ตั้งจะวาจาเป็นต้นไป ไม่ได้เกี่ยวกับตัวเงิน แต่ตั้งจะวาจาที่เราให้ไว้แหละ ถ้าเราพูดอย่างทำอย่าง ตกลงจบ ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ผลที่ตามมาคือความแตกสลายขาดความเชื่อมั่นอีกด้วย

ธีรดา : เรื่องพลังทางปัญญาช่วยพูดให้ฟังหน่อยคะ

พ่อชอบ : พลังทางปัญญาคือสมมติว่า หมายความว่าเราลงพื้นที่ใช้ไหม เราต้องเปิดเวที เสรีเลย ให้ระดมความคิด ระดมภูมิปัญญา ผู้ที่ไม่อยู่ไม่ต้องอ้อมค้อม ให้ปล่อยออกมาตามอัธยาศัยของตนเอง ว่าวัตถุประสงค์จริง ๆ แล้วต้องการอย่างไร ให้เป็นไปอย่างไร สมมุติว่างานตุตทราย ถ้ามีการคัดค้านเขาจริง ๆ หรือเปล่า หรือพูดเฉพาะที่นี้ หลังจากนั้นไปก็พูดอีกอย่างหนึ่ง มันก็ขัดกับ

คือธรรมแล้ว สัจจะวาจาเป็นของสำคัญเราต้องขยายไปด้วย เพื่อประกอบกันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่
มันชัดเจนขึ้น พลังทางปัญญานั้นเป็นตัวสำคัญที่จะทำให้เรา ถ้าเราใช้เป็นก็จะเป็นประโยชน์กับเรา
ถ้าใช้ไม่เป็นก็จะกลับมาทำร้ายเรา เพราะว่าคนส่วนใหญ่ถ้าเขาเข้ามาเสนอหน้าครั้งแรก ถ้าเข้ามาหา
เราจะตีบางคน ถ้าคนซื่อจะพูดตรง ๆ ถ้าบางคนมีลูกล่อลูกชน จะมาพูดอย่างหนึ่ง เมื่อออกไปอยู่
กับเราก็จะพูดอีกอย่างหนึ่ง นี่คือคนมีหลายจำพวก เพราะฉะนั้น เราจึงเปิดเวทีกว้าง ให้เขาใช้ฐาน
ศุลยพินิจออกจากใจจริงของเขาเอง เราเป็นเพียงผู้เสนอหัวข้อ นี่คือเรื่องพลังทางปัญญา

ธีรดา : ให้หลาย ๆ คนได้มีส่วนร่วม

พ่อชอบ : ใช่ เมื่อเราเริ่มหยังปัญญาของชุมชนได้แล้วว่ากระแสขึ้นมามากแล้ว มากกว่าเรา
มาสรุปได้ว่ามันมากกว่า หรือน้อยกว่า ส่วนที่ไม่พอใจในงานนั้น ๆ มันมีน้อยกว่ากำลังที่มันเห็นชอบ
กับเรามากกว่าใช้ปัญญาร่วมกันมากกว่า เรามาเริ่มจัดตั้งองค์กรไว้

ธีรดา : แสดงว่าพอเราเริ่มระดมคนรู้ใจ พี่น้องมั่งแล้ว การประเมินคือเราต้องมาประเมินเอง
เพื่อพัฒนาขึ้นไป

พ่อชอบ : ต้องประเมิน ประเมินได้แล้วรีบเข้าพื้นที่ มาจัดตั้งองค์กร เราจะจัดตั้งองค์กรแบบ
ไหนละ มันถึงจะเกิดพลังนี้ตัวสำคัญ

ธีรดา : เราต้องดูสถานการณ์

พ่อชอบ : ใช่ เราต้องดูสถานการณ์ ว่าองค์กรนั้นอยู่ลักษณะใดแบบใด ในการจัดตั้งขึ้นมา
ถ้ามีการจัดตั้งองค์กรแบบซ้ำซ้อน มันก็จะทำให้กระแสทางสังคมวุ่นวาย ไม่ชัดเจน ไม่เข้าใจ เรา
ต้องจัดตั้งองค์กรชนิดใด เราก็ตั้งชนิดนั้นไปเลย พยายามอย่าให้ซ้ำซ้อน

ธีรดา : ซ้ำซ้อนหมายความว่าอย่างไร

พ่อชอบ : ซ้ำซ้อนยกตัวอย่างเช่น เตียวมีโครงการพอช. เอช โครงการนาร่อง โครงการป่า
ชุมชน หรือโครงการต่าง ๆ มันต้องเข้าใจอยู่แล้ว โครงการนาร่อง โครงการพอช. ของไหน ที่ออก
ไปนี้ ทำให้พลังมวลชนไขว้เขว ไม่ว่าจะไปฝ่ายไหน ไม่รู้จะอยู่ฝ่ายไหน กับเรื่องการจัดกาการป่า นี่ก็
เป็นเรื่องเกี่ยวกับองค์กรทรัพยากรใช้ไหมละ มันทำให้ชุมชนไขว้เขว คือไม่มั่นใจในการทำงาน
อยากให้รวมปัญหา หมายความว่า เช่นองค์กรเดียว แต่ว่าให้ทำหลาย ๆ ปัญหา ถ้าเราไม่รวม
ปัญหา ก็รวมตัวคนไม่ได้

ธีรดา : คืออย่างนี้พ่อ พวกเรามีหลายความคิด ก่อนลงมา ค่อยกันแล้วว่าทำอย่างไรเราถึง
สร้างพลังชุมชน ให้สามารถขับเคลื่อน อันนี้เป็นวัตถุประสงค์หลักเลย ตัวเล่มเองเป็นคนผลักดัน
เรื่องนี้อย่างมาก ชวนน้องทั้งหมดที่ทำงาน โซติ เกมส์ ว่าเรายามาแยกพี่น้อง แยกพี่น้องไม่ได้
เพราะว่าพี่น้องมีสิ่งสัมพันธ์อยู่ทุกเรื่อง แต่เรามาแยกกันเอง เราคุย ไม่ใช่คุย วิเคราะห์กันหลายครั้ง
จะแยกว่าโซตินี้เป็นเรื่องป่า แล่มเป็นเรื่องไม้ได้ ทำไมโซติไปทำได้ทุกเรื่อง ก็ต้องทำแบบนี้เลย
เพราะจะทำให้องค์กร พลังองค์กรคงเค็งเติบโตขึ้นมา เรามองเห็นน้ำพี่น้องต้องใช้น้ำนะ เรามอง

เห็นป้า พี่น้องต้องใช้บ้านะ ต้องแก้ไข เราคิดอย่างนี้พอ แต่ว่า ณ วันนี้รื่อง ๆ ทำงานตามแผนคือ เอาเฉพาะสมาชิก 35 ราย เรามีความรู้สึกว่าไม่ใช่ ไม่ได้

พ่อชอบ : "มึงไปชะตี๋ มึงเข้ารื่องๆ"

ธีรดา : เออ มันไม่ใช่ ทำอย่างไรจะให้พี่น้องสลายจุดนั้น แต่ว่ามองภาพรวมเห็นแล้ว แล้ม กับพ่อชอบคิดเหมือนกัน แต่แล้มเข้าใจว่ามันต้องใช้เวลา กับคนทำงานด้วยแล้วก็แล้มคิดว่าจุดแรก ที่พาพี่น้องไป (นาร่องฯ) มีอบเรื่องทำตุคตุราย ก็เป็นมิติหนึ่ง เพราะว่าเราปฏิเสธไม่ได้ว่าพี่น้องนาร่องเกิดจากพี่น้องป้า คน ๆ เดียวนี้แหละแต่โอกาสรับผลประโยชน์ จากตรงนั้นตรงนี้ห้ามแบ่งแยก แต่ว่าให้เห็นว่านี่คือคน ตงเค็ง คนพนมไพร นี่แหละ แล้มมีความฝอยยากเห็นตรงนี้มาก

พ่อชอบ : ความหมายก็คือว่า อยากให้มีการรวมปัญหา แต่ไม่อยากให้แยกองค์กร ไม่อยากให้แยกพลังชุมชน ถ้าแยกพลังชุมชนก็หมายความว่าแยกงานให้เขามันจะเป็นความเหลื่อมล้ำ เกิดความไขว้เขว เราชนะใน 99 วันเพราะอะไร เราต้องเอาออกมาวิเคราะห์ด้วย เพราะเรารวมปัญหาใช่ไหม ถ้า 99 วันไม่รวมปัญหา เช่นแยกตัวอย่างปากมูน ไปเฉพาะตนเองสำเร็จไหม ไม่เลย นี่แหละคือสิ่งที่เราต้องนำมาวิเคราะห์ ได้แล้วว่า การกระจายปัญหาต่อสู ตัวใครตัวมันโดยไม่รวมปัญหา ตัวนี้แหละตัวนี้ทำให้พลังมวลชนอ่อน อย่างน้อยสมมุติว่ามีร้อย สองร้อยปัญหา อย่างน้อยก็อยู่ปัญหาละคน สองคน มันเกิดพลัง 4-5 ร้อยคนไปแล้ว นี่คือการที่เราต้องเอาตัวปัญหามา ถ้าต่างคนต่างหวังผลประโยชน์ เหมือนกับที่แล้มคิด ส่วนนาร่อง ๆ ก็ทำส่วนนาร่องไป ส่วนป้าก็ทำป้าไป ส่วนเรื่องทรัพยากรตุคตุราย เราก็ทำไป ขออย่างเดียวอย่าแยกเหล่า นี่แหละจึงอยากเสนอว่า อยากตั้งองค์กรแบบใหม่ขึ้น อยากให้ถือว่าเป็นองค์กรรวม มันเป็นภาพรวม ยกตัวอย่างคือว่า องค์กรที่อยู่แยกสาขา แต่ว่าจริง ๆ แล้วให้มาเป็นองค์กรจุดๆเดียวกัน หลาย ๆ ชิ่น หลาย ๆ มารวมกัน คือไม่ให้มีการแบ่งแยก

ธีรดา : โครงการแล้มเป็นโครงการที่มองว่าสถานการณ์ เอ็นจีโอ เองก็ให้ความสำคัญเหมือนกัน กับตรงนี้ คือพี่น้องในพื้นที่โคดเคียว คือมันแยกกันอยู่อย่างนี้ เพียงแต่จะเอามารวมกันอย่างไร แล้มคิดว่าถ้าพ่อพูดแบบนี้ แน่แน่นอนเลยสิ่งที่เกิดการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน แล้วก็กระทำการ แล้วก็ทำการ ตกกลงว่าทำอยู่แล้ว แต่พ่อชอบต้องรับรู้ด้วยว่าทำอย่างไร

พ่อชอบ : ใช่ ต้องรับรู้ร่วมกัน ต้องให้คนในนี้รู้หมด ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ตอนนี้ ปัญหาของเราเป็นอย่างไร คือคิดว่าจะได้ระดมกำลัง คือมีงานตรงนี้ไปช่วยหน่อยนะ วันไหน เมื่อไหร่ มันได้ไม่ตรงกันจะได้แยกกันถูก จะได้ช่วยกันพอรู้ไหมว่าสถานการณ์ที่พ่อพูดมาและแล้มกำลังพูด เป็นสถานการณ์องค์กรเคลื่อนที่ คือก่อนที่มันจะมาถึงองค์กรพี่น้อง มันจะผ่านเอ็นจีโอ คือเนื่องจากสถานการณ์โครงการนาร่อง ๆ คือมาแบบพบปะ พอมาถึงวังหาพี่น้องเลย คือแทนที่จะถามหาเครือข่ายปาก่อน ถามว่าพี่น้องใครบ้าง 35 คน ที่เป็นสมาชิกโครงการนาร่อง พี่น้องส่วนหัวเลือกมาตุ มันอาจจะมีการตั้งคำถามในช่วงแรก แต่ว่าการสร้างสถานการณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มไม่

ได้สร้าง เออ เพียงถามว่าแม่ใหญ่ไหนทำอะไรถึงไหนแล้ว กิจกรรมไปถึงไหนแล้ว กองทุนเป็นอย่างไรบ้าง รายงานให้กรรมการทราบด้วย

พ่อชอบ : จนทำให้เขาได้ถามใช้ไหม มันมีตบอดขนาดไหน ไปลงพื้นที่ตอนแดงจึงทำให้ได้มีการโต้แย้งเรื่องผลประโยชน์ งบประมาณป่าดงเค็ง เอามาใช้หรือได้งบประมาณมาจากไหน กระแสนั้นเห็นทันตา นี่คือนิสัยที่ชาวบ้านยังไม่เข้าใจ ยังมีการเสียความรู้สึก เข้าใจผิดเป็นอย่างมาก เพราะว่าทุกคนไม่มีพรอกไม่หวัง ผลประโยชน์ ทุกคนต่างสร้างผลประโยชน์กันทั้งนั้น แต่ว่าประโยชน์นั้นหรือปัญหานั้น อาจจะแตกต่าง มันทำร่วมกันไม่ได้เป็นบางอย่าง นอกจากนั้นสักแต่ว่าเราลงพื้นที่แล้วทำอะไรเราจะเชื่อมสัมพันธ์ เอากำลังตัวนี้มาช่วยตรงนี้ ตรงนั้นได้ คือการประสานงานระหว่างว่า ส่วนนี้เขาทำไปถึงไหนแล้วนะ ส่วนนั้นเขาทำไปถึงไหนแล้วนะ ก่อนเขาจะไปตรงนั้นต้องมาช่วยตรงนี้ก่อน เพราะว่าต่างฝ่ายต่างก็ต้องช่วยเหลือกัน ถ้าไม่รู้เขารู้เราก็จบไม่ติดไปอยู่กับใคร

ธีรดา : แยกเป็นกลุ่มนี้ คือการภารกิจเฉย ๆ ใช้ไหม กลุ่มนี้พ่อใหญ่สาไป กลุ่มนี้พ่อไปอะไรแบบนี้ แต่ว่ารายงานคนกลุ่มนี้ดูแล

พ่อชอบ : พูดย่อย ๆ เลยคือแต่ละต้องรู้หมดทุกอย่าง ของปัญหาแต่ละจุด ต้องรายงานเข้ามาหาเรา(พ่อชอบ)

ธีรดา : หาพ่อชอบด้วยเราต้องทำงานร่วมกับพ่อ มันตรงใจแต่เลย แต่มองยากหาชาวบ้านที่คิดเหมือนเรา แต่ล้มพยายามคือกระบวนการผลักดันของเอ็นจีโอ จะไม่เป็นจริงถ้าชาวบ้านไม่มีส่วนร่วม

พ่อชอบ : นี่มันไม่ใช่เอาวิชาการมาพูด

ธีรดา : เอาความจริงเลยแหละ

พ่อชอบ : เออ ใช่เอาความจริง ยกตัวอย่างเช่นในกรณี เช่นผู้ต้องหาเป็นอย่างไรรู้ถึงไม่มีการเข้าร่วมสู้อย่างแข็งแกร่ง มีฝีมือลายมือก็เพราะว่าเรื่องการประชุมการทำงาน การจัดตั้งองค์กร หรือการระดมการจัดกิจกรรมอยากให้เป็นอย่างนี้ คือเราจัดกิจกรรมขึ้นมาวัตถุประสงค์คืออะไร ระบุลงไปเลย พ่อเราได้วัตถุประสงค์แล้ว เราก็มาดำเนินงานของเรา เมื่อดำเนินงานเสร็จแล้ว ในขณะนั้นถ้าเราสามารถทำรายรับรายจ่ายได้ เราควรเสนอต่อชุมชน ถ้าเราสามารถทำกัน แต่ถ้าไม่ทันเราต้องไปขยายทางหอกระจายข่าวแต่ละหมู่บ้านว่าว่างงบประมาณได้เท่านี้ใช้ไปเท่านี้ให้คนในชุมชนเขาได้รู้ว่า เขามีอำนาจมีส่วนร่วม ว่าได้รับผลประโยชน์ เท่านี้เท่านั้น และแจ้งงบว่ากิจกรรมนี้ใช้เงินไปหมดเท่านี้เท่านี้ นี่อยากให้ลงมาชัดเจน

ธีรดา : พร้อมทั้งจะทำตามความฝันของพ่อเนะ ถ้าเป็นไปได้แบบนั้นก็ดี

พ่อชอบ : เข้าใจ สร้างงานง่ายด้วย พูดอะไรก็พูดไปเลย เขาจะได้ไม่ต้องตำหนิ เราได้เพราะตัวนี้มันจะเข้าหมวดศีลธรรม

ธีรดา : หนูอยากถามพ่อแบบนี้คือแล้มนึกเห็นว่าเวลาพ่อชอบพูด พี่น้องจะเชื่อฟังคือพี่น้องถ้า ยกพ่อชอบขึ้นมากะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งพ่อจะยอมไหม เพราะว่า ณ วันนี้ จะหาผู้นำทางพนมไพร พ่อก็เป็นผู้นำคนหนึ่งแต่ว่ามันถูก ความรู้สึกแล้มนึกไม่หนักหนากับใครคนใดคนหนึ่ง ว่าไม่หนักอาจไม่เป็นคำตอบที่มันไม่เห็นหลัก ๆ ที่แบบว่าพ่อชอบลุกขึ้นมาพูดแล้วบ้านคอนแดง บ้านพนัส ไม่พอใจ แล้มนึกว่าเราต้องสร้างผู้นำแบบนี้ ขึ้นมาเหมือนกัน

พ่อชอบ : มันสร้างไม่ได้ข้อนี้เพราะอะไร จริงอยู่ การหนุนเสริมเราไม่แข็ง ก่อนที่แกนนำจะแข็งตัวได้ต้องมีกำลังหนุนเสริม หนุนเสริมคือขยายผล ลงพื้นที่และชี้แนะว่าตัวนั้นต้องชูประเด็นขึ้นไป เพื่อยกย่ององค์กรชุมชนของเราหรือผู้นำชุมชนของเรา ไปในลักษณะที่ให้ข้อมูลชัดเจน ให้เป็นภาพที่เห็นว่า ผลประโยชน์ได้ยังไง เสียประโยชน์ยังงบบ้าง หรือต่อเมื่อร่วมกันต่อสู้อยู่เป็นลักษณะใด เราต้องอ้างผลประโยชน์เป็นการชูประเด็น และทำให้กระแสทางสังคมเข้าใจ เรื่องกิจกรรมแต่ละครั้งแต่ละคราวเราพยายามชี้แจงให้ผู้นำชุมชนได้เข้าใจ ว่าเรามาก่อนว่านี่ที่เป็นผู้นำในท้องถิ่นท้องถิ่น เราสมควรที่จะไว้วางใจ ว่าไม่ปล่อยปละละเลยพี่น้อง ไม่ได้ทำเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเท่านั้น พ่อที่จะเป็นผู้นำได้ เราต้องดูแลเอาเรื่องจริงมาพูดด้วย ว่าเราจะยกย่องกันโดยไม่มีเหตุผล โดยไม่มีข้อมูล

ธีรดา : มันต้องมีรูปธรรม

พ่อชอบ : ใช่ ต้องมีรูปธรรมในการยกย่องหรือการสร้างคนต้องดูวัตถุประสงค์ดูภาพต้องให้มันเป็นจริง เพียงแต่ว่าสาเหตุที่ป่าดงเค็งกำลังอ่อนลง เพราะว่าเขาได้กินมาแล้ว ได้ใช้ผลประโยชน์แล้วนี่คือปัญหาที่ว่ากำลังมันอ่อนตัวแล้วถ้าเรารุกเข้าไปชี้แนะ เราเริ่มดำเนินกิจการของเราหลาย ๆ ส่วน เช่น ปัญหาปากท้อง เข้ามาเป็นตัวตั้งในพื้นที่ของเรา เช่นเรื่องการจัดการน้ำตัวไหนที่มันสามารถสร้างพลังทางชุมชนได้ และมันเป็นประโยชน์ต่อเขาเราต้องหยิบเอาตัวนั้นมาเพื่อสร้างให้คนมีจิตสำนึก และรู้ว่าเรานี้สมควรที่จะให้ความร่วมมือเพราะมันมีส่วนร่วมด้วยเราหาศาล เพราะเป็นปัญหาปากท้อง มันต้องชูประเด็น ไม่ใช่ว่าจะอยู่จุด ๆ เดียว ต้องไปหลาย ๆ จุด การมองคนต้องมองในลักษณะที่ว่าการต่อสู้เราไม่ได้มีเป้าหมายที่ สมมติว่าทำอะไรถึงมันจะขับเคลื่อนไปได้ ถ้างานสำเร็จแล้ว งานอื่นปัญหาอื่นมันหมดไม่เป็น เพราะฉะนั้นปัญหาทำให้คนฉลาด

ธีรดา : แล้มนึกว่าองค์กรเราต้องเข้มแข็ง เพราะปัญหามันมีมาตลอด มายังไงองค์กรตกไว้ได้ใช่ไหม

พ่อชอบ : ต่อไปมันไม่ใช่เฉพาะที่ตามมูมมอม ถ้าเรื่องหลักก็คือเรื่องการจัดการทรัพยากรป่า ทรัพยากรป่าไม่ให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้จริง ๆ ลำดับแรกพอเรายืนได้ ต่อไปมันจะเกี่ยวเนื่องกันว่าเราต้องดูแลหรือพิทักษ์รอบข้างว่าจะเกิดอะไรขึ้น เมื่อเห็นแก่เขาและเรา เราดูว่าเรามีปัญหาเรื่องปากท้อง เรื่องน้ำมันทำให้ชาวบ้าน.....

บันทึกการประชุมพิจารณาแผนงานงบประมาณพื้นฟูป่าดงเค็งประจำปี พ.ศ. 2546
วันที่ 17 มิถุนายน 2546

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลชานูวรรณ อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด

เริ่มประชุม 10.00 น. ปิดประชุม 13.00 น.

วาระการประชุม

1. พิจารณาแผนการฟื้นฟูป่าดงเค็ง
2. พิจารณาการใช้งบประมาณฟื้นฟูป่าดงเค็งปี 2546

ผู้เข้าร่วมการประชุม

- ปลัดอำเภอพนมไพร
- สำนักงานป่าไม้ จ. ร้อยเอ็ด
- สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลชานูวรรณ
- เจ้าหน้าที่สถานีตำรวจ อ. พนมไพร
- ผู้ใหญ่บ้านเครือข่ายป่าชุมชนดงเค็ง
- ตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์ป่าดงเค็ง
- เจ้าหน้าที่โครงการป่าชุมชน
- ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน

1. เรื่องเดิม

1.1 แผนการฟื้นฟูป่าดงเค็ง ดำเนินงานตามมติ ครม. วันที่ 19 มกราคม 2542 เนื้อที่ 2,857 ไร่ เป็นเงิน 8,571,000 บาท แต่เป็นการอนุมัติเงินงบประมาณภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ ปี พ.ศ. 2535 ซึ่งหลักการดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่

1.2 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการแผน 4 คน ประกอบด้วยผู้แทนสำนักงานป่าไม้จังหวัดร้อยเอ็ด 2 คน (นายทรงพล กิตติโชชน์, นายเชิดวงศ์ บัวเบิก) ตัวแทนชุมชน 1 คน (นายไสว มาลัย) ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลชานูวรรณ 1 คน (นายวิฑูรย์ บุตรโรจน์) แต่มติของคณะกรรมการเครือข่ายองค์กรชาวบ้านป่าชุมชน ดงเค็งไม่เห็นชอบด้วย จึงมีการนำเสนอแผนของกลุ่มอนุรักษ์ป่าดงเค็ง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีมติเห็นชอบเมื่อ วันที่ 17 มีนาคม 2545

ส่วนที่ ๓ กลุ่มน้ำมุน

NE3 : ลุ่มน้ำมูล

รายงานความก้าวหน้า

1 – 5

เอกสารภาคผนวก

1) ประชุมนักวิจัยชาวบ้านเขื่อนห้วยนา	1 – 12
2) ประชุมวิจัยไทบ้านราศีไศล	13 – 14
3) เวทีนำเสนอผลการวิจัยไทบ้านราศีไศล ครั้งที่ 1	15 – 16
4) ประชุมบ้านหนองแค (ห้วยนา)	17 – 18
5) ประชุมบ้านโนนสัง (ห้วยนา)	19 – 20
6) ประชุมบ้านโพนทราย (ห้วยนา)	21 – 24
7) ประชุมบ้านนาแปะ	25 – 27
8) ประชุมบ้านโด่งไต้น	28 – 29
9) ประชุมบ้านเมืองคง	30 – 31
10) ผลการศึกษาดูงาน	32 – 35
11) ประชุมองค์กรที่ปรึกษา	36 – 37

ส่วนที่ ๔ ภูสีฐาน

NE 4 : ฐีสึฐาน

รายงานความก้าวหน้า

1 – 4

เอกสารภาคผนวก

1) บทเรียนเตรือถ่ายองค์กรชาวบ้านป่าไม้ที่ตึนยีสาน	1 – 3
2) รายงานการอบรมการทำปุ๋ยหมัก	4 – 5
3) รายงานผลการประชุมแลกเปลี่ยนชุมชน-นโยบาย	6 – 21
4) รายงานการประชุมประจำเตือนเมษายน 2546	22 – 24
5) รายงานการประชุมประจำเตือนพฤษภาคม 2546	25 – 29
6) รายงานการประชุมประจำเตือนมิถุนายน 2546	30 – 37

รายงานความก้าวหน้า
โครงการสิทธิชุมชนศึกษา กรณีป่าภูสีฐาน
(เมษายน – มิถุนายน 2546)

สถานการณ์ของชุมชนในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา เป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านอพยพออกจากพื้นที่เพื่อทำงานรับจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานใช้แรงงาน ปัจจุบันมีการอพยพกลับมาอยู่ในชุมชนแล้ว จำนวน 4 ครอบครัว เพื่อเตรียมทำการผลิตตามฤดูกาล และมีบางส่วนยังคงปักหลักทำงานนอกพื้นที่ จำนวน 5 ครอบครัว ซึ่งสาเหตุที่ยังไม่กลับภูมิลำเนาเพราะฝนทิ้งช่วงและบางครอบครัวมีหนี้สินที่เกิดจากการซื้อสินค้าผ่อนส่ง จำเป็นต้องทำงานหาเงิน เพื่อชำระหนี้ต่าง ๆ คนที่อยู่ในชุมชนก็มีการทำมาหากิน ในชุมชนเป็นปกติ แต่ก็มีปรากฏการณ์ที่ชาวบ้าน จำนวน 2 ครอบครัวอพยพออกจากชุมชน เนื่องจากต้องการย้ายไปอยู่พื้นที่ที่มีความมั่นคง และไม่มีความขัดแย้งเรื่องที่ดิน ซึ่งจากกรณีที่มีชาวบ้านอพยพออกจากหมู่บ้านทำให้เกิดพื้นที่ว่างเปล่า และมีคนในชุมชนพยายามเข้าไปใช้ประโยชน์ และยังมีกรณีเข้าไปบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่าใหม่ ซึ่งทางคณะกรรมการของชุมชนไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้ ทำให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามาจัดการนำป้ายห้ามเข้าไปทำประโยชน์มาปัก เพื่อป้องกันคนในชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินผืนนั้น แต่ชุมชนมีข้อตกลงและเสนอว่า ที่ดินของผู้อพยพออกจากชุมชนจะตกเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชน ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ต้องการนำไปปลูกป่าทดแทน แต่ในความคิดของชาวบ้านและเป็นข้อตกลงร่วมกันว่าจะประสานงานกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้เพื่อใช้ประโยชน์ของพื้นที่เหล่านี้ในการปลูกพืช ไม้ผลหรือใช้ประโยชน์เพื่อส่วนรวมอื่น ๆ และเป็นสมบัติของชุมชนต่อไป (เอกสารภาคผนวก ๔ - ๖)

สถานการณ์การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ที่ผ่านมามีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนสถานการณ์ชุมชน ที่บ้านแพง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร มีประชาชนตัวแทนชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมประมาณ 60 คน ซึ่งเนื้อหาในการจัดเวทีเป็นการแลกเปลี่ยนปัญหาของชุมชนรอบป่าภูสีฐาน และ นำเสนอสถานการณ์ในระดับนโยบายที่มีความสัมพันธ์กับชุมชน และมีวิทยากรมาวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาของรัฐที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอนุรักษ์ ซึ่งจากการดำเนินกิจกรรมทำให้ชาวบ้านได้รู้จัก และเรียนรู้ปัญหาซึ่งกันและกันมากขึ้น

ส่วนสถานการณ์ด้านความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านรอบป่าพบว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้ร่วมมือกับตำรวจชายแดน เข้ามาข่มขู่ จับได้ และ จับกุมชาวบ้าน ที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตป่าในลักษณะ สร้างกระท่อม ,เถียงนา ,เถียงวัว ,ทำกิน เขตป่าบริเวณดงหนองไฮ ค.บ้านเหล่า อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร ซึ่งเคยเป็นพื้นที่ทำประโยชน์ของชาวบ้านก่อนที่จะมีการประกาศเขตอนุรักษ์ ทำให้ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัว บางคนไม่กล้าเข้าป่าหากินเหมือนเดิม และไม่กล้ารวมกลุ่มกันอย่างเปิดเผย

1.3 พัฒนาการใช้สิทธิของชุมชน

จากเหตุการณ์ที่มีชาวบ้านอพยพออก 2 ครอบครัว ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ นำป้ายห้ามเข้าไปทำประโยชน์ มีฉะนั้นจะดำเนินการตามกฎหมายข้อห้ามบุกรุกป่าอนุรักษ์ ซึ่งขัดแย้งกับระบบการจัดการในชุมชน ซึ่งกำหนดให้ ที่ดินของผู้อพยพเป็นสมบัติร่วมกันของชุมชน เป็นสิทธิของชาวบ้านที่จะกำหนดการใช้ประโยชน์ จึงมีการเข้าไปเจรจาดูเรื่องกับทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ระดับล่างที่มาดำเนินการ ซึ่งก็ไม่สามารถหาข้อยุติได้ เนื่องจากทางเจ้าหน้าที่อ้างกฎหมาย อ้างคำสั่งของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งพบว่าหากถูกเพิกถอนหรือเจรจาแล้ว อาจนำไปสู่ความรุนแรงได้ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างมีจุดยืนที่แตกต่างกัน

จึงเห็นว่าเราควรจัดกิจกรรมในเชิงบวกขึ้นมา เช่นบวชป่าหรือปลูกป่า ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่เสียประโยชน์ และชาวบ้านก็ต้องการทำอยู่แล้ว และถือเป็นโอกาสในการพูดคุย สร้างข้อตกลงกัน ที่จะสามารถนำไปสู่การมีอำนาจของชุมชนในการมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากร คือที่ดินของผู้อพยพผืนนั้นได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนด้วย มีฉะนั้นทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ก็จะนำดินต้นเปิดมาปลูก ซึ่งไม่สามารถกินได้ แต่ถ้าหากเราสามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจาได้ ทางเจ้าหน้าที่อาจจะตกลงก็ได้ ในทางออกที่ทั้งสองฝ่ายไม่เสียจุดยืนมากนัก

ในระยะนี้พยายามจัดกิจกรรมเพื่อเป็นโอกาสไปพูดคุยกับพี่น้องเครือข่าย โดยยึดกลุ่มที่มีปัญหาเรื่องป่าไม้ที่ดิน แต่เนื่องจากสถานการณ์ทางกลุ่มเป้าหมาย ได้ประสบปัญหาเฉพาะหน้า เกี่ยวกับการจับกุม ช่มชู้ ซึ่งการเก็บข้อมูลจึงเป็นลักษณะนอกแผน ไม่ได้ทำกิจกรรมตามกระบวนการตามขั้นตอน โดยช่วงนี้ได้ประสานกับชาวบ้าน บ้านเหล่า บ้านม่วง บ้านแพง บ้านแมด ตำบลบ้านเหล่า อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นบ้านที่อยู่ใกล้กับเขตป่า เข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตป่าค่อนข้างสูง เช่นการนำสัตว์ไปเลี้ยง การหาอยู่หากินและบางกลุ่มทำเป็นที่ทำกินด้วย จากการใช้ประโยชน์ทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวนี้ ชาวบ้านไม่ได้เชื่อมเป็นกลุ่มพลัดเดียวกัน เนื่องจากทางกลุ่มหนึ่งคิดว่า มีป่าไว้แค่เอาไว้เลี้ยงสัตว์ หาอยู่หากินก็เพียงพอ ไม่น่าที่จะขึ้นไปทำกิน แม้ว่าอยู่ทำกินมานานแล้วก็ตาม น่าจะปล่อยให้ป่าฟื้นแล้วเราใช้ประโยชน์ทางอ้อม (เอกสารภาคผนวก ๓)

2. กระบวนการเรียนรู้ชุมชน

จากการประเมินกิจกรรมที่ดำเนินงานร่วมกับชุมชน หรือผู้นำชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกนั้น จะสังเกตเห็นว่า เนื้อหาในการสร้างความเข้าใจแก่ผู้นำจะเน้นหนักที่เรื่องของนโยบายที่เข้ามกระทบกับชุมชนในภาพรวม และ ผู้นำชุมชนสามารถที่จะอธิบายความสัมพันธ์ได้บ้าง แต่การอธิบายให้ถึงปัญหภายในชุมชนที่จะสามารถสร้างจิตสำนึกโดยรวมของชุมชนนั้นยังไม่สามารถอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรมได้

ฉะนั้นกระบวนการเรียนรู้ที่เจ้าหน้าที่และโครงการจะต้องดำเนินการโดยเร็ว คือ การสร้างจิตสำนึกร่วมในชุมชนให้เกิดขึ้น ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์ชุมชนร่วมกันทั้งเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน หรือผู้มีประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เน้นถึงการปฏิบัติในพื้นที่มากกว่าการสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายนอก

ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมา น่าจะได้นำมาวางแผนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของครอบครัว แก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพของชุมชน ซึ่งอาจจะไม่ใช่คำตอบที่นโยบายอย่างเดียว ฉะนั้นแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในระยะต่อไป คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ตนเองภายในชุมชนมากที่สุด ซึ่งอาจจะเริ่มต้นจากเด็ก เยาวชน หรือ ผู้นำในชุมชน ดำเนินการร่วมกัน

3. ปัญหาอุปสรรคในการทำงานที่ผ่านมา

3.1 ความพร้อมของทีมผู้นำในชุมชนยังไม่ดีพอ เนื่องจากประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และความสามารถในการตั้งประเด็นและการคิดค้นโจทย์งานวิจัย

3.2งบประมาณไม่ต่อเนื่อง จึงไม่สามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนได้ มีการปรับเปลี่ยนบ่อยๆ สร้างความเบื่อบั่นทอนให้ชุมชน

4. แนวทางแก้ไขปัญหา

4.1 ลดขนาดกลุ่มให้เล็กลง ในการสร้างคนเรียนรู้ร่วม และค้นหากลุ่มอื่นๆในชุมชน ขึ้นมาแทน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มเด็กนักเรียนประถมศึกษา

4.2 ทำความเข้าใจกับชุมชนถึงข้อจำกัด และหาแหล่งงบประมาณสำรองจ่าย

4.3 สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสม

รายงานการ
สรุปบทเรียนองค์กรชาวบ้านป่าไม้ที่ดินอีสานในการจัดการทรัพยากร
วันที่ 29 – 31 มกราคม 2546
ณ อาคารโถงบ้านดอนแดง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

กำหนดการ

29 มกราคม 2546

9.00 น. – ทบทวนยุทธศาสตร์

โดย คุณปราโมทย์ ผลภิญโญ และ คุณพิพัฒน์ชัย พิมพ์หิน

10.00 น. – ประเมินสถานการณ์ทางสังคม

โดย อาจารย์สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ และ คุณสุวิทย์ วัฒน

12.00 น. – รับประทานอาหารเที่ยง / พักผ่อน

14.00 น. - แลกเปลี่ยนกลุ่มย่อยประเมินการดำเนินงานขององค์กรชาวบ้าน

18.00 น. – รับประทานอาหารเย็น / พักผ่อน

30 มกราคม 2546

9.00 น. – นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย / แลกเปลี่ยน

12.00 น. – รับประทานอาหารเที่ยง / พักผ่อน

14.00 น. – นำเสนอผลการประเมินองค์กรชาวบ้านและวิเคราะห์องค์กรชาวบ้าน

โดยอาจารย์บัญญัติ แก้วสอง และ อาจารย์เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมณ์

18.00 น. – รับประทานอาหาร / พักผ่อน

31 มกราคม 2546

9.00 น. – นำเสนอมุมมองประสบการณ์แกนนำชาวบ้าน

11.00 น. – สรุปยุทธศาสตร์องค์กรชาวบ้าน / ปิดการสัมมนา

สรุปเนื้อหา

1. ทบทวนยุทธศาสตร์ ซึ่งในอดีตองค์กรชาวบ้านที่จัดตั้งขึ้นมียุทธศาสตร์ คือ

1.1 การจัดตั้งองค์กรจัดชาวบ้านแล้วหนุนเสริม

1.2 การสร้างเครือข่ายพันธมิตร

1.3 การผลักดันนโยบายรัฐให้มาเอื้อต่อชุมชน

2. เรื่องการประเมินสถานการณ์ทางสังคม

2.1 ภายใต้การทำงานของรัฐบาล ทักษิณ ซึ่งใช้นโยบายเอาใจคนเรียกว่า "นโยบายประชานิยม" มีโครงการที่สร้างภาพทำเพื่อคนจน เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ การพักการชำระหนี้เกษตรกร หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ธนาคารคนจน 30 บาทรักษาทุกโรค และล่าสุด คือ การแปลงสินทรัพย์เป็นทุนและบ้านคนจน ซึ่งเป็นนโยบายสาธารณะที่สามารถสร้างการยอมรับจากคนชั้นกลางและชนบท การเคลื่อนไหวของชาวไร่ชาวนา ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ใช้เงินจำนวนมากในการวางแผนนโยบายสาธารณะตามแนวคิดเสรีนิยม ภายใต้ลัทธิทุนนิยมที่เน้นการใช้เงินเป็นหลัก มีมุมมองในเรื่องทุนและกำไร โดยขาดการให้ความสำคัญกับประเด็นอื่นๆ

2.2 ภายใต้วิธีการทำงานแบบเบ็ดเสร็จของรัฐบาลปัจจุบัน ที่เรียกว่า "workshop" โดยไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้วิธีการหีบยื่นและสั่งการโดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมแบบฉาบฉวยเพื่อสร้างความชอบธรรมในการดำเนินนโยบาย ซึ่งเป็นวิธีการการบริหารธุรกิจเอกชนซึ่งเน้นประสิทธิภาพและกำไรสูงสุด จะเป็นการทำลายความเข้มแข็งของสังคมในระยะยาว

2.3 การเคลื่อนไหวของภาคประชาชน ถูกรัฐบาลแยกส่วน แบ่งแยก ทำลายความชอบธรรมและโดดเดี่ยวให้กลายเป็นคนส่วนน้อย ด้วยเนื่องจากรัฐบาลทุนสามารถยึดกุมสื่อ และใช้เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลสร้างภาพ

3. สถานภาพองค์กรชาวบ้าน

3.1 ปัจจัยที่ส่งผลให้องค์กรชาวบ้านอ่อนตัวลง

3.1.1 จากนโยบายรัฐ

- การเข้ามาแทรกแซง แยกมวลชน
- เรื่องกองทุน และ เงิน ทุนต่างๆที่เข้าไปในชุมชนทำให้ชาวบ้านหมกมุ่นแต่เรื่อง การเขียนโครงการ และ แกนนำที่สำคัญถูกชักจูงเข้าไปในกลไกบริหารทุน
- นโยบายประชานิยมทำให้ชาวบ้านวิเคราะห์ไม่ถึงตามไม่ทัน
- การไม่แก้ปัญหาของฝ่ายรัฐ ผ่วงเวลา ตั้งกรรมการไม่ตัดสินใจ

3.1.2 เงื่อนไขภายใน

- กลุ่มที่ได้ที่ดินแล้วก็มุ่งในการฟื้นฟูอาชีพการทำกินจึงไม่ได้ออกมาเคลื่อนไหว
 - ความขัดแย้งเรื่องการจัดระเบียบชนทำให้เกิดการเกี่ยงกันไม่ร่วมมือและสามัคคี
- เช่น กลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการนำร่องฯ
- ปัญหาเศรษฐกิจในครัวเรือนของแกนนำชาวบ้านและชาวบ้านทั่วไป
 - การหนุนเสริมจากพี่เลี้ยงลดความเข้มแข็งลง

4. บทเรียนองค์กรชาวบ้านอีสาน

4.1 เมื่อรัฐเปลี่ยนท่าที ชาวบ้านวิเคราะห์รัฐไม่ออก กระบวนการต่อการต่อสู้ไม่ชัดเจน ประชาชน
หลีกเลี่ยงสถานการณ์ในการต่อสู้ไม่ได้

4.2 ขาด ความต่อเนื่องในการทำงาน การทำซ้ำ การทบทวนเป้าหมาย การขยายผล กลไกที่ชัดเจน
ในการทำงาน และแนวคิดอุดมการณ์

4.3 ขบวนการต่อสู้ เคลื่อนไหว สิทธิที่ดิน ป่าชุมชน ขาดการวางแผนเศรษฐกิจ การผลิตที่ยั่งยืน ที่
สามารถยังชีพได้

4.4 ต้องรวมกันสู้สู้ขยับเดียวไม่ได้

4.5 ไม่มีกระบวนการไหนที่ได้มาดี ๆ ง่าย ๆ

5. ทิศทางการทำงานร่วม

5.1 ประเด็นปัญหา ร่วม สู้ร่วมกัน วิเคราะห์เปิดโปงสาเหตุต้นนโยบายทักษิณ สร้างแนวร่วมขยายแนว
ชมการต่อสู้ของคนจน

5.2 สร้างฐานสะสมความเข้มแข็งและกำลัง

- ประเมินกำลัง อยู่ที่ไหน เท่าไร
- เชื่อมผู้นำใหม่กับผู้นำเก่า พื้นที่ใหม่กับพื้นที่เก่า
- ขยายผลในพื้นที่ของตนเอง

5.3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามข่าย ข้ามกลุ่มปัญหา กำหนดประเด็นเคลื่อนไหวที่เป็นเป้าใหญ่แล้วร่วมกัน
ผลักดัน

สรุป / พิมพ์
สาธิต ปรามเพชร
1 กุมภาพันธ์ 2546

รายงานการจัดทำกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ
การทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ
วันจันทร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2546
ณ บ้านโนนปากก่อ อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

ผู้เข้าร่วม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1.	นายเกษม พลอัม	สมาชิกชุมชน
2.	นายสุรพล ราชคำ	สมาชิกชุมชน
3.	นางสว่างจิต ราชคำ	รองประธานชุมชน / อาสาวิจัย
4.	นายถวิล ไชยชนะ	สมาชิกชุมชน
5.	นายปิ ความมัน	สมาชิกชุมชน
6.	นายเลิม ชองศิริ	ประธานชุมชน
7.	นายทองดี คนตรง	กรรมการฝ่ายป่าชุมชน
8.	นายชวน ไชยปัตตา	เลขานุการชุมชน / อาสาวิจัย
9.	นางแหลม คำพันธ์ุ	สมาชิกชุมชน
10.	นางสำภา วันชา	สมาชิกชุมชน
11.	นางทองลม อุทโท	รองประธานกลุ่มออมทรัพย์
12.	นายคำณ อินไชยา	รองประธานชุมชน
13.	นายพงษ์ศักดิ์ อินไชยา	เลขานุการกลุ่มออมทรัพย์ / อาสาวิจัย
14.	นางจำปี สุวรรณวงษ์	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
15.	นางตรี ไชยชนะ	สมาชิกชุมชน
16.	นายฝ้าย คนเชื้อ	หัวหน้าฝ่ายป่าชุมชน
17.	นางประนอม อุทวัง	สมาชิกชุมชน
18.	นายอุณ เพธิโส	ชาวบ้านบ้านแก่งนาง / วิทยากร
19.	นางน้อง	วิทยากร
20.	นายก๊วย	วิทยากร
21.	นายสาร ปรางเพชร	ผู้ช่วยนักวิจัย
22.	นายเดือน ศรีสุโพธิ์	ผู้ประสานงานกรณีป่าไม้
23.	นางสำราญ จำป่าแดง	ฝ่ายแม่บ้าน

การอบรมแบ่งเป็น 2 ช่วง

ช่วงที่ 1 เวทีแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจ

ช่วงที่ 2 การทดลองปฏิบัติการจริง

ช่วงที่ 1 เวทีแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจ

สาเหตุที่ต้องต้องใช้ปุ๋ย เพื่อให้ข้าว ได้พืชผักให้งาม เนื่องจากสภาพที่ผ่านมามีชาวบ้านมีการใช้ปุ๋ยเคมีสูงหากไม่ใส่ก็ไม่ได้ผลผลิต หรือได้ปริมาณน้อย เนื่องจากคุณภาพของดินเสื่อมไม่มีธาตุอาหารในดิน จากการที่เราใช้พื้นที่ทำการเกษตรซ้ำๆ ตลอด โดยไม่ได้คืนอินทรีย์วัตถุลงสู่ดิน เช่น การทำนาข้าว เม็ดข้าวเอาไปกิน ฟ่อนข้าวเอาไปเลี้ยงวัว,ควาย หรือไม่ก็เผาทิ้ง เหลือแต่ตอข้าวที่คืนสู่ดิน และการชะล้างของน้ำ และการใช้ปุ๋ยเคมีทำให้ดินแน่นและต้องใช้มากขึ้นเป็นลำดับและทำให้ต้นทุนสูงขึ้น

การเลือกใช้วัสดุในการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยหมักมีสูตรที่หลากหลายเกษตรกรคิดค้นและทดลองหลายสูตรหลายแบบ ไม่ว่าแบบไหนมีคนทำทั้งได้ผลสำเร็จและล้มเหลว ซึ่งส่วนผสมหลัก จะมีจำพวกเศษวัสดุที่ย่อยสลาย กากน้ำตาลหรือสิ่งที่มีคุณสมบัติคล้ายกากน้ำตาล น้ำหมักชีวภาพ (จุลินทรีย์) อากาศ และน้ำ (ความชื้น) ซึ่งเราเลียนแบบสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ และในส่วนของวัสดุจำพวกซากพืชหรือซากสัตว์ควรเลือกใช้วัสดุในชุมชน เพื่อประหยัดและเป็นการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ

การใช้ปุ๋ยหมัก การใช้ปุ๋ยแบบนี้ไม่ได้ให้ผลทันตาเหมือนปุ๋ยเคมี และอาจสำเร็จหรือไม่สำเร็จขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย อาจสำเร็จในคราวแรกที่ใช้หรือไม่สำเร็จ ต้องใจเย็นๆ ทดลองทำหลายๆครั้ง อย่างต่ำสรุปอย่างน้อย 3 - 5 ซึ่งจะให้ผลดีระยะยาว

ช่วงที่ 2 การทดลองปฏิบัติการจริง

ได้ทดลองทำปุ๋ยหมักโดยใช้วัสดุในชุมชนโดยใช้สูตร คือ ชีววั รำ แกลบดิบ กากน้ำตาล น้ำหมัก โดยใช้ส่วนผสม ชีววัแห้ง 1 ส่วน รำ 1 ส่วน แกลบดิบ 1 ส่วน และทำน้ำหมักชีวภาพ โดยใช้ดินบอนเป็นวัสดุหลัก

รายงาน
ผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สถานการณ์ชุมชน
๖ เมษายน ๒๕๔๖

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นเวทีในการติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของชุมชนในพื้นที่ป่าภูสีฐาน
2. เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ บทเรียน ของชุมชนต่อสถานการณ์ทางสังคม
3. เพื่อเป็นเวทีในการให้ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมแก่คนในชุมชน
4. เพื่อสร้างความร่วมมือ และความสัมพันธ์ของเครือข่ายชาวบ้านในพื้นที่อันนำไปสู่

การทำงานร่วมกันในอนาคต

สถานที่ดำเนินงาน ณ ศาลาวัดชมภูบ้านแพง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอคำชะอี จังหวัด
มุกดาหาร

ระยะเวลาดำเนินงาน วันที่ อาทิตย์ ที่ 6 เมษายน 2546

ผู้เข้าร่วม

1. เครือข่ายชาวบ้านป่าภูสีฐาน
2. หน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรปกครองท้องถิ่นในตำบลบ้านเหล่า
3. กลุ่มพัฒนาประชาธิปไตยจังหวัดมุกดาหาร
4. องค์กรประชาชนในพื้นที่
5. องค์กรเอกชน

โดยมีผู้เข้าร่วม จำนวน 79 คน

กำหนดการ

- 9.00 น. กล่าวเปิดการประชุมโดยผู้อาวุโสในเวที
- 9.10 น. กล่าวรายงานความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการจัดงานและแนะนำองค์กรร่วม
จัดและผู้เข้าร่วม
- 9.40 น. รายงานสถานการณ์ในพื้นที่ 3 กลุ่ม
- กลุ่มตำบลบ้านเหล่า
 - บ้านโนนปากก่อ
 - บ้านแก่งนาง
- 10.30 น. นำเสนอข้อมูล ประสบการณ์ 4 กรณีปัญหา
- กรณีปัญหาป่าไม้
 - กรณีปัญหาที่ดิน
 - กรณีปัญหาแร่โปแตส
- 12.0 น. พักรับประทานอาหาร
- 13.00 น. (นำเสนอกรณีปัญหาต่อจากภาคเช้า)กรณีปัญหาเกษตรกร กับ ข้อตกลง WTO

14.00 น. ร่วมกันแลกเปลี่ยนและนำเสนอแนวทางของชุมชน
16.00 น. สรุปปิดประชุม

รายงานสถานการณ์ 3 กรณี

1. บ้านโนนป่าก่อ นำเสนอโดย นางสาวจิตรา ราชคำ

ตั้งบ้านเรือนอยู่ในภูในป่ามาเนิ่นนานได้สืบทอดกันมาตั้งแต่ปี 2496 ประมาณ 50 ปี ครั้น
ศตวรรษแล้ว ปัจจุบันราชการว่าอยู่ในจุดไข่แดงแปลงกระโถด ในเขตต้นน้ำ ลำธาร ต้องผลักดัน
ออกไป เราก็อยากอยู่ อาจจะซื้อบ้านการที่อยู่ไหนก็ไม่อยากย้าย ทำงานมานานก็อยากอยู่ได้
เดิม ชาวบ้านก็เช่นกัน ถ้าจะพูดแบบกำปั้นทุบดินประเทศไทย ลาว เขมร พม่า รัฐบาลก็ยังดูแล
เราเป็นคนไทยแท้ ๆ เขาก็ขอให้อยู่ แต่ก่อนนั้นกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ยิงปืนไล่กัน ปัจจุบันแบบ
น้ำผึ้งอาบยาพิษ หัวหน้าเขตเขาก็มาคุยกันมือไหว้ถามไถ่ทุกข์สุข เอาผ้าห่มเอาเกลือมาฝาก สุด
ท้ายก็เอาป้ายห้ามบุกรุกห้ามล่าสัตว์มาปักไว้กลางหมู่บ้านตรงดินคนอพยพ พื้นน้อมบ้านม่วงบ้าน
แมต เขาก็ปักหลักไว้ที่ดินภูไม่ได้ปักไว้ที่กลางบ้านแต่เราก็ไม่ว่าอะไรยังทำกินได้ที่นี่เขาจัดพื้นที่
รองรับให้แล้วทำไมไม่ไป ที่ไม่อยากไปเนื่องจากได้ปลูกได้สร้างมาเยอะแล้ว อีกอย่างหนึ่งพื้นที่ที่
เขาจัดให้อยู่บนโคก ขัดกับภูมิปัญญาของพ่อของแม่ที่เวลาตั้งบ้านต้องมีห้วย หนอง คลอง ไม่ใช่
ว่าไปตั้งอยู่บนหลังภูแบบนั้น เขาเรียกว่าต้องอยู่ในที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ
ทรัพยากรธรรมชาติที่เขาจัดให้มีแต่หญ้าคาป่าเลื้อยหมอบ คนที่ไปอยู่จะหาหิ้ง หาเขียด หา
ผักหวาน หาหน่อไม้ หาพืชน้ำก็ยังกลับมาเอาที่บ้านโนนป่าก่อ ถ้าไม่มาก็ต้องซื้อกิน น้ำไม่ไหลไฟ
ไม่สว่างตั้งหมู่บ้านมาตั้งแต่ปี 40 เครื่องสาธารณูปโภคยังไม่ครบจะให้ไปอยู่ก็ไม่ไปกลัวถูกลอย
แพ แล้วจะให้ไปอยู่ได้อย่างไรพี่น้องคงเข้าใจ เพราะคนที่ไม่ได้เข้าร่วมต่อสู้ก็จะไม่เข้าใจ ฟังแต่
จากวิทยุ จากปากทางราชการ จากสื่อของรัฐ อาจเข้าใจว่าบ้านโนนป่าก่อเป็นโจรปล้นทรัพยากร
จริง ๆ ไม่ใช่ในเมื่อเขากล่าวหาว่าในเขตไข่แดงแปลงกระโถด เขตต้นน้ำลำธาร ขี่เขี้ยวให้พี่น้อง
ข้างล่างกินอาบ ไหลไปตามห้วยเห็ดห้วยบางทราย ซึ่งจริง ๆ พื้นที่ที่เขาไปตั้งใหม่น้ำก็ไหลลง
ห้วยเช่นกัน เขี้ยวก็ให้คนข้างล่างกินเช่นกัน ตอนนี้เราอยู่แบบใหม่อยู่แบบมิกติกาแบบแผนเช่น
เดียวกับข้าราชการที่เขาปฏิรูประชาการ เราก็ไม่ใช่ไดโนเสาร์ เรามีวิทยุโทรศัพท์คนรับรู้สถานะ
การณคิดว่าทำอะไรให้คนข้างนอกเข้าใจยอมรับได้ เราก็มีกฎกติกาชุมชน 9 ข้อ ซึ่งจะไม่พูด
ในรายละเอียดแต่จะสรุปเนื้อหาหลัก ๆ ให้ฟัง 1. ทะนุถนอมป่าดงพืชมงคลและหนองเมี่ยงไม่บุกรุก
แนวทางป่าที่เป็นป่าดิบ ป่าพื้นตัวขึ้นหนาแน่น 2. ไม่ล่าสัตว์ ไม่ทำไม้ค้ำไม้แต่หากเรือนชำรุด
จำเป็นต้องซ่อมก็ต้องขออนุญาตทางกรรมการชาวบ้าน ว่าขอไม้ซ่อมเรือนเห็นไม้ล้มอยู่ตรงนั้น
ตรงนั้นก็แจ้งไปทางชาวบ้านอนุญาตพร้อมกันจึงเอาได้ มีอะไรเกิดขึ้นก็รับผิดชอบร่วมกัน บ้านอื่น
ๆ รอบ ๆ ภู ล่าสัตว์ก็มีติดไม้ก็มี แต่ถ้าจับไม่ได้ไล่ไม่ทันก็รอดตัวไป ต่างจากบ้านโนนป่าก่อปลา
เน่าตัวเดียวเหม็นทั้งข้อง ตอนนี้เรามีแผนจะสร้างเศรษฐกิจพึ่งตนเอง ปลูกสิ่งที่อยากกินถอน
อะไรขึ้นมาก็ให้ไตกินได้ขาย แบบยกภูเขาไปไว้ในนา ไม่ใช่ยกแบบนิทานแต่เราปลูกหมากอิน

ไหนกินได้ทำไฉนได้ก็ไปเอามาเพาะมากล้า ในนาาก็ให้มันน้ำ ไม่มีแบคโฮไม่มีรถไถมาขุดให้ใช้จอบ
ตราจะเข้มาขุดกันเอง สรรเสริญสละน้อย ถึงไม่ใหญ่ก็พออยู่พอกิน ดินของเราเสียไปหลายแห่ง
เราก็เชิญวิทยากรมาคุยมาสอน การฟื้นดิน ทำปุ๋ยหมักน้ำหมักทำอย่างไร วันนี้ก็ทำปุ๋ยหมักกัน
อยู่ การติดตามตักกิ่งตักยอดทำไม่เป็นก็ไปศึกษาดูงานที่ที่เขาพออยู่พอกินแล้ว เข้าปลูกไร่หนึ่ง
30-40 ชนิดเราก็ไปดูไปเรียนจากเขา พิธีระยะสั้นระยะกลางไม่ผลต่าง ๆ มันไม่ได้ยากคาดิศา
ลาก็เข้าใส่ได้ อยู่แบบไม่บุกไม่เบิกทำตามมีมีมากทำมากมีน้อยทำน้อย มีชุมชนอยู่ในเขตป่าต้น
น้ำที่ไหนที่เขาอยู่ได้เราก็ส่งคนไปดูไปศึกษามาปรับใช้ว่าเขายู่กันอย่างไร แต่ที่สำคัญที่สุดคือ
ไม่เลื่อย ไม่ล่า ไม่บุก ไม่ลุด เพราะพื้นที่ป่าของประเทศเรานี้มีน้อย รู้จักปรับรู้จักเปลี่ยนมัน
ก็อยู่ได้ เราเริ่มปรับเปลี่ยนกันแล้ว แต่ก็ต้องขอเวลาขอโอกาส เพราะบ้านหนึ่งก็มีคนหลายแบบ
ปรับชีวิตเข้ากับยุคสมัยท่าเกษตรให้พออยู่พอกินตามธรรมชาติ เราอยู่ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีโซล่า
เซลล์ แต่ก็มีความสุขของอนุญาตระบายเป็นบทกลอนปิดท้าย

วิถีทางเหล่ามวลดชนเคนรากหญ้า

มีร่มไม้ใต้โชคหินพอบังเงา
ท่าแรงลงอัสตงลับขอบฟ้า
ในกระท่อมแสงตะเกียงวิบวอมแวม
ยามค่ำลงได้ล่อมเงาเหล่าแมกไม้
ดูประหนึ่งเสียงสวรรค์ชั้นนิมาน

พรมลิตสร้างมาอยู่ป่าเขา
กลิ่นไอเขาเงาร่มไม้คล้ายดังแอร์
เหล่าคาราจากฝากฟ้าส่องทองแสง
ไม่เรืองแสงเจิดจ้าเหมือนฟ้ากรุง
หริตเรไรกริดเสียงร้องก้องประสาน
แสนสำราญสุขสำราญใต้เงาจันทร์

2. บ้านเหล่า นำเสนอโดย นายเทอดเกียรติ ยินยัง

บ้านปากอาก็ได้ต่อสู้มายาวนานเพื่อความเป็นธรรมและประชาธิปไตย ผมเองก็เป็นกลุ่ม
คนยากคนจน ที่ได้เข้ามาอยู่ในสมัชชาคนจนเครือข่ายป่าภูสีฐาน เราก็เป็นองค์กรที่มีเครือข่าย
เคลื่อนไหวมาต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง ผมเองก็อยู่มาหลายองค์กรร่วมกับหลายองค์กรไม่ว่าจะเป็น
สกอ.(1) กลุ่มพัฒนาประชาธิปไตย ก็อยากให้ทุกกลุ่มมาร่วมกันเรียนรู้ปรึกษา ทุกวันนี้มันเป็น
ธรรมถูกต้องเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ในฐานะที่เราต่างเป็นประชาธิปไตย เป็นโอกาสดีที่ทุก
กลุ่มได้มาพร้อมกันในวันนี้มาร่วมกันคิดแก้ไขให้ถูกต้อง เราต้องการสังคมที่ดีเป็นประชาธิปไตย
ที่ถูกต้องและเป็นธรรม ปัญหาที่เราชาวบ้านตำบลบ้านเหล่ามี 7 หมู่บ้านขึ้นไปอาศัยทำนาทำไร่
มาเป็นเวลานาน บางคนก็ไปเลี้ยงวัวเลี้ยงควายหรือไม่กี่ขึ้นภูไปหาอยู่หากินเก็บเห็ดเก็บผัก
เศรษฐกิจตกต่ำเราก็ไม่ได้รับผลกระทบ เราไม่มีเงินก็หาผัก หาเห็ด หาปลา หน่อไม้มาขาย
สะดวกสบายมันมีที่พึ่งที่หากิน เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติอันช่วยให้อยู่แล้ว ต่อมาเขา
ประกาศเขตป่าอนุรักษ์กับที่ทำกิน ที่หากินของเรา แต่ไม่ได้ทับที่บ้านเราก็ไม่สบายใจตั้งแต่ปี
2533 เป็นต้นมาเมื่อรื้อถอนหนักกระท่อมเถียงนาที่เราเอาไว้กันแดดกันฝนถูกเผาเกือบหมดเราจึง
ร่วมกันไปที่อำเภอเรียกร้องแนวเขตให้ชัดเจนจะให้หาอยู่หากินที่ไหน คนเราต้องอยู่ต้องกิน
หรือจะให้ผูกคอตายก็ว่ามา ผู้ว่าก็มารับเอาข้อมูลส่งต่อไปข้างบนมันก็มีกฎหมายออกมาวางแนว
เขตชัดเจน จากแก่งบอนมาถึงภูผาเจ้า ทางทิศตะวันออกเป็นป่าอนุรักษ์ ทางทิศตะวันตกหาอยู่

ทำกินหากินได้ ชาวบ้านก็ตั้งใจถึงแม้จะมีการข่มขู่จับกุมอยู่บ้าง บางคนกลัวก็ออกหนี ส่วนผมไม่กลัวจับไม่กลัวตายก็ทำกินต่อเนื่องมา เขาก็คนไทยเหมือนกันเราต้องมีจิตใจเข้มแข็ง บางคนขายวัวขายควายทิ้งหมดเลี้ยวเลย บางคนขึ้น ๆ ลง ๆ การกลัวเป็นปัญหาสำคัญมาก ตอนปี 2535 เขาก็เอาช้างมาปล่อย 2 เชือกเข้าไปทำลายเถียงนา ทำลายพืชเกษตร พอดกมันเขาก็ยังตายแต่พอมาถึงปี 43 เขาก็ขยายพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่แรกจะให้กับตรงไหนเป็นป่าชุมชนก็ให้เอาสีไปแต้มเอาชาวบ้านก็ตั้งใจว่าหัวหน้าอภิวรเข้าใจ ก็พากันเซ็นชื่อกันทั้งตำบลว่าต้องการป่าชุมชน แต่กลับกลายเป็นประกาศเขตป่าอนุรักษ์หมดเลย หาทึบเลี้ยงวัวเลี้ยงควายก็ลำบาก ป่าไม้เองพอใส่ชาวบ้านเองแล้วก็ดูแลป่าไม่ได้ ต้นไม้ถูกลักลอบตัด ปัจจุบันไม่ใหญ่ ๆ เหลืออยู่ที่ตงหนองใสที่ผมดูแลอยู่ใครจะมาตัดผมไม่ยอม ชาวบ้านต้องการป่าชุมชนเท่านั้นไม่ต้องการป่าอนุรักษ์ เพราะหลังจากที่ท่านมาดูแลป่าก็เสียหายยับเยิน เราก็พยายามทุกวิถีทางให้พี่น้องเราได้ร่วมต่อสู้ เพื่อความเป็นธรรมเราต้องการเพียง 3 อย่าง 1.แนวเขตป่าที่ชัดเจน 2. ก้นพื้นที่ไว้ทำป่าชุมชน 3. ที่ทำกินที่เราเคยทำมา

3. บ้านแก่งนาง นำเสนอโดย นายคุณ เพรโธ

มีการต่อสู้มาตั้งแต่ปี 39 เดียวนี้ไม่เหลือที่ทำกินสักตารางวาเดียว เขาเอาหมด เอาดินเราไปจัดให้เป็นที่รองรับคนอพยพ เรามีลูกมากหลายคนเขาจัดให้ 9 ไร่ไม่พอกินเราก็สู้ เราสู้เขาก็ไม่ให้ เขาว่าต่อต้านเขา ทุกวันนี้เหลือหลายคนที่ไม่มีการทำกิน เราพากันเข้าไปปลูกเขาก็ไล่ทิ้งพากันจุดเผาเถียง ตอนนั้นก็หารับจ้างกินกันอยู่ ที่ดินตรงนั้นไม่ใช่เขาถางเอาฟรี ๆ มาซื้อตั้งหลายหมื่น ตั้งแต่ปี 28 ซื้อให้ลูกคนละ 10-15 ไร่เอาไปแจกให้คนอื่น มันจับลูกจับเมีย ตีผมจนเลือดตกยางออกแล้วก็จับติดคุก มันจะฆ่าเราทั้ง ๆ ที่ข้าราชการกินเงินเดือนประชาชน มันกลับมาบังคับเราให้ยินยอมตามมันจะเอาแต่ขึ้นขึ้นอย่างเดียวทุกวันนี้หากินไปพอกันตาย เข้าที่ดินเขาทำบ้าง รับจ้างบ้างพวกที่สู้ 10 กว่าครอบครัวเขาเอาไปปันให้คนอื่นหมด ไม่ใช่ผู้เดือดร้อนเขาก็ปันให้ ตอนนั้นก็ต้องเที่ยวขึ้นศาลอยู่ไม่หยุดไม่หย่อนมันตีเราแล้วกลับฟ้องเราอีก ชาวบ้านในพื้นที่เองก็ผิดกัน มันแบ่งให้ไม่ยุติธรรม คนที่มีที่ดินน้อยมีที่หลายแปลงเขาก็ยอมเอา อย่างเรามีเฉพาะที่นี้ลูกก็มากให้เท่ากันจะพอกินได้อย่างไร ความยุติธรรมอยู่ที่ไหน

กลุ่ม สกยอ.(1) แสดงความคิดเห็น นายเวิน ได้รับฟังปัญหาของกันและกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนจนหรือกลุ่มเกษตรกรรายย่อยในบริเวณบ้านเหล่านี้มีปัญหาป่าไม้ทับที่ทำกินจากกฎหมายของรัฐ เราต้องหาเวทีในการนำเสนอข้อมูล

นายคำรณ อินไชยา แสดงความคิดเห็น มาจากบ้านโนนปาก่อ เครือข่ายบ้านภูสีฐาน สำหรับบ้านโนนปาก่อจริง ๆ แล้ว คนทางบ้านม่วง บ้านแมดไปก่อตั้งหมู่บ้านให้ พวกพ่อใหญ่เชียงของ พ่อใหญ่สง พ่อใหญ่สุดตอนนั้นแกลงเสียไปบางแล้ว ผมขอเสริมเรื่องของพี่น้องบ้านแก่งนาง ซึ่งถูกโครงการของรับประกาศจัดที่รองรับผู้อพยพ ซึ่งจะย้ายบ้านโนนปาก่อและบ้านบางทราย

บ้านบางทรายย้ายไปเหลือ 1 ครัวเรือน บ้านโนนปาก่อย้ายออกไปบ้างบางคน ซึ่งพ่อคุณเองก็ถูกโครงการกระทบ จริง ๆ แล้วไม่ใช่ว่าโครงการไม่ดี แต่เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการมารังแกพ่อคุณ จับลูกจับเมียแกเข้าคุก จึงไม่พอใจในส่วนนี้และทางโครงการไม่จัดสรรที่ดินอย่างเหมาะสมให้แต่ละครอบครัว แกก็เป็นชาวไร่ชาวนาไม่มีความรู้ เราไม่ยากขัดทางราชการแต่ทางราชการบังคับให้เราเป็นโจร เราก็ต้องการสิทธิที่พึงมีพึงได้ของเกษตรกรเกิดมาบนผืนแผ่นดินไทย

นำเสนอข้อมูลสถานการณ์ปัญหา

1. ปัญหาป่าไม้ นำเสนอโดย คุณเลื่อน ศรีสุโพธิ์
2. ปัญหาเหมืองแร่โปแตส จ.อุดรธานี นำเสนอโดย คุณเลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์
3. ปัญหาที่ดิน นำเสนอโดย คุณสุรพล สงษ์รักษา
4. ปัญหาเกษตรกรกับข้อตกลง WTO นำเสนอโดย คุณปารุณ คะโยธา

กรณีปัญหาป่าไม้

คุณเลื่อน ศรีสุโพธิ์ ถือเป็นโอกาสอันดีที่พี่น้องเครือข่ายป่าภูสีฐานที่ได้มาคุยกันในวันนี้ จะได้รับรู้ปัญหาและความทุกข์ยากของกันและกันเพื่อร่วมกันคลี่คลาย เนื่องจากที่ได้สรุปบทเรียนคนจนได้พบว่าที่คนจนสู้เขาไม่ได้เนื่องจากแยกกันสู้ พวกกองทุนพื้นฟูฯ อยากได้ก็พากันไป พวกปัญหาบ้านนอนอยู่บ้าน ยามที่พวกป่าไม้ทำกินไม่ได้ถูกรบกวนก็พากันไป พวกกองทุนพื้นฟูฯ ก็พากันไป ชัยชนะจึงไม่เป็นของประชาชนสักที ปัญหาป่าไม้ซึ่งเป็นปัญหาย่อยของกะปิ่น ซึ่งเป็นสงครามแย่งชิงทรัพยากรเกิดขึ้นมานานแล้ว ตั้งแต่ที่รัฐบาลในอดีตเปิดให้ต่างชาติมาสัมปทานป่า จึงทำให้ ชาวบ้าน ไร่ และนายทุนขัดแย้งกันมาตลอด ซึ่งประเด็นที่เป็นปัญหาคือ

1. เรื่องความคิดรัฐบาลคิดว่าป่าไม้ทั้งหมดเป็นของรัฐ แต่คิดต่างจากชาวบ้าน ชาวบ้านคิดว่าบ้านไหนดูแลบ้านนั้นมีสิทธิใช้ประโยชน์ แต่ก็ปันให้บ้านอื่นใช้ด้วย และการใช้ใช้เพื่อยังชีพเท่านั้นไม่ใช่ใช้เพื่อการค้าขาย รัฐบาลคิดว่าคนกับบ้านนั้นอยู่ร่วมกันไม่ได้ เนื่องจากว่าชาวบ้านนั้นพอเห็นไม้ยูงไม้ยางอยากตัด อยากเอามาอนุรักษ์ไว้ได้ทุน

2. เรื่องการใช้ประโยชน์ ก็ไม่ตรงกัน ชาวบ้านคิดว่าบ้านนั้นเอามาใช้เพื่อความอยู่รอด เอาไว้เป็นที่หาอยู่หากินของคนข้างของสัตว์บ้าง ส่วนการใช้ประโยชน์ของรัฐนั้นใช้เพื่อการค้าขาย เอาไม้ตัดไปขาย

3. เรื่องการกำหนดพื้นที่ ซึ่งรัฐไม่ได้ดูข้อเท็จจริง มาดูเมื่อปี 2504 พื้นที่ประเทศไทย 321 ล้านไร่เป็นพื้นที่ป่าไม้ครึ่งหนึ่ง 160 ล้านไร่ ในปีนั้นรัฐบาลคิดว่าประเทศไทยจะอยู่แบบหากินรอวันพันธุ์ไม้ได้ตัวนั้นต้องพัฒนา จึงได้ทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รัฐบาลคิดว่าป่าที่มีอยู่นั้นทำลายป่าได้เพื่อสร้าง สาธารณูปโภค ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา สามารถที่ทำลายป่าได้ 10 % ก็มากมาย เสร็จแล้วก็ส่งเสริมปลูกอ้อย ปลูกมัน เพื่อส่งออกนำรายได้เข้าประเทศ เอาไปซื้อเครื่องจักร จ้างนักพัฒนาจากต่างชาติ บุกป่าบุกทองก็ เฉลยไม่ว่า เอา

หูไปนาตาไปไร่ ต่อมาพอป่าลดลงมากเข้าก็ได้ร่างนโยบายป่าไม้แห่งชาติในปี 2528 เป็นกรอบในการจัดการป่าเมืองไทย รัฐบาลได้แบ่งป่าไม้ออกเป็น 2 ประเภท 1. ป่าอนุรักษ์ 2. ป่าเศรษฐกิจ รวมกันให้ได้ 40 % ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งตอนนั้นคนไทยสำรวจบอกว่า พื้นที่ป่าเหลืออยู่ 19 % ของประเทศ และ ทางธนาคารโลกสำรวจเหลืออยู่ 14 % ของพื้นที่ประเทศ แต่รัฐบาลว่าต้องมี 40 % ทำอย่างไรมันเป็นไรเป็นนาหมดแล้ว จึงกำหนดว่าในเขตป่าอนุรักษ์นั้นต้องเอาคนออก หากยังไม่เป็นป่าอนุรักษ์ก็ประกาศกฎหมายลงไปให้มันเป็นป่าอนุรักษ์ ในป่าเศรษฐกิจ ก็แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งก็ให้ชาวบ้านเราทำกิน ส่วนหนึ่งก็เอาให้บริษัทเอกชนเช่าปลูกไม้โตเร็ว ปลูกยูคาลิปตัส ซึ่งขัดแย้งกับชาวบ้านเรา ของชาวบ้านเรา อันที่ 1 นั้นต้องมี ที่อาศัย อันที่ 2 ต้องมีที่ทำกิน อันที่ 3 ต้องมีที่ทำกิน อันที่ 4 ต้องมีป่าไว้ปฏิบัติตามจิตตามคอง เช่น ป่าปู่ตา ป่าตามวัฒนธรรม หลายสิ่งหลายอย่างตามห้วยตามช่อง บางทีก็จะตั้งศาล ที่ไหนมีศาลคนก็กลัวไม่กล้าทำลาย ซึ่งแบ่งไว้ประมาณ 4 ประเภทดังกล่าวมา

4. เครื่องมือในการจัดการป่าก็แตกต่างกัน ของรัฐนั้นใช้กฎหมาย นโยบาย เครื่องมืออันแรกที่ใช้คือ นโยบายป่าไม้แห่งชาติปี 2528 บอกว่าแบ่งป่าเป็น 2 ประเภท ป่าอนุรักษ์เก็บไว้ไม่ให้ใช้ ป่าเศรษฐกิจ ให้เอกชนเช่าปลูกไม้โตเร็ว เป็นหลัก ส่วนของชาวบ้านนั้นใช้เครื่องมือหลากหลายใช้ทั้งกฎที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร และจัดการตามความเชื่อด้วย ป่าปู่ตาไม่มีใครเข้าไปตัดไม้ แต่สิ่งเหล่านี้รัฐไม่ยอมรับ

ปัจจุบันในยุครัฐบาลทักษิณ ก็ไม่มีอะไรคืบหน้า สมัชชาคนจนชุมนุมเสนอให้ระงับใช้มติ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องมาตรการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ดินในเขตป่า ที่ให้ใช้ภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหารที่ถ่ายไว้ครั้งแรกที่ใกล้เคียงกับตอนที่ประกาศพื้นที่ป่าเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์สิทธิ โดยดูว่าชาวบ้านอยู่ทำกินมาก่อนประกาศพื้นที่ป่าหรือไม่ หากอยู่มาก่อนและไม่เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ จึงรับรองสิทธิให้ หากเป็นป่าต้นน้ำก็ต้องออกไปอยู่ที่รองรับ เสนอให้แก่ไขก้นหมายป่าไม้ 5 ฉบับที่จำกัดสิทธิการเข้าถึงของ ประชาชนไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญเพราะเป็นกฎหมายที่ออกตั้งแต่สมัยรัฐบาลเผด็จการ ได้แต่กรรมการประชุมกันกันบ้างไม่ได้ประชุมบ้าง ประชุมกันก็ไม่รับรองรายงานการประชุม อย่างกรณีของพี่น้องที่ป่าดงลานเรียกร้องค่าชดเชยจากโครงการ ค.จ.ก. ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกเคลื่อนย้ายชุมชน และค่าฟื้นฟูอาชีพที่ต้องสูญเสียการทำมาหาได้ รัฐบาลกลับมีมติ คณะรัฐมนตรีให้ไปศึกษาหาข้อมูล ผู้ได้รับผลกระทบใหม่ ทั้งๆที่ชาวบ้านสู้มาหลายปีหลายรัฐบาลแล้ว เมื่อ ปี 2540 รัฐบาลรัฐบาลยอมรับแล้วว่าประชาชนได้รับผลกระทบจริง มีการทำงานร่วมกันระหว่างตัวแทนราชการกับทางชาวบ้าน ถูกข่มขู่ตอนทุกอย่าง แต่พอมาถึงทักษิณ กลับถอยหลังเข้าคลอง รัฐบาลคิดว่าหากเกิดจ่ายไปแล้วคนอื่นจะมาเรียกร้องอีก ปัญหาจะไม่จบสิ้น ฉะนั้นไม่ต้องให้ สรุปก็คือไม่มีความคืบหน้าปัญหาที่เกิดขึ้นมานับร้อยปียังคงอยู่ ยังคงขัดแย้งทางความคิดเรื่องคนกับป่า รับยังคงจัดการป่าโดยเน้นประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าเพื่อเลี้ยงชีพ ป่ายังอยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้ หรือย้ายมากรมอื่น แต่ก็อยู่ภายใต้การจัดการของรัฐเช่นเดิม ถึงแม้ว่าทุกวันนี้เราจะมีรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิให้เสียงมากประชาชนมากมาย ไม่ว่าการรวมกลุ่ม การจัดการทรัพยากร

การเสนอกฎหมาย ฯลฯ แต่ถ้าอ่านดีๆ เขาก็จะมีต่อท้ายเกือบทุกมาตราว่า ทั้งนี้ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย คราบไคที่ยังไม่แก้กฎหมายลูกที่ผิดเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

โดยในสมัยรัฐบาลทักษิณมันเห็นได้ชัดว่ารัฐธรรมนูญไม่มีความหมาย เห็นได้จาก ไม่ว่าจะเป็นการสลายการชุมนุมของพี่น้องที่คัดค้านโครงการท่อก๊าซ ที่หาดใหญ่ การที่ร่วมมือกับผู้ว่าฯ กรุงเทพฯ สังเกตกิจไธรัสพี่น้องปากมูนที่ชุมนุมอยู่ข้างท่าเนียบ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนอย่างรุนแรง คิดว่าปัญหาป่าไม้พี่น้องในเครือข่ายป่าภูสีฐานคงทราบดีแต่วันนี้เห็นมีพี่น้องจากทาง สกยอ. (1) และทางกลุ่มพัฒนาประชาธิปไตยมาร่วมคุยด้วย จึงอยากจะให้ข้อมูลเพื่อที่จะก่อให้เกิดเวทีแห่งปัญญาในการเรียนรู้และนำไปสู่การคิดแก้ไขปัญหาร่วมกันต่อไป

กรณีเหมืองแร่โปแตส จังหวัดอุดรธานี

คุณลิขิตศักดิ์ คำคงศักดิ์ เจ้าหน้าที่โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ข้ามมาประเด็นเหมืองแร่โปแตสอาจจะไม่ต่อเนื่องแต่ที่ต่อเนื่องกันอยู่ก็คงเป็นปัญหาคนจนเช่นเดียวกัน เป็นปัญหาของพี่น้องอีสานเช่นเดียวกันแต่ไม่ได้อยู่ในบริเวณพื้นที่ป่าไม้ เป็นเขตชุมชน ที่ลุ่มที่ราบที่ใช้ทำนาข้าว มีเอกสารสิทธิบ้างไม่มีเอกสารสิทธิบ้าง ฟังปัญหาของพี่น้องที่นี้ก็หนักมาก แล้วเอาปัญหาอื่นมาเพิ่มอีกก็อดทนกันหน่อย มันก็เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องรับฟังปัญหาอื่นด้วย เพื่อได้นำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับปัญหาตนเอง ซึ่งปัญหามันก็เกิดขึ้นคล้าย ๆ กันเต็มไปหมด ซึ่งที่จะพูดนี้มันเป็นเรื่องของทรัพยากรที่ดิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายแร่ แถวนี่คงไม่ค่อยมี แต่อาจจะมีเช่นเหมืองทองที่จังหวัดเลย หรือพวกเหมืองดีบุกที่ภาคใต้ ตอนนี้อยากเขียนกฎหมายแร่ฉบับใหม่ คือฉบับเก่ามันจะขุดแร่หลังจากที่ทางราชการอนุญาตแล้วเขาต้องรื้อที่ดินที่จะขุดเอาแร่ แต่กฎหมายแร่ฉบับใหม่เขาไม่ต้องซื้อทั้งหมด ซื้อแค่ที่ดินที่จะขุดแร่เท่านั้น แล้วก็ใช้กระดานเขียนตึกว่าจะเข้าใจง่าย โปแตสนั้นมันเป็นปุ๋ย ใช้เป็นส่วนผสมของปุ๋ย ปุ๋ย N P K โปแตสนั้นเป็นตัว K บ้านเราก็คงใช้ ตัว N เป็นไนโตรเจน ตัว P โฟสเฟอรัส ซึ่งก็คือเกล็ดหินหนึ่งที่มีความเค็มมากแต่ใช้กินไม่ได้ กฎหมายแร่ฉบับเก่า ปี 2510 นั้นสมมุติว่าทางบริษัทเขาสำรวจพบแร่ตามความสามารถของเขา ไม่ว่าจะลึกเท่าไร กว้างเท่าไร สมมุติว่ากว้าง 15,000 ไร่และเขาต้องการขอประทานบัตรทั้งหมดเขาก็ต้องซื้อที่ดินทั้ง 15,000 ไร่ หรือมากกว่านั้น แต่กฎหมายฉบับใหม่ที่เขาไปแก้มานั้นไม่ต้องซื้อทั้งหมด ซื้อ แค่ 2,000 ไร่ก็พอเพื่อตั้งโรงงานแยกแร่ และกองเศษแร่ แล้วก็เจาะอุโมงค์ลงไปไปกว๊าน ไปขุดเอาไคที่ดินชาวบ้าน โดยไม่ต้องบอกต้องกล่าวไม่ต้องแจ้งไม่ต้องขออนุญาต แล้วตรงนั้นก็จะมีกลวงเสี่ยงต่อการพังทลาย ทางบริษัทก็ผลักดันกฎหมายนี้จนผ่านสภาเป็นกฎหมายแล้วเมื่อ 31 ธันวาคม 2545 3-4 เดือนที่ผ่านมาเอง และที่มันเจ็บแสบมากก็คือที่มันผลักดันเรื่องนี้ต่อ ส.ส. ต่อว่าการเมืองไม่ใช่คนบ้านเราแต่เป็นนายทุนจากแคนาดา เข้ามาให้เงินให้ทองนักการเมืองที่เห็นแก่เงิน มาออกกฎหมายละเมิดสิทธิในที่ดินบ้านเรา ตอนนี้อยู่ในระหว่างการขอประทานบัตร คล้ายๆ ขอสัมปทาน ว่าจะมีขั้นตอนอย่างไร เกลือ

โพแตสมีเฉพาะภาคอีสาน แถว จังหวัดอุดรฯ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดมุกดาหารก็เฉียดๆมีบ้างเหมือนกัน ซึ่งตอนนี้เขาจะทำ เขาจะทำน้ำร่องที่อุดรเสียก่อน แถวจังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แน่ใจ ประมาณ 15,000 ไร่ เป็นการเริ่มต้น แต่จะทำไปถึง 120,000 ไร่ มันสำรวจไว้แล้ว โดยที่ดินชาวบ้าน 120,000 ไร่ มันจะซื้อเพียง 2,000-3,000 ไร่ เท่านั้น แล้วก็จะมีเรื่องกองเกลือ เวลาขุดขึ้นมามันก็จะมาแยกเกลือเอาเฉพาะไปแทสเกลืออย่างอื่นมันก็จะเอามากองกว้างเท่ากับ สนามหลวงที่กรุงเทพฯ 4 สนาม กองสูงเท่ากันตึก 16 ชั้น โดยไม่มีอะไรคลุมปล่อยให้ฝนชะลงนาข้าวไป โดยที่ยังไม่มีการประเมินผลกระทบต่อนาข้าว ต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งชาวบ้านที่อำเภอเมือง และกิ่งอำเภอประจักษ์ศิลปาคม ก็กำลังรวมตัวกันอยู่สู้เรื่องประเด็นนี้ ตอนนี้สู้กันมาได้ 2 ปีกว่า เพื่อที่จะยันไม่ให้เขาขุดเกลือได้ ตอนนี้ก็กำลังฟ้องศาลปกครองเพื่อให้เขาออกประทานบัตร และให้ทบทวนรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมใหม่ ให้รอบด้าน ให้รู้ว่าจะมีวิธีการ มาตรการอย่างไร ในการป้องกันการฟุ้งกระจายของเกลือ จะแก้ไขเยียวยาอย่างไร เรื่องดินถล่มมีทางแก้อย่างไร โดยต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย ไม่ใช่ว่าพอสำรวจพบแล้วซื้อที่ดิน 2,000 ไร่แล้วขุดได้เลย 2 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านก็รณรงค์ให้ข้อมูลกันตลอดเพื่อสร้างแนวร่วมชาวบ้านในพื้นที่ และในประเทศ และที่สำคัญคือมันอยู่ใกล้หนองหาน ซึ่งเป็นหนองที่สำคัญมากของคนอีสานหากปล่อยให้ได้รับผลกระทบก็จะเสียหาย

ซึ่งเรื่องศาลปกครองนั้นก็ฟ้องประเด็นเรื่องการรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมปี 2535 ซึ่งกำหนดให้โครงการใหญ่ที่อาจมีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต้องศึกษาผลกระทบและเสนอมาตรการป้องกันแก้ไขก่อนดำเนินการ ซึ่งการศึกษาที่ทำมาทำลวกๆไม่รอบด้าน เราจะฟ้องหน่วยงานราชการที่พิจารณาผลการศึกษาไม่รัดกุมซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนได้

อีกเรื่องหนึ่งก็คือทางบริษัทอ้างว่าจะสามารถสร้างงานในท้องถิ่นได้ 700 ตำแหน่ง แต่หากเราเปรียบเทียบตัวเลขคนที่จะได้ทำงาน 700 คน กับที่ทำกินที่จะต้องเสียไป และจะก่อให้เกิดการว่างงานอีกเท่าไรมันคุ้มกันหรือไม่ และก็มีประโยชน์ที่จะได้รับซึ่งก็ไม่ใช่ประโยชน์โดยตรงแก่ประชาชนเป็นประโยชน์ที่รัฐจะได้รับ คือเงินค่าภาคหลวงแร่ หน่วยงานที่ได้คือ อ.บ.ค. , อ.บ.จ. และกระทรวงการคลัง ซึ่งห่างไกลประชาชน สังเกตเห็นได้ว่าทุกอย่างรัฐออกกฎหมายมาเอาหมดแล้ว เริ่มตั้งแต่ ป่า ดิน น้ำ มาถึงแร่ อย่างแร่เขามานานแล้วแต่ครั้งนี้ทำให้เอาง่ายกว่าเดิม เพื่อให้พอใช้หนี้ต่างชาติ

ชาวบ้าน - เขาทำอย่างนี้กระทบต่อชาวบ้านรัฐบาลนั้นเขายากเดี๋ยวก็นล้มเปลี่ยนรัฐบาลใหม่มาก็โทษรัฐบาลเก่าไม่มีใครรับผิดชอบประชาชน

คือเหมืองตัวนี้จะมีอายุอยู่ในประเทศไทยประมาณ 100 ปี ที่อุดรฯอายุเหมืองประมาณ 25 ปี เฉพาะแท่งแรก 15,000 ไร่ ที่อุดรฯเขาศึกษาไว้แล้ว 4 แท่งอยู่ใต้เองอุดรฯเลยใต้เมืองอุดรฯที่เป็นเมืองอยู่ปัจจุบัน 1 แท่ง และที่แถวโนนสมบูรณ์ อีก เฉพาะที่ใต้เมืองอุดรฯมีถึงประมาณ 1,000 ล้านตัน แต่ที่โนนสมบูรณ์ที่กล่าวถึงอยู่ห่างเมืองไป 15 กิโลเมตร มี 300 ล้านตัน น้อยกว่าในเมืองอุดรฯ แต่ที่เอาที่โนนสมบูรณ์ก่อนเนื่องจากในเมืองอุดรฯกลัวคนใน

เมืองประท้วงเสียก่อน เนื่องจากคนในเมืองเสียตัง คนบ้านนอกประท้วงอย่างไรเสียตังน้อยกว่า และปริมาณน้ำไปแคลทั้งอีสานนั้นประมาณ 4,800 ล้านตัน 4 แหล่งที่อุตรชนั้นแหล่งละ 25 ปี มันก็จะอยู่ที่อุตรประมาณ 100 ปี ไม่รู้กี่ชั่วคน และแผ่นดินบริเวณนี้จะเป็นอย่างไร

กรณีสถานการณ์ที่ดิน

คุณเสรีพล สงษ์รักษา สมาชิกสภานิติบัญญัติสภาของประชาชน คือใจที่ได้มาคุยกับพี่น้อง เรื่องที่ดินก็เป็นทรัพยากรตัวหนึ่งที่ทำให้พี่น้องต้องเผชิญปัญหา และก็เป็นที่ปัจจัยที่ทำให้พี่น้องอยู่ดีกินดี ปัญหาของพี่น้องเรารู้สึกว่าเรามีที่ดินแล้วแต่เพียงรัฐไม่รับรองสิทธิให้ แต่ความหมายของรับของกรมที่ดินที่ดินเช่นนี้ไม่ใช่ที่ดินของเรา หมายความว่าเราไม่ได้อำนาจในการจะจัดการ มีแต่ว่าได้ทำกินพื้นมือพื้นวันได้ ไม่มีอำนาจในการจัดการได้ถึงที่สุด อำนาจเหล่านี้อยู่ในมือของทางราชการไม่ว่าเรื่องโปแตส เรื่องป่าไม้ ถึงแม้ว่าที่ป่าสงวน ที่สาธารณะ ทางอ.บ.ค. จะมีอำนาจในการมีส่วนร่วมแต่ในทางเป็นจริงไม่มี เพราะเขาไม่มีความกล้าหาญเพียงพอที่จะใช้อำนาจเนื่องจากความขี้ขลาดขี้กลัวอยู่ในหัวสมอง อยู่ในจิตสำนึกของคนเรามาจน เพราะว่า การปฏิรูปปรียกว่าปีตั้งแต่รัชกาลที่ 5 มันไม่ได้ถอนเอาความขี้ขลาดขี้กลัวเป็นทาสออกไปด้วย จะมีก็ส่วนน้อยที่สามารถทำลายความขี้ขลาดออกไปได้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำอย่างไรให้ตนเองมีความอิสระทั้งร่างกายและจิตวิญญาณในการที่จะต่อสู้เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาเจ้าของได้ การจัดเวทีให้ข้อมูลก็เป็นช่องทางหนึ่งที่จะปลดปล่อยโซ่ตรวนหรือแนวที่มารัดอยู่ ที่ผ่านมามีพี่น้องรับข้อมูลด้านเดียวจากฝ่ายรัฐ ข้อมูลอีกหลายๆด้านไม่ได้รับ ไม่ได้รู้ เช่น เราฟังข่าวอเมริกันกับอิรัก ฟังแต่สำนักข่าวของอเมริกาอยู่ฝ่ายเดียวความจริงไม่รู้เป็นอย่างไทำให้ อาจเข้าใจผิดได้

เมืองไทยมีที่ดินอยู่ 320 กว่าล้านไร่ เป็นป่าอนุรักษ์กว่า 12 ล้านไร่ เป็นพื้นที่เกษตร 132.5 ล้านไร่ มีเกษตรกร 7 ล้าน 2 แสนครอบครัว มีเกษตรกรที่ไม่มีที่ทำกินหรือมีแต่ไม่พอกินถึง 1.6 - 1.8 ล้านครอบครัว แต่ละครอบครัวเฉลี่ย 5-6 คนตัวเลขนี้เป็นการสำรวจของหลายหน่วยงานบางหน่วย 1.5 ล้าน บางหน่วยงาน ว่า 1.8 ล้านครอบครัว นี่คือการสถานการณ์ความเดือนร้อนเชิงปริมาณ ข้อมูลที่ดินในภาคอีสานที่พยายามรวบรวม พื้นที่ปลูกป่า รีสอร์ทเกษตร 63,400 ไร่ พื้นที่เหมืองแร่ 15,741 ไร่ หมายความว่าที่ดินที่รัฐเปิดโอกาสให้นายทุนมาเช่า มาทำประโยชน์ 79,200 กว่าไร่ สมมุติว่าเปิดโอกาสให้พี่น้องเข้าใช้ทำประโยชน์มันจะนำความกินดีอยู่ดีมาให้กับเราหรือไม่ จะดีกว่าหรือเปล่า ตัวเลขนี้มันสะท้อนการจัดการของรัฐว่ามันยุติธรรมหรือไม่ ปัญหาคือว่ามีสาเหตุของความยากจนของพี่น้องประชาชน มันก็จะเห็นได้ว่า มันก็คือ เรื่องของอำนาจในการที่จะบอกว่าใครมีสิทธิที่จะเข้าไปใช้ทรัพยากรส่วนไหนมันอยู่ที่รัฐ ไม่ได้อยู่ที่เรา เพราะฉะนั้นมันเห็นได้ว่าที่เราต่อสู้ทุกขียากมา ก็เรื่องต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการที่จะกำหนดการใช้การเข้าถึงทรัพยากร เรามาคุยกันว่ารัฐบาลทำอะไรไปบ้างในเรื่องนี้ ประมาณ 27 ปีที่แล้ว พ.ศ. 2518 มีกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมขึ้นมา มีก็ปฏิรูปมาเรื่อยๆ จนถึงปีนี้ ประมาณ 27 ปี ทาง รัฐบาลไทย ต.ป.ก. จัดไฟ ประมาณ 20 ล้านไร่ เหลือที่ดิน

ที่ประกาศแล้วเป็นของ ส.ป.ก. อีก 22 ล้านไร่ยังไม่ทันได้จัด ถ้าคำนวณดูก็อีก 30 ปีข้างหน้าจึงจะเสร็จ ถ้าทำงานในอัตราความเร็วเท่าที่ผ่านมา ไม่รู้ปีไหนจะได้ ปัจจุบันพี่น้องก็มีการรวมตัวถึงขนาดชูนโยบายปฏิรูปที่ดินโดยชุมชน ทางภาคเหนือเชียงใหม่ ลำพูน จำเป็นต้องเข้าไปยึดเอา ท้องที่มันจำเป็นรอไม่ได้ นายทุนเอาที่ดินไปไว้ในธนาคารไม่ได้สนใจว่าที่ดินจะเป็นอย่างไร ทั้งไว้นั้นเป็นป่าเป็นดง ชาวบ้านพากันไปจ้างรถแทรกเตอร์ไปบุกเอา เอาปลูกสวนปลูกลำไย ปลูกผักพอได้ขาย เกษตรกรมีบทบาทสำคัญในการที่จะทำได้ที่ดินนั้นเกิดประโยชน์เกิดมูลค่า ขึ้นมาให้กับสังคมให้กับประเทศ สถานการณ์ทางภาคเรานั้นผมสรุปแล้วที่นี้มาดูภาคกลางภาคประชาชน ตอนนี้ทางภาคเหนือ ทางสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือลุกขึ้นมาต่อสู้ยื่นข้อเสนอขอเรียกร้องต่อรัฐบาลเสนอไปแล้วไม่ทำ เขาเลยทำเอง เข้าไปพากันไปทำกิน มีการตั้งกรรมการ ตั้งกฎระเบียบ แบ่งกันทำกิน ก็ได้กันคนไม่มาก คนละ 2 ไร่ ไม่เกิน 3 ไร่ ที่ดินมันน้อยมันเป็นภูเขา มาก หลังภูเขาก็ไม่ได้เป็นแบบภูพานที่หลังแป ทำกินได้ทางเหนือไม่ได้เลย ไม่เหมือนกัน แนวทางของเราคือเสนอแนะ วิจารณ์ ชุมชนประท้วง ตั้งกรรมการ ตั้งกรรมการแล้วไม่ทำก็มีมากพอปรับ ค.ร.ม. ก็ปรับกรรมการใหม่อีก ไม่ได้ทำอะไร ทำไปได้หน่อยรัฐบาลหมดวาระก็เลือกตั้งไม่ตั้งกรรมการเริ่มใหม่อีกเป็นอยู่อย่างนี้ ที่เราเสนอคือการปฏิรูปที่ดินโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ของคนทุกยุคคนยาก เนื่องจากจะรอเจ้าหน้าที่รัฐบาลไม่ได้เขาไม่ได้เดือดร้อนกับเรา

ที่เราเสนอมี 1. การปฏิรูปที่ดินต้องให้ประชาชนเกษตรกรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนในทุกกระบวนการ 2. ให้มีการตั้งกองทุนเพื่อการปฏิรูปที่ดิน ระดับประเทศทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับชุมชน ให้ช่วยเหลือมากกว่าเดิม ทางภาคเหนือหลังจากที่ได้เข้าไปปฏิรูปที่ดินแล้วก็ได้มีการตั้งออมทรัพย์ ทำนาร่องก่อนรับมาอีก แต่เรียกร้องให้รัฐบาลต้องสนับสนุนกองทุนชาวบ้าน ให้เข้มแข็ง ให้เติบโตใหญ่กว่านี้ เช่นสมมุติว่ามีบางคนคิดว่าทำเกษตรไม่รวยสักทีราคาพืชผลไม่ดี อยากเปิดร้านเสริมสวยให้ลูกสาวในเมืองไหนๆก็ว่าเรียนมา ไม่มีทุนก็ต้องจำนอง ต้องขายที่ดิน ก็เอาเงินในกองทุนนี้ไปซื้อไว้ ที่ดินก็ไม่ต้องหลุดไปอยู่กับคนทางนอก หรือเมื่อใครผิดหวังกับชีวิตในเมืองเศรษฐกิจไม่ดีจะกลับมา หรือมีความหวังกับเกษตรทฤษฎีใหม่ก็กลับมาจะได้มาซื้อที่ดินที่กองทุนซื้อไว้แต่กองทุนออกไปอน เตียวนี้จะขึ้นๆไปบุกป่าไม่ได้เขาประกาศเป็นเขตอนุรักษ์หมดแล้วก็จะได้มีที่ทำกินทำช่วยเหลือกันในชุมชน ที่เราปฏิรูปที่ดินทุกวันนี้ก็เพื่อว่าจะได้มีที่ดินทำกิน มีที่ดินอย่างมั่นคงมีที่ดินอยู่ตลอดไป ใครไม่อยากทำกองทุนซื้อไว้ ลูกหลานกลับมาอยากทำก็มาซื้อกับกองทุนที่ดินก็ไม่ไปไหน เพราะทุกวันนี้มีแต่ขายออกไป ต่อไปลูกหลานจะเอาอะไรทำกิน 3. เราเสนอให้มีการจำกัดการถือครองที่ดินมาตรการข้อนี้จริงๆเราเคยมีอยู่แล้ว พอมาสมัยจอมพลสฤษดิ์นายกเลิกไป ก็เลยรื้อฟื้นแนวคิดเดิมมาใช้ใหม่โดยประมาณเฉลี่ยเกษตรกรรวมทั่วไปไม่น่าจะเกิน 50 ไร่ ก็เพียงพอในการเลี้ยงดูครอบครัว หากทำเกษตรขนาดใหญ่เลี้ยงวัวเลี้ยงควายก็ให้ 100 ไร่ 4. มาตรการภาษีอัตราก้าวหน้า คนมีน้อยเก็บน้อยคนมีมากเก็บมาก ทุกวันนี้คนมีน้อยมีมากเสียเท่ากัน ตามแต่ตำแหน่งที่ดินเจริญมากน้อยอย่างไรตามการประเมินราคาที่ดิน ไม่ได้ดูการใช้ประโยชน์ คนรวยกับคนจนเสียเท่า

กันในขณะที่รายได้มีความต่างกันมาก แล้วสังคมจะยุติธรรมได้อย่างไร คนรวยมีมากปล่อยให้ดินทิ้งไว้เฉยๆไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ภาษีก้าวหน้านั้นต้องการใช้ประโยชน์ด้วย ฉะนั้นฐานภาษีจะต้องหลากหลาย เช่น 50 ไร่อัตราหนึ่ง 100 ไร่คูณขึ้นไปอีก 1,000 ไร่ทวีคูณขึ้นไปอีก หากไม่ทำประโยชน์ปล่อยให้ทิ้งไว้เฉยๆไปอีก เหมือนอัตราเก็บน้ำประปาในกรุงเทพฯ ใครใช้มากก็เสียมาเข้าไปอีก แล้วก็ดูว่าการใช้ประโยชน์นั้นกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่หากกระทบกระทบเพิ่มไปอีกคือการเก็บภาษีอัตราก้าวหน้ามีฐานภาษีที่กว้างกว่าปกติต้องดูหลายปัจจัยรอบคอบรอบด้าน 5. การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม คือ ประกาศมาเลยว่าเป็นพื้นที่ทำการเกษตรทำอย่างอื่นไม่ได้ จนกว่าจะประกาศยกเลิก เพื่อป้องกันนายทุนคนมีเงินมาก เห็นว่าทำเกษตรได้กำไรน้อยจะเอาที่ดินไปทำรีสอร์ท ทำสนามกอล์ฟ อย่างนี้ไม่ได้ เป็นการป้องกันอำนาจเงินเข้ามาแทรกแซงการผลิต การถือครองของพื้นเมือง สุดท้าย 6. มาตรการเกี่ยวกับพัฒนาที่ดินให้ถือครองและใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างยั่งยืนเป็นหลักประกันความมั่นคงยั่งยืน เช่น ระบบการผลิต การจำหน่าย จะทำอะไรปลูกอะไรจึงจะมีอยู่มีกิน จะขายอย่างไรจึงได้ราคาเลี้ยงตัวเองเลี้ยงครอบครัวได้

ตอนนี้ก็ต้องช่วยกันติดตามเรื่องที่ดิน มีหลายช่องทางในการต่อสู้รัฐธรรมนูญก็เป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอกฎหมายเข้าชื้อกัน ตอนนี้ก็มีการเคลื่อนไหวเรื่องนี้อยู่ มีเกษตรกร นักวิชาการ หลายฝ่ายเข้ามาร่วมกันคิด มันจะเป็นเหมือนกฎหมายป่าชุมชนหรือไม่ก็ต้องช่วยกันผลักดัน ก็ต้องช่วยเหลือเจ้าของ เพราะทุกวันนี้ทางรับแก้ไขกฎหมาย ส.ป.ก. ดูรายละเอียดแล้วก็ไม่ได้ทำเพื่อคนจน เขาใช้ชื่อ "พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และบริหารจัดการที่ดินของรัฐ" คำว่าบริหารจัดการมันกว้างไม่รู้ว่าเป็นใคร เราจึงต้องช่วยตนเอง ขอฝากไว้ เพื่อที่จะให้เกษตรกรมีอำนาจอย่างแท้จริง

ปัญหาเกษตรกรกับข้อตกลง WTO

คุณบำรุง คะโยธา เมื่อปลายปีก่อนผมได้มีโอกาสไปประเทศจีน เมืองกวางตุ้ง กวางเจา กวางโจว ได้ไปฟังนักวิจัยชาวจีนเขาสรุปเรื่อง 1 ปี จีนหลังจากเข้าร่วมองค์การการค้าโลก มีผลดีผลเสียอะไรบ้าง ก่อนสัมมนาได้พบเพื่อนคนหนึ่งแถมบอกว่ามากวางโจวประทับใจมากนั่งรถไฟมาจากเกาสุน เห็นภาพชาวบ้านทำไร่ทำนา เหมือนที่ญี่ปุ่นบ้านแก มาปีนี้แกแปลกใจเห็นไร่กล้วย ไร่สับปะรด สวนผัก เต็มไปหมด มันเปลี่ยนแปลงเร็ว เมืองจีนในกวางเจาคนตกงานมาก บ้านเขาจะไปหางานต้องมีใบอนุญาตไม่เหมือนเมืองไทยมีบัตรรถทัวร์รถไฟก็ได้เลย นักวิจัยจากฮ่องกง จากปักกิ่ง 4-5 คนเขาก็พูดให้ฟัง ผลกระทบต่อเกษตรกร ต่อการว่างงาน สรุปว่าจีนแข็ง ชาวบ้านไม่ได้อะไร ที่ดินไร่นาก็ให้เขาเช่า เข้าไปหางานในเมืองตกงานกันเป็นแถวไปหาเช่าที่พักอาศัยถูกในเมือง ภาพที่ออกมาเมื่อการประชุมสมัชชาจีนครั้งที่ 4 ที่ผ่านมากเขาโม้มาว่าประเทศจีนประสบความสำเร็จในการพัฒนา 4 ยุค การเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกเขาว่า จีนส่งออกได้มากขึ้น ได้ไปญี่ปุ่นพบว่าสินค้าจีนไปตลาดสินค้าญี่ปุ่นกระเจิงตั้งแต่ผัก ไปจนถึงสินค้าอุตสาหกรรมทำให้ญี่ปุ่นวอดวาย ของที่ไปขายเขาเขียนว่า made in

chaina แต่ความจริงนายทุนญี่ปุ่นนั้นแหละเข้าไปลงทุนแล้วมาขายสินค้ากันเอง ยกตัวอย่าง
 แจกันดินเผา ในญี่ปุ่นประมาณ พันกว่าบาท อันเดียวกันทำในจีนขาย ร้อยกว่าบาท จึงสรุปว่า
 การที่นักวิจัยของจีนสรุปมาว่าจีนมีแค่เสียนั้นถูกต้อง ยกตัวอย่างประเทศไทย จำพวกสินค้าสิ่ง
 ทอแต่ก่อนเราส่งไปตียุโรปเดี๋ยวนี้จีนส่งเข้ามาตีตลาดไทยพวกตรงงานทอผาจึงเดือดร้อนกันเป็น
 แถวตั้งแต่เก่าแก่ถึงกรรมกรแต่กรรมกรหนักกว่าถูกเลิกจ้าง ดังนั้นเรื่องการค้าโลกนั้นผลสรุป
 ล้วนๆว่า องค์การการค้าโลกตั้งขึ้นมาเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของค่ายทุนนิยมที่มีอเมริกาเป็นหัว
 ใจ พอเขาชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาก็จัดระเบียบโลกใหม่ซึ่งก็เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจการ
 เงิน ตั้งองค์กรต่างๆขึ้นมาเป็นเครื่องมือ ตั้ง IMF เรื่องความมั่นคงทางการเงินใครไม่มีก็ ตั้ง WB
 ธนาคารโลกมาให้กู้เงินไปฟื้นฟูประเทศหลังสงครามจนบ้านเราก็กึ่งครึ่งโครม ตั้งองค์กรกตมา
 เจริญทางการค้า ดูแลด้านการค้า เรื่องข้อตกลงทางการค้าต่างๆ เจริญกันไม่ได้ข้อตกลงสักที
 เนื่องจากอเมริกามันจะเอาเปรียบคนอื่น พอมาปี 36 - 37 ก็ตั้งตั้ง WTO ขึ้นมา ดูแลการค้าเสรี
 เสรีปัจจุบันมันไม่เหมือนกับสมัยพ่อขุนรามคำแหง ที่ใครค้ามาค้าใครใครค้าช้างค้า มันเป็นกลไก
 ธรรมชาติ แต่ปัจจุบันเสรีแบบให้ร้านค้าย่อยทุนนิดหน่อยไปแข่งกับพวก แมคโด โดตัส ใครจะไป
 สู้ได้ คำว่าค้าเสรีเป็นคำหลอกลวง ผมเคยมีประสบการณ์รู้เรื่องเลี้ยงหมู เกษตรกรเลี้ยงหมูราย
 ละ 30-40 ตัว ค้าแข่งกับ บริษัท ซีพีเขามีเงินเป็นหมื่นล้าน เขาทุ่มตลาดขายหมู 3 กิโลร้อย
 เกษตรกรรายย่อยเลี้ยง 5-10 30-40 ตัวอยู่ไม่ได้ขายขาดทุน มันทุ่มตลาดขายหมูรายละ 3
 เดือนรายย่อยสู้ไม่ไหวทุนน้อย เจ๊งหมด จบเห่เลิกกันไป หลังจากนั้นมันก็ขึ้นราคาพื้นเงินไป
 เท่าไร เกษตรกรไม่มีทางสู้ได้ อันที่ 2 ข้อตกลงองค์การการค้าโลกให้ลดการอุดหนุนเกษตรกร
 เช่นการประกันราคา พายุราคา แทรกแซงราคาก็ทำไม่ได้ เงินกู้ราคาถูกก็ไม่ได้ ดังนั้นกฎกติกา
 ของ WTO ไม่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรรายย่อยเลย องค์การนี้หาที่ประชุมยากไปประชุมที่ไหน
 เขาก็ประท้วง ล่าสุดที่เมืองซีแอตเทิล อเมริกา อยู่บ้านมันเลย มีคนทั่วโลกไปร่วมประท้วง รวม
 ทั้งคนบ้านเขาจลาจล เผาเมืองเลย การประชุมล้มกลางคัน ล่าสุดไปจัดประชุมที่ประเทศการ์ตา
 ประเทศในตะวันออกกลางเป็นประเทศที่ไม่ค่อยเป็นประชาธิปไตย พวกองค์การการค้าโลกมันเอา
 บัณฑิตไปเลยบอกให้รัฐบาลการค้าออกวิซ่าให้คนที่จะไปประท้วง ประชุมได้ไม่มีการ
 ประท้วง แต่ตกลงกันไม่ได้เนื่องจากประเทศยากจนไม่ยอม คราวต่อไปบอกว่าจะไปประชุมที่
 ประเทศเม็กซิโก รัฐบาลเม็กซิโกออกกฎหมายเลยว่าการชุมนุมประท้วงเป็นเรื่องผิดกฎหมาย
 ทำให้จลาจลติดขัดไม่ได้เหมือนที่รัฐบาลไทยทำ ที่นี้มาตุคนไทย ซึ่งกำลังที่ภูมิอกภูมิใจที่ ดร.ชุ
 คุภชัย จะได้ไปเป็นผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก หมดเงินลอบบี้ไป 200- 300 ล้าน พอ
 ประเทศยากจนเลือกก็ได้ต่ออเมริกาไม่ยอม แต่ให้เป็น 2 ปีหลัง สำนักงานเขาอยู่เจนีวา บ้านเขา
 นั้นแหละ

ผลกระทบจากองค์การการค้าโลกนั้น ตามข้อตกลง ในปี 2547 ทุกประเทศต้อง
 เปิดการค้าเสรี ที่เปิดแล้วก็เปิดให้กว้างอีก ต้องลดภาษีให้เหลือ 0 % ห้ามมีกำแพงภาษี ที่จำได้
 มี 30 กว่ารายการ เช่น ข้าว ถึงเหลือง สับปะรด พวกผลไม้ต่างๆขายหมด พวกโนนปาก่อนนั้น
 จะปลูกสาลี ดินจี่ ขายหมดแต่ปลูกไว้ฝากลูกฝากหลานก็คือน้อย อย่างแอปเปิ้ลแต่ก่อนลูกหนึ่ง

10 กว่าบาท ตอนนี้อยู่ได้จากจีนเหลืออยู่ 5 บาท ยิ่งอ้อยยิ่งตายคนบ้านเราปลูกกันมาก รัฐบาลเขาจะขึ้นภาษีน้ำตาลอีกอีก 2 บาท แต่ที่อยู่ได้ทุกวันนี้เพราะเกษตรกรบ้านเรานั้นอดทน พวกเกษตรกรปลูกอ้อยปลูกมันผมเรียกเกษตรกรไว้จุดยืนพวกไร่สาระ พวกทำลายแผ่นดิน ทำให้คนทั้งประเทศต้องแบกรับการกินน้ำตาลแพง อย่างโรงงานน้ำตาลมิตรผลส่งน้ำตาลไปขาย เมืองนอกอีกไกลไม่เกิน 7 บาท เมื่อก่อนเจ้าพ่อแถวภาคตะวันออกหากินกับน้ำตาลเถื่อน น้ำตาลส่งออกพอเรือออกจากท่าเรือได้พันธุ์ลูกตากก็หันหัวกลับมาเอาขายในประเทศ เพราะราคาส่งออกมันถูกได้กำไรบานเลย ทุกวันนี้ที่ว่าขึ้นภาษีขึ้นราคาช่วยผู้ปลูกอ้อยที่จริงช่วยโรงงานน้ำตาลมากกว่า และที่ว่าเป็นพวกทำลายแผ่นดินก็เพราะว่าไร่อ้อยเวลาจะตัดต้องเผา อุดหนุนไม่ต่ำกว่า 700-800 องศาเซลเซียส พวกจุลินทรีย์พวกไส้เดือน มันจะมีอะไรเหลือ การปลูกอ้อยเป็นพืชที่ทำลายสิ่งแวดล้อมมากที่สุดมากกว่าสิ่งใด ปลูกใส่ปุ๋ย เวลาตัดเผา มันไม่เหลืออะไรคืนสู่ดิน แต่ผมได้เห็นที่คิวบา เขาปลูกอ้อยไม่ใช้สารเคมีและไม่เผา คิวบาเขาส่งสินค้าออกคือน้ำตาลซึ่งก็มาจากอ้อย เมื่อปีที่แล้วเขาเชิญพวกเทศบาลพวกข้าราชการไปดูโรงงานน้ำตาลมิตรผล อยู่ที่บัวขาว ผมเลยติดไปกับเขาด้วย เขาตกใจในใจว่าเขาจะมาประท้วง ผมถามเขาว่าระหว่างเอาหัวผักกาดหวานกับเอาอ้อยมาผลิตอย่างไรจะให้ผลผลิตมากกว่ากัน เขาบอกว่าหัวผักกาดหวานได้มากกว่าแต่หัวผักกาดหวานต้องปลูกในเมืองหนาว เมืองร้อนต้องปลูกอ้อยที่หุบเขาเรื่องอ้อย เนื่องจากเรื่องอ้อยเป็นเรื่องที่เอาเปรียบสังคมมากที่สุด ตั้งแต่ระบบหัวหน้าโคเวตา ราคาตกสมาคมก็รวมตัวประท้วงซึ่งที่จริงสมาคมชาวไร่อ้อยก็คือสมาคมหัวหน้าโคเวตา ชาวบ้านไม่มีวันได้เป็น ผลกระทบการค้าเสรีก็คือผลกระทบจากอเมริกา เช่นเรื่องข้าวโพดปลูกที่ชุมแพอีกไกล 2 บาทกว่าถึง 3 บาท แต่อเมริกาส่งเข้ามาอีกไกลไม่ถึง 2 บาท เนื่องจาก 1.เขาผลิตเป็นระบบฟาร์มขนาดใหญ่ 2.เขาใช้เทคโนโลยีสูง เช่นเครื่องจักรทดแทนแรงงานคน เขาไม่ต้องเอาเลียมหยอดเหมือนเรา เติบโตทั่วโลกเขาปรับตัวกัน

พี่น้องเราใครอยู่สังกัด สกยอ. มียูเนส เคยได้โครงการ คปร. พวกผู้นำเสียงเรียกร้องมาหาเก็บเงินพี่น้องอยู่เมื่อก่อนเคยได้โครงการ คปร. คือแผนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร ซึ่งนักวิชาการตอนนั้น ข้าราชการในกระทรวงเกษตรฯ คิดว่าพืชหลักที่มันเป็นปัญหาในตลาดโลกทุกวันนี้ 4 ตัว คือ ก็เลยจ้างเกษตรกรให้ไปปลูกอย่างอื่นซะ นี่คือแนวคิด คปร. แต่ว่าพวกนักการเมืองพากันดึงลงพื้นที่ตัวเอง ในขณะนั้นอัตราเงินกู้ 5 % ซึ่งถือว่าสูงมาก ชาวบ้านพากันแย่งกันเช่าเก็บค่าบำรุงทั่วไรรักพากันให้อยากกู้เงิน เป็นการปรับโครงสร้างการผลิตขนาดใหญ่ รัฐบาลลงทุน 6 หมื่น 3 พันล้านเพื่อให้เกษตรกรเลิกปลูก 1 มันสำปะหลัง 2. ข้าว 3. กาแฟ 4. พริกไทย ให้เลิกปลูกแล้วไปปลูกอะไรก็ได้โดยเฉพาะ พืชเกษตรผสมผสานปลูกเพื่อกิน โดยรัฐบาลจะให้เงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำ ร้อยละ 1 ต่อปี ระยะเวลา 15 ปี 2.ตั้งแต่ปีจัดการผลิตต่างๆ ตั้งแต่นั้นมาให้ทุกอย่างฟรี เพื่อไม่ต้องมีปัญหาเรื่องการตลาดต่อไป แต่ว่าโครงการนี้ได้ล้มลงไปในเนื่องจากว่ามีการคอร์รัปชั่นตั้งแต่รัฐมนตรี ผู้นำเกษตรกร ข้าราชการตำบล พี่น้องผู้นำเกษตรกรกลายเป็นผู้รับเหมามีว. คนละ 5 ตัว 10 ตัว เสียหนี้เสียหนี้ เสียรัฐสภา เสีย.....เสียคำตา นิ่งรตเบนต์ พอหมดโครงการ คปร. ก็มีโครงการใหม่มาทดแทนเกษตรหน้าใจอีก ก็มีเรื่อง กองทุน

พื้นที่ผู้วิเศษเกษตรกร ใครเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูในนี้ก็มาก ที่ว่าไ้เพราะเขาหลอก กฎหมายออกมาตั้งแต่ปี 2542 ที่พูดไม่ได้โจมตีใคร ผมเป็นคนคิดเอาคน 11 องค์กรรมานั่งคุยกันที่วิทยาลัยครูโคราช ทั้งอโศก ทั้งนคร รวมทั้งองค์กรครูประชาบาลด้วย ว่าต้องออกกฎหมายเพื่อเกษตรกร เชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมานั่งคุยกัน ให้อาจารย์ไปยกร่างมา เขาชื้อ 50,000 รายชื่อไปยื่น ตอนนั้นประชาธิปไตยเป็นรัฐบาล เสน่ห์ เป็นรัฐมนตรีมหาดไทย ถึงวันนั้นเขารายชื่อไปยื่นได้หมื่นกว่ารายชื่อ ที่แรกบอกมีอยู่ 3 แสนรายชื่อ มูลนิธิเกษตรกรไทยบอกมี 2 แสนรายชื่อ จะเอามารวมกัน นัดกันวันที่ 22 กุมภาพันธ์ มูลนิธิเกษตรกรไทยโดยอโศก ประสานสอนบอกว่าปลวกกินหมดแล้ว ผมอยากร้องให้ เก็บได้ หมื่นกว่ารายชื่อ ก็ยื่นประธานรับสภา อาจารย์วันนอร์ ก็รับบอกว่าถึงไม่ครบก็เป็นตัวแทนเสียงประชาชน ยื่นแล้วรัฐบาลก็รับตั้งกรรมมาธิการ พวกที่ไม่ได้เคลื่อนไหวด้วยก็อยากเป็นกรรมมาธิการ ก็ไปร่างกันมาออกมาเป็นกฎหมาย ตั้งแต่นั้นมาก็หลอกกันมาตลอด เงินจะออกแล้ว อยู่ถึงบัดนี้ บางคนถึงขั้นหลอกว่าเงินมาถึงโคราชแล้วเดี๋ยวก็มาถึงเรา มันเดินทางอยู่ ผมคิดว่าเงินอันนี้ออกมาเมื่อไหร่มีการตายเกิดขึ้น รัฐบาลต้องเอาเงินมาจากธนาคารมาให้กรรมการพวกนี้ที่เราเลือกไปไม่ต่ำกว่า 2 แสนล้าน เพราะเกษตรเมืองไทยเป็นหนี้ ธ.ก.ส. อยู่ 2 แสนล้าน รัฐบาลต้องเอาเงินให้คนพวกนี้บริหารถึง 2 แสนล้าน หนึ่งในสี่ของงบประมาณประเทศ หมายความว่าทางกองทุนจะเอาเงินไปซื้อเอาหนี้ของสถาบันการเงินต่างๆหรือหนี้จากนายทุนมาเป็นหนี้ของกองทุน ผมไม่เชื่อว่าทักษิณคิดแต่ดีที่ทักษิณรู้ทันไม่เล่นด้วย ที่นี้เงิน กองทุนอีก 1,800 ล้านบาท ที่เกษตรกรขึ้นทะเบียนไว้ถึง 6 ล้านเก้าแสนราย จากเงิน 1,800 ล้านมันตกคนละเท่าไร ลองหารดู ถึง คนละ 200 บาทหรือไม่ อันนี้คือได้ทุกคน แต่ถ้าไม่ได้ทุกคน กลุ่มหนึ่งสังกัด อโศก กลุ่มหนึ่งสังกัด นคร กลุ่มหนึ่งสังกัด อาจารย์เขียว ใครก็อยากได้อนุมัติมาให้กับสมาชิกตนเองก็ไปสู้กันในการกรรมการ แต่กลุ่มที่กุมอำนาจในการกรรมการมากที่สุดคือ กลุ่ม อโศก ประสานสอน คนที่ไม่ได้ก็จะไว้วาง พวกนคร พวกอวยชัย พวกรัฐสภา จะไว้วาง ให้ใครก็มีปัญหา แต่เขาก็เอาออกมาไม่ได้ ทักษิณบอกว่าให้ผ่านกองทุน 1 ล้าน ผ่านธนาคารคนจนดีกว่าได้คะแนนนิยมด้วย

เมื่อวานนี้ทักษิณมาที่มหาสารคาม คนเป็นแสนรุดติดตามเหยียด ฟันธงเราเวลาเจ้านาย ผู้หลักผู้ใหญ่มายกมือไหว้ พูดคำหวานให้ความหวังลมๆแล้งๆก็ชอบตลกดีใจ ทักษิณบอกว่าต่อไปเวลามีปัญหาให้ไปหา ส.ส. ไปต้องไปกรุงเทพฯ 2.อย่าไปหาพวกสมัชชาหรือพวก NGO ต่างๆ 3.รัฐบาลจะเอาเงินมาให้อีกหมู่บ้านละล้าน เป็น 2 ล้าน ดังนั้นใครที่ไปหลอกชาวบ้านว่าจะได้กองทุนฟื้นฟู 4 เลิกซะ รัฐบาลเขาจะมาขายตรงมีทางเลือกอื่นอีก รัฐบาลไปลอกเลียนแบบมาประเทศที่เขาล้มเหลวมาแล้ว เช่น อาเจนตินา เขาล้มมาแล้ว การเอาเงินอนาคตมาใช้ เอาเงินภาษีประชาชนมาหาเสียง ประกาศนโยบายประชานิยม คิดแต่จะทำอย่างไรจึงจะได้คะแนนเสียง อีกอย่างหนึ่งที่รัฐบาลกำลังทำอยู่คือการแปลงทรัพย์สินให้เป็นทุน ทางเราเรียกว่าแปลงทรัพย์สินให้เป็นหนี้ ไปเอาแนวคิดของนักคิดชาวเปรู ซึ่งเขาเจ๋งมาแล้ว ที่ดินไปอยู่ในเมือนายทุนหมดชาวบ้านก็แย่ ซึ่งปัจจุบัน ส.ป.ก.ห้ามจำหน่ายจ่ายโอนยกเว้นตกทอดทางมรดก คือแนวคิดของการปฏิรูปที่ดินแต่เขาจะมาเปลี่ยนให้จำนองได้ ธนาคารยึดได้ นายทุนยึด

ได้ มันผิดหลักการการปฏิรูป ชาวบ้านเราก็ชอบที่สำคัญเป็นเสียแบบนี้ เราต้องคิดถึงอนาคต ไม่เงินไม่เหลืออะไรให้ลูกหลาน ถ้าหากกลัวชาวบ้านเข้าไม่ถึงทุนก็หารูปแบบอื่นๆในการที่จะสนับสนุน

ผมเองอยู่มานานรู้มานานไม่ใช่ผู้นำแบบดีแต่พูดกลับบ้านไปไม่มีไร่ไม่มีนา ผมพูดได้ทำได้ เข้าใจทั้งเรื่องการทำกินพี่น้องเข้าใจทั้งเรื่องภายนอก ดังนั้นเกษตรกรยุคนี้เป็นยุคของการปรับตัว ต้องปรับให้ทันทั้งเรื่องการผลิต การต่อสู้ยาทำแบบพวกสมัชชาชาวบ้านชาวไร่ ยึดแต่ที่ป่าที่หลวง ถ้าแท้จริงต้องยึดที่นายทุนปฏิรูปที่ดินด้วยชุมชน เช่นที่ภาคเหนือที่สำคัญต้องกล้าที่จะยืนหยัด

ประเด็นประมวลวิเคราะห์สถานการณ์รัฐบาลทักษิณกับการแก้ไขปัญหาคอนเจนและประเมินวิเคราะห์ทิศทางข้างหน้าว่าจะไปอย่างไร

โดยทนาย ประพจน์ นิเมพิสุทธ์ กลุ่มพัฒนาประชาธิปไตยจังหวัดมุกดาหาร พี่น้องมาแต่เช้าก็หลายปัญหา บางอย่างก็เคยทราบมาบ้าง ก็มีความชัดเจนขึ้นในวันนี้ อยู่กลุ่มประชาธิปไตยก็อยากจะบอกเล่าความหายคำ่ว่าประชาธิปไตยถึงแม้เราจะเคยได้ยินคำนี้มาเป็นเวลานานแล้ว ประชาธิปไตยคือ ประชาชน บวก กับ อำนาจอธิปไตย คืออำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชน ซึ่งรัฐธรรมนูญ ก็รับรองไว้ในมาตรา 3 ประชาชนคือผู้ที่ใหญ่ที่สุด รับบาลข้าราชการคือลูกจ้างเรา กินเงินภาษีของเรา เราซื้อสินค้าทุกอย่างก็มีภาษีแฝงอยู่หลายคนเข้าใจผิดว่าเป็นเงินของหลวง ที่จริงเงินของเราเขาเก็บไปทางอ้อม ดังนั้นเห็นใครโกงเงินรัฐเราต้องตรวจสอบ ประชาชนมีสิทธิมากมายตามรัฐธรรมนูญ แต่จะทำให้ถูกยอมรับอย่างแท้จริงต้องกล้าที่จะยืนยันสิทธิของตนเอง

ทุกวันนี้รัฐบาลประกาศทำสงครามกับความยากจน จะให้คนจนหมดภายใน 6 ปี สงสัยคงต้องฆ่าคนจนทิ้งจึงจะสำเร็จ เพราะจะให้พ้นจากความยากจนได้อย่างไร เคยหาอยู่หากินได้ในป่าก็ไม่ให้เข้าไป ที่นาดี ๆ ก็ให้ต่างชาติมาขูดรีดปล่อยสร้างความเค็มให้แผ่นดินออกกฎหมายช่วยเหลือเขา กฎหมายของคนจนไม่ออกให้ ออกกฎหมายเพื่อตนเอง พ.ร.ก.เกี่ยวกับภาษีสรรพสามิตตัวเองเสียภาษีลดลงได้ประโยชน์มากมาย ทั้งกฎหมายขายชาติ 11 ฉบับก็ยังไม่แก้ไข จะขายรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินเกี่ยวกับสาธารณูปโภคของสังคมจะขายให้นายทุน นายทุนเขาหวังกำไรอยู่แล้ว น้ำ ไฟฟ้า แสงขึ้นใครเดือดร้อน กฎหมายก็หมกเม็ดเขียนซ่อนเงื่อนไว้หากไม่ดูดีๆ ก็ไม่รู้ ประชาชนไม่รู้กฎหมายยิ่งไม่รู้ อย่างผมขนาดเป็นนักกฎหมายยังตามไม่ทัน รัฐบาลบอกว่าจะช่วยคนจนเอาเงินมาให้กู้ยืมแบบนี้ไม่เรียกว่ากู้ ถ้าอยากจะช่วยจริง เช่นเคยขายข้าวได้เกวียนละ 2,000 บาท รัฐบาลช่วยซื้อให้ 20,000 บาทอย่างนี้ต่างหากเขาจึงเรียกว่าช่วย มันสาปแช่ง ก็โลละ 1 บาท รัฐบาลซื้อ 2 บาทอย่างนี้จึงเรียกว่าช่วย

สมมุติว่าเรามีที่นาอยู่แปลงหนึ่งทำนาขายข้าวได้หนึ่งหมื่น ไม่พอใช้เขาบอกว่าเอาที่นามาจำนองเดี่ยวช่วยหมื่นหนึ่ง พอเกี่ยวข้าวแล้วเอาไปคืนหมื่นหนึ่งก็ไม่เหลือใช้ ปีหน้าขายข้าวอีกหากไม่ได้ผลก็ไม่ได้เงิน ก็เอาเพิ่มอีก เพราะที่นาเท่าเดิมทำไปทีแต่ละดดินเสื่อมลง ดอกเบี้ยก็

เพิ่ม ทำอย่างไรเขาก็เอาหมด สุดท้ายไม่มีให้เขาก็เอามาไป การอยู่รอดของชาวนาคือต้องรวมตัวกันสู้ ต้องทำระบบสหกรณ์ ทั้งอังกฤษ อเมริกา ญี่ปุ่น ได้เห็น ชาวนาเขาก็ใช้ระบบสหกรณ์ ประเทศไทยเราก็เห็นดีกับเขาด้วยจนมาตั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งมา 60-70 ปีแล้ว อัมฤกษ์คลุกคลาน ไปลอกเขามาครึ่งเดียว เฉพาะส่วนที่นายทุนจะได้ประโยชน์ส่วนที่เกษตรกรจะได้ประโยชน์ไม่เอามาเลย แถบ้านเราก็มี สหกรณ์ แถกกกตูมก็มี สหกรณ์ให้ยืมบางทรายตั้งแต่เริ่มแรกแล้วที่รู้กับนายทุนรวมหัวกันหลอกลวงเรา ให้รวมตัวกันมากู้เงินเฉยๆ หากไม่เป็นสหกรณ์กู้ไม่ได้ ชาวบ้านเราก็แกล้งเอาเงินมารวมกัน ลงชื่อพอเข้าเงื่อนไขเขา ไม่ได้ส่งเสริมในปรัชญาจริงๆของสหกรณ์ที่ให้รวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือ เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง อำนาจในการกำหนดการผลิต กำหนดราคา ซึ่งทุกวันนี้เงื่อนไขกติกากฎหมายเขียนโดยชนใดมันก็รับใช้ชนชั้นนั้น เราก็ต้องเริ่มคิดเริ่มทำ คือจริงๆสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแล้วมีมากอาจจะได้หาเวลาในการที่บอกเล่าให้ฟังกัน ส่วนเรื่องการแก้ไขปัญหาคอนเจนของรัฐบาลทุกวันนี้พูดอย่างหนึ่งทำอย่างหนึ่ง ละเมิดสิทธิประชาชน จงใจทำผิดรัฐธรรมนูญ เช่นการปราบยาบ้าหลักการแต่ปฏิบัติแบบไม่มีศาลใช้แต่ศาลเตี้ย ทั้งๆที่รัฐธรรมนูญให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์

สรุปประเด็นความเห็นที่ประชุม

1. รัฐบาลไม่เคารพรัฐธรรมนูญ กฎหมายถูกยังไม่ได้รับการแก้ไขหลักการในรัฐธรรมนูญจึงเป็นเพียงกระดาษต้องอาศัยการเคลื่อนไหวผลักดันของประชาชน
2. รัฐบาลลดทอนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชน
3. นโยบายในการแก้ไขปัญหาคอนเจนยังเป็นเพียงนโยบายในการหาเสียง

สรุปแนวทางทิศทางการขับเคลื่อนของภาคประชาชน

ระดับตนเอง

1. ทำการเกษตรพึ่งตนเอง
2. รวมตัวกันรวมกลุ่มกันสร้างระบบการช่วยเหลือกัน เช่น ระบบสหกรณ์
3. รวมกลุ่มกันพัฒนาเช่นกลุ่มอาชีพ
4. พัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นโดยชุมชน เช่น เรื่องป่า เรื่องที่ดิน

ระดับนโยบาย / เครือข่าย

1. ทำข้อมูลข้อเท็จจริงนำเสนอต่อหน่วยงานรัฐ
2. สามัคคีองค์กรเกษตรกรทั้งหลายร่วมกันต่อสู้
3. ติดตามสถานการณ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง

สาธิต ปรางค์เพชร

ถอดเทป / พิมพ์

รายงานการประชุมชาวบ้านครั้งที่ 2 / 2546

วันอาทิตย์ ที่ 20 เมษายน 2546

ณ ศาลากลางบ้านบ้านโนนปากก่อ ตำบลบ้านเหล่า อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

วาระการประชุม

1. เรื่องแจ้งเพื่อทราบ
2. เรื่องพิจารณา
 - 2.1 กองทุนสัจจะออมทรัพย์กระต๊อบข้าว
 - 2.2 การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
 - 2.3 เรื่องการนำเสนอแผนชุมชนต่อทางองค์กรท้องถิ่น
3. เรื่องอื่นๆถ้ามี

ผู้เข้าร่วมประชุม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1.	นายเต็ม ชองศิริ	ประธานชุมชน
2.	นายเตียงคำ ขจรบุรี	สมาชิกชุมชน
3.	นายคำสน อินโซยา	รองประธานชุมชน
4.	นายจำปี ความมัน	สมาชิกชุมชน
5.	นายฝ้าย คนเชื้อ	ประธานป่าชุมชน
6.	นายเกียน พลอัม	สมาชิกชุมชน
7.	นายประยูร อินโซยา	สมาชิกชุมชน
8.	นายสงวน ไชยัคตา	สมาชิกชุมชน
9.	นางโกสิน พลลือ	สมาชิกชุมชน
10.	นางประนอม คนตรง	สมาชิกชุมชน
11.	นางนูน เพ็งวัน	สมาชิกชุมชน
12.	นางสำราญ จำปาแดง	สมาชิกชุมชน
13.	นางเพ็ญศรี ผายพันธ์	สมาชิกชุมชน
14.	นางสุรกานต์ ไชยัคตา	สมาชิกชุมชน
15.	นางวันเพ็ญ ผายพันธ์	สมาชิกชุมชน
16.	นางสมพร โคตรมนต์	สมาชิกชุมชน
17.	นางจำปี สุวรรณวงษ์	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ
18.	นายวาทรี ศรีหาตา	สมาชิกชุมชน

19.	นางสีหา	แสงแก้ว	สมาชิกชุมชน
20.	นางจันทร์	ทินพนา	สมาชิกชุมชน
21.	นางประมวล	จิตจักร	สมาชิกชุมชน
22.	นางสมควร	ไชยปัตตา	สมาชิกชุมชน
23.	นางสว่างจิต	ราชคำ	รองประธานชุมชน
24.	นางทองลม	อุทโท	รองประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ
25.	นายมานะ	คำพันธ์	ประธานกลุ่มเยาวชน
26.	นายชวน	ไชยปัตตา	เลขานุการชุมชน
27.	นายเลือน	ศรีสุโพธิ์	ผู้ประสานงานกรณีพื้นที่ป่าฯ

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น.

วาระที่ 1 เรื่องแจ้งเพื่อทราบ

1.1 การไปร่วมงานวัดเกิดหลวงปู่ล้อม วัดเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นในวันที่ 16 พฤษภาคม นี้ ซึ่งหลวงปู่ล้อมเป็นผู้ที่มาสร้างวัดบ้านเรา และใน 2 - 3 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านบ้านเราก็ได้ไปร่วมงานทุกปีโดยจะเดินทางในวันที่ 15 ไปค้างที่วัดจำนวน 1 คืน ใครมีของอะไรก็เอาไปแลกปลาร้าแลกข้าวกับพี่น้องทางโน้นสามารถทำได้

วาระที่ 2 เรื่องพิจารณา

2.1 กองทุนสัจจะออมทรัพย์กระติบข้าว

๑) ยอดเงินออมรวม 10,095 บาท

๒) กรรมการกลุ่มไปทำงานกรุงเทพฯ 3 คน คือ 1. นายจำรัส สุวรรณวงศ์ กรรมการฝ่ายบัญชี 2. นายผง ชองศิริ กรรมการฝ่ายตรวจสอบ 3. นายพงษ์ศักดิ์ อินไชยา กรรมการฝ่ายเลขานุการ จึงขาดคนทำหน้าที่ไป จึงเห็นว่าควรแต่งตั้งคนอื่นเข้าไปช่วยทำหน้าที่แทน โดยเห็นสมควรให้ 1. นายสงวน ไชยปัตตา ช่วยงานด้านฝ่ายเลขานุการ 2. นายเลิม ชองศิริ ช่วยงานด้านบัญชี

๓) ยอดเงินกู้แต่ละคนให้ถือเกณฑ์เดิมคือ ไม่เกินยอดเงินสะสมของผู้กู้รวมกับยอดเงินสะสมของผู้ค้ำอีกสองคน

๔) กรณีไม่ส่งคืนเมื่อครบกำหนด ผ่อนผันให้อีกระยะหนึ่งแต่รวมกันแล้วไม่เกินหกเดือนนับแต่วันที่กู้ ในระหว่างนี้ต้องส่งดอกเบี้ยทุกเดือน หากครบกำหนดเวลาดังกล่าวยังไม่ชำระโดยไม่มีเหตุผลอันควร (เช่น ป่วย หรือมีคนในครอบครัวเสียชีวิต) ให้หักเงินสะสมของผู้กู้และผู้ค้ำประกันชดเชยกองทุน

๕) การรับสมัครใหม่ ให้ทำได้ทุกระยะ แต่จะมีสิทธิกู้ต่อเมื่อครบกำหนดสมาชิก 3 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนนี้เป็นต้นไป

2.2 การทำนุบำรุงชีวภาพ หลังจากที่ได้ร่วมอบรมเรียนรู้เรื่องการทำนุบำรุงชีวภาพ ,การทำน้ำหมักชีวภาพ และประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยชีวภาพ นำจะเริ่มทำปุ๋ยไว้ในช่วงนี้ เนื่องจากใกล้ฤดูเพาะปลูก ซึ่งมีสมาชิกที่สนใจรวมกลุ่มนำร่องทดลองทำ จำนวน 14 คน คือ 1.นายวินัส อุทโท , 2. นายเลิม ขงศิริ , 3.นายทองดี คนซื่อ , 4.นายสงวน ไชยปัดดา , 5.นายผ้าย คนซื่อ , 6.นางจำปี สุวรรณวงษ์ , 7.นายคำสอน อินไชยา , 8.นายมานะ คำพันธ์ , 9.นายปี ความมัน , 10.นางสว่างจิตรา ราชคำ , 11.นายนาจ จิตจักร , 12.นายชวน ไชยปัดดา , 13.นางพัน ไชยอะนิจ , 14.นายเกียน พลอัม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑) ผลิตปุ๋ยไว้ใช้ในไร่นาของตนเอง

๒) ลดต้นทุนในการผลิต

๓) ลดการใช้ปุ๋ยเคมี

๔) ทดสอบประสิทธิภาพในการใช้ปุ๋ยชีวภาพ

ซึ่งทางกลุ่มที่ริเริ่มดำเนินการกิจกรรม แต่ยังคงขาดปัจจัยการผลิต จึงเห็นร่วมกันว่าให้กู้เงินของกองทุนล้งจะออมทรัพย์กระติบข้าว เป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท โดยให้ทางกลุ่มดำเนินการทำกิจกรรมปุ๋ยไปก่อน ค่อยตกลงหรือดำเนินการภายหลัง

2.3 เรื่องการนำเสนอแผนชุมชนต่อทางองค์กรท้องถิ่น

ความเดิม หลังจากที่ได้ทางทางชุมชนได้ร่วมกันทำแผนการพัฒนาชุมชนและการจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยมีทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และองค์กรท้องถิ่นต่าง ๆ มาร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็น เมื่อปลายเดือนสิงหาคมปีที่ผ่านมา (2545) และมีหลักการร่วมกันเบื้องต้นว่าให้ทางชุมชนไปเรียบเรียงจัดทำเป็นเอกสารและแนบรายละเอียดข้อมูลพื้นฐานของชุมชนไปด้วยและให้นำเสนอเอกสารดังกล่าวต่อหน่วยงานท้องถิ่นต่างๆ เพื่อออกความเห็นเพิ่มเติมแก้ไข และร่วมลงนาม เสนอต่อไปยังฝ่ายนโยบาย ซึ่งหลังจากที่มีหลักการร่วมกันดังกล่าวทางชุมชนเราไม่ค่อยได้มีการติดตามกันอย่างจริงจัง เนื่องจากมีเรื่องที่เป็นเร่งด่วนและเหตุการณ์สถานการณ์เฉพาะหน้าต่างๆเข้ามา ตลอด ซึ่งระยะนี้เห็นควรที่จะหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมาพูดคุยและวางแนวทางการปฏิบัติหลักกันให้เป็นจริงต่อไป

แต่เนื่องจากทางชุมชนของเรามีคนที่มีความสามารถในการนำเสนอไม่มากนัก และเรื่องการคุยการเสนอต่อทางราชการชาวบ้านส่วนใหญ่พูดไม่ค่อยเป็น จึงคิดว่าน่าจะตั้งแกนนำเป็นคณะทำงานในการเสนอแผน เพื่อที่จะได้มาพูดคุยลงลึก โดยมีตัวแทนที่ร่วมเป็นคณะทำงานดังนี้ 1.นายเลิม ขงศิริ , 2.นายคำสอน อินไชยา , 3.นายมานะ คำพันธ์ , 4.นายชวน ไชยปัดดา , 5.นางสว่างจิตรา ราชคำ , 6.นางจำปี สุวรรณวงษ์ , 7.นางทองลม อุทโท โดยให้ทีมคณะทำงานไปจัดประชุมเพื่อทบทวนทำความเข้าใจ และเตรียมแผนงานกัน

ปิดการประชุมเวลา 16.00 น.

มานะ คำพันธ์ บันทึก

สาธิต ปรางเพชร พิมพ์

รายงานสรุปการประชุมชาวบ้านครั้งที่ 3 / 2546

วันอังคารที่ 20 พฤษภาคม 2546

ณ ศาลากลางบ้านโนนปากก่อ ตำบลบ้านเหล่า อำเภอดำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

ผู้เข้าร่วมการประชุม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่งในชุมชน
1.	นายมานะ คำพันธ์	ประธานกลุ่มเยาวชน
2.	นายเลิม ขงศิริ	ประธานชุมชน
3.	นางไพบูรณ์ ขงศิริ	สมาชิกชุมชน
4.	นางสำราญ จำปานคง	สมาชิกชุมชน
5.	นางจำปี สุวรรณวงษ์	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
6.	นางทองลม อุตโท	รองประธานกลุ่มออมทรัพย์
7.	นางประนอม คนตรง	สมาชิกชุมชน
8.	นางพันธ์ุ ไชยชนะ	สมาชิกชุมชน
9.	นางเสวียม ผิวน้อง	สมาชิกชุมชน
10.	นางสาวพรทิพย์ สายทอง	รองประธานกลุ่มเยาวชน
11.	นางนูน เพ็งวัน	สมาชิกชุมชน
12.	นางเพ็ญศรี ผายพันธ์ุ	สมาชิกชุมชน
13.	นางสงกรานต์ ภูปา	สมาชิกชุมชน
14.	นายจำปี ความมัน	สมาชิกชุมชน
15.	นายคำสน อินไชยา	รองประธานชุมชน
16.	นางแหล่ คนชื้อ	สมาชิกชุมชน
17.	นายสาบุตร พลอัม	สมาชิกชุมชน
18.	นางสว่างจิตรา ราชคำ	รองประธานชุมชน
20.	นายผง ขงศิริ	สมาชิกชุมชน
21.	นายจ้อย ถินพนา	สมาชิกชุมชน
22.	นายสงวน ไชยปัตตา	สมาชิกชุมชน
23.	นายชวน ไชยปัตตา	เลขานุการชุมชน
24.	นายพงษ์ศักดิ์ อินไชยา	เลขานุการกลุ่มออมทรัพย์
25.	นายสาร ปรางเพชร	ผู้ช่วยนักวิจัยฯ
26.	นายเลือน ศรีสุโพธิ์	ผู้ประสานงานกรณีพื้นที่ป่าฯ

วาระการประชุม

1. วาระแจ้งเพื่อทราบ
2. ประเมินสถานการณ์ภายในและภายนอก
3. เรื่องติดตามความคืบหน้า
 - 3.1 กองทุนลัจจะออมทรัพย์กระต๊อข้าว
 - 3.2 ความคืบหน้าโครงการสิทธิชุมชนศึกษา
4. อื่นๆ ถ้ามี

วาระที่ 1 เรื่องแจ้งเพื่อทราบ

1.1 ทางโรงเรียนโดยอาจารย์วิเชียร ขอความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน ในการถางหญ้าบริเวณโรงเรียนและการซ่อมหลังคาโรงประกอบอาหารเด็ก โดยให้ทางชาวบ้านไปเอาเครื่องตัดหญ้าที่โรงเรียนบ้านแก่งนาง และช่วยกันบริจาคหญ้ามุงหลังคา และเรื่องการขอม่อนผันการเรียนต่อเนื่องจากปัจจุบันการศึกษาภาคบังคับ ต้องเรียน 9 ปี ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งต้องไปเรียนที่โรงเรียนบ้านแก่งนาง และได้รับทราบมาว่าทางผู้ปกครองของนักเรียนมีความไม่สะดวกในการส่งบุตรหลานไปพักกับโรงเรียน หรือการรับส่งกลับ ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่งนางจึงขอให้ไปทำเรื่องขอม่อนผันด้วย

วาระที่ 2 เรื่องการประเมินสถานการณ์

สถานการณ์ภายในชุมชน ในช่วงนี้การทำกินปกติ มีชาวบ้านย้ายออก 3 ครอบครัว คือ นายหนู ชีพจำเป็น และลูกสาวคือนาง เหง้า โดยอ้างว่าถูกนายประยูร อินโชชา ถางที่ดินเข้ามาในที่ดินของตน โดยที่ทางคณะกรรมการไม่จัดการให้ และไม่เห็นด้วยที่ทางชาวบ้านตั้งกฎมากุมกันเอง และอีกหนึ่งครอบครัวคือนายจำรัส ภูเจ็ดฉาย ซึ่งภายหลังนี้ทางคณะกรรมการชุมชนได้มีมติ ตัดสิทธิในที่ดินทำกินแล้ว เนื่องจากปล่อยทิ้งไว้ไม่สนใจทำประโยชน์เกินหนึ่งปี โดยได้กลับไปอยู่บ้านเดิมและไม่ค่อยอยู่ที่ไหนอย่างเป็นทางการแหล่งจริง และช่วงนี้ฝนจะเริ่มตกแล้วเข้าฤดูทอผ้าทอ และคงจะมีชาวบ้านกลับมาจากกรุงเทพฯ หลายราย และคิดว่าในช่วงการผลิตปีนี้หากไม่มีใครฝ่าฝืนกฎระเบียบไปบุกเบิกพื้นที่ใหม่คงทำมาหากินปกติดี ทางกรรมการต้องช่วยกันดูแล เนื่องจากเกิดอะไรขึ้นกระทบต่อทุกคนเนื่องจากบ้านเราเป็นบ้านเล็ก

เรื่องกฎระเบียบของชุมชนในช่วงนี้หลังๆ มา จะเห็นได้ว่าไม่มีการถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ทางกรรมการเองก็ไม่สามารถเข้มงวดได้ต่างคนต่างเลย มีคนล่าสัตว์เลี้ยงปิ้งดังมากขึ้นจากที่ตั้งกฎใหม่ๆ เวียบไปพักใหญ่ และเรื่องกรณีการบุกรุกที่ดินกันก็ไม่มีใครทำอะไร ต่างก็ชะล่าใจกันหลังทำมาหากินปกติดีกว่า ซึ่งตอนนี้สถานการณ์ทางนโยบายยังไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง บ้านเรายังอยู่ในเป้าหมายการอพยพเคลื่อนย้ายชุมชนออกสู่ที่รองรับตามแผนการจัดระเบียบชุมชนในเขตป่า มีทางเดียวที่เราทำกันมาที่จะเป็นการเป็นเกราะคุ้มกันชุมชนได้คือการปรับรูปแบบการอยู่อาศัยให้สอดคล้องกับป่ากับพื้นที่ อยู่ร่วมกันแบบไม่ทำลายแบบยั่งยืน

ซึ่งเป็นหน้าที่ของทางบ้านเราที่จะต้องสร้างหลักประกันให้กับสังคมได้ไว้วางใจให้เราสามารถอยู่อาศัยทำกินที่นี้ต่อไป ซึ่งนั่นก็คือ ต้องจัดการคนได้ โดยมีกติกาในการอยู่ร่วมกัน จัดการป่า น้ำ ดิน ซึ่งก็คือ กติกาในการใช้ประโยชน์อย่างไม่ทำลาย และระบบการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และสามารถพึ่งตนเองทางด้านอาหารและรายได้ลดการพึ่งพาทางตรงจากป่าลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่การที่เราจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี และยืนยันทิธิในที่ทำกินและที่อาศัยได้ แต่สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราต้องเอาใจใส่กัน ร่วมมือกัน สามัคคีกัน ถึงวันนี้เราจะปรับกฎใส่คนหรือปรับคนใส่กฎ ก็ต้องมีคำตอบก่อนที่จะสายเกินกว่านี้ เนื่องจากบางทีสถานการณ์มันอาจไม่คอยเรา หากปรับกฎใส่คน ก็จะเป็นการถูกใจคนในระยะสั้นๆ เนื่องจากว่าเราปรับกฎใส่คนมาตลอด ซึ่งหากว่าปรับอีกมันอาจจะเสียจุดยืนและหลักการ และขาดหลักประกันการอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน ซึ่งคงต้องหาเวลาที่เหมาะสมๆ ที่พร้อมกันกว่านี้มาคุยกันให้ชัดเนื่องจากเกี่ยวกับความเป็นไปของชีวิตส่วนรวม

สถานการณ์ภายนอกชุมชน

ระดับเครือข่ายชาวบ้าน มีการประชุมเชื่อมประสานองค์กรชาวบ้านในการจัดรูปเครือข่ายป่าชุมชนในภาคอีสาน โดยจะมีการประชุมในช่วงเร็วๆ นี้ อีก และช่วงนี้แต่ละพื้นที่ก็เน้นการจัดตั้งฐานองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง คิดค้นกิจกรรมในระดับพื้นที่ เช่น ที่ป่าดงเค็ง จังหวัดร้อยเอ็ด มีการสำรวจแนวป่าและหาทางแก้ปัญหาการบุกรุกที่ป่าชุมชน เป็นต้น

ระดับนโยบายรัฐ เรื่องการปรับโครงสร้างการบริหารราชการที่เกี่ยวกับเรา ตอนนี้ ทางคณะรัฐมนตรี ได้มีมติให้ กรมป่าไม้มาสังกัดกระทรวงทรัพยากรฯ และรัฐบาลประกาศนโยบายใหม่ในการทำสงครามกับผู้มิอิทธิพล แต่ยังไม่ได้ให้ความหมายชัดเจนว่าหมายถึงใครบ้าง และแต่ทางผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้สัมภาษณ์ว่ารวมถึงผู้มีอิทธิพลทางความคิดด้วย ซึ่งทางสังคมกำลังวิจารณ์กันอยู่อย่างหนัก ว่าเป็นมาตรการในการทำลายกลุ่ม NGO ซึ่งเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวอยู่กับประชาชนในการคัดค้านโครงการพัฒนาของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชน หรือสนับสนุนการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในการปกป้องสิทธิที่ทำกินในเขตป่า ซึ่งทางชาวบ้านต้องติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด และจากการประชุมคณะรัฐมนตรี สัญจรที่จังหวัดชลบุรี ได้ประกาศว่าจะดำเนินการกับผู้ที่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยจะดำเนินการกับทางภาคเหนือก่อน โดยเฉพาะกลุ่มชาวเขา หากพบว่าไม่มีสัญชาติจะผลักดันออกนอกประเทศ หากมีสัญชาติหากอยู่ในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารต้องอพยพลงมาหาที่อยู่ใหม่ ซึ่งหากติดตามดูจะเห็นว่าทางรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยไม่เคยที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีการจัดการกับคนที่อยู่กับป่า ทั้งๆที่ทางชาวบ้านเรียกร้องสิทธิถึงขั้นได้เข้าชื่อเสนอกฎหมายป่าชุมชนก็ตามที่ และครั้งนี้หากที่ประกาศมาเป็นจริงหมายความว่ารัฐบาลเลือกที่จะจัดการกับกลุ่มคนที่อ่อนแอที่สุดเนื่องจากที่ผ่านมา กลุ่มชาวเขาถูกกีดกันเป็นคนส่วนน้อยและสร้างภาพการให้เป็นคนอื่นที่ไม่ใช่คนไทย และเป็นกลุ่มคนที่ทำลายป่า เป็นวิธีการที่รัฐในยุคพัฒนานำมาใช้กับคนจน

วาระที่ 3 ติดตามความคืบหน้า

3.1 กองทุนสัจจะกระต๊อบข้าว

เรื่องการแจ้งยอดทางบัญชีในการดำเนินการ ว่าเงินออมรวมเท่าไร ปลดปล่อยกู้ยืมเท่าไร เงินคงเหลือเท่าไร และรายละเอียดทางการเงินอื่นๆ ทางกรรมการทำมาแจ้งผิดพลาด ให้ทางคณะกรรมการไปสรุปมาใหม่ แล้วมาชี้แจงโดยนัดวันเฉพาะคุยเรื่องเดียวเลย เรื่องระเบียบของการกู้เงินซึ่งไม่ได้กำหนดหลักการเป็นข้อตกลงชัดเจนจึงมีปัญหาในการปฏิบัติ จึงตกลงกันได้ดังนี้ การกู้เงิน หมายความว่ากู้ในกรณีที่ เจ็บ ไข้ ตาย โดยให้กรรมการที่มีหน้าที่พิจารณา พิจารณาตามเหตุสมควรและจำเป็น ไม่เกินครั้งละ 2,000 บาท และมีผู้ค้ำประกัน 2 คน โดยมีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาทต่อเดือนหากมีความจำเป็นเกินกว่านี้ให้กรรมการเรียกประชุมสมาชิกเพื่อพิจารณาร่วมกัน และกำหนดวงเงินกู้เงิน ไว้ 5,000 บาท

3.2 ติดตามความคืบหน้าโครงการสิทธิชุมชนศึกษา

หลังจากที่ได้ดำเนินกิจกรรมมา 6 เดือน ในงบประมาณงวดแรกตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2545 ถึง เดือนมกราคม 2546 และทางชุมชนเราได้มาปรับแก้แผนและได้ยืนยันไปแล้วนั้น ตอนนี้ได้รับการประสานงานแล้วว่าทางแหล่งทุน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) จะสนับสนุนแผนของชุมชนต่อเป็นช่วงที่ 2 โดยย้อนหลังให้ตั้งแต่เดือนเมษายน 2546 เป็นต้นมา ซึ่งช่วงนี้อยู่ในระหว่างการนัดเซ็นสัญญา คาดว่าช่วงต้นเดือนมิถุนายนนี้ และช่วงนี้ไม่มีงบประมาณในการจัดกิจกรรมมาสำรองจ่ายก่อน

บททวนกิจกรรมที่ผ่านมาเราได้ทำอะไรบ้างและได้อะไรบ้าง ในช่วง 6 เดือนแรก (ลืมกันหรือยัง) กิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน มีดังนี้

1. ได้ประชุมทำความเข้าใจโครงการและติดตามสถานการณ์
2. ได้ไปศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำเกษตรและดูงานการทำเกษตร

กรรมยั่งยืน

3. ได้ทำข้อมูลประวัติชุมชน เรียนรู้บ้านตนเอง
4. ได้วางแผนการพัฒนาชุมชน
5. ทำนุยชีวภาพ

สิ่งที่ได้รับและเกิดขึ้นในชุมชน คือ

1. เกิดทีมนักวิจัยชาวบ้าน
2. มีความรู้เบื้องต้นเรื่องการวิจัยโดยชุมชน
3. มีความรู้แนวคิดในการทำเกษตรแบบใหม่
4. มีชุดข้อมูลประวัติชุมชน (ทำความเข้าใจปุมหลังชุมชน, ทำความเข้าใจบท

ทวนการต่อสู้ที่ผ่านมาฯ)

5. การได้พูดคุยกันอย่างต่อเนื่องทำให้เห็นสถานการณ์

วาระที่ 4 อื่น ๆ

4.1 เรื่องขอเชิญไปร่วมงานทำบุญครบรอบ 100 วัน ลุงก้อน ดาวัวร์ แกนนำชาวบ้านต่อสู้เรื่องที่ดินทำกินบ้านเทพพนาและบ้านโนนสวรรค์ อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ จากกรณีถูกผลกระทบจากโครงการจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม (ค.จ.ก.) ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นในระหว่างวันที่ 24-25 พฤษภาคม 2546 ที่บ้านเทพพนา ซึ่งเป็นบ้านของเสียชีวิต โดยในงานจะมีการพูดคุยเรื่องการต่อสู้เรื่องสิทธิที่ดินทำกินของประชาชน การกล่าวปราศรัยและคำอวยชัยของแกนนำชาวบ้านในพื้นที่ต่าง ๆ และพิธีกรรมทางศาสนา

ข้อตกลง มีคนไปร่วมงาน ทั้งหมด 6 คน

ปิดการประชุมเวลา 16.30 น.

บันทึก / พิมพ์
สาธิต ปรางเพชร

รายงานการประชุมชาวบ้านครั้งที่ 4 / 2546

วันศุกร์ที่ 20 มิถุนายน 2546

ณ ศาลากลางบ้านบ้านโนนปากอ ตำบลบ้านเหล่า อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

วาระการประชุม

1. รับรองการประชุมชาวบ้านครั้งที่พิเศษ / 2546 เมื่อวันอาทิตย์ที่ 15 มิถุนายน 2546 และ วันจันทร์ที่ 16 มิถุนายน 2546

2. ติดตามความคืบหน้า

2.1 เรื่องค้างพิจารณา

2.1.1 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในชุมชน

2.1.2 แผนชุมชน

2.2 วางแผนกิจกรรมและจังหวัดงานที่พอทำได้ในช่วงนี้

3. เรื่องกองทุนออมทรัพย์จะกระตือรือร้น

4. เรื่องอื่นๆ (ถ้ามี)

ผู้เข้าร่วมการประชุม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่งในชุมชน
1.	นายบี ความมัน	ผู้ช่วยฝ่ายเหรัญญิกชุมชน (ระดมทุน)
2.	นายเกียน พลอัม	ผู้ช่วยฝ่ายเหรัญญิกชุมชน (ระดมทุน)
3.	นายบุญแก้ว ไชยปัดดา	สมาชิกชุมชน
4.	นายสาธุทร พลอัม	สมาชิกชุมชน
5.	นายผง ชองศิริ	สมาชิกชุมชน
6.	นายจำปี คำพันธ์	สมาชิกชุมชน
7.	นางอุไรวรรณ โยธาศรี	สมาชิกชุมชน
8.	นายจำรัส สุวรรณวงษ์	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฝ่ายบัญชี
9.	นางทองลม อุตโท	รองประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ
10.	นางสมควร ไชยชะใจ	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฝ่ายเหรัญญิก
11.	นางสีหา แสงแก้ว	สมาชิกชุมชน
12.	นางสาวพรทิพย์ สายทอง	รองประธานกลุ่มเยาวชน
13.	นายวิจิตร สายทอง	สมาชิกชุมชน
14.	นางจำปี สุวรรณวงษ์	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ
15.	นางสมศรี ขจรบุรี	สมาชิกชุมชน
16.	นางสำราญ จำปานแดง	สมาชิกชุมชน

17.	นางเสงี่ยม	ผิวผ่อง	สมาชิกชุมชน
18.	นางนุณ	เพ็งวัน	สมาชิกชุมชน
19.	นางสุรกานต์	ไชยปัดดา	หัวหน้ากลุ่มแม่บ้าน
20.	นางโกสิน	พลลือ	สมาชิกชุมชน
21.	นางพันธ์	ไชยชนะกิจ	สมาชิกชุมชน
22.	นางประนอม	คนตรง	สมาชิกชุมชน
23.	นายเลิม	ชองศิริ	ประธานชุมชน
24.	นายมานะ	คำพันธ์	ประธานกลุ่มเยาวชน
25.	นายสาธิต	ปรางเพชร	ผู้ช่วยนักวิจัยฯ

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น.

1. รับรองการประชุมชาวบ้านครั้งที่พิเศษ / 2546 เมื่อวันอาทิตย์ที่ 15 มิถุนายน 2546 และ วันจันทร์ที่ 16 มิถุนายน 2546

สรุปสาระการประชุมวันที่ 15 มิถุนายน 2546

เรื่องการประเมินสถานการณ์ภายในชุมชน ในรอบเดือนนี้มีเหตุการณ์

๑) ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้บอกว่าจะตั้งด่านตรวจ กบ เขียด ของป่าต่างๆที่ชาวบ้านนำออก ไปขาย

๒) ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามาตรวจบริเวณที่ดินทำกินบริเวณรอบนอกของชุมชนบางวัน เป็นชุดเดินเท้าบางวันซึ่งรถจักรยานยนต์มาแต่ไม่ได้เข้ามาภายในชุมชน

๓) ชาวบ้านยึดที่ดินของคนที่อยู่พอกไปมาทำกินโดยไม่ผ่านความเห็นชอบของที่ประชุมชาวบ้าน เช่น กรณีนายคำลน อินไชยา เข้าไปทำกินในที่ดินของ นายหนู ชีพจำเป็น

๔) การหาอยู่หากิน เช่น การล่าสัตว์เริ่มเปิดเผยมากขึ้นและมีคนล่ามากขึ้น เช่น ป่าง

เรื่องกฎระเบียบชุมชนนั้นหากพูดกันจริง ๆมีคนทำผิดหมดแล้วทั้งชุมชน จะต่างกันที่ ผิดมากผิดน้อย จึงไม่มีใครกล้ายกขึ้นมาพูด กลัวตนเองจะผิดด้วยและกลัวเพื่อนไม่ชอบ

เรื่องการประเมินสถานการณ์ในเขตพื้นที่ป่าภูสีฐาน ตอนนี้ทางเจ้าหน้าที่ป่ากำลัง เริ่มต้นในการผลักดันคนที่ขึ้นมาใช้ประโยชน์ในเขตป่าเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่เพิ่ง ผ่านมา

๑) วันที่ 22 พฤษภาคม 2546 ที่ผ่านมา ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดน (ต.ช.ด.) และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส.ภ.ต.บ้านค้อ ตำเลบ้านค้อ อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ได้จับกุม นายเกี้ยว ยินยัง อายุ 60 ปี ซึ่งได้ตั้งเตียงนาเลียงวูและ

ปลูกข้าวในที่ดินเดิมซึ่งทำกินอยู่บริเวณหนองไขซึ่งอาศัยทำกินมานาน และส่ง ดำเนินคดี ขณะนี้อยู่ระหว่างการประกันตัว

๒) วันที่ 14 มิถุนายน 2546 ที่ผ่านมาทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้นำจดหมายบันทึกข้อความ แจ้งให้ราษฎรออกจากพื้นที่ ติดไว้ที่บันไดเชิงนาชาวบ้านที่ทำคูน โดยมีสาระว่า ให้เจ้าของกระท่อม (เถียงนา) ที่เลี้ยงวัวอยู่ในบริเวณนี้ ซึ่งเป็นพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน ให้ทำการรื้อถอน กระท่อม , รั้วไม้ และสิ่งเพาะปลูกออกไปจากพื้นที่ ภายใน 3 วันและห้ามก่อสร้างใหม่โดยเด็ดขาดมิฉะนั้นจะดำเนินคดีตามกฎหมายของทางราชการ และทางเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องตรวจยึด จับกุม ส่งดำเนินคดี หากฝ่าฝืน ลง ชื่อ เจ้าหน้าที่สายตรวจเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน ซึ่งหากย้อนมองดูเหมือนกับเหตุการณ์เมื่อ ปี 2535 หลังจากการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐานได้ใหม่ๆ และซึ่งเจ้าหน้าที่อ้างกฎหมายมาดำเนินการกับประชาชน อย่างไรก็ตามก็ผิดวันยังค่ำ เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ และไม่ยอมรับสิทธิของชาวบ้าน สิ่งนี้เป็นปรากฏการณ์ซ้ำมาอีกเมืองเพื่อมาตีเมืองหลวง ซึ่งอาจเป็นชุมชนเราก็คาดการยาก

เรื่องสถานการณ์ทางสังคม จากเวทีวิเคราะห์สถานการณ์สิทธิของประชาชนภายใต้รัฐบาลทักษิณ ซึ่งจัดขึ้นที่ ขอนแก่น เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2546 (วานนี้) ในช่วงนี้รัฐบาลได้ใช้นโยบายประชานิยมเอาใจคนทุกกลุ่มในสังคม เช่น นโยบาย

- กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
- พักชำระหนี้เกษตรกร(ไม่เกิน 1 แสนบาท)
- 30 บาท รักษาทุกโรค
- หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- แปลงสินทรัพย์เป็นทุน (ส.ป.ก.กู้เงินธนาคารพาณิชย์ได้)
- บ้านเอื้ออาทร / บ้านมั่นคง
- คอมพิวเตอร์ราคาถูก
- การทำสงครามกับยาเสพติดแม้ว่าคนจะตายไป สองพันกว่าราย

และวิธีการบริหารงานที่เด็ดขาดรวดเร็ว จับใจ ตามรูปแบบประธานบริษัท ที่เข็นออกมาทำการตลาดแต่ละช่วงเพื่อสร้างความนิยม ล่าสุดก็ประกาศทำสงครามกับผู้ถือหุ้นพล ซึ่งหากพิจารณาดูไม่ว่าที่อื่นๆ หรือในบริเวณชุมชนใกล้เคียง เราผลงานรัฐบาลเป็นที่ถูกอกถูกใจคนทั่วไป อีกทั้งรัฐบาลมีเสถียรภาพสูงเนื่องจากกุมเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภา ซึ่งโครงการต่างๆที่ดำเนินการจริงๆ ก็เป็นข้อเสนอของประชาชน เช่นเรื่อง การกระจายงบประมาณลงสู่คนจน การประกันสิทธิการรักษาพยาบาล การประกันสิทธิที่อยู่อาศัย การบริหารงานที่โปร่งใสรวดเร็ว แต่เวลารัฐบาลมาดำเนินการ เป็นการทำอย่างรีบเร่งขาดการเตรียมการเช่นเรื่องกองทุนหมู่บ้าน และสิ่งที่ดำเนินการเป็นเพียงแต่ลักษณะโครงการย่อยๆ ที่อยู่ในทิศทางพัฒนาแบบมุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การลงทุนภาคอุตสาหกรรม การส่งออก ซึ่งก็ไม่ต่างจากแนว

ทางของรัฐบาลที่ผ่านมา แต่ไม่ยอมทำไม่ยอมแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างส่วนบน เช่น ค้าบพ กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ เช่น กฎหมายป่าไม้ที่ผูกขาดอำนาจการจัดการไว้ที่หน่วยงานรัฐ กฎหมายการปฏิรูปที่ดิน กฎหมายภาษีก้าวหน้าซึ่งจะเป็นสิ่งที่จะเป็นแนวทางในการสร้างหลักประกันความเป็นธรรมและความเท่าเทียมทางสังคม

แต่รัฐบาลฉวยโอกาสในเวลาที่มีการผลักดันที่ดี จัดการกับกลุ่มที่ขัดขวางไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล เช่น กลุ่ม NGO กลุ่มชาวบ้านที่คัดค้านโครงการพัฒนาต่างๆของรัฐ ไล่รื้อบ้านยัดใช้เครื่องมือทางสังคม (สื่อ) ทางกฎหมายและกลไกรัฐเข้าจัดการ กลุ่มคนยากจนที่ได้รับผลกระทบจากระบบกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม กลุ่มที่ถูกโครงการพัฒนาขนาดใหญ่กระทบวิถีชีวิต เช่นการสร้างเขื่อน โรงไฟฟ้า ถูกไล่เลยและทอดทิ้งอยู่ข้างหลัง ซึ่งเป็นต้นตอของระบบทุนนิยม

ทางชาวบ้านเองก็ต้องหมั่นที่จะต้องจับกลุ่มกันวิเคราะห์สถานการณ์ สรุปทบทวน และเชื่อมร้อยขบวนการในการปกป้องสิทธิของตนเองและชุมชน และหาช่องทางในการนำเสนอข้อเท็จจริงและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

กรณีที่นายคำสอน เข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินที่นายหน่อพวยพออกไปนั้น เนื่องจากนายคำสอนมีที่ดินทำกินน้อย ไม่เพียงพอและที่ดินนายหน่อก็เป็นที่ดินที่ทำประโยชน์ต่อเนื่องสภาพเดิม จึงเห็นควรว่ายกที่ดินแปลงนี้ให้นายคำสอน ถือครองทำกิน ส่วนกรณีอื่นๆ ต้องหยิบยกขึ้นมาคุยกันและพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นธรรมเป็นราย ๆ ไป

สรุปสาระสำคัญประชุมวันที่ 16 มิถุนายน 2546

1. ตอนนี้เราพากันทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ออกกฎ ออกมติยึดที่ดินคนที่ไม่ทำประโยชน์มาแต่ก็รักษาไม่ได้ปล่อยปละละเลยให้บุคคลมาละเมิดสิทธิของชุมชน เอาที่ดินไปทำประโยชน์โดยไม่ผ่านการรับรองของที่ประชุมชาวบ้าน ซึ่งจริงๆ มีหลายกรณีนอกจากนายคำสอน ต้องหาเวลาหยิบยกขึ้นมาพูดคุยหาข้อยุติเป็นราย ๆ ไป ซึ่งมันเกี่ยวกับแผนชุมชน เนื่องจากส่วนหนึ่งเรามีแผนการจัดการที่ดินเป็นแผนหนึ่งในการปรับรูปแบบการอยู่อาศัย

2. ยืนยันในการจัดการที่ดินแบบเดิม ที่ผิดไปก็ช่วยกันคุยแก้ไข มี 3 มาตรการ

1. การจำกัดการถือครอง ครบครัวหนึ่งไม่เกิน 25 ไร่
2. การป้องกันการเปลี่ยนมือ ห้ามขายให้ผู้อื่นเช่า
3. การใช้ประโยชน์

- ที่ดินที่ทำกินต่อเนื่อง ที่ดินที่มีเป็นไร่ร้างมีสภาพเป็นป่า ทุย้าคาไม้พื้นต่ำยังเล็กทำกินได้

- ที่ดินที่เป็นไร่ร้างป่าพื้นต่ำสูง หรือป่าที่ยังไม่เคยบุกเบิก ห้ามแผ้วถางให้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

3. เรื่องแผนชุมชนที่ชาวบ้านบอกว่าจะเสนอต่อทางราชการถึงรูปแบบการอยู่ การทำมาหากินของบ้านเรา ทางชาวบ้านแก่งนางก็ต่อว่ามาว่าบ้านโนนป่าก่อเก่งแต่พูดไม่เห็น เอาจริงเอาจัง เวลาผ่านมาก็บปีแล้วยังไม่ถึงไหน ซึ่งก็มีส่วนจริงอยู่เนื่องจากบ้านเรามีกิจกรรมหลายอย่างในแต่ละช่วง ที่เขาว่าว่ามีเหตุผล เราก็ไม่ควรโกรธเขามิกระจกสะท้อน จะได้ เห็นภาพเจ้าของชัดเจนขึ้น ดังนั้นเราเองต้องมาดูตนเองและทบทวน และทำกันอย่างจริงจัง

4. เรื่องนายส้ม เสนอเรื่องขอที่ดินย้ายที่ตั้งวัดคริสต์ใหม่ เนื่องจากปัจจุบันอยู่ในที่บ้านของตน ไม่เหมาะสมให้ทางชาวบ้านช่วยพิจารณาด้วยหากมีเวลา

ที่ประชุมมีมติ รับทราบ

2. ติดตามความคืบหน้า

2.1 เรื่องค้างพิจารณา

2.1.1 เรื่องการจัดการที่ดิน มีปัญหา 2 กรณี คือ

1) ที่ดินที่ปล่อยทิ้งไว้ไม่ทำประโยชน์เกิน 1 ปีโดยไม่มีเหตุผลอันควร ซึ่งทางชาวบ้านมีมติให้ยึดมาเป็นของส่วนกลางของชุมชน

2) ที่ดินที่ผู้อพยพออกไป

หลังจากที่ได้พูดคุยกันมีมติให้จัดการดังนี้

ที่ดินที่ปล่อยทิ้งไว้ไม่ทำประโยชน์เกิน 1 ปีโดยไม่มีเหตุผลอันควร ซึ่งทางชาวบ้านมีมติให้ยึดมาเป็นของส่วนกลางของชุมชน

	เจ้าของเดิม	จำนวน	สภาพ	มติ
1.	นางปทุมวรรณ วรบุตร	7 ไร่	ป่าพื้นที่สูง	ทำแปลงสัตว์สาธารณะ
2.	นายกมล หิรัญพรหม	15 ไร่	ป่าพื้นที่ 14 ไร่ , ที่เตียน 1 ไร่	ทำแปลงสัตว์สาธารณะ
3.	นายสวัสดิ์ ศรีธานี	1 ไร่ 2 งาน	เตียน	ให้นางสงกรานต์ ตั้งบ้าน
4.	นายจรัส ภูเจตฉาย	แปลงที่ 1 2 งาน แปลงที่ 2 ??	เตียน (ดินบ้าน) เตียนทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ปัก ป้ายห้ามทำประโยชน์	เป็นที่สาธารณะ รอกการพูดคุยเจรจากับ ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้

ที่ดินที่ผู้อพยพออกจากหมู่บ้านไป

	เจ้าของเดิม	จำนวน	สภาพ	มติ
1.	นายพานิช สีเหลือง	????????	เตียน	ที่สร้างศาลา
2.	นายบุญชัย	7 ไร่	เตียน	สวนป่าชุมชน/แปลงน้ำ ร่องการเกษตรยั่งยืน
3.	นายเดือน	1 ไร่	ดินบ้าน / สวน	เป็นที่สาธารณะ
4.	นายประเสริฐ ลัญญ	1 ไร่ 2 งาน	เตียน	เอาไว้ตั้งอนามัย(ใน อนาคต)
5.	นายทองลา	????????	เตียน	สร้างวัดคริสต์

2.1.2 แผนชุมชน ให้เร่งเรียกทีมคณะทำงานเรื่องแผนประชุมหารือกัน

2.2 วางแผนกิจกรรมและช่วงเวลาที่จะสามารถดำเนินการได้ในขณะนี้

ในช่วงนี้อยู่ในช่วงการทำงาน ซึ่งข่าวไร่ได้หยุดเสร็จเกือบหมดทุกคนแล้ว ข่าวนายังไม่สามารถตกกล้าได้เนื่องจากไม่มีน้ำ ฝนตกเพียงเล็กน้อยและทิ้งช่วง กิจกรรมที่คิดว่าจะสามารถทำได้ในช่วงนี้

1. การประเมินทรัพยากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- เพื่อสำรวจความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชและความหนาแน่นของปริมาณพืชในพื้นที่ป่าชุมชน

- เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประเมินเปรียบเทียบ ความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากร

- เพื่อรื้อฟื้นองค์ความรู้และแบ่งปันถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องพืชและไม้ป่า
องค์ประกอบบุคคลในการเข้าร่วม

- ผู้รู้ คนเฒ่า / คนแก่ / หมอยา
- ผู้ร่วมปฏิบัติการ ทีมนักวิจัยชาวบ้าน / เยาวชน / เด็ก
- วิทยากร

โดยจะจัดให้มีขึ้นในระหว่างวันที่ 28 - 29 มิถุนายน 2546 นี้ก่อนหน้านี้จะจัดชุดย่อยไปสำรวจแปลงที่จะประเมิน

2. กิจกรรมบวชป่า โดยมีวัตถุประสงค์

- เพื่อปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนในทรัพยากรของท้องถิ่น
- สร้างการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของหน่วยงานราชการในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

- สร้างการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกับองค์กรชาวบ้านในระดับพื้นที่และระดับเครือข่ายภาคในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน
 - เพื่อระดมทุนเป็นกองทุนในการจัดการป่าภูสีฐานภาคประชาชน
 - เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ บทเรียนในการจัดการทรัพยากร
- โครงการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขั้นตอนการทำงานแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่

ขั้นที่หนึ่ง การเตรียมความพร้อมของงาน

- การทำความเข้าใจจุดประสงค์ของการจัดงานกับสมาชิกในชุมชน
- การร่วมกันกำหนดรูปแบบงาน กิจกรรมในงาน
- การแบ่งบทบาทหน้าที่คนรับผิดชอบในแต่ละฝ่าย
- การเตรียมความพร้อมพื้นที่
- การประสานงานวิทยากรและผู้เข้าร่วม
- การประชาสัมพันธ์งาน
- การเตรียมวัสดุอุปกรณ์

ขั้นที่สอง การปฏิบัติการตามแผน

- ดำเนินการตามกำหนดการ

ขั้นที่สาม การประเมินผล

- แบบประเมินผู้เข้าร่วม
- ประชุมสรุป

กลุ่มเป้าหมาย

1. ชาวบ้านบ้านโนนปาก่อ
2. เครือข่ายชาวบ้านรอบภูสีฐาน
3. เครือข่ายชาวบ้านป่าไม้ที่ดิน
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น / เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
5. นักวิชาการ
6. องค์กรพัฒนาเอกชน
7. นักศึกษา
8. บุคคลทั่วไปผู้สนใจ

3. เรื่องกองทุนออมทรัพย์จะกระดืบข้าว

- จำนวนสมาชิกที่เหลือ 35 ราย
- รวมยอดเงินสะสม มกราคม 2545 - พฤษภาคม 2546 รวม 17 เดือน =

18,35 บาท(รายละเอียด 478 บาท กรณีไม่ค้างส่ง

- เงินที่ทางกลุ่มผู้ยืมครบกำหนดการส่งคืน พิจารณาลดดอกเบี้ยจาก 3 % ต่อเดือน เหลือ 1 % ต่อเดือน เนื่องจากการทำปฎิบัติเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการผลิตปลอดสารเคมี สอดคล้องกับแนวทางในการปรับรูปแบบการอยู่อาศัยของชุมชน

4.เรื่องอื่น ๆ ถ้ามี

ไม่มี

ปิดประชุมเวลา 17.00 น.

สาธิต ปรางเพ็ชร
บันทึก / พิมพ์

